VELUT ARBOR ÆVO

Presented to the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

Laurentian University Library

Murjoman poluilta.

Kirjoittanut

Matti Huhta.

1903.

Pohjan Tähden kirjapainossa, Fitchburg, Mass., 1903.

LIBRARY
JUN 1 8 1999
UNIVERSITY OF TORONTO

Sisällysluettelo.

1. Ensimäinen askeleeni maailmalle.
2. Ikeen alla.
3. Jussin yksi herääminen ja minun kaksi.
4. Elämä on kiertokulkua.
5. Eetu ja eläinten sielulämä.
6. Kummalla oli oikeus?
7. Alhaisluontoinen pastori.
8. Myötäkäymistä, tai miten Luutta pääsi pappis-uralle.
9. Ei wettä! tai miten yhteishywää harrastetaan.
10. Miten Piisilän pitäjääseen saatiin hännättömiä kissoja.
11. Matti ja muurahaiset.
12. Konnantemppu.
13. Tahwo-parka.
14. Minä ja Kaisu.
15. Sannin ja Akselin awioliitto.
16. Tuo kirottu nenäliina.
17. Leikatuilla siiwillä.

Ensimäinen askeleeni maailmalle.

Kuten moni muukin, niin minäkin lähdin jo tuollaisena nuorena hutiluksena Amerikkaan.

Syötyäni äidinmaassa monta niukkaa ateriaa, istuttuani monen talon ja torpan ruuhulla sormi suussa, — asiana pyytää leipää lainaksi, mutta tahtomatta uskaltaa sitä sanoa — käytyäni läpi monta lajia köyhyyden ahtaita portteja, tuli minusta wihdoin sellainen, että rupesin arwostelemaan itseäni miehenä.

Mutta nyt kun minä olin mies, niin minä huomasin että minullekin on astunut eteeni itsenäinen pyrkimys, tie; aloin kaipaamaan sitä uraa, jonka pään pitäisi saada ulottumaan aina asti onneen.

Jälessäni näin kalwawat köyhyyden esimerkit, ja edessäni oli maailma, kowa kuin kallio. Siihen kallioon minun olisi pitänyt saada itselleni loma, jossa ilmawirrat ja auringonpaahteet olisiwat olleet tasaiset. Mutta miten saada se siihen? Sitä eiwät olleet wanhempani siihen saaneet, eikä minullakaan näyttänyt olewan keinoja siihen.

Mutta sitten käwi halki ilman tohina, ikäänkuin kosken kohina, ja se tohina huusi: Amerikkaan! samoin kuin kosken kohina mereen.

Minä lähdin, jätin wanhempani, sisareni, kotiseudun ja koko synnyinmaan hywästi. Lähdin Amerikkaan, kauwas, monen taiwaanrannan toiselle puolelle, suurten merien taakse, jossa lihawuus kukoistaa!

Minulla oli tosi aikomus päästä täällä niihin onnen ehtoihin käsiksi, joita äidinmaassa oli mahdoton työmiehen saawuttaa. Minä kuulin kotipitäjässäni erään wa- rakkaan miehen sanowan: „Ihminen on oman onnensa seppä“, ja että „Ihminen on aiwan omaa nolouttaan köyhänä“. Minä uskoin sen, ja tuumasin että millä keinoilla hywänsä waan pääsisin ensin onnen ehtoihin käsiksi, niin kyllä ehto sitte tuo toisia ehtoja. Se rikas mieskin oli ennen ollut waan kerjäläispoika, mutta kokeneeksi tultuaan narrasi erään rikkaan talon tyttären pauloihinsa, että pääsi sen kanssa naimisiin, ja tytön kun kerta omakseen sai, niin sen joukossa tulla turahuttikin heti neljäkymmentä tuhatta mammonan luuta, jotka helposti riittiwät aluksi muodostamaan onnen kukkulaa.

Mutta minulla ei ollut juuri tiedossani sellaista saalista — kyllähän niitä rikkaita tyttäriä oli, mutta en tiedä, paha sanoa, nolouttani, miksi en minä uskaltanut ajatellakaan niitä saawani. Niin minulle näytti se konsti mahdottomalta, ja kun ei muita ollut niinkään sopiwia ehtoja, niin minä tuumasin, että minä walloitan onneni ehdon Amerikasta, luon tulewaisuuteni kauniiksi, ja turwaan wielä köyhäin wanhempienikin wanhoja päiwiä.

Saawuin Amerikkaan kewät-kesällä. Maa oli outoa ja niin oli kansa, kieli ja tawatkin. Ensi kerran kun perille päästyäni söin, luulin omenoita perunoiksi ja sotkin niitä lihan kanssa sekasin ja lurahutin wielä soosiakin päälle, sekä pidin kahwelia ja weistä aiwan nurinpäin

käsissäni. Mutta pianhan sitä sentään syömään tottuu, parin wiikon päästä sujui se jo täyttä luikua.

Kesäksi aloin töihin rautatielle, jossa sitte alkoi uurtamiseni. Palkkaa siinä en juuri saanut parhainta, sain niin paljon kuin toisetkin miehet, mutta siinä ei maksettu kellenkään hywää palkkaa, siihen werraten kun monessa muussa työpaikassa, esim. kaiwannoissa. Mutta niihin ei minulla ollut halua mennä.

Monen hikisen päiwän perästä joutui wihdoin syksy. Talwitöistä oli toiwossa parempaa ansiota, sillä aioin alkaa urakalla tekemään ratapölkkyjä. Sitä työtä sainkin, pääsin eräälle tilanomistajalle niitä tekemään. Hänellä oli hywää metsää, johon minä sain iskeä, mistä waan parhaan puskan löysin. Nyt minä aawistin itselleni rahaista talwea, ja innolla minä aloin työn.

Sujuwasti se työ alkoi käymääntin, joskin ensin täytyi tottua amerikkalaista piilua käyttämään. Mutta pian alkoi piilu wälkkymään ilmassa kuin tuli ja leimaus, ja meni jo lopulta oikein häwyttömän rohkeasti puun kylkeenkin, nuolasten siitä aina ison lastun ja sinkahuttaen sen siwulle.

Minä innostuin kowasti työhöni, sekä itseeni. Ajattelin aina kun sain ison puun muutetuksi ratapölkyiksi: ei sitä waan olisi uskonut joku kolme wuotta sitte, kun olin wielä pojan nallikka, hoikka kun makkaratikku, että minusta tulee tämmöinen mies, joka muuttelen kätteni woimilla tuommoiset paksut, sitkeät tamprakit noin kauniiksi ratapölkyiksi! Ja minun arwoni tunne nousi niin että ylwästelin yksinäni oikein ylpeästi pölkkyläjäni wieressä.

Pian kuitenkin huomasin että tahdoin toisinaan wähän liiaksikin wäsyä, käteni wapisiwat monasti wäsymyksestä, herjettyäni wähän työstäni ja laskeuduttuani kannon nokalle istumaan. Illalla oli käteni ja koko ruumiini kipeä kuin ruoskittu, yöllä nukkuessani paiskelin ruumistani wuoteella laidalta toiselle ja huitelin käsiäni julmasti, toisinaan löin käteni seinään, että sorminiwelet oliwat aamulla paisuksissa.

„Mutta sinähän oletkin wielä liian nuori oikein miehen työhön", huomautti isäntäni minua toisinaan, „eihän se kahdeksantoista wuotias mies wielä ole oikeen täydellinen". Hän olikin oikeassa, sen olen jälestä nyt huomannut.

Mutta wäsymys ei auttanut, sillä tulinhan siinä ansainneeksi noin 2—2½ dollaria päiwää kohden palkaksi, joka Suomen rahassa on jo isompi summa kuin koskaan Suomessa ollessani olin wielä yht'aikaa omistanut. Ja äidinkin täytyi kuljettaa sitkuttaa meijerissä „Sunterin" maitoa, sen ainoan lehmän joka kotona minun Amerikkaan lähtiessäni oli, eikä sitte kuukauden päästä tilin saatuaan saanut kun noin keskimäärin wiisitoista markkaa maidon hinnaksi ja kuljettamispalkakseen. Ja hilkkukangasta, jota äiti kutoi kaupaksi, piti kutoa monasti monta wiikkoa, warsinkin jos loimet kohtasiwat takkuisiksi, että piti paljon katkenneita lankoja solmeilla, päitä parannella, ja kun siihen sitte lukee wielä puolarukin hyrryttäjän waiwat (joka tawallisesti olin minä, tuommoisena wielä poikahutiluksena) ja kauppaamiswaiwat, ja kun siitä sitte wihdoinkin jäi woitoksi tai palkaksi waiwoista, noin keskimäärin kolmetoista markkaa, niin kylläpä sitä waan piti koettaa niukasti leipää niwertää

jos menojen kanssa pysyi tasoilla. Ja eihän ne ainakaan siinä minun kotipaikallani aikamiehetkään noin summatöissä, ojan luonnissa tai kuokalla, tienanneet kun noin enintäin kaksi markkaa päiwässä. Ja minä ansaitsen täällä nyt sellaista rahaa toistakin kymmentä markkaa päiwässä! Näin ajattelin minä, ja sitä kowemmin löin woiman pakolla, woiman pakolla.

Ja minulla oli nyt oikein moninkertaiset syytkin lyödä „woiman pakolla", sillä olin saanut kotoa Suomesta kirjeen, jossa wanhukset walittiwat, että welkojat oliwat alkaneet kowin kiristää ja oliwat uhanneet riistää sen ainoan lehmän, elleiwät kahden kuukauden sisällä saa rahaa. Minä päätin olla pontewa, ja pelastaa „Sunterin" nimismiehen wasaran alta. Sillä olinhan lähtiessäni luwannut lähettää rahaa ja tukkia welkojain suut.

Ja sitte olin päättänyt kewäällä laittaa „sapassa" tehdyt waatteet minäkin ja hywän taskukellon. Sillä wiime kesänä olin monasti saanut häwetä oikein silmäni harmaiksi, kun kaikki oliwat niin hienosti puettuja „kaula sangalla" että oikein hohti, ja minä waan yksin joukossa wanhanmaan housut päälläni ja luippanahkaiset saappaat jaloissa. Niitten tähden olin kuullut puhuttawan paljon pilaa. Mutta nyt ensi kesänä minä en aikonut enää moista häpeätä kärsiä, moisia ilweilyjä kuulla. Siksi päätin esiintyä ihmisille oikein gentlemannina, maan stailiin, hienot waatteet päälle, kiiltäwät kengät jalkoihin ja walkosta täin luistinjäätä kaulalle oikein korwia myöten ja komea hattu päähän. Ja eihän ne näytä tytötkään huonowaatteisesta tykkääwän, ja minun täytyy keinoilla millä hywänsä hankkia ensi kesänä itselleni siewä hilsu.

Nämä kyllä, kaikki yht'aikaa, kysywät paljon rahaa, joihin menee heti koko talwen tienisti, mutta ei se auta. Siis wälky piilu, piirrä ilmaa, pure puuta, lohkase lastut siewät, tee weistos wallan sileä, mutta pakolla woiman, miehen nuoren uhkuwan.

Kaikki luisti suunnitelmissani mainion hywästi, joitten mukaan minusta olisi tullut muutamassa wuodessa äweriäs mies. „Jonkun wuoden päästä minä menen rahamiessä Suomeen", ajattelin, „ja perustan siellä jonmosenkin nopeasti rikastuttawan kauppaliikkeen, elän herroiksi Amerikasta wiemäni „remman" kanssa, ja paiskin kuparirahoilla köyhiä kintuille, kirkonkylän herrat owat tuttawiamme ja puhuttelewat meitä siwistyneiksi, me nautimme yleisön kunnioitusta ja waikutukseni ulettuu edemmäksikin kun nyt wielä ainoastaan „tamprakin" ylitse. Ja minulla on rahaa joka tasku täynnä ja wielä kaapissakin! — Hei! Waltaa, siwistystä ja kunniaa! Siis koko pyhä kolminaisuus. Ihminen on oman onnensa seppä". Näin ajattelin. Siis wälky piilu, painu puuhun. Kirwes wiuhkuen ilmassa käy, mutta woimalla miehen uhkuwan.

Innostus antoi woimaa minulle; jäntereet tuliwat jäntewiksi; metsä oli suloista; pystyssä olewain tamprakkien latwat humisiwat ja kuiskiwat minulle onnesta.

Kewät joutui. Minä sain rahat käteeni, joita tulikin oikein iso kasa.

Minä täytin kaikki talwella päättämäni aikeet; lähetin rahaa Suomeen ja laitoin hywät waatteet. Mutta juuri kun olin aikeessa lähentyä erästä mieleistäni tyttöä, niin rupesin tuntemaan kipuja jäsenissäni. Talwinen, liian kowa työ ei ollut waikuttamatta minun wielä

liian nerkkoon ruumiiseeni. Minun oikeanpuoleiseen kylkeeni alkoi pistämään, hartioita alkoi pakottamaan ja käsiwarsisuonia wihlomaan. Minä laihduin ja menetin innokkaan elämänhaluni. Tulewaisuuden utukuwan ylitse lensi sumu. Hilsun hankkimisesta en enää wälittänyt. Koko kesän waiwasi minua sitte ne kiwut, ja syksyllä minulla ei ollut enempää rahaa kuin kewäälläkään.

Paranin kuitenkin wielä entisellení, mutta olen sittemmin oppinut katselemaan elämää wakawammalta puolen, etten enää etsi onnen ehtoja aineellisuudesta, waan nautin siitä että otan osaa luonnon musiikkiin . . . saan täysin siemauksin kuunnella kewäällä kosken kohinaa, joka waltaawana passona säestää koko luonnon yhteistä soittoa. Huudahdan itsekin joukkoon. Sillä tiedän sen olewan walmistuksena kesälle; se on luonnon mahtawaa häitten wiettoa, — jolloin kaikki alkawat itunsa ja alkawat walmistua mahdollisetsi hedelmälle.

Ikeen alla.

Nuoruuteni alussa, jolloin minun oli lähdettäwä wanhempaini holhouksen alaisuudesta ja tähdättäwä itse silmäni eteenpäin, lähteäkseni tallustelemaan maailman karuista tietä, sen näkö-alan keskellä joka oli ympärilläni, aina waan tuntemattomaan etäisyyteen, näköpiirini toista rantaa kohti, sanoi isäni minulle:

No poikani! Koska minä en ole köyhyyteni tähden woinut warustaa sinua niillä ewäillä, jotka tietäisin olewan sinulle tarpeellisia, alkaessasi matkustamaan tulewaisuuttasi kohti, s. o. en ole woinut kaswattaa sieluasi kehittäwillä ruuilla, tiedonpuun hedelmillä, jotka owat rahalla ostettawat, minulla kun ei ole sitä ollut, — jotka olisiwat walmistaneet sinut raittiiksi, woimalliseksi hengeltäsi, pyrkimään wiisauden tietä, elämän totuuden kilpi rinnassasi, tämän walheita ja wääryyksiä täynnä olewan maailman waiwaloista tietä, jota sinunkin elämäsi tie tulee kulkemaan, — niin tule, ja minä annan nyt erotessamme sinulle kaikki mitä minulla on antamista. Hopeaa ja kultaa en woi sinulle antaa, waan annan kuwan, joka osoittaa sinulle sitä, mistä et ehkä ole wielä tähän asti mitään ajatellut, nimittäin sellaisen kuwan,

joka osoittaa meidän elämämme yhteistä suhdetta, min-kätähden meidän on kärsittäwä kalwawia elämän tuskia olemassa ollessamme".

Hän lähti, ja minä lähdin perässään. Käwelimme wehmaalle mäelle, jossa oli keskellä mäkeä ainoastaan yksi puu, mäntypuu, mutta sekään ei ollut suuri. En wielä woinut eroittaa sitä selwään, sillä se oli wielä kaukana, mutta yhä selwemmin se rupesi näkymään mitä lähemmäksi sitä lähestyimme.

Pohjatuuli winhasti puhalsi mäen toiselta puolen. Korwiini rupesi kuulumaan kummallisen surullisia ääniä, jotka saiwat mieleni synkäksi. Se oli kummallista wonkuwaa ääntä, johon toisinaan sekaantui taas pistäwän kirpeää wihellystä, toisinaan muuttui se woiwottawaksi ja huokaawaksi huminaksi.

Minä kuuntelin ääntä ja rupesin jo aawistamaan, että jotain surullista olisi isällä sielläpäin näyttämistä. „Mitä se on tuo ääni? Mistä se tulee?" kysyin.

Isäni kääntyi minuun päin wakawa ilme kaswoillaan, ja sanoi:

„Kuuletko sinä sen jo?"

„Kuulen", wastasin minä.

„No hywä!" sanoi hän sitte. „Se on sitä surusäweltä, joka on aina yhtynyt joukkoon, jo äitisi tuutima-lauluun, sinua kehdossa liikuttaessaan, se on ollut aina marssina minun käydessäni. Sen säweleen mukaan on täytynyt tehdä kaikki. Ja se säwel syntyy tuon männyn, jonka tuolta näet, laihassa latwassa ja oksissa, tuulen niihin puhaltaessa".

„Laiha! Onko se tuo puu, joka tuolta näkyy, laiha?" kysyin liikutettuna.

„On poikani", wastasi isä. Se on laiha, kuihtunut, ikeen alla olewa puu. Ja kun sen näet, ja ymmärrät yhtä-hywin sen, minkätähden näytän sitä sinulle, niin warmaan rupeat tuntemaan elämää, etkä ole minulle wihainen, waikk'en olekaan woinut kaswattaa sinua hywin ja wa-rustaa henkisellä kehityksellä. Sillä minä olen myös oksa, jota kalwaa tunnottomat syöpäläiset, samoinkuin tuota puutakin, ja semmoisen puun oksa, jonka kuwana tuota näytän, on sinunkin fyysillinen ruumiisi. Minä olen ollut isänäsi, kaswattaen sinusta haaran kylkeeni. Ymmärrä minua, sillä tämä on wertaus, ja tuo puu tu-leekin sen kyllä sinulle selwittämään. Mutta jos minä ja äitisi olemme woineet kaswattaa sinulle puhtaan oi-keudentunnon, kuten toiwon, ja sinä alat sitä seuraten elämään, niin toiwon minä, etten ole sinua hukkaan kas-wattanut, nim. ainoastaan kitumaan tuommosen tunnot-toman madon hampaat niskassasi, waan otat ja täy-dennät hywästi sitä elämän tehtäwää, joka kohtalon pa-kosta on jäänyt minulta alkamattakin. Siitä tehtäwäs-tä en nyt selitä, sillä se aukeaa silmiisi itsestään waati-muksena, kunhan waan alat ymmärtämään elämää to-dellisesta kannalta, mikä on walhetta ja mikä totta. Mutta sen ymmärtämisen alkuun päästäksesi täytyy si-nun käyttää järkeäsi ja kehittää sitä, sillä sinun on Ju-mala warustanut järjellisekfi juuri sentähden. Sellaiseen käytöksen aikoisin panna nyt sinuun ensimäisen sysäyk-sen, ja uskon että tulewaisuudessa alatkin minua täysin ymmärtämään". Näin puhui isäni; ja nyt olimmekin jo männyn tykönä.

Se oli tosiaan kummallinen mänty. Sen latwa-puoli oli melkein hawuton, ainoastaan wiimeisessä hui-

pussa oli wielä wiheriää, mutta sekin oli kuin kowan raesateen raiskaama typpy. Oli sen keskiosassakin wielä siellä täällä harwoja hawuryhmiä, jotka muodostiwat siten sen koko yläosan kummallisekſi ryhmyisekſi häkkyräksi, joka näytti joltain haukan jättämältä luistolta. Alaosa taas oli pitkäoksainen ja näytti se kuin olisi sitä walkea wähän kirwahuttanut, polttaen hawujen nokat, jättäen muodoksi tynkien päät. Koko se keskikaswuinen puu näytti kuihtuwalta kuin jotakin hiwuttawaa tautia potewa henkilö. Se siinä puolialastoinna tutisi ja wapisi kuin wiluissaan, waikka silloin oli kesä. Mutta tuuli waljulta pohjoiselta sitä wapisutti ja puskien kallisti sen latwatypdystä, että näytti kuin se olisi hermostuneen epäluuloisesti kurkistanut minua kun lähestyin sitä. Kowaluontoisimmankin luulisi sellaista säälivän.

Mutta tunnottomat syömärit eiwät sääli. Ne nuolewat ja nakertawat kaiken parhaimman, wiewät wehreän terweyden ja kauneuden, ja kuihduttawat kaswin, waikka se seisoo hywällä maaperällä.

Tälläisten syömärien witsauksesta sai sekin mänty potea.

Ne oliwat sileänahkaisia karwattomia matoja, jotka oliwat kiiwenneet mäntyyn ja asettuneet sinne asumaan, sekä alkaneet sen hawuja syömään.

Siinä oli oikea järjestetty joukko niitä. Ne näyttiwät asettuneen ensin männyn alaosaan, ja siitä oliwat noussect aina ylöspäin, syöden kaikki wehreämmät hawut aiwan puuta myöten. Mitä ylemmäksi ne nousiwat, sitä paremmaksi muuttui laidun, mehukkaammiksi ja pitemmiksi hawut, sekä ryhmät taajemmiksi. Tänään ne

oliwat juuri parhaissa paikoissa ja oliwat syöneet niistä jo puolet.

„Mitä ne sitte syöwät kun tuosta loppuu?" kysyin isältä.

„Ne muuttawat sitte taas sellaisiin paikkoihin, joihin on hawut taas ennättäneet kaswamaan, poikani", wastasi isä, „sillä näin hywällä maaperällä ei tuo mänty kuole, waikka madot sitä rasittawatkin, mutta se waan sille on wahinko, että ne tekewät sen elämän kowin waiwaloiseksi, imewät sen parhaan mehun ja saattawat sen mahdottomaksi saawuttamaan sitä wehmuutta, wiheriää ja muhkeaa sekä hywältä tuoksuwaa ylewyyttä, mikä sille kuitenkin luonnonmukaisesti kuuluisi. Jokaisena kewäänä se kyllä alkaa kaswamaan kauniita kerkkiä, kuten tänäkin kewäänä, mutta heti aina nuot syöpäläiset huomaawat sen ja kiiruhtawat nuorten tainten mehulla lihottamaan heitänsä, — kuten nyt näet, on kerkkäin juurissa suurimmat matoryhmät. Ja hawut taas kaswawat aina sellaisissa paikoissa, joissa waan wähänkin on syöpäläisiltä tilaisuutta; mutta niinpian kuin ne ehtiwät niin mehukkaiksi, että ne rupeawat wihoittamaan, niin heti aina syöpäläiset katsowat heillensä olewan parasta lähettää joukot nakertamaan niitäkin.

Niin, ei se siltä kuole, waikka sen rasitukset owatkin raskaat sietää. Hywinä, hallattomina wuosina se kyllä paremmin woipi kantaa nuo syöpäläiset; mutta kun kohtaa sellainen wuosi että halla tuolta waljulta pohjoselta tuleepi ja tappaa uudet kerkän taimet ja estää saamasta mehua kyllin itseensä, pitääkseen hawunsa niin mehukkaina että syöpäläiset tyytyisiwät niihin, niin silloin se aina saa kowaa kokea. Onpa jo monasti ollut sen asema

hywinkin arweluttawa, sillä on jo täytynyt kuolla rawinnon puutteessa kokonaisia oksan taimia; sillä nuo syöpäläiset eiwät yhtään tyydy olemaan waillinaisemmilla watsoilla, waikka puulla olisi mehun saannin edellytykset kuinkakin huonot, waan he, jos hawuista ei lähde heille kyllin mehua, ryhtywät kuoreen".

Isäni wielä huomautti niitten hywästä järjestyksestä, miten ne oliwat wiisaasti kaikki järjestäneet, ja kuinka koko heidän syöntijärjestelmänsä käwi niin säntilleen, että siitä maksanee wielä tehdä wähän selkoa.

Niillä oli tosiaan hywä järjestys. Ne oliwat järjestyneet ryhmiin, taikka luokittain, itsekukin luokka alalleen. Ensimäinen ryhmä oli kaikkein ylimpänä, aiwan siellä latwatypyn juuressa; ja siitä sitte alaspäin järjestyksessä, aina ryhmät paikassaan, itsekukin määrätyllä korkeusasteella. Ja se on wielä huomioonotettawa, että mitä alempana ryhmä oli, sitä enemmän siinä oli jäseniä; sillä kun puussa alhaalla on pisimmät oksat, niin ala siinä suhteessa oli suurempi ja siis tarwittiin myös suhteellisesti laajemmilla aloilla enempi syöpäläisiä. Sellaisessa järjestyksessä ne oliwat walloittaneet koko puun.

Mitä taas heidän syöntitapaansa ja järjestykseensä tuli, niin herätti se hywin paljon minun huomiotani, ja siksipä teen siitäkin lyhykäisesti selkoa.

Järjestyneillä joukoilla luonnollisesti tuleekin olla järjestetty syöntitapa, joka on sopusuhtainen järjestyneen joukon kestinäisen luonteen kanssa, ja niin oli silläkin joukolla. Kaikkein ylimäisessä ryhmässä olewain joukosta ensinnä joku nosti päätään äkkiä ylös, joka oli ikäänkuin käskynä toisille, että piti seurata esimerkkiä, ja

sitä seurattiinkin. Sitä seuraawa ryhmä teki saman tempun, kaikki yht'aikaa, ja sen perästä seuraawa ryhmä, ja taas seuraawa, aina luokka luokalta, että suhisi waan, kunnes wiimeisetkin oliwat temppunsa tehneet ja taas laskeneet samassa järjestyksessä hampaansa hawujen nokkaan. Tätä laskemista seurasi jyrsäys, ja taas pää ylös, j. n. e.

Sitä isäni myös huomautti wielä, kuinka aina jotkut joistakin ryhmistä täysinäisillä watsoilla kiipesiwät jotain korkeusastetta ylemmäksi, ja taas siellä asettuiwat jyrsimään. Tapahtui kyllä niinkin, että jonkun aina täytyi laskeutua alemmaksikin, waan se näytti olewan kowin wastenmielistä, ja eihän kummakaan, sillä ainahan puussa alaosa on wähemmän mehuisa.

Tällainen oli pääpiirteissään se asia, jota isäni minulle yksinkertaiselle kokemattomalle nuorukaiselle osotti. Siitä en kyllä paljon mitään muuta käsittänyt kuin että surullinen kohtalo kyllä; mutta tarttui sen puun kuwa kumminkin niin lujasti minun sieluni kuwastimen pintaan, että sen wieläkin muistan aiwan selwäpiirteisenä. Ja nyt, useoita wuosia kuluneen ajan perästä, kun elämä on johdattanut minut katselemaan laajemmalle kuin ainoastaan jokapäiwäisyyksien wähäpätöisyyksiin, niin ymmärränkin jo isäni tarkoituksen, jota kuwatakseen hän piti symboolinaan sitä, mistä tässä olen kertonut.

Jussin yksi herääminen ja minun kaksi.

Tähän aikaan, jolloin suuret aatteen wirtaukset huuhtowat ihmiskunnasta pois wanhoja tomuja ja homeita, jotka owat tähän asti peittäneet hywätkin yksilöt ja salanneet heidän oikean muotonsa, ja aukoowat kaikki ilmanwaihtoreijät, jotka owat olleet suljettuina ahtailla ennakkoluulojen tukoilla, että ilma kammioissa ja komeroissa on täytynyt ummehtua, wapaalle raittiin ilman waihdolle, saa monasti ihmetellä oikeen, miten somiksi, aistikkaiksi ja siroiksi muuttuwat monet sen johdosta.

Tällainen muutos oli tapahtunut Jussi Pakkalassakin. Hän itse minulle sanoi ettei hän tiedä, eikä enää ymmärrä oikeen minkälainen hän ennen oikeen oli. „Minä en muista oikeen enää wanhaa mieltäni, minkälainen se oli", alkoi hän. „Tämän asian kanssa on minulla juuri samanlaista, kuin on päiwällä yön perästä, että jos koettaa muistella ja luoda oikeen selwää kuwaa yöstä, ntin ei woi. Waan sen ainoastaan muistaa ja tuntee tunnossaan, että se oli mustaa, pimeätä ja synkkää. Jos koettaa muistella niitten teitten ja soppelain

muotoa, joita silloin kulki, tai jonkun esineen muotoa, jota silloin piteli kädessään, niin siitä ei tule mitään, ja miten woisikaan niistä tehdä selwää kuwaa, sellaista että warmaan muistaisi niiden olleen samanlaiset, kun eiwät ne silloinkaan antaneet mitään kuwaa, syystä etten woinut niitä pimeyden tähden nähdä. Sen waan woi muistaa, että oli pimeä, josta kyllä on mielessä kuwa, mutta sellainen, jota ei oikein woi järjellä ajatella, ja että kulkija on soppeloinut siellä ja siellä ja pidellyt sitä ja sitä esinettä kädessä, mutta niitten piirteistä ja muodosta ei tiedä juuri mitään.

Niin, samanlainen on minunkin wanha aikani. En muista siitä oikein selwästi mitään, nimittäin henkitoimintojeni sisältöä. Sen waan muistan, että olin oikea pököpässi, etten juuri ymmärtänyt maailman meiningeistä mitään. Muistan, että olla möhjötin waan, ja katsoa töllötin kirkkaaseen paikkaan kuin jänis kynttilänwaloon, mutta en laisinkaan, kuten nyt jo, uskaltanut ryhtyä tutkimaan sen syytä ja tarkoitusta. Minulla oli kaikista asioista toiset käsitteet kuin nyt, että esim. pidin sellaisia kauniina ja mallikelpoisina, joita nyt pidän inhottawina ja pois hyljättäwinä.

Ja rupeamattakaan nyt tarkemmin selittämään hywäin ja pahain enkelien kortinlyönnistä, heidän minua pelatessaan, sillä ne asiat ne juuri owatkin sellaista sekasotkua, ettei niitä saa kukaan selwille, niin sen waan wielä sanon, että kun minä en kerta wielä tiennyt mitään syyn ja seurauksen laeista, niin uskoin maailman olewan täynnä sattumuksia ja sallimuksia, ja että ne juuri minun elämääni nähden koituiwat siitä, minkälaisen waltin pelurit osasiwat lyödä.

En tiedä, jotain se oli sellaista sekasotkua. Minä uskoin pappeja, kun he saarnasiwat että on olemassa helwetti, sellainen suuri kidutuspaikka, jonkinmoinen suuri tulinen meri se piti oleman, jossa ihmisiä kidutetaan rangaistukseksi siitä, että eiwät elä määrättyjen sääntöjen mukaan täällä ajassa, ja että sinne juuri joutuu se joka pelissä joutuu pirun hywäksi. Ja että sitte toisella puolen on taiwas, sellainen suuri ilon paikka, jossa palkitaan niitten sääntöjen noudattajat, ja että sinne pääsewät ne, jotka pelissä woittawat.

No niin, sen kyllä muistan, että olin paha siihen aikaan, että minun suurimmat ihanteeni oliwat juuri ne, joita nyt pidän raakuuden ihanteina ja joita inhoan. Kun minulla oli sellaiset ihanteet, niin minun elämäni luonnollisesti kohdistuiwat alhaisiin tekoihin. Tiesin kyllä, että ne owat pahoja, ja omaatuntoani waiwasi sentähden, mutta niitten ihanteitten jälkeen eläminen oli minulle niin rakasta, etten minä woinut muuta kuin elää niitten mukaan. Itseni parantamista lykkäsin aina tuonnemmaksi, ajatellen että kyllä sitä wielä on aikaa. Ja totta tosiaan ajattelin aina, että miten olisikaan hywä elää mailmassa, kun ei olisi helwettiä ollenkaan, sillä sittehän saisin elää oikeen wapaasti, tehdä miten ikänä waan tykkäisin, eikä mistään tarwitsisi peljätä pitäwänsä tiliä tehdä. „Sitten olisi hauska elää! Woi, mutta minä olisin hurja poika!“ Niin tuumasin. Mutta kun aina oli se masentawa helwetin pelko, niin se minut piti kuitenkin jonkun werran aisoissa. Totta tosiaan se oli minulla kummallista, että waikka kuinkakin papit kuwasiwat taiwaan elämän hauskaksi ja iloiseksi, niin koskaan ei minulla ollut sinne sydämellistä toiwoa, minulla oli

ainoastaan helwetin pelko, mutta ei taiwaan toiwoa. Taiwaaseen minä olisin mennyt waan ikäänkuin helwettiä pakoon.

No sitte. Nyt on aiwan toisin. Nyt ymmärrän kaikkia asioita paremmin. Tiedän syyn ja seurauksen lain, ja sen awulla ymmärrän kaikkia maailmassa paremmin. Taiwas ei ole enää mielestäni waan helwetin pakopaikka. Taiwaan kyllä uskon olewan, waikka en samassa merkityksessä kuin ennen, ja taiwaan pidän nyt oikeen ihmisen kotina ja hänen pyrintönsä päämääränä. Ja kun minä sen tiedän, niin minulla on sinne ikäwä, ja koska sinne päästäkseen täytyy luopua pahasta — joka onkin juuri se, että on päässyt wapaaksi intohimoistaan ja itsekkäisyydestään — niin minä myös koetan sinne pyrkiä.

Pahakaan ei ole enää minulle samasta merkityksestä kuin ennen. Ennen pidin perkelettä kaiken pahuuden syynä, mutta nyt ymmärrän ettei paha olekaan mikään warsinainen olio, eikä mitään perkelettä tai piruja sen edustajina; waan että pahaa ei oikeastaan ole olemassa ollenkaan, että se on waan meidän mielikuwitustamme, joka kaikki katoaa, kunhan me waan oikeen kylliksi opimme ja tulemme wiisaiksi, että tunnemme täydellisesti itsemme ja ymmärrämme toisiamme. Meidän sielumme kärsimykset, jota ymmärretään kärsimiseksi pahasta, owat waan suhteista riippuwaiset, ja wihamme, eikö se ole samoin? Eikö se ole kanssa waan suhteista riippuwainen? Wihamme on waan mielenliikutusta, joka syntyy sielussamme ja johtuu siitä, että joku suhde wastustaa tunteitamme ja oikeuskäsitteitämme; se on kuin yhteentörmäys kahden wastakkaisen mahdin wälillä, s.

o. sielumme käsitteiden wälillä hywästä ja pahasta. Jok'ikisellähän meillä on jonkinmoiset rajoitetut säännöt, jotka me pidämme meillemme edistäwinä, ja näillä säännöillä täytyy olla myös rajoitetut wastakkaiset puoletkin. Ja luonnollistahan on, että kun tuo wastakkainen puoli mielestämme myötäistä puolta wastustaa, niin siitä syntyy mielenliikutus ja halu poistaa se wastus. Sillä muutenhan me emme olisikaan järjellisiä, toimiwia ja pyrkiwiä, waan olisimme kuin järjetön puunpalanen tai kiwi, jonka nakkaamme ilmaan, kiwi, joka woi itse määrätä mihin hän kohtaa liikkuessaan.

Ei ole yhtään wielä niin täydellistä sielua ollut lihaan puketuneena, ettei hällä olisi ollut wihaa, s. o. olisi syntynyt mielenliikutusta jos hänen järkähtämättömiä oikeuskäsitteitään ehkäisemään ja loukkaamaan kohtaa wastakkainen puoli, (sillä kaikillahan on wastakohtansa). Sellainen sielu, jolle ei sellaista enää tapahdu, ei enää rajallisena lihaan astukaan. Hän onkin juuri se täydellinen, joka on ehtinyt taiwaaseen, t. t. s. hän on muuttunut itse ja yhdistynyt taiwaaseen.

Wiha on kuin kahden taiwaankappaleen yhteentörmätessä syntywä kuumuus.

Ei itse Jeesuskaan, joka ehdottomasti on ollut niitä jaloimpia ihmisiä mitä maailmassa on ollut, woinut olla suuttumatta wastustajilleen, sillä muutenhan hän ei olisi wastustajiaan wastustanutkaan.

Suuttumus on kaikilla yksi, mutta suhteet, jotka sen eri yksilöissä waikuttawat, owat monenlaiset. Warmaa on kuitenkin, ettei mistään muusta johdu suuttumusta kuin tietämättömyydestä. Jeesus suuttui siitä, että tietämättömyys hänen suurta tietoaan wastusti, ja hänen

wastustajansa suuttuiwat sentähden, että hän tiedoillaan wastusti heidän tietämättömyyttään, jossa tehtyjä käsitteitä ja sääntöjä he kuitenkin pitiwät oikeina. Tässäkin on syyn ja seurauksen laki hallitsewana.

Mutta jos maailmassa olisi kaikki totuuden tietäjiä, täydellisiä kuten Jeesus ja moni muu on ollut ja on, niin wihaa ei olisi olemassa, s. o. ei koskaan tarwitsisi kenenkään toisilleen suuttua, sillä siinä suhteessa ei olisi mitään edellämainittuja waikuttimia, ja kun totuus on ainoastaan yksi ja kun kaikki sen tietäisiwät, niin ei kukaan olisi toistaan wastaan, waan kaikki olisiwat kuin lähteessä pisarat, ainoastaan yhtenä kirkkaana lähteen silmänä.

No niin, pitkäksihän tässä tulisi nyt ruweta näistä asioista oikein tarkalleen puhumaan, sillä siinä wiipyisi monta päiwää ennenkuin ne olisiwat jotensakaan selwillä, ja sitäpaitsi, tiedäthän sinä yhtähywin ja ymmärrät nämä asiat itsekin", sanoi hän wihdoin. „Mutta woin waan wieläkin sanoa, että paljon olen entisestäni muuttunut ennenkuin nämä asiat owat minulle näinkään selwille tulleet. Ymmärrän kaikkia nyt selwemmin, ja elämäni pääpyrintönä on hywään pyrkiminen. Hyween säännöt owat kirkkaassa walossa sieluni silmissä, ja kun minulla ei enää ole pirua, niin minulla on sitä suurempi wastuunalaisuus itselläni elämäni sääntöjen noudattamiseen, sillä ei ole pirua, jonka syyksi woisi mitään langettaa".

Näin jutteli hän, Jussi Pakkala. Minä kehuin olewani hänen kanssaan yhtä mieltä ja kysyin wielä miten hänen mielenmuutoksensa tai „heräämisensä" oikein oli tapahtunut. Omasta itsestäni kyllä tiesin, että se on, ainakin minulla oli ollut, suuri henkisten kamppailujen

aikakausi, sillä ei ole kowinkaan helppo luopua niistä käsitteistä ja ennakkoluuloista, jotka jo kehdossa on wereen kaswatettu.

„Heräämiseni ei tapahtunut yht'äkkiä" sanoi hän. „Tähän asti olen tullut pitkällaisen ja monimutkaisen tien kautta. Kun tämä sosialismi-aate tapasi minut, niin se pani minun alulle järkeäni käyttämään. Sittemmin owat asiat wähän kerrallaan minulle selwenneet".

Hän kertoi wielä eräästä suuremmasta henkikamppailustaan, ja minä huomasin, että samojen tulien läpi oli kulkenut hän kuin minäkin. Sitte hän pyysi minunkin kertomaan kokemuksistani samoissa asioissa, ja minä aloin näin:

„Mielelläni kerron, jos se waan sinua huwittaa. Minulla on ollut juuri samallaiset henkikamppailut kuin sinullakin, mutta ehkä yhdessä kohti poikkeawa. Seikka, joka käsittää noin kolmen wiikon aikaa, on mielestäni kaikkein omituisin aika minun elämässäni. — No niin. Alkakaamme sitte.

Kaikkein ensinnä: minä olen kehdosta pitäin kaswatettu samojen oppien warjossa kuin sinäkin. Isäni oli kyllä wapaamielinen mies, oikein pohjiaan myöten, mutta koska lapsenkaswatuksessa on aina etukynnessä äiti, ja minun äitini oli hywin uskonnollinen, n. s. Hedbergiläinen, niin hän waikutti minuun aiwan perinpohjin, niin ettei isän wapaamielisyys woinut istuttaa minuun pienintäkään siementä. Ja sitäpaitsi ei hän koettanutkaan minua kostaan äitini opettamista käsitteistä siwuun tyyrätäkään. Hän ymmärsi ettei siitä olisi hyötyäkään, päinwastoin jossain suhteessa wahinkoa; ruweta kumpikin samaan maahan kylwämään ja toistensa

siementen taimia pois nyyhtämään sitämyöten kun siemenet itäwät. Ei hän kyllä mielipiteitään salannutkaan, sillä ei hän koskaan puhutellut esim. Jeesusta muuksi kuin Marian äpäräpojaksi, waikka hän Jeesukselle kyllä antoi sen kunnian, mikä hänelle oikeudenmukaisesti, hänen suuren wiisautensa tähden, kuuluu. Mutta ei hän kuitenkaan minuun mielipiteitään juurruttanut. Hän sanoi waan:

„Kyllä Matti, kunhan kehittyy omille siiwilleen, rupeaa ymmärtämään, että isä oli oikeassa".

„Ja eikä ennustuksessaan erehtynytkään", keskeytti minut Jussi.

„Ei", wastasin minä. „Hän oli todellakin, kun nyt oikeen hänet muistan, oikea filosoofi kansan sywissä riweissä. Hänellä oli kaikista oma katsantokantansa, ja jokaisen täytyi tunnustaa että hän on järkewä, waikka kohta hänen mielipiteitään ei siihenaikaan wielä, sillä seudulla, woinut kukaan sulattaa. Siellä hän wieläkin hautoo wanhaa päätään synnyinmaassa".

„No", jatkoin minä, „käsität kai, että kun äitini oli kerran uskowainen ja kun hän on minun kaswattajani, että minä olen saanut uskonnollisen kaswatuksen. Äitini kaswatti minut mainiosti, niin kauwan kuin olin hänen kaswatuksensa alaisena. Mainitsen siwumennen, etten ole ikinä äitini kuullen päästänyt suustani pienintäkään kirosanaa, enkä edes yksinkertaisintakaan kansanlaulun pätkää laulanut. Sillä niin kowasti on minut kaswatettu äidin uskonnollisten oikeuskäsitteitten mukaan.

Mutta saadakseni kertomukseni lyhemmäksi, hyppään nyt suorastaan asiaan, josta aion kertoa.

Niin, kun maailma sai nyt minut haltuunsa äidin hellästä huolenpidosta, niin kun otamme huomioon että minulle jäi uskonnosta ja kaikista samat käsitteet kuin äidillä oli, ja kun yhdistämme yhteen nippuun ne paheet ja kaikki taipumukset, jotka minuun sitte kertyi maailmalla, niin ymmärrät, että minä olin juuri samassa asemassa kuin sinäkin ennen heräämistäsi.

Mutta sitte tapahtui eräänä talwena, eräällä metsäkämpällä, että minulle tuli kowat synnintuskat, ja aiwan pian minulla tapahtui samanlainen uskonnollinen heräymys kuin tawallisesti uskowaisille tapahtuu. Se oli minun ensimäinen heräämiseni; näet sinä, minulla on oikeastaan kaksi heräämistä elämässäni. Minusta tuli uskowainen, samaan uskonlahkoon kuuluwa kuin äitinikin, jonka jo tiedät, ja myös wanhin sisareni, siwumennen mainittuna.

Minulla nousi synnintuskat kuolemanpelon johdosta, sillä helwettiä pakoon minäkin taiwaaseen rupesin pyrkimään. Kuoleman pelko minulle johtui siitä, että rupesin tuntemaan ruumiissani erään arweluttawan taudin oireita. No, minä olin nyt uskowainen. Mutta se oli kummallisin mielentila mitä ikänä olla taitaa. Se oli kowinta hengen taistelua itseään wastaan mitä woi tehdäkään. Siitä olisi paljon kertomista, joka kuitenkin tulisi liian pitkäksi. Se waan on tässä nyt pääseikkana, että silloin kääntyi huomioni täydellä woimallaan henkiselle alalle. Taistelijat, jotka minussa taisteliwat, oliwat minun oma järkeni, joka tällöin ikäänkuin heräsi unitilastaan, ja ne säännöt jotka waatiwat että olisi pitänyt järkähtämättömästi uskoa eikä epäillä. Ne uskonkappaleet taas, joitten päälle olisi pitänyt us-

koa, oliwat kahden mahdin taistelukenttänä. Järkeni tahtoi tutkia niitten opinkappaleitten pätewyyttä, että owatko ne järkähtämättömän uskon arwoiset, ja taas järjelläni oli wastuksena se, että juuri ne uskonkappaleet kieltäwät heitänsä järjellä tutkimasta. Järki teki työtä minussa itsekseen, mutta sitä wastustaa ja kuolettaa ja sen sijaan saawuttaa yksinkertaisen sokean uskon, siihen täytyi minun panna kaiken wointini ja wieläpä awuksi rukoilin Jumalaakin, olin monta kertaa polwillani ja hartaasti rukoilin Jumalaa, että hän kuolettaisi minun järkeni joka pakkaa epäilemään sekä sen sijaan antaisi minulle wahwan uskon. Eikö se ollut mitä suurin erhetys, rukoilla Jumalaa sammuttamaan sitä kynttilää jonka hän itse on minulle antanut, että sen walossa woisin eroittaa mikä on oikeaa ja mikä wäärää. Jumala ei kuitenkaan kuullut minun rukoustani, järkeni yhäti waan kiihtyi toiminnassaan.

Tarwinneeko minun tässä nyt tämän paremmin selittää sen skandaalin yksityiskohtia. Teen nyt waan pääpiirteissään niistä kappaleista selkoa, mitkä järjelleni rupesiwat kaikkein ensinnä näyttämään kummallisilta.

Ensiksikin minun mielestäni oli kummallista se, että raamatussa on niin wastakkaisen luontaisia opetuksia, kuin esimerkiksi se, että toisessa paikassa sanotaan ettei Jumala koskaan tekojansa kadu, ja kuitenkin hän katui ihmisen tehneensä sekä antoi wedenpaisumuksen upottaa kansan.

Ja sitten oli mielestäni ristiriitaista se, että Jumalaa sanotaan toisinaan kaikkiwaltiaaksi ja kaikkialla olewaksi, ja kun häneltä taas toisessa paikassa otetaan kaikkiwaltius pois, niinkuin esim. sanotaan että meidän

tiemme owat kaikki Jumalan käsissä, ettei hiuskarwaakaan putoa päästämme ilman hänen sallimattaan. Ja taas toisessa paikassa sanotaan että ihmisellä on omassa wallassaan elää Jumalan tahdon jälkeen taikka perkeleen. Ja sitte: olisiko Jumala, joka on kaikkiwaltias ja rakastaa kaikkia lapsiaan, suotta pannut perkeleen riepoittamaan rakkaitaan. Olisihan Jumala siinä suorastaan eronnut omaa kaikkiwaltiuttaan wastaan, pannut perkeleen sotimaan omaa itseään wastaan. Ja sitte, että hänen olisi wihdoin pitänyt lähettää rakkaan poikansa maailmaan ja hänen kärsimyksillään ja werellään lunastaa takaisin huijaamansa tawaran.

Näin minulle kaswoi ristiriitaisia kysymyksiä, että koko raamatun oppi oli kolmen wiikon päästä kuin sellainen lankawyhti, jossa on sata päätä.

Tutkimisen halu ajoi minun raamatulle, ja joukun ajan päästä olin minä luonut sieltä itselleni omat mielipiteeni. Jeesusta en uskonut enää maailman wapahtajaksi kuolemansa kautta, kuten kirkko opettaa, waan oppinsa kautta jota hän ihmisille opetti. Huomasin että Jeesuksen kuolema oli waan siitä arwosta, että hän sai kärsiä kowan kidutuksen ihmisten pahuuden tähden, koska he oliwat niin pahoja, että hänet kiduttamalla tappoiwat, ja että hän olisi ollut kansalle wieläkin suuremmasta arwosta jos hän olisi saanut kauwemman elää, sillä suuremman elämäntyön hän olisi ennättänyt tekemään, ja maailma olisi ehkä nyt jo sellaisena joksi sen tuleman pitää.

Niin se alkoi. Se ensimäinen heräymys oli minun järkeni herättäjä, ja kun minun järkeni kerta heräsi, niin luonnollisesti sitä seurasi totuuden kaipuu, ja sen etsimi-

nen muuttui sydämeni asiaksi, kaikki muut jäiwät siwusseikoiksi. Sittemmin olen muodostellut itselleni nämä maailman käsitteet, jotka minulla nyt owat henkisessä ja aineellisessa suhteessa. Kirjallisuus on ollut tietystikin apuna.

Ensimäinen tekoni oli, koettaa päästä ymmärtämään Jeesuksen opin perustuksia, ja siinähän sitä kyllä onkin. Sillä hänhän oli perustaja sille opille, joka maailman on wielä pelastawakin. Nykyään se on alkanut leimuamaan. Se kokoo meitä kuin kana kokoo poikiaan siipeinsä alle. Ja kun hänen oppinsa wihdoinkin on saatu koko ihmiskunnan perusteeksi, t. t. s. kun koko ihmiskunta on noussut hänen oppinsa päälle, niin silloin on hänen oppinsa walta, ja se on se wiimeinen osa ihmiskunnan matkasta, joka wihdoin päättyy siihen että Hänen oppinsa on tehnyt tehtäwänsä; se on saattanut ihmiskunnan taiwaaseen.

Tähän päätän nyt tämän kertomukseni, olethan saanut nyt jotensakin täydellisen kuwan heräämisestäni", sanoin Jussille.

„Olen", sanoi hän, „olet siinä edellä että sinulla on kaksi heräämistä. Pyrkikäämme täydellisiksi hywässä."
Näin sanoi hän wiimeiseksi ja tarjosi minulle kätensä.

Elämä on kiertokulkua.

Eräänä sunnuntaina, noin Juhannuksen aikaan kesällä, käweli Joonas Aho mietteisiinsä waipuneena, kirja toisessa kädessä, Duluth'issa, ylös mäen päälle erästä puistoa kohti wiewää katua myöten.

Ilma oli tukahduttawan kuuma, ei tuulen henkäystäkään käynyt ahtailla kaduilla ja kaikista likapaikoista lewisi liikkumattomaan ilmaan epämiellyttäwää löyhkää. Ja olletikin siinä kaupunginosassa, josta Joonas oli tulossa ja jossa hän asuikin, oli aiwan inhottawa haju hengitettäwänä, sillä se on kaupungin likaisin osa. Ja, ikäwä kyllä sanoakseni, juuri siinä osassa asuu kansalaisia, sekasin kapakkain ja porttoloitten kanssa. Joonaskin oli siellä kansalaisten luona asumassa aiwan kansalaisrakkautensa tähden.

Joonasta ei koskaan huwittanut katsella sitä kewytmielistä ja epäsiweellistä elämää, jota hänen kortteerinsa ympärillä wietettiin. Siksipä hän usein, joko hywän towerin kanssa tahi yksinään, lähti nauttimaan raittiista ilmasta ja mahtawasta näköalasta, sinne puistoon mäen päälle, johon hän nytkin oli matkalla.

Kirja, joka hänellä oli kädessään, oli Leo Tolstoin „Ylösnousemus“. Hänellä oli elämän suuret kysymykset olleet raskaan mietiskelyn alaisena jo useoita wuosia, ja sentähden hän hankki itselleen kaikkien todellisten tutkijain teoksia, joita waan suinkin woi käsiinsä saada, ja imi niistä wirkistystä janoiselle sielulleen.

Puistoon päästyään istahti hän erään suuren tammen juurella olewalle penkille, johon ei sopinut kuuma auringon paahde. Siinä hän ensin hetkisen katseli ihastunein silmin mahtawaa Superior-järweä, joka nyt tyynenä lepäsi mäen juurella ja lewitti sinisen kantensa kauas, johon ei silmä woinut kantaakaan. Rannasta lähti laiwa kyntämään wesikantta, siitä ei Joonas paljon wälittänyt. Mutta sitte kääntyi hänen huomionsa läheisempään ympärystään, ja nyt wasta hän huomasi kuinka kaunis puisto todella oli tähän wuoden aikaan, komeine mehewine puineen ja wiheriäisine nurmineen sekä kukkineen. Hän waipui ihailemaan luontoa ympärillään, ettei ollut enää muistaakkaan että oli aikonut lukea. Wihdoin hän kuitenkin heräsi haaweiluistaan ja aukasi kirjan sekä rupesi lukemaan.

Joonaksella oli omituinen tapa. Minkä hywänsä aineen hän otti huomionsa esineeksi, niin hän waipui aina siihen niin sywälle, ettei huomannut siwulla tapahtuwista seikoista mitään. Nytkin hän sywentyi lukemiseensa niin ettei huomannut waikka sadepilwi lähestyi ja jonkun kerran jo kuului ukkosenkin jyrähteleminen. Aikakin oli wierähtänyt useita tunteja. Wihdoin hän heräsi kuin horroksista, kun wesipisara kohtasi hänen kir jansa lehdelle. Hän nosti päätään. Pienonen sadepilwi oli saapunut järwenlahden päälle ja ripotteli nyt

tiheänlaiseen suuria wesipisaroita järwen pinnalle, joka oli muuttunut wähän tummemmaksi sadepilwen mukanaan tuoman tuulen waikutuksesta. Sade ei ollut wielä ehtinyt siihen jossa Joonas oli, ainoastaan joitain pisaroita putosi silloin tällöin. Aurinko läntiseltä taiwaalta paistoi wielä kirkkaasti, sillä pilwi ei ollut wielä ennättänyt sitä peittää. Se walaisi alaspäin kiitäwiä pisaroita, antaen niille kristallin wärin, joten järwen päällä olewa ilma muodostui hurmaawaksi kristalliwilinäksi. Itäisellä taiwaan rannalla oli palanen loistawaa sateenkaarta.

Joonas katsoi tuota järwen päällä olewaa kristalliwilinää kirkkain silmin, ihastuneena. Hänet waltasi oikeen kewyt mieli ja hän tuli niin iloiseksi ettei enää joutanut istuakkaan, waan kimposi seisaalleen. Hän katsoi noita pisaroita jotka oliwat kaikki niin yhdellaisia ja niin järjestyksessä lähestyiwät järwenpintaa sekä wihdoin tipahtiwat sinne ja katosiwat.

Sadepilwi oli siirtynyt niin paljon että Joonaksenkin päälle jo rupesi tuhkatiheään pisaroita tippumaan, joten hänen täytyi koettaa paremmin suojautua. Hän asettui aiwan tammen runkoa wasten nojaamaan, ja siinä hän nyt rupesi oikein ahmimaan edessään olewasta näystä. Hän mietti:

„Ah, kuinka kaikki nuo pisarat iloisina kohtaawat järwen; ja miksi ei, sillä suloisestihan heidän matkansa päättyykin. Kukapa ei iloitsisi kun pitkältä matkaltaan pääsee kotiin, ja eiwätkö juuri nuo kohtaa kotiaan tuossa järwessä. Ne owat tehneet taas kiertomatkansa ja nyt saapuwat takasin. Kukaties owat juuri tästä samasta järwestä kohonneetkin. Ja waikka eiwät tästäkään,

niin ainakin tämän maapallon pinnalta jostain toisesta järwestä tai merestä. Kaikissa tapauksissa ne kotinsa kohtaawat. Kyllä tämä maailma on suloinen ja kumma rakenne. Kaikki kiertää ja liikkuu. Meidän elämämmekin on kiertokulkua.

Eikö meidän sielumme ole kuin tuollaiset wesipisarat. Eikö meidän kaikkein sielut ole kotoisin samasta luonnon äärettömästä elonmerestä. Olemme samoinkuin nuo wesipisaratkin, lähteneet kiertomatkalle. Ja eikö meidän päämäärämme ole sama — kulkea takaisin samaan mereen mistä olemme lähteneetkin, kotiimme. Oo suloinen kodin kohtaus! Mutta miksi sitte tässä meidän matkassamme on niin paljon pahaa ja waiwalloista? Miksi emme kulje sopusoinnussa kuten nuo pisaratkin? — Mutta mikäs tietää, onko noitten pisarainkaan matka tuolla pilwen ja järwen wälillä, tuolla kaukana, josta he eiwät wielä näe kotia, noin warmaa ja sopusointuista. Ehkä siellä on suuriakin epäjärjestyksiä, jotka owat kohdanneet juuri kun owat ruwenneet näkemään warman päämäärän. — Ah, mutta enkö tuosta weden kiertokulusta löydäkin sopiwan kuwauksen sielumme kiertokululle!

Otaksumpa nyt ensiksi että tuo järwi on järjellinen, äärettömän wiisas kuten Jumala. Niin, ja tuo järwi sitte, tuo älyn järwi, antaa höyryn ilmaan, josta taas syntyy pilwi tuonne taiwaalle. Niin, se olisi älyllistä höyryä, tai älyllisiä pilwiä; mutta ei samassa merkityksessä kuin tuossa järwessä, waan ainoastaan pieninä osina. No; se on nyt tuo pilwi tuolla taiwaalla joukko pieniä eläwiä älyn pisaroita, joilla tietysti on älynsä niin pieni kuin he itsekin owat. Ja kun sitte noita älyn pisa-

roita kokoontuu yhteen useampi, niin siitä muodostuu wähän suurempi pisara, ja se on siis jo suurempi älyn pisara. No, kun tuosta pilwestä nyt syntyy suurempia pisaroita, niin ne rupeawat luonnonlain pakosta lentämään alaspäin samaa suuntaa kohti, mistä ensin monta wertaa pienempinä nousiwat. Ne kulkewat ja kulkewat, mutta aina niihin waan yhdistyy enempi ja enempi älyn molekyylejä (sanon nyt molekyyleiksi), ja sitä mukaa kun pisarat suurenewat niin niitten kulkukin kiiwastuu. No, wihdoin owat älypisarat jo niin suuria, että ne rupeawat oikein ajattelemaan, ja niin ne aste asteelta suurenewat, t. t. s. kehittywät, wälillä yhdistywäin molekyylien waikutuksesta, ja wihdoin ne owat sillä asteella kuin alhaisimmat ihmis-sielut owat. Tietysti ne pisarat jotka ennemmin periltä lähtiwät, saapuwat ennen tälle asteelle.

Kun pisarat nyt owat jo sillä asteella että rupeawat ajattelemaan, ja kun heillä luonnollisesti yksilöllisinä pisaroina on itsekullakin heidän omakohtaiset ajatuksensa, niin he alkawat itsekukin edustamaan omaa persoonallista minäänsä, ja luulewat ettei heillä ole mitään tekemistä toisen rinnalla kiitäwän pisaran kanssa. Ja tästä on luonnollinen seuraus taas, että heidän täytyy ruweta itsekunkin itseään puolustamaan. Pisara tällöin sanoo toiselle: „Älä tule niin lähelle!" j. n. e. Ja täten heidän rientonsa muuttuu taisteluksi — taisteluksi olemassaolosta. He rupeawat kärsimään toisistaan. Heillä on tällöin monenmoisia tunteita, tahto sekä sääntöjä, joille kaikkea myötäistä, joko enemmässä tai wähemmässä määrässä, he pitäwät hywänä ja owat niistä iloissaan. Mutta kaikkea näille wastaista he pitäwät

pahana, ja niin heidän rientonsa muodostuu kahden wastakkaisen mahdin taisteluksi. Ja heillä on tosiaankin syytä uskoa että pahaa on olemassa yikein oleellisessa merkityksessä.

Mutta kuitenkin he tunsiwat itsekukin itsessään ikäänkuin kajastuksen siitä, että owat yhdestä ja samasta järwestä lähteneitä ja samaan järween takasin kulkewat. Se kajastus on rakkaus, ja kun heillä on rakkaus, niin siitä syntyy että he tuntewat wastuunalaisuuden siitä, jos rikkowat sääntöä wastaan, minkä toinen pitää pahana, t. t. s. on päinwastainen kun myötäinen hänen sääntönsä suhteen. Tämä tunne on omatunto.

Niin. Kaikki nämä sitte mitä he nyt älyäwät, hywän ja pahan tunne, y. m., kehittywät sitä mukaa kuin heidän sielunsa kehittyy.

Tämä on yksinkertaista ja harppiwaa, mutta tähän suuntaan sen kuitenkin täytyy tapahtua.

Mutta kun he nyt owat ehtineet sille asteelle että heillä on itsetajunta, niin silloin heillä on kysymys elämästä: minkä tähden he oikeen eläwät, ja mikä on alku ja loppu, j. n. e.

Tämä on kuitenkin heidän alemmilla kehitysasteilla ollessa, sillä korkeammilla kehitysasteilla sitä ei enää ole, sillä niillä olewat owat jo saaneet näille kysymyksille wastauksen. Luonnollisesti wastaukset riippuwat kehitysasteitten suhteellisista tiloista.

Niillä, joille se kysymys herää, on käsittämätöin menneisyys takana ja synkkä läpitsetunkematon kuilu alla.

Jos tällöin pisarassa yhdistyneinä olewat molekyylit woisiwat jok'ikinen erikseen hypähtää ja sanoa: „Me

teimme liiton ja yhdistyimme yhteen, ja meistä yhdistettyinä on tullut tällainen iso pisara", niin he selittäisiwät koko alkusalaisuuden. Se olisi hywä; mutta sitä he eiwät woi, sillä he owat sulaneet yhteen. Ja sitäpaitsi, mikä olisi se äly, joka noita tunnustuksia olisi kuulemassa?

Mutta nämä nyt, kun eiwät woi käsittää ratkaisua heidän kysymyksilleen, muodostawat itsekukin heillensä käsityksen, t. t. s. maailman katsantokannan. Muodostawat itse, tai omaksuwat muitten jo muodostaman. Ja siitä taas on luonnollinen seuraus, että syntyy tuhansia erilaisia uskoja ja käsitystapoja. Mutta kaikki owat waan hapuilemisia suurta todellisuutta kohti.

Mutta miten wihdoin rupeaa totuus selkenemään?

Wihdoin edelläkulkijain silmistä alkaa haihtumaan se synkkä kuilu ja alta alkaa häämöittämään sininen järwi. He alkawat jo aawistamaan mikä se on, ja aina yhäti se waan selkenee selwemmin ja selwemmin tajunnalle, ja wihdoin he näkewät sen warmasti.

Mutta mitä he silloin sanowat?"

Joonaksen silmät kirkastuiwat, hän tallasi jalkojaan ja nosti rintaanta. Niin kowin eläwästi oli hän mielikuwitustensa waltaamana että hän rupesi oikein ääneensä puhelemaan:

„He kai lewittäwät kätensä toisiaan kohti ja huutawat: „Halloo weljet!" Ja niin he rientäwät toisiaan wastaan, sulkewat toisensa syliinsä ja ilosilmin yhdessä tarkastawat ja tutkiwat lähestywää kotia. Yksi heistä alkaa wihdoin puhumaan: „Nyt olemme weljet saaneet ratkaisun niille suurille elämän-arwoituksille, jotka meillä owat kauwan olleet wiimeistä ratkaisua wailla. Nyt

on tämän luonnon lukittuna ollut kirja awannut meille lehtensä, ja meidän ei tarwitse enää pimeässä kiistellä missäpäin owi walkeuteen on — me näemme nyt selwään. Pitkän yön jälkeen on wihdoinkin päiwä waljennut.

Me, jotka olemme luulleet olewamme erillämme toisistamme ja että meidän täytyy olla toisiamme wastaan, sekä luulleet että joukossamme on pahaa joka estää meidät sowussa matkustamasta, näemme nyt, kun olemme päässeet näin lähelle kotia, että menemmekin samaan paikkaan, ja että kaikki olemmekin ihan yhdenlaisia. Nyt ei meidän enää sarwitse wäittää itsiämme punaisiksi eikä walkoisiksi, sillä kaikki olemme yhdenlaisia — wälkkywiä. Katsokaamme kuinka toistemme kuwat wälkkyy toisissamme. Nyt tunnemme itsemme ja ymmärrämme toisiamme. Ennen meillä oli sokea usko jostain korkeammesta ja pyhästä, nyt on uskomme wihdoin muuttunut oikeaksi waloksi, ja me jo uskon asemesta tiedämme kuinka pettäwiä eikö walamme olleetkin. Ne owat olleet monen wärisiä, mustan ja walkosen wäliltä, ainoastaan kajastuksia suuresta todellisesta walosta. Sitä meidän luulottelemaamme pahaa ei ollutkaan, se oli ainoastaan tietämättömyyttä jonka me nyt, kun olemme päässeet ymmärtämään todellisuutta, armotta tuomitsemme. Laulakaamme hallelujaa woitostamme, olemme pimeyden wallan murtaneet.

Miten olimmekaan hulluja ja tyhmiä kun teimme wääryyttä toisillemme, sekä kannoimme wihaa. Jos olisimme tietäneet ettei siitä meille mitään palkaksemme jää, niin parempi kait olisi ollut olla jos olisimme koko matkan kulkeneet niinkuin nyt kuljemme. Tietämättö=

myydessämme ehkäisimme waan matkamme joutumista, wainotessamme ja toisiamme wastaan taistellessa ristei-limme sinne ja tänne, ettei pitkään aikaan tullut eteen-päin kulusta mitään, ja silloin kun kuljimmekin, niin kulkumme ei käynyt joutuun. Mutta nyt meillä on mei-dän rakkautemme toisiamme kohtaan. Nämä kuwat, jotka meissä wälkkywät toisistamme, owat juuri sitä, jota sanotaan rakkaudeksi. Ennen tunsimme rakkautta ainoastaan itsessämme, mutta nyt tunnemme sekä näem-me sitä toisissammekin.

Mutta katsokaamme! Me näemme nyt nuo jälessä tulewat weljemme. He wielä kiistelewät ja taistelewat keskenään, sekä kärsiwät. Ja kaikki tämä siksi ett'eiwät wielä näe mitä me näemme. Ah kuinka surkuttelemme heitä, he eiwät ymmärrä jouduttaa kulkua. Auttakaam-me heitä, ja koettakaamme saada heitä ymmärtämään ja uskomaan sitä mitä me jo tiedämme ja näemme. Nähdä he tosin eiwät wielä woi, mutta kun me saisim-me heidät uskomaankaan tämän rauhaa tuottawan ewankeliumin päälle, että he kaikki eripuraisuudet pois heittäisiwät ja eläisiwät niinkuin ewankeliuminne opet-taa, nimittäin rauhassa ja rakkaudessa, ja niin yksimie-lisesti rientäisiwät eteenpäin, heitäkin kohtaawaa oikeaa waloa kohti. Ajallaan he kyllä ehtiwät samaan waloon kuin mekin, mutta nopealla kululla he ehtiwät pikemmin ja tässä meidän on welwollisuutemme heitä auttaa. Sillä waikka he eiwät wielä waloakaan näe, niin kun me waan saisimme heidät ewankeliumiamme uskomaan ja sen jälkeen keskenään sowussa elämään, niin heidän matkansa muuttuisi riemukuluksi ja he saisiwat nauttia taiwaan autuudesta. Kun he eiwät enää pidä elämää

taisteluna, waan tunnustawat toisensa, niin heistä tulee suloinen rauhan armeija, ja wihdoin owat he itsekukin ajallaan tällä todellisen walon porrilla, ja niin riemuiten eteenpäin rientäwät, kunnes wiimeisetkin ehtiwät suloiseen yhtymiseen tuolla kotona — järwessä — Isässä.

Me emme enää itsepuolestamme kärsi, mutta rakkaudestamme näihin jälessä kamppailewiin weljiimme, me kärsimme mielipahasta ja säälistä heidän kärsimyksiensä tähden. Siis julistakaamme heille rauhan ewankeliumia!"

Tässä Joonas hawahtui kuwituksistaan, sillä tuulenpuuska räiskäytti tammen oksilta pisaroita hänen kaswoilleen. Ja nyt wasta huomasi hän ett'ei tammi ollutkaan oikein hywin suojannut häntä, sillä waatteensa oliwat pahoin kastuneet. Sadepilwi rupesi kuitenkin jo olemaan ohitse, ja iltakin oli jo ehtinyt käsiin, joten Joonaksen oli lähteminen asuntoonsa. Poispäin käwellessään katsoi hän wielä järwelle ja puhui:

„No niin. Nyt te äsken ilmassa kimaltelewat pisarat olette siellä järwessä. Ette enää pyöreinä pisaroina, waan sulautuneina yhteen koko suuren järwen kanssa. Ette enää itseänne siellä eroita. Ajallanne kyllä, joko ennemmin tai myöhemmin, olette kohoutuwa pieninä höyrymolekyyleinä ilmoille, ja sieltä taasen uudelleen lähdette matkalle kotianne kohti. Silloin on siitä pisarasta, joka äsken järween saapui, osa ehkä tuhannessa ja wieläpä miljoonassakin eri pisarassa. Niin, wedellä on kiertokulkunsa. Meidän ihmistenkin elämä on samanlaista kiertokulkua".

Tähän päättyi nyt Joonaksen kuwaus. Tämä oli waan kuiwa, suorapiirteinen wertaus, jota lukija saa itse

tarkemmin arwostella. Minä waan puolestani lyhyesti käännän jonkun suurimman mutkan.

Nähtäwästi Joonas tarkoitti järwellä ja yleisesti kaikilla wesillä Jumalaa. Ei sellaista äärellistä Jumalaa, joka, kuten järwi, olisi jossain awaruudessa ja sieltä antaisi „höyryn", waan ääretöintä, kaikkialla, yksin heinän korressakin olewaa Jumalaa. Ja sitte: Olethan nähnyt kewäällä, ilmanalan kauniiksi tultua, luonnon ikäänkuin höyrynä lyöwän maanpintaan elollisuutta. Olethan nähnyt kaunista wihreää nurmikkoa, kukkia ja kaikenmoisia suuremmiksi pyrkiwiä kasweja. Nämä nähtäwästi owat Joonaksen kuwauksen mukaan elonpisarain ensimäiset ilmestysmuodot aineeseen pukeutuneessa muodossa. Siis se elonwoima, joka nurmea ja kukkasta elähyttää, on werrannollisesti höyrymolekyylin kaltainen, ja siitä se tie alkaa, kuten kuwauksesta näkyy. Missä teemme wiimeisen ilmestyksen lihassa, sitä en tiedä. Meidän Isämme huoneessa on monta asuinsijaa. ja meidän sielumme waellus on äärettömyydessä kuin tuulen, joka puhaltaa kusta hän tahtoo, emmekä tiedä kusta hän tulee tai kuhunka hän kulloinkin menee. Mutta ikuisia me olemme, Isämme täydellisyydestä syntyneitä ja täydellisyyteen pyrkiwiä.

Eetu ja eläinten sielunelämä.

Enimmällä osalla kansan yksilöistä on luomakunnasta sellainen käsitys, että kaikki siinä on ihmistä warten, niin kaswi- kuin eläinkuntakin, Että ihmisellä on oman tahtonsa wallassa, käyttää kaikkia omaksi hyödykseen, miten ikinä hän waan parhaimmin woi.

Tähän käsitteeseen yhtyy wielä toinenkin; käsite eläinten sieluttomuudesta ja järjettömyydestä, jonka mukaan ihmisellä yksin on järki ja kuolematon sielu. Niin epä-oikeita kuin nämä kumpaisetkin käsitteet owat, owat ne kuitenkin kehittyneet oikein uskonkappaleiksi kansalle. Mistä tämä jälkimäinenkin käsite lieneekään alkuaan? Se ei ole ainakaan kenenkään ajattelewan eli wiisaan ihmisen alkama teoria, waan minä luulen sen olewan ihmispetojen itsekkäisyyden muowailema, wastapainoksi omalletunnolle. Ja kuten monet muutkin tyhmyydet owat samanlaisista alkulähteistä lähdettyään kehittyneet uskonkappaleiksi, niin tämäkin. Ja kun kaikki tämänlaiset uskonkappaleet kieltäwät itseään tutkimasta terweellä järjellä, niin on tämäkin, aiwan yksinkertaisesti, monenkaan kansan yksilön kajoomatta

sen todenperäisyyteen, pysynyt hamaan näihin aikoihin asti enimmältä osalta sokeana uskonkappaleena.

Tämä uskonkappale on saattanut eläinraukat sen surkean orjuuden ikeen alle, jossa heidän nyt, ihmisiä palwellessaan täytyy olla. Erittäinkin ne eläimet, jotka owat joutuneet ihmisten suoranaiseen palwelukseen, owat surkuteltawia. Metsässä kesyttöminä eläwillä eläimillä on edes mahdollisuus luonnollisten pakoneuwojensa awulla pelastua joutumasta ihmispedon kynsiin.

Miten wääräsjä ihmiset owat tässäkin suhteessa, tuli Eetu Kemppainenkin huomaamaan. Hän oli koko siihenastisen elämänsä ollut tuossa ajatusta puuttuwassa uskossa, mutta wihdoin itse tämä tyhmyys johti hänet huomaamaan sen wääräksi.

Hänellä oli poikanulikasta asti ollut tuo kaikkia tietämättömiä waiwaawa ihanne, nauttia raakuudesta, rääkätä ja tappaa wiattomia luontokappaleita, ilman aihettakin. Aina kun näki lähellään linnun taikka jonkun muun eläimen, teki hänen mielensä saada se kiinni, ja jos ei se hywällä antaunut, joka tuskin koskaan tapahtui, niin oli se saatawa wäkisellä, waikka sitte jollain näppärällä keinolla tapetuksi. Sellaista waiwaa oli hänellä ollut paljo tänäkin talwena. Kewätpuoleen hän kuitenkin aiwan kummallisesta johteesta sai käänteen tässä suhteessa.

Ne oliwat tuollaisia pieniä luonnon wapaita eläimiä, joita metsässä wilisee runsaasti, tehden metsän eläwämmäksi ja äänirikkaammaksi, joitten kanssa Eetulla oli ollut puuhaa tänä talwena.

Enite häntä waiwasiwat orawat ja piikkisiat, joita kumpaisiakin oli siinä metsässä runsaasti.

Orawa se oli hänen mielestään oikea kiusankappale, se kun haukkua naskutti ja tirskutti yht'mittaa, ikäänkuin olisi tahtonut saada häntä kanssaan kinttu-kapusille. Usein Eetu hyppäsikin orawan perassä kailakka kädessä, että risukko räiskyi, mutta aina hän sai palata takaisin saawuttamatta toiwottua tulosta.

Kerran, eräänä päiwänä istui hän pää nyököllä puuläjänsä päällä, kun yht'äkkiä juuri hänen korwansa juuressa soi ääni. — Pirrrrrrrrr. Se oli pääluuta wihlowa ääni. Eetu nosti päätään äkkiä ja huomasikin että orawa oli tullut häntä ihmettelemään läheisimmän puun oksalle, sekä halusta säikähyttää häntä kirkassut kaikella äänensä woimalla.

Eetukos tästä suuttui, sieppasi kailakan ja koko hartiainsa woimalla huitasi sen orawaa kohden. Kun Eetu sitte rupesi katselemaan mihin se kiusankappale joutui ja osuiko se kailakka sitä, päästi se puun latwasta toisen samanlaisen kirkunan ja wieläpä alkoi tirskuttamaankin. Eetu huomasi ettei sille mitään mahda, istui takasin puuläjän päälle ja mutisi itsepintaisesti naurahtaen: „wahtaa nyt senkin wietäwä sieltä kun suomalainen mies istuu amerikalaisessa metsässä!"

Eetun jalkapolun wieressä oli eräs iso tuulen kaatama seetripuu, jonka juuret oliwat irtikiskoutuessaan nostaneet maata mukanaan, niin paljo kun sitä oli juurien päällä ollutkin.

Hoikat seetripuun juuret pitiwät maata koossa, ja oli siten syntynyt maakudos taittunut niin että sen syrjä ulottui maahan, joten juurakon wiereen muodostui siewä komu, johon ainoastaan yhdestä kohti oli jäänyt pieni aukko. Siune komuun oli sitte tuo juro ja hidas-

jalkainen piikkisika ottanut talviasuntonsa, siellä se ollanuhjotti pakkasilmoilla vuorokausittain, käymättä ulkona kertaakaan, mutta lauhkeilla ilmoilla se sieltä ryömi ulos ja lähti ruuan etsintään. Kaukaa ei sen tarvinnutkaan sitä hakea, sillä aivan olinpaikkansa lähellä oli kyllin puita, tamprakkia ja seetriä, joista kummastakin sai mehuisaa ruokaa, piikkisika kun erittäin mielellään syö tamprakin pettua sekä seetrin lehviä.

Eetu oli hyvin tutustunut tuohon nuhjukseen, ja aina tämän tästä hän sivumennen katsoi aukosta sisään että onko se isäntä kotona. Melkein aina se olikin kotona, mutta ei se ollut oikein suvaitsevainen vieraalleen, koska se aina heti nosti piikkinsä pystyyn ja napsutti hampaitaan vihaisesti, ja olihan sillä kyllä syytäkin, sillä hyvin usein Eetu huvikseen pisteli nuhjusta jollain terävällä kepin nokulla.

Eräänä aamuna oli Eetu erittäin leikkisällä tuulella. Kävellessään polkua myöten nuhjuksen asunnon kohdalle, pälkähti hänen päähänsä ajatus, että hän saisi ehkä koko hauskaa nautintoa, rupeamalla marssittamaan nuhjusta kuten sotaherra nahkapoikaa. Häntä ei nyt tyydyttänytkään se, että kuten ennen, pistellä vaan kepin nokalla, vaan hänen täytyi saada se ulos. Mutta miten sitte saada se ulos, se vaati vähän miettimistä, sillä nuhjus ei ollut juuri halukas lähtemään asunnostaan. Pian Eetu kuitenkin nuhjuksen onnettomuudeksi keksikin keinon. Hän katkaisi kirveellään sopivan kepin ja etsi sitte tuohenkappaleen ja asetti sen kepinnokkaan, ja sitte hän hakkasi komun takaseinään reijän, sytytti tuohen palamaan ja pisti sen reijästä sisälle pitäen kepin toisesta päästä kiinni ja lykäten palavan tuohen lähelle nuhjus-

ta. Naurahteli wielä sitä tehdessään sekä huusi nuhjukselle: „Lähdeppäs nyt poika ulos, taikka partasi palaa“.

Nuhjus ottikin tätä keinoa pelätäkseen sekä kaapsahti ulos ja alkoi täyttä laukkaa lähteä pakoon. Mutta Eetu, otuksen ulkona huomattuaan karjasi ihastuksissaan: „ahaa, jopas tulit“, ja lähti kuin willi sen perään. Hänellä oli aikomus ahdistaa nuhjus kiipeemään jonkun ison puun latwaan, josta sitte olisi sopiwa antaa sille hywää kyytiä, kaatamalla puun.

Se onnistuikin hänelle hywin helposti, sillä nuhjus suuntasi pakonsa heti erästä suurta tamprakkia kohti. Sen tykö päästyään alkoi se täysillä woimillaan silpomaan puun kylkeä ylös, ja olikin sillä jo kowa kiire, Eetukin kun jo kerkes puun juurelle ja siinä wielä pelotuksekši ärjyi. Nuhjus kauhuissaan kiipesi melkein puun latwaan.

Mutta nythän Eetulle wasta nautinto alkoikin, hän otti kirween ja alkoi hakkaamaan puuta poikki. Nuhjus huomasi heti Eetun juonen ja kiipesi aiwan latwaan, mutta siellä se huomasikin että pakenemisen mahdollisuus oli kaikki ja että hän joutuu kun joutuukin tuon ihmispedon uhriksi. Nuhjus joutui sanomattoman kauhun waltaan, kopristi kyntensä koko woimillaan puun runkoon ja silmät leimuawina kuin hehkuwa kipinä, katsoi tarkasti jokaista Eetun kirween iskua. Pian alkoikin puu kallistumaan, mutta nuhjus, nähtyään minnepäin puu alkaa kaatumaan, asettausi, ikäänkuin olisi jo ennenkin sellaisen laskun laskenut, puun päällyspuolelle. Sielä se sitte, silmät törristyksissä, kiiti huimaawaa wauhtia alaspäin, ja — — puu sätkähti maahan että tangas kumahti.

Eetu kiirehti katsomaan että miten pahasti otus oli ruhjoutunut. Mutta mitä?! Siitä ei näkynyt jälkeäkään. Eetu ihmetteli ja etsi, sillä eihän sen ollut sopinut ainakaan näkymättömiin kadota. Mutta ihme! Ruhjus kiipesi wähän etäämpänä aika wauhtia erään toisen puun kylkeä ylöspäin. Se ei siis ollutkaan kuollut.

Eetu ei enää perustanut koko otuksesta sen enempää. Mutta samana päiwänä hänelle sattui toinen ottelu, tällä kertaa orawan kanssa, ja tästä sitte johtuikin se seikka, mikä tässä kertomuksessa on aiheena.

Aiwan siinä lähellä makasi aikoja sitte kaatunut suuri puunrunko, joka oli jo pahasti lahonnut. Sen kylkeen oliwat tikat hakanneet reijän, sillä he oliwat nähtäwästi huomanneet että puun sisusta on ontto ja sentähden halunneet tarkastaa sitä lähemmin. Se reikä olikin hywänä kulkuwäylänä onttoon, jonne tikat ahkeraan muowailiwat siewiä pesiä ja komeroita. Mutta kauwan eiwät he saaneet pitää asuntojaan omassa hallussaan, sillä orawakin huomasi reijän, pistäytyipä sisällekin, ja huomattuaan siellä walmiita olinpaikkoja, päätti ottaa ne haltuunsa. Ottipa wielä useampia ystäwiään ja tuttawiaan mukaansa, ja niin häätiwät tikat pesistään pois sekä anastiwat ne itselleen.

Samaan puunonttoon huomasi Eetu nytkin orawan puikahtawan. Hänelle pälkähti heti päähän, että tässä jos missään hänellä on tilaisuus tehdä kepponen orawalle. Hän lähestyi warowasti puuta, tarkasti jos sen muissa osissa löytyi reikiä, ettei orawa waan hänen huomaamattaan pääsisi niistä pakoon. Mutta niitä ei näkynyt; orawa oli siis hänen wallassaan. Hän nosti pölkynpään reijän suulle, saadakseen rauhassa miettiä

mitä keinoa hän nyt sen kanssa käyttäisi. Hänen pää hänsä pälkähti taasen sukkela keino, jota hän alkoi heti toteuttamaan.

Hän pärwötti päällysnuttunsa liepeestä lankaa ja teki sen toiseen päähän helposti kiinnikuistawan silmukan, asetti silmukan parhaan isolle mutkalle ja kiersi langan toisen pään etusormeensa, sitte asetti hän silmukan siewästi reijän suulle, niin ettei sitä orawa helposti huomaisi. Sitte kyyristyi hän puun taakse tähystämään milloin orawa pistäisi päänsä reijästä ulos, jolloin hän sitte käyttäisi tilaisuutta ja nykäisisi langasta, että orawa tarttuisi silmukkaan kiinni.

Kauwan ei hänen tarwinnutkaan odottaa kun orawa jo pisti päänsä reijästä ulkoilmaan, katseli ensin ympärille ja nuuski, ja aikoi sitte hypätä maahan, mutta samalla Eetu nykäsikin langasta ja orawa tarttui silmukan mutkaan ihan keskiruumiistaan.

Orawa kamppaili ja kieppuroi, koettaen wapautua, mutta koska se ei onnistunut niin se koetti turwautua jo toiseenkin keinoon: ylpeyteen. Se alkoi täyttä kurkkua kirkuen hyppimään Eetun rinnoille, sekä toisinaan tarttui hänen housunsa lahkeisiin kiini koko woimallaan. Eetua tietysti tämä waan huwitti, ja hän koettikin saada sitä tekemään aina hullunkurisempia kuperkeikkoja.

Wihdoin orawa kuitenkin huomasi että kaikki hänen ylpeytensä ja woimainsa ponnistukset owat turhia, heittäysi watsalleen maata ja näytti siltä kuin olisi kaikki unhoittanut. Eetua ihmetytti, mutta ei sentään enää nykinyt nuorasta waan rupesi tarkastamaan.

Orawa katsoa tuijotti suoraan eteensä, ja Eetu oli huomaawinaan sen silmistä hywin ajattelewan ilmeen.

Nähtäwästi ajattelee kohtalonsa kowuutta, tuumi Eetu; mutta ei wielä nytkään tullut ajatelleeksi, että miten se sitä ajattelisi ellei sillä olisi järkeä. Mutta ei orawa kohtaloaan miettinytkään, waan sota-juonta, ja sen tuli Eetukin pian huomaamaan.

Orawan siinä niin maattua hetkisen, rupesi Eetu wiemään kättänsä nuoraa myöten orawaa lähemmäksi, koettaen mitä se siitä tuumaa. Orawa seurasi silmillään tarkasti käden lähestymistä ja kun se oli jo aiwan lähellä, silloin se keikahti kyljelleen, ummisti silmänsä, oikasi jalkansa suoraksi ja päänsä pitkälle, warpaatkin lewisiwät leweälle ja kynnet ulostuiwat tawallista pitemmälle. Näytti kuin oikoisi itseään wiimeistä kertaa. Sitte puhalti se pitkän ulostawan henkäyksen, kaikki jäsenet wetäytyiwät taas takaisin ja ruumis muuttui aiwan welttoksi, tenhottomaksi. Eetu olisi luullut sitä nyt todella kuolleeksi, ellei olisi huomannut että sen kupeet hiljalleen nousesteliwat hengityksestä.

Eetu päätti sen menneen joutinmoiseen pökerrystilaan ja aikoi ottaa lopunkin hengen kuristamalla. Otti sitä niskasta kiinni ja nosti ylös maasta. Mutta kun hän aikoi ruweta pusertamaan, niin mitä tapahtui? Ennenkuin hän kerkesi pusertaakaan, niin otukseltamme pääsi surkea ääni. Se rupesi huutamaan täyttä kurkkua, mutta ei waan liikuttanut ruumistaan.

Tämä ihmetytti Eetua, hän laski otuksen maahan, ja alkoi miettimään. Häntä liikutti wähä se surkea huuto. Sitte hän huomasi siinä myös jotain kummallista, huomasi sen juonen millä orawa aikoi häntä pettää.

Mutta mitä merkitsi tuo kowa meteli, joka nyt alkoi kuulua? Eetu kääntyi sitä katsomaan. Mutta mitä?

Orawia suuri liuta ympärillä, peuhaten ja metelöiden, ikäänkuin palohädässä olewat ihmiset. Ne oliwat piirittäneet Eetun joka taholta ja kaikkien silmät oliwat tähdättyinä häneen ja wieressä makaawaan kanssaweljeen. Näytti kuin kaikki olisiwat tahtoneet hyökätä weljensä kiduttajan kimppuun. Ne hyppiwät edestakasin puusta toiseen. Eetu ihmetteli sitä ja päätti suorastaan, että ne oliwat hätähuudon kuultua rientäneet auttamaan heimolaistaan.

Eetu kääntyi taas otukseensa, ja huomasi että sen silmät oliwat olleet auki ja katselleet häntä, mutta hänen käännyttyään ummisti ne taas.

Eetu heitti otuksen siihen ja poistui wähä etemmäs, koetteeksi mitä se siitä arwelee. Mutta se ei tohtinut aukaista silmiäänkään. Ympärillä olewat weljet rupesiwat lähentelemään ja yksi hyppäsi sen wiereen, herättämään. Nyt se aukaisikin silmänsä ja nähtyään, että nyt olisi ehkä tilaisuus pakenemiseen, hyppäsi jaloilleen ja päästäen ilohuudahtuksen, kiipesi lähinnä olewaan puuhun. Nuora oli wielä hänen kupeillaan kiinni, mutta sen se ensi työkseen katkaisi. Hän oli wapaa.

Hätään tulleet orawat läksiwät pienissä joukoissa, kukin suunnalleen, pitäen wilkasta keskustelua tapauksen johdosta.

Mutta pulasta wapautunut orawa ei ottanutkaan paetakseen, waan surumielisen näköisenä hypiskeli puusta puuhun Eetun ympärillä. Eetu huomasi sen istuwan läheisen puun oksalle, silmät tähdättyinä häneen nuhtelewan surullisina. Eetu ei sitä enään sietänyt, waan tuumasi että tuo on saatawa tapetuksi, kun olen sitä jo niin kauan kiusannut. Alkaa wielä kitumaan.

Hän otti pitkän kepin maasta ja aikoi sillä lyödä. Mutta kun siinä oli edessä erään wieressä olewan seetrin oksa, ei se käynyt laatuun. Niin hän päätti turwautua pukkauskonstiin. Asetti kepin oksain wälitse orawaa kohti ja pukkusi lujasti. Hän ei tiennyt osasiko wai ei, mutta käsirystääsään hän tunsi tärähdyksen jota heti seurasi pisto. Keppi putosi kädestä maahan. Katsottuaan käteensä ja huomattuaan asian laidan, lennätti katseensa puuhun ja hapuili orawaa silmillään, sadatellen täyttä kurkkua. Orawa oli wielä samassa puussa, mutta wähän ylempänä.

Eetun kättä wihloi kowasti, joten hänen täytyi kääntää huomionsa siihen. Hän oli pukatessaan osunut sen erään teräwänokkaisen, kuiwan seetrin oksaan, joten oksan pää työntyi hänen käteensä, juuri peukalon ja etusormen wäliin, noin tuumaa sywään, ja sitten katkennut wähän ylempää, että oksan pää oli pitkällä lihasta.

Eetu weti oksan ylös kädestä, josta heti tormasi werta. Mutta hän painoi toisen käden peukalon reijän päälle ja läksi kiireesti kortteeriinsa, joutamatta sen enempää huolimaan orawasta.

Siinä oli sitten tulos Eetun sen päiwäisestä leikittelystä, että sai kätensä loukatuksi. Hänen täytyi sitä monta wiikkoa parantaa, ja ensi aikoina tuotti se kowia tuskiakin.

Hän muisteli karwaalla mielellä leikittelyään orawan kanssa, ja sitä, miten orawa oli selwään näyttänyt järkineronsa hänelle. Kun hän wielä käwi katsomassa onnettomuuspaikalla, kummaksensa huomasi, että orawa oli tukkinut sen onnettumuutta tuottawan reijän.

Eetulle tuli näistä asioista paljon ajattelemisen aihetta, t. t. s. hänen huomionsa kääntyi eläinten sielulämään, ja aiwan pian hän huomasi, että nekin tarwitsewat rakkautta osakseen. Hän alkoikin rakastamaan eläimiä pienisieluisina weljinään.

Kun Eetu nyt kerran oli kääntänyt huomionsa eläinten sielulämään, siihen, mistä hän ei koskaan ennen tullut mitään ajatelleeksi, niin muuttui käytöstapansa eläimiä kohtaan, ja hän tuli huomaamaan heissä kaikenmoisia neron ilmauksia, joita hywin kannattas pitää suurina, eläimiin nähden. Mainitsen niistä wielä joitakin tässä.

Kun hän nyt kerran tuli siihen päätökseen, että eläimilläkin on yhtä kuolematon sielu kuin ihmisilläkin, joskin monta wertaa wähemmin kehittyneet. Hän huomasi että kaikki eläinten toiminnat owat samanlaisia kuin ihmistenkin toiminnat, heillä on rakkautensa, wihansa ja elämän pyrkimyksensä, joita hywin woisi pitää kuin lapsina ihmisten järjen toiminnalle. Hän huomasi että eläinten sielu kehittyy juuri samoin kuin ihmistenkin, että sillä on myös pyrkimys ylöspäin.

Niin, — paitsi näitä edellisiä hawainnoita eläinten suhteen, otti Eetu sitte tarkkaan waariin huomaamansa ilmiön kissasta. Eräässä talossa, jossa hän nyt oli kortteeria, sai kissa poikasia. Kissalla oli wuoteensa eräässä kyökin nurkassa. Mutta koska talossa oli lapsia ja paljon miehiä, ei kissa ehkä pitänyt asemaansa siellä kyllin rauhallisena, waan rupesi kantelemaan poikasiaan yläkertaan, jossa miehet makasiwat. Se teki sen aina yöllä. Mutta miehet eiwät siitä oikein pitäneet, joten he aina lähettiwät emän poikinensa alakertaan.

Nyt sitte eräänä päiwänä Eetu tarkasti, kun kissa lähti wuoteeltaan naukuen ja wahtasi yläkertaan wiewille rappusille, seisahtui sitten yhteen kohti ja mietti hetkisen sekä palasi wuoteelleen. Mutta heti kohta se tuli takaisin kantaen yhtä poikastaan ja suuntasi rappusia kohti. Mutta pysähtyi yht'äkkiä ja tarkoin mietittyään palasi takasin ja wei poikasen samaan paikaan, nähtäwästi muistaen että heidät on monta kertaa sieltä palautettu.

Sitte eräässä toisessa talossa oli kaksi hewosta, joista toinen oli aiwan sokea. Eetun huomio kääntyi niihin. Hän ihmetteli miten se sokea osaa ulkona laitumella ollessaan wälttää waarapaikkoja, joita oli paljon niilläkin laitumilla. Joki oli lähellä ja rautatie, jossa käwi wilkas liike.

Pian hän huomasikin, että näkewä hewonen oli kyllin warowainen johtaja sokealle towerilleen. Se oli aina sokean läheisyydessä ja kun näki että se lähestyy waarapaikkaa, niin meni ja tarttui hampaillaan sen harjaan kiinni ja talutti etemmäksi.

Kerran kulki Eetu metsässä, kaukana ihmisasunnoilta. Hänellä oli iso musta koira mukanaan, joka oli hänen joukkoonsa lähtenyt pyytämättä.

Mutta nyt kun Eetu aikoi pyörtää takaisin ihmisasunnoita kohti, huomasikin joutuneensa niin pyörälle ettei tiennyt mihinpäin lähteä. Maailma näytti kuin olisi nurin kääntynyt. Hänen siinä käännyiltyään, huomasikin että koira käwi aina hännällään lyömässä häntä ja ukisi sekä käweli jonkun matkaa, katsoen käskewästi häneen. Eetu arwellen koiran tarkoituksen, tarttui hänen häntäänsä kiinni, ja niin lähdettiin käwelemään, koira

edellä ja Eetu perässä. Pian Eetu sitte huomasi, että oliwat kun oliwatkin kulkeneet oikeaan suuntaan, ja wielä suorimpia teitä myöten.

Tällaisia esimerkkejä huomaa aina eläinkunnassa, kun waan ottaa ne huomioonsa.

Tämä aine tuntunee lukiasta ehkä wähäpätöiseltä ja yksinkertaiselta, josta ei olisi kannattanut näin paljoa kirjoittaa. Mutta koska wielä paljoa yksinkertaisemmasti suurin osa wieläkin luulee eläimellä olewan, kuolewaisen sielun, niin kirjoitin tämän waan kuin johteeksi, toiwolla että saisin jonkun, joka pitää eläinkunnan sellaisena kuin alussa mainitsin, kääntämään huomionsa ja käsittämään, että eläimetkin owat kaikki itsepuolestaan kehittämässä sielujaan, ja nauttimassa oikeuksistaan luonnossa. Eläimetkin owat kokoonpantu samanlaisista prinsiipeistä kuin ihminenkin, joskin heillä, jaloimmillakin, on korkeimmat prinsiipit monta wertaa wähempi kehittyneet kuin ihmisellä.

Eläin kunnioittaa ihmistä korkeimpana, jaloimpana eläinkunnassa. Ihmisen pitäisi rakastaa ja kunnioittaa eläimiä, kuten sellaisia, jotka tahtowat meidän perässämme pyrkiä, astella samoja askeleita sekä saawuttaa aina enempi wiisautta.

Kummalla oli oikeus.

Meitä oli kerran kaksi anastajaa; minä ja haukka, jotka kiistelimme saaliista kumpikin niin kopewana kuin konsanaan kaksi kuningasta on tehnyt.

Se oli ennen, kun minä pyydystelin lintuja pauloilla. Haukka oli myöskin lintujen pyydystäjä, ja siis olimme me wirkaweljet. Mutta niinkuin wirkaweljillä useinkin tahtoo olla kilpailua keskenään, hapuillessaan yhtä ja samaa saalista, samoin oli meilläkin.

Asia alkaa tällä tawalla:

Käwelin kerran metsässä paulojani katsellen, yht'äkkiä rupesi kuulumaan etäältä jonkillaista siipien suhinaa. Kiiruhdin katsomaan saaliin toiwo mielessäni. Ääni läheni ja läheni ja wihdoin oli se aiwan edessäni. Nyt sain nähdä haukan erään puun juurella pyytä rääkkääwän. Pyy räpytteli kuoleman tuskissa siipiään, sillä tawalla koettaen päästä wapaaksi, mutta turhaan. Haukka oli wäkewämpi, eikä ollut tietääkseen tästä, teki waan työtään kuin toimeensa tottunut ainakin; toisella käpälällään piti se pyyn seljästä kiini ja toisella repi höyheniä irti.

No mitäs minä tein? Kiiruusti joudutin itseäni pyylle awuksi. Ahdistin haukan jättämään saaliinsa ja niin oli pyy wapaa haukan kynsistä. Mutta minä otin sen nyt wuorostani käsiini, enkä millään muulla mielellä, kuin sillä, että siitä saan minä nyt itselleni hywän saaliin. Moinen awuksi rientäjä! Pyyn kohtalo oli samallainen minun käsissäsini kuin se olisi ollut haukankin käsissä. Siinä oli wirkaweljekset. Toinen auttoi saaliin toisen kynsistä omiin kynsiinsä!

Paha oli haukan kyllä luopua saaliistaan, mutta wäkewämpihän se aina woiton wie. Se ei kauwaksi lentänytkään, waan jäi läheisen puun latwaan, josta sitte halukkain silmin katseli pyytä, joka nyt räpytteli siipiään minun kynsissäni, kuristaessani siltä henkeä.

Saatuani pyyn hengeltä, pistin sen laukkuuni. Tyytywäisenä ja ylwästellen katsoin wirkaweljeäni, joka warmaankin nyt jo huomasi pyyn pelastamisen mahdollisuuden olewan ohitse, koska lewitti siipensä ja lähti mahtawasti lentämään, arwatenkin uutta saalista etsimään. Minä poistuin myöskin saalineeni.

Nyt sitten jälestäpäin, kun olen tapauksen muistanut, olen tehnyt kysymyksen itselleni, kummalla oli suurempi oikeus sen saaliin ylitse. Haukka kyllä luonnollisesti piti itsellään olewan oikeuden, sillä ottihan hän sen ensiksi kiini, mutta minä taas pidin oikeutenani pitää sen, kun kerta olin pelastanut sen peto-linnun kynsistä. — Mutta sielulla, joka oli siinä ruumiissa, olisi ehkä ollut suurin oikeus pitämään se itsellään.

Alhaisluontoinen pastori.

(Suomesta.)

Oli eräs alhaisluontoinen pastori nimeltä Wikutius. Hän oli ystäwällinen köyhällekin, haastoi kirkonkylän renkejäkin monasti wieraaksieen ja oleili niitten kanssa waan kuin wertaistensa. Kerrankin oli hän, kun oli ollut kinkereitä pitämässä eräässä talossa ja kun sitte oli illalla laitettu hänelle hywät herkut kamariin, sanonut waan, että hän oli halukas syömään talonwäen kanssa yhdellä pöydällä, ja niin oli täytynytkin herkkuruuat kantaa talon isolle pöydälle, ja siinä renkien ja piikain kestellä oli pastori syönyt ateriansa.

Wikutiuksella oli köyhiä ystäwiä ympäri seurakuntaa, joissa hän käwi tämän tästä kyläsä ja pitipä samalla raamatun-selityksiäkin. Sellainen paikka oli Keskinenkin. Sen torpan wäkeen oli hän tutustunut jo useita wuosia sitten ja piti kowasti siitä perheestä.

Keskisen perheestä oli hän ensin ruwennut pitämään eräissä kinkereissä, koska sen lapset, neljä poikaa ja neljä tytärtä, oliwat kaikki hywiä lukemaan. Pastorin huomiota weti wielä sekin, että perheen naiswäel-

lä oli kaikilla aiwan yhdellaiset waatteet, sekä samoin mieswäellä ja kaikki oliwat erittäin puhtaita.

Pastori oli käynyt Keskisessä jo useana kesänä wieraana ja ne käynnit oliwat aina olleet hänelle erittäin hauskoja, sillä Keskisen torppa sijaitsi kauniin joen rannalla sekä siinä oli kaikin puolin kaunis ympäristö. Warsinaisena ohjelmana oli hänellä Keskisessä käydessään, ensin lawerrella perheen kanssa wierashuoneessa, nauttien herkkuja mitä tilaisuutta warten oli warattu, sitte raamatun-selitys, johonka saapui aina kylän kaikki asukkaat. Saarnan päätyttyä oli hänellä tapana tehdä uimaretki sywällä ja hywäpohjaisella apajalla, joka sijaitsi aiwan lähellä. Tälle retkelle tawallisesti oli uteliaisuudesta seurannut suuri joukko raamatun-selityksessä olleita ihmisiä, enimmäkseen kuitenkin poikasia ja tyttöjä, jotka halusiwat nähdä miten pastori uipi, ja sitte uimaretken jälkeen oli tawallisesti wielä jotain mitä milloinkin, koskenlaskua, kalastamista ja sen semmoista.

Nytkin tänä kesänä oliwat he huwitelleet samalla tawalla. Mutta kalastamisen ja koskenlaskun asemasta oli pastori päättänyt käydä katsomassa erästä pientä metsän korwessa olewaa lampea, johon oli Keskisestä noin nelisen kilometriä. Sen lammen nimi oli „Raswalampi“ ja pastori halusi nähdä sitä sentähden, että oli kuullut siellä olewan paljon wesilintuja, sorsia.

Pastori esitti tämän halunsa Keskisen pojille, ja mielelläänhän he lähtiwät pastorille oppaaksi, näyttämään tuota heillekin uiin rakasta lampea.

Lähdettiin sitten. Yksi pojista, Oskari, otti pyssynkin mukaansa. Kun taas kylän nuoret kuuliwat mihin

pastori nyt poikain kanssa menee, oli heitä heti iso linka walmiina seuraamaan mukana.

Jarwelle täytyi mennä metsän läpi pieniä polkuja myöten, wieläpä märkäin soittenkin ylitse. Niin sitä mennä retustettiin metsässä suurella joukolla, pastori Keskisen poikain mukana edellä ja muu saattowäki perässä.

Pastori oli erittäin leikkinen ja huwittawa luonteeltaan. Hän lasketteli kaikellaisia leikillisyyksiä seuralaisilleen, jotka aina ottiwat ne wastaan hartailla nauruilla. Ja joukossa supistiin yhtä mittaa toisilleen että: „kyllä se waan on pastori, joka ei ole yhtään mahtawa; puhuu waan kuin wertaisilleen“.

Muun muassa pisti pastorin mieleen, saada tietää kuinka monta joukossa oli hänen kaimaansa. Hänen nimensä oli Jussi ja hän piti kowasti siitä nimestä. Jo entisestään oli seurakunnassa sellaisia kertomuksia hänestä, että hän pitää kaikista Jussi-nimisistä miehistä, juuri sentähden että hän on itsekin Jussi, ja siksipä halusi hän nytkin saada tietää kutka owat joukossa Jusseja. Hän ehdotti sen ja käski jokaisen, jolla waan on nimenä Jussi, nostaa kätensä pystyyn.

Paljo niitä olikin joukossa Jusseja, sillä käsiä nousi useoita ja mielellään he nostiwatkin, jolla waan oli nimenä Jussi, jokainenhan tahtoi olla pastorin kaima. Pastori luki kädet ja pani niitten poikain kaswonpiirteet muistiinsa, että toistekin tuntisi. Ja sekös oli kunnia.

Aurinko lämmitti kowin lämpösesti, niin että kaikki oliwat hywin hikisiä. Maa oli epätasaista, täytyi kiiwetä ja laskea ja wielä oli tultu muutamien soittenkin

ylitse, joissa maa oli niin pehmeää, että jalat painuiwat sywään lokaan, erittäinkin pastorin, joka oli lihawa mies ja tottumaton soitten rämpiseen, hän hikosi ja läähätti kowasti. Siksipä hän, kun oli päästy erään kallion päälle, jota sanotaan „Raswalammen kallioksi“ ja jonka takana itse lampi on, kysyi että kuka pojista olisi niin hywä ja kantaisi hänen takkiaan. Jokainenhan sen olisi ottanut tehdäkseen. Joukosta kuului kymmenenkin ääntä „kyllä minä, kyllä minä!“ Lähinnä olewa Jussi-niminen poika sen kunnin sitte sai. Tarkasti Jussi kantoikin kallista esinettään.

Hupaista siellä lammella olikin. Pastori ampui pari sorsaa ja käwipä wielä uimassakin lammen wedessä, waikka se ei ollutkaan erin puhdasta.

Samoin kuin oli menty, niin sitä tultiin takaisinkin, ja Jussi sai kunnian kantaa pastorin takkia koko wälin.

Aina wieläkin sanotaan pastori Jussi Wikutiuksesta, että hän oli alhaisen luontoinen, alhaisempi kuin kukaan muu pappi oli ollut siinä seurakunnassa.

Myötäkäymistä, tai miten Luutta pääsi pappis-uralle.

(Hywä Jumala pelasti mierontieltä ja antoi siewän toimeentulon.)

Kerronpa tässä erään tapauksen, miten eräs weitikka, Tawi-Luutta pääsi „pappis-uralle“.

Hän oli Suomesta erään rikkaan talonomistajan poika, ja oli saanut kaswatuksen sellaisen, kuin tawallisesti kuuluu parempisäätyisten lapsille. Hänen isänsä oli waltiopäiwämies, ja paitsi suurta taloaan, omisti wielä ison oluttehtaan. Pojan ei Suomessa ollessaan tarwinnut koskaan tarttua kowaan työhön, waan oli hän saanut kaswaa joutilaana, lellipoikana. Koulua hän kyllä oli käydä retuuttanut, mutta siinä hän lie edistynyt kowin hitaasti, laiskan ja weitikkamaisen luonteensa takia, koska hän ei woinut suorittaa yliopistotutkintoaan, waikka oli jo kokonaista wiisi wuotta sitä käynyt. Yliopistoon asti oli hän mennä retuuttanut jotakuinkin, sillä siihen asti ei hänen luontonsa kerinnyt oikein äyräitään myöten kuohumaan. Mutta sitte hänestä tuli tuollainen tawallinen „naisten ritari,“ jolla ei ole aikaa mihinkään muuhun kuin kauniitten hempukkain

kanssa lerputtelemisiin, ja kaikkiin muihin huwituksiin. Isänsä oli saanut kustantaa suuret summat hänen kouluuttamiseensa. Hän tahtoi koettaa kaikkensa, koska warain puute ei hankaluutta tehnyt, saadaksseen poikansa hywälle alulle, josta sitte itse woisi alkaa uurtamaan — isän ihanteen mukaan — uraa loistawaa tulewaisuutta kohti. „Olisipa se kunniakasta, kun minun poikani olisi joskus waikka senaatissa istumassa“, tuumaili isä monasti. Mutta pojasta ei tullut mitään. Hän oppi yliopistossa ylen pahaksi juomaan, johon hänellä lienee ollut jo ennen alkuperäisiä taipumuksia, niinkuin sopii arwata oluttehtaan omistajan pojasta. Hänestä tuli wihdoin aika renttu. Hänet täytyi ajaa yliopistostakin pois. Nyt olikin hänen uransa jo alkanut. Isä ei huolinut poikaa enää kotiin, hän oli niin suuttunut, kun hänen tulewaisuuden toiweensa pojasta eiwät toteutuneetkaan.

Poika oli nyt Helsingissä jonkun aikaa rantajätkänä. Pian häntä kuitenkin kohtasi niin suuri onni, että hänen äitinsä kuoli ja hän tuli saamaan äitinsä perintöä kaksikymmentätuhatta markkaa. — Ja, — ja, sekös oli poikaa! Hän lähti heti ulkomaille, oleskeli ensin Ranskassa ja Saksassa, olipa jonkun aikaa Kruppin tykkitehtaalla työssäkin, aikomuksella ruweta siellä uurtamaan jonkinmoista tulewaisuuden uraa, ehkäpä insinööriksi. Mutta sieltäkin hän potkittiin ulos. Nyt hän matkusti Englantiin ja oleskeli Lontoon kaupungissa jonkun aikaa. Mutta hänen rahansa alkoiwat käydä niin wähiin, ettei enää tuntenut huojumatointa pohjaa. Hänelle tuli wakawammat ajatukset, miten nyt olisi järjestettäwä? Hän keksikin oiwan aatteen. Se oli: lähteä Amerikkaan. Sillä, ajatteli hän: siellä ehtä kansalaisten keskuudessa hieman

oppineena miehenä, saisi jonkun siewän, helpon ja tuottawan ammatin. Ehkäpä sanomalehtitoimistossa, taikka missä hywänsä, sillä kuuluwathan ne monikin waikka — papiksi rupeawan, j. n. e.

Hän saapuikin Amerikkaan. Mutta ei se ollutkaan heti niin suotuisa kun hän oli kuwitellut. Rautatielle joutui hän kaikkein ensiksi työhön, ja niin hänen uransa alkoi täällä Amerikassakin rehellisenä työmiehenä. Työhön ei hän kuitenkaan oikein kiintynyt, ohut nahka kun oli kämmenissä ja luut pehmoiset, niin tietäähän sen miltä työ silloin maistuu. Hän tähti työstään, muutti työpaikasta toiseen, oli wiikon kaksi paikassaan, ja wihdoin tuli hänestä oikea Amerikan kiertolainen, tuollainen joita kyllin paljon Amerikassa on.

Luutta oli nyt useita wuosia kierrellyt Amerikkaa. Ei tietystikään hänellä rahaa koskaan paljon ollut. Mutta Luutta oli käyttänyt niitä apukeinoja, joita kaikki muutkin kiertoweljet käyttäwät, nimittäin „pommikyytiä“ ja toisinaan kerjäillen ruumiinsa ylläpitämiseksi, jopa sopiwissa tilaisuuksissa pientä näpistelyäkin, niinkuin esim. kanain onkimista y. m.

Nytkin, eräänä kesäyönä, oli hän ollut rautatietä myöten matkalla, „pommikyytillä“, mutta oli tullut pois ajetuksi eräässä kohden Minnesotan waltiota. Mutta menemmepä hieman taaksepäin ja tarkastamme wähän tätä wiimeistä retkeänsä, sillä hänen seikkailunsa tälläkin retkellä owat tawallaan aiwan sattuwat kuwaamaan yleensä sellaisten kulkemistapain seikkailuja. Sitte on tämä wiimeinen retki otettawa erityisesti huomioon senkin tähden, että se oli wiimeinen retki Luutalta, sillä se retki päättyi pappis-uraan.

Noin puolenpäiwän aikaan oleskeli Luutta Pohjois-Dakotassa, Grandforks nimisen kaupungin rautatie-jaardilla, odottelemassa Minnesotaan päin lähtewää junaa, jossa sopisi ottaa kyytiä mainittuun waltioon. Jaardilla alkoikin walmistelemaan matkalle pitkä juna ja siihen aikoi Luutta katsoa tilansa. Pian alkoikin weturi puhkimaan ja ponnistelemaan kuormaansa liikkeelle. Nyt Luutta hyökkäsi kuin tiikeri junan siwulle, ja huomattuaan erään waunun päässä pikku luukun auki, päätti mennä siitä waunun sisälle. Hän kiipesi puhwelien päälle ja siitä reijän suulle, sekä alkoi tutkimaan itseään siitä sisälle. Mutta sisäänpääsyn olisi pitänyt tapahtua äkkiä, sen Luutta tiesi, sillä hän oli nähnyt jälkipäästäpäin waunun kattoja myöten tulewan miehen, epäilemättä joku jarrumies. Mutta se oli ikäwää, että reikä oli niin pieni, ettei siitä niinkin suurenlaisen miehen kuin Luutta oli, ollut helppo mahtua sisälle. Hän oli jo reijän suulla puolitiestä, päänpuoli sisällä ja ponnisti jaloillaan toisen waunun seinästä, mutta ei tahtonut ottaa mahtuakseen. Aina yltywä pelko, että waunujen katolla käwelewä mies ehtisi siihen, hänen ollessa siinä reijän suulla, pakoitti hänen yrittämään kaikin woiminsa. Siinä hän nyt rimpuili kuin rotta loukkaassa, sisäpuolella ei ollut mitään mihin olisi woinut saada käsin kiinni ja jalatkaan eiwät enään tahtoneet ulettua toisen waunun seinään. Siinä oli melkein pahemmassa kuin pulassa. Sankarimme jo rupesi epäilemään, tokko hän pääsee siitä ilman toisten apua edes eikä taa. Mutta hän teki wiimeisen ponnistuksen warpaillaan toisen waunun seinästä, ja se olikin ratkaisewa. Hän oli nyt wahwimmasta paikasta läpitse ja tunsi olewansa irralla. Mutta nyt tuli toinen pula,

waunussa ei ollutkaan sillä kohtaa mitään tawaraa, kuten hän oli toiwonut, ja ei ollut mihin hän olisi saanut kiinni, estääkseen itseään päälleen lattialle putoamasta. Mutta, pahimmassa pulassa ollessaan, kuuli hän waunun sisältä äänen: „äläs huoli, minä autan sinua.“

Luutta riemastui ja huusi: „kuka siellä? Olkaa hywä ja auttakaa!“

Waunussa olikin jo todella yksi „pommari“ ja heti tunsi Luutta katsi wahwaa kättä tarttuwan olkapäihinsä. Pian olisi asia ollut ratkaistu. Mutta juuri parhaalla aikaa sai Luutta tuntea takalihoillaan kirpelewän kepin iskun ja naurunremahduksen wielä päälle. Luutta päästi oikein suun täydeltä suomalaisen kirouksen. Mutta eihän se auttanut mitään. Mies tarttui wielä hänen jalkaansa katoltapäin kiinni ja kuului sieltä toisenkin ääni: „otetaan siltä kengät pois.“ Luutta rupesi potkimaan ja onnistuikin saamaan jalkansa irti, heti oli hän myös waunun lattialla ja päin reikää puolustus asemassa, jos katolla olijat rupeaisiwat tulemaan sisälle. Katolla olijat oliwat kuitenkin niin wiisaita, etteiwät yrittäneetkään. Juna huristi eteenpäin täyttä wauhtia.

Waunussa jo entisestään olewa oli ystäwällinen amerikalainen ja heistä tuli heti hywät ystäwät. Luutta kiitteli häntä auttamisestaan.

He saiwat kyytiä oikein pitkästi, tarwitsematta kärsiä mitään hankaluutta junamiesten puolelta. Mutta wihdoin eräällä pysäkillä ilmestyi junanpalwelija reijän suulle ja kysyi: „Onko teillä nuoretmiehet rahaa, että woitte maksaa kyytistänne? Muussa tapauksessa teidän täytyy jäädä tässä pois.“

Puhuja ei ollut ollenkaan wihasen näköisenä. Sankarimme waunun sisällä katsoiwat parhaaksi maksaa junamiehelle wähäsen, että saiwat sitten rauhallisemmin olla. Toisella miehellä oli rahaa seitsemänkymmentä wiisi senttiä ja Luutalla wiisikymmentä senttiä. He tekiwät keskenään sopimuksen, että toinen antaa wiisikymmentä senttiä ja Luutta kaksikymmentä wiisi, että kummallekin jää wielä kaksikymmentä wiisi senttiä taskuun, eihän silloinkaan wielä aiwan rahatonna ole.

He antoiwat rahan, ja sillä junamies olikin tyydytetty, sillä saahan jo silläkin summalla useamman lasillisen olutta.

He oliwat kulkeneet jo kellon ympärystän, joten oli siis keski yö. Nyt oltiin eräässä kohti Minnesotaa, joilla paikoin Luutta tiesi olewan paljon suomalaisia farmareita. Hän päätti jäädä junasta ja mennä seuraawana päiwänä heitä katsomaan. Niin hän sitten sanoi towerilleen hywästit. Luukusta ulos ruwetessaan koettamaan, oli hän jo kokemuksesta niin paljon wiisaampi, että otti takin pois yltään, joten hän mahtui siitä helposti.

Tässä nyt oli hänen wiimeinen matkansa kiertolaisena, sekä Suomesta lähtien koko elämänsä pyrintöjen pääpiirteet. Mutta nyt alkaa hänen elämässään käännekohta, joka on: että hän pääsee wakawalle pappis uralle. Ja tämän äkkinäisen käänteen waikuttimista, tai sanoisinko, kuten hänellä itsellään on tapana sanoa: „Jumalan sallimuksesta“ minun oikeastaan olikin aikomukseni tehdä wähäsen selkoa, ja siis käännyn suoraan asiaan käsiksi.

No, se oli, kuten lukia jo tietää, yösydän kun Luutta pääsi sille pienelle pysäkille, sillä pieni se oli, ja oli se perustettu wasta joku wuosi sitten farmarien liikettä muun maailman kanssa wälittämään junaliikkeen awulla. Farmareilla oli enimmäksfeen puutawaraliikettä. Oli tähän keskuspaikkaan eräs liikemies perustanut kauppapuodinkin heidän tarpeiksfeen, sekä kaupalla itse woittaaksfeen ja rikastuaksfeen. Samassa tarkoituksessa oli eräs toinen perustanut sinne myös kapakan. Siinä se olikin sitten warsinainen elämä tässä kaupungin lapsessa, sillä siksi woin sitä sanoa. Sittemmin on siihen kaswanut sellainen, joka jo wähän näyttääkin kaupungilta, on jo joitain hotelleja ja wähäsen kaikkea. Yhden kauppapuodin asemesta on ainakin wiisi, ja yhden kapakan asemesta ainakin seitsemän. Mutta takasin asiaan. Kaupungin lapsi nukkui. Luutta yksin oli waan liikkeellä.

Luutta istui hetkisen asemasillalla, miettien mitä nyt olisi ensiksi tehtäwä, lähteäkö heti käwelemään farmikontreja kohti, waiko wiettää yönsä asemalla, ja miten saisi ruokaa, sillä hänellä oli kowa nälkä. Kaksikymmentä wiisi senttiä hänellä kyllä olisi ollut rahaa, kuten lukija muistanee, mutta silläkään ei näin yöllä saanut mitään. Warastaako wähäsen jotain? Mutta siinä ei ollut saapuwilla mitä olisi warastanutkaan. Oli hänellä kyllä wähäsen suoloja taskussaan, lähtisikö kontrille päin ja joltain farmarilta warastaisi kanan ja paistaisi sen metsässä. Tai jos farmarien kartanoilla jostain kaiwosta, kuten on tawallista, löytäisi jonkun maitoastian ja joisi maitoa, sekin näljän sammuttaisi. Mutta mitään näistä ei hän hywäksynyt tehtäwäksi, sillä näiden kansalaisten joukossa, ainakin aluksi,

päätti hän olla rehellisesti, ettei herättäisi mitään epäluuloja.

Hän ei löytänyt mitään sopiwaa keinoa nälkänsä sammuttamiseksi ennen aamua, ja siksipä hän jätti sen asian kohtalon huostaan ja päätti lähteä syömättä käwelemään kontria kohti. Olisihan aamulla jo walmiina astumaan jonkun ystäwällisen farmarin huoneeseen, koettelemaan heidän wieraanwaraisuuttaan. Sillä hän tie'i olewansa hywä kielestä, ettei hänen ole waikea päästä tutuksi. Puheliaisuutensa oli auttanut aina, ja oli hän myös kokenut sen, ettei farmarit, olletikaan kansalaiset, olleet häntä kohtaan käsikoukussa. Näissä mietteissä lähtikin hän sitten käwelemään kontrille johtawaa tietä myöten.

Hän oli jo käwellyt noin pari mailia, kun hänen eteensä sattui tienhaara. Kumpikin näistä teistä näytti yhtä paljon ajetulta, joten seikkailijamme ei warmaan woinut päättää, kumpaa tietä hän lähtisi. Toinen niistä kyllä oli walittawa, ja niin hän lähtikin oikeanpuoleista. Mutta kauan ei hän ehtinyt tallustella, ennenkuin hän huomasi, että oli walinnut wäärän tien. Tie johti joen rantaan ja alkoi suunnata sen kanssa yhtäälle päin, aiwan toista ilmansuuntaa kuin seikkailijamme mielestä sen olisi pitänyt, sillä joen suunnan pitemmän päälle näki hän kartastaan joka hänellä oli aina mukana, ja suomalaisten asukasten paras seutu piti olla toisaalla hiukan, sillä niin hänelle oli jossain joku seudun tuntija neuwonut. Se toinen tie olikin siis oikea.

Luutta aikoi kääntyä, mutta samassa huomasi edeltäkäsin huoneen kattoa, joka heti muistutti häntä tawallisesta metsäkämpästä. Hän päätti käydä sitä tutkimas-

sa, ja niin hän käweli sitä lähemmäksi. Huone olikin juuri sellainen kämppä, ja oli siinä myös, paitsi ihmis-asuntoa, talli ja paja. Luutta käweli kartanolle ja tarkasti onko siinä asujamia. Pian hän huomasikin, että siinä on. Se oli erään urakoitsijan hommaa, joka hakkautti metsää, ja oli hänellä siellä työssä useita kymmeniä miehiä. Mutta siitä Luutta wähän wälitti kenen hommaa se on, sillä olihan hän sellaisia metsäkämppiä paljon nähnyt ja ollut toisinaan työssäkin niillä. Mutta hänelle pälkähti päähän toinen ajatus, ja se oli, että eikö sieltä löytäisi mitään suuhun sopiwaa, sillä hänen nälkänsä tuntui jo häntä heikontawan.

Tottuneena nuuskijana alkoi hän tarkastella huoneen ympärystää; hän tuumasi, että ehkä keittiössä olisi helpostikin saatawana. Mutta miten päästä sinne niin hiljaa, ettei sisällä olijat kuulisi. Hän koetti owea, mutta se olikin tiukasti lukossa. Sinne ei woinut päästä; lasistakaan ei ollut hywä ruweta menemään. Mutta nyt hän huomasi aiwan joen rannalla pienen katon, joka ainoastaan wähän kohosi maasta. Heti hän oiwalsi, että se on jonkun kuopan, joka on kaiwettu töyrään ja jossa säilytetään ruokawaroja. Sinne hän nyt meni koettamaan, ja pääsikin sisälle, eikä ollutkaan erehtynyt sen sisällön suhteen. Siellä oli säilytettynä kaikenmoisia ruoka-aineita, lihaa, perunia, hedelmiä ja jauhoja. Leipää ei ollut, jota kuitenkin seikkailijamme olisi toiwonut löytäwänsä. Sieltä hän nyt warasti yhden aterian waralta lihaa ja hedelmiä, ja pian hän nyt tiesi saawansa nälkänsä sammutetuksi.

Wielä poislähtiessään löysi hän kämpän owipielestä sinkkipeitteisen padan, ja niin lähti hän saalii-

neen kiireesti tallustelemaan toista tietä kohti, siellä sen warrella jossain laittaaksensa ruokaa itselleen.

Wähän matkan päässä meni hän tien siwuun metsään ja teki walkean sekä rupesi warastamistaan aineista keittämään ruokaa.

Syötyään paneutui hän wielä hetkeksi nukkumaan, saadakseen itsensä wirkoamaan reissulla ränstyneestä tilasta.

Aamu on joutunut, kaunis sunnuntaiaamu. Aurinko kiipeää majesteetillisessa loistossaan kohti taiwaan lakea, walaisten kirkkailla säteillään puitten latwat kultaisen wiheriäisiksi ja pilwien syrjät niitten yläpuolella hopean wärisiksi. Linnut lauleliwat ja orawat iloisesti kiipeiliwät puissa ja ihmetellen katseliwat erästä olentoa, joka makasi kylellään erään ison tammen juurella, pieni walkean sija siwullaan ja siinä pata, jonka sisällä oli wielä yöllä keitettyä lihamosakkaa. Joku pieni lintu oli niin rohkea että uskalsi lentää padan laidalle ja nyhästä sen sisältä lihapalasen suuhunsa, jonka tehtyään läksi sen kanssa lentämään. Toinenkin seurasi sen esimerkkiä, ja kolmas, ja pian oli lintusilla oikein kilpa kantamisessa nukkujan ruokaa metsään. He ikäänkuin aawistiwat, ettei hänen tarwitse siitä aamusta lähtien enää mojakkaa syödä, ja pian olikin pata tyhjänä.

Niin, siinä se wielä meidän seikkailijamme nukkui, ei jaksanut herätä kaunista aamua terwehtämään ja ihailemaan. Siinä hän nukkuikin ikäänkuin pois koko wanhan elämänsä, ja kun hän heräsi, niin heräsi ei ainoastaan uuteen päiwään, waan wieläpä uuteen aikaan elämänsä työssä. Siinä se oli. Kaikki oli nyt juhlallista ja rauhaisaa luonnon suloisessa helmassa. Puut sei-

soiwat niin jännityksissä sankarimme ympärillä, warjostaen häntä, ikäänkuin olisiwat pelänneet, että hän heräää jos auringon säteet pääsisiwät walaisemaan hänen kaswojaan, ja he menettäisiwät hänet. Pienet linnut, jotka nyt täysinäisillä watsoilla istua kyyköttiwät tyytywäisinä, ilman surua huomisesta päiwästä, hänen ympärillään puitten oksilla, katseliwat hekin häntä hywin kunnioittawasti. Orawatkin oliwat uteliaita, mutta he tekiwät myös pilaa, sillä se on heidän wanha tapansa.

Mutta mitäs se oli? Kaikkien lintujen ja orawain silmät kääntyiwät erästä liikkuwaa kohti, joka warowasti lähestyi nukkujaa. Pienten elukkain joukossa syntyi sähinää ja kuiskeita, ikäänkuin olisiwat he tienneet, että siinä lähestyy nyt aika, jolloin Jumala, tuo suuri kunnioitettawa Jumala, panee täytäntöön kummallisia tuumiaan, johtaakseen siinä makaawan entisen kiertolaisen lammaslaumaansa, asettaakseen hänet paimeneksi heille, johtamaan heitä hänen huoneeseensa. — Elukat ikäänkuin kuiskiwat toisilleen, katsoen silmät kirkkaana siwulta tulijaa:

Kas, tuotakin mesikämmen ukkoa, kun on hänkin walmistanut itsensä toimeenpanemaan Jumalan kutsumusta tuon puunjuurella makaajan suhteen!

Niin olikin. Tulija oli iso karhu, ja lähestyi se nukkujaa aiwan warowasti. Mutta nukkuja ei waan tiennyt mitään. Karhu nousi kahdelle jalalle ja kämmeniensä wälitse katseli nukkujaa. Mutta eräs wikkelä lintu ei woinut enään toimeliaisuuttaan hillitä, waan kuiskasi toisille:

Minä menen ja herätän sen, ottamaan wastaan mahtawaa metsämme sankaria.

Ja niin lensi lintu nukkujan korwanlehdelle ja nipisti siitä niin että hän rupesi heräämään ja huiskahutti päätään. Sitten lensi lintu pois, lyöden toisella siiwellään wielä häntä silmään ja päästäen kimakan äänen, ja niin lensi takaisin puun oksalle, katsomaan mitä tapahtuman piti.

Nukkuja heräsi, ja hypähti peljästyen istumaan. Karhu siitä pysähtyen päästi pitkän wihellyksen ja löi kämmeniänsä yhteen. Luutta taas, sen kuultuaan ja huomattuaan wiheltäjän, kauhistui aiwan suunniltaan, hyppäsi seisoalleen ja karjasi kaikin woimin. Ja nyt oli hetki tulewa.

Karhu, luullen että ihmispeto nyt suorastaan aikoi sellaisen äläkän kanssa hyökätä hänen päälleen, walmistautui hänkin puolestaan puollustusasemaan, kowasti suuttuneena. Hän lähestyi Luuttaa, käwellen kahdella jalalla, käpälät leweällä ja suu hirweästi irwillään sekä möristen. Sillä oli aikomus yhdellä ainoalla rusauksella musertaa wastustajaltaan pään.

Luutta puolestaan oiwalsi hetken tärkeyden hänkin. Ensin hänen werensä kyllä tuntui kuohuwan pelosta kuten kattilassa, että korwat oikein pihisiwät, ja sitten tuntui kuin olisi se ruwennut jähmettymään, ja hän oli aiwan läkähtymässä. Mutta warma tieto siitä, että hänen nyt on taisteltawa elämästä ja kuolemasta, antoi hänelle kuitenkin ratkaisewana hetkenä woimaa, ja hän päätti panna kaikkensa, sillä pakenemaankaan ei päässyt. Ensimäinen tehtäwä oli kuitenkin aseen hankkiminen, ja kun ei hänellä ollut mitään muuta käteen saatawana, niin hän hädissään sieppasi jalkainsa juuressa olewan padan ja alkoi sillä hosua. Otus ei kuitenkaan

välittänyt siitä, läheni vaan, ja oli jo aivan ottamaisillaan kiinni, kun Luutta yht'äkkiä hyökkäsi sitä vastaan ja kauheasti huutaen löi kädessään olevan padan otuksen päähän, niin että sen pää uppoutui padan sisään ja hänen oli mahdoton nähdä. Luutta vielä painoi lujasti pataa ja aina vaan huusi.

Otus ei voinut nyt mitään muuta kuin kaikkein ensiksi koettaa saada peittoa silmiltään pois, ja siksipä löikin hän voimalliset kämmenensä korvallisilleen padan laitoihin ja möristen kiskasi niistä alaspäin. Mutta patapa ei ottanutkaan pudotakseen, sillä karhu, luullessaan kiskasevansa silmiltään peittoa, samalla litisti padan laidat tiukasti leukaperäinsä alle, että sen oli mahdoton enää päästäkään irti. Nyt voi Luutta jo heittää irti ja jättää otuksen yksinään taistelemaan padan kanssa, ja niin Luutta tekikin ja läksi metsään pakoon.

Nyt oli otus kauheasti vimmoissaan ja silpoi padan laitoja kynsillään niin kovasti, että minuutissa olivat ne litistyneet vaikka kuinka moneen littiin ja niin tiukalle leuan alle, että sen oli mahdoton päästä irti ihmiskäsittä. Ja noin oli nyt otus sokeana — rautalakki päässä.

Vimmoissaan ja kauhuis'aan läksi se nyt komppuroimaan eteenpäin, puskien päätään kaikkeen joka vain vastaan tuli. Se oli todella tukala asema karhu paralle.

Vihdoin saapui karhu erään lakeuden syrjään, joka olikin jo suomalaisten farmarien raivatuita peltoja. Karhu, tuntiessaan ettei enään ole puita joihin pää kohtaisi, alkoi surumielisenä ja aivan epätoivossa hyppiä lakeita peltoja myöten, välittämättä mitä vastaan voi-

pi tulla. Kauan ei sen tarwinnutkaan rajuta, ennenkuin sai kokea, että oli sokeana mennyt päin ihmisasuntoja.

— — — — — — — — — — — — — — —

Farmikontrilla oli tänään farmarien yhteinen kokous, jossa oli pohdittawana eräs kontrin yhteinen asia, ja sinne oliwatkin kaikki isännät rientäneet edustamaan kukin puolestaan. Emännät oliwat nyt siis tämän kokouksen johdosta jääneet walloilleen niin kauaksi kuin isännät owat poissa, ja he päättiwät sitä wähäistä wapaa-aikaa käyttää huwitukseen, lähtemällä kukin mieliwalintansa mukaan johonkin kestailemaan. Mutta kun eräässä talossa, juuri kestellä tiheintä kylää, oli emäntä aiwan hiljakkoin synnyttänyt pienokaisen maailmaan, niin se waikutti aiwan itsestään, että kaikki eukot suuntasiwat kestinsä juuri sinne, ja pian oli, noin kymmenen aikaan edellä puolen päiwän, Piekkolassa, se oli talon nimi, suuri eukkoliuta koolla.

He pistiwät kahwiksi ensinnä, ja jok'ikinen kait arwannee minkälaiseksi sellaisessa laumassa muodostuu keskinäinen henki, — sellaiseksi kuin sen on aina ollut tawallista; panettelu ja kaikenmoiset asiain reiraamiset ne tietysti owat pääohjelmana, ja siinä syntyy mitä wilkkain rähinä, joka on kuin ilon, wihan, naurun ja itkun waihtelewaa tuulispään ryöppinää; jos mehiläinen lentää läpi joukon, niin se jo heidän silmissään näyttää lentäwältä tiikeriltä ja saa se aikaan jo täydellisen kauhistuksen. Tällainen wilkas tunteitten waihtelu oli heidänkin kesken wallinnut, kun sitten wihdoin johtui puhe erääseen uutiseen, että eräät eukot oliwat wiime wiikolla tapelleet keskenään; toinen oli sitten läiskähdyttänyt kuumaa wettä edellisen päälle, ja siitä oli tappelu

ensin alkanut ja käynyt jo niin kiihkeäksi että miesten oli täytynyt ryhtyä erottamaan. Kumpikin olivat kerenneet repiä toisiltaan waatteet siekaleiksi, ja kumpikin nyt aikowat wiedä toisensa oikeuteen, toinen kotirauhan häiritsemisestä ja toinen kunnian loukkauksesta, koska edellinen oli lewittänyt sellaista huhua että jälkimäisen miehellä olisi toinen waimo Suomessa, joka asia olikin tappelun syntymiseen alkuwaikuttimena.

Tämä asia oli nyt emännillä wilkkaan reirannan alaisena, ja siitä taas syntyi mielenliikutukset niin eläwiksi, että joku jo rupesi itkemäänkin. Joku oli nimittäin alkanut katselemaan tapahtumia uskonnollisten tunteitten kannalta, ja niin siitä lewisi samat tunteet kaikille.

„Kyllä tällä kontrilla“, alkoi yksi, „muuttuwatkin ihmiset aiwan pakanoiksi, kun täällä ei yhtään enään muuta kuin riidellään ja tapellaan, että mitähän tästä wiimein tulee!“

„Niin, niin, ei yhtään muuta kuin alinomaista toraa, ja mitähän niitten sisälle on oikein mennyt“, sanoi toinen.

„Niinhän se on!“ huokasi kolmas. „Eikähän se ole kummakaan tällaisessa metsän korwessa. Ei edes ole pappia koskaan, jota saisi kuunnella. Ei koskaan saa käydä kirkossa, eikä Herran ehtoollisella, että aiwan täällä tulee niin syntiseksi, että woi, woi! Se onkin wähän kumma, ettei edes niin paljon saada aikaan, että kirkko ja pappi laitettaisiin!“

„Mitäs ne pakanat!“ huudahtaa wielä yksi. Helwettiin kaikki ajawat päätä pahkaa. Oi! Siellä wasta silmät aukenewat ikuisuudessa, mutta se on myöhäistä! Siellä wasta huomataan, että olisi ajassa pitänyt

ottaa waarin elämästään. Kuinka wähän se ihminen todella ajatteleekaan! Minulla kuitenkin on aawistus, että Jumala pian rankaisee tätä kontria jollain suurella witsauksella tämän raakuuden tähden".

Tällaisiin tunteitten purkauksiin waipuiwat taas kaikki, eikä kenenkään mielestä koittanut pelastusta mistään muualta kuin, kirkko ja pappi on saatawa. Mutta yht'äkkiä tapahtui jotain erinomaista, joka sai joukon hetkeksi säikähdyksestä waikenemaan, mutta sitte taas aiwan kuohuwaan kauhistukseen. Tuwan seinän takaa kuului kowa jysäys ja sitte hirweää temmellystä ja mörinää. Kaikki eukot riensiwät katsomaan akkunoista. Ja, ja . . . woi kauheaa! He näkiwät ulkona temmeltäwän ison karhun; pataa sen päässä eiwät he hädissään huomanneet, ja nyt he luuliwat olewansa huutawassa hukassa. Yleinen melu syntyi. Peitettiin akkunoita ja lukittiin owia, eikä kukaan woinut sanoa muuta kuin: „Mikähän tästä wiimein tulee? Mikähän tästä wiimein tulee? Se yrittää sisälle, se yrittää sisälle! Woi Herra Jesus siunatkoon, se tulee akkunasta! Woi, woi!

Mutta yhtäkkiä alkoi ulkoa kuulua myös isoa miehen melua; huudettiin: awatkaa owi! awatkaa owi!"

Eukot syöksiwät owelle, ja silmänräpäyksessä oli owi auki. Tuntematon mies syöksyi heitä wastaan kysyen: „Onko teillä pyssyä?" Mutta ennenkuin eukot kerkesiwät wastaamaankaan, oli mies syöksynyt jo sisälle ja heti palasi takaisin pyssy kädessä. Pian sitte kuului paukahdus, ja karhu makasi kuolleena pihalla.

Siinä se nyt oli. Sillä oli wielä pata päässään; ja padan takiahan se oli sinne eksynytkin, kuten lukija jo

tietää. Ja joka ikinen woince kuwailla, minkälainen ihmettely nyt syntyi tapahtuman johdosta. Emännät oliwat niin kuohuwan mielenliikutuksen wallassa, he oikein riensiwät syleilemään wierasta, jonka lukija ehtä jo on huomannut Luutaksi. Ja sitä suuremmaksi syntyi ihmettely, kun Luutta wielä kertoi metsäisen seikkailunsa juuri saman karhun kanssa.

Luutta, joka aina oli näppärä huomaamaan, mitä tuuli kussakin joukossa on parhaiten myötäinen — wetämään hänen hywäksseen, huomasi taas tässäkin, ja hän tekeytyi oikein hartaasti uskonnolliseksi, ja wastasi eukkojen kysymykseen, miten hän tuli toimeen karhun kanssa metsässä:

„Oo, ihmeellinen Jumalan sallimus, joka on aina minun muassani! Se on minun pelastanut jo monesta waarasta, ja niin pelasti tästäkin, ja nyt on taas kaikki hywin. Jumalaa on tästä yksinään kiitettäwä, sillä hän warjelee ihmeellisesti palwelijoitaan!“

Näin hän sanoi. Ja kun sitten eukot kilwan kyseliwät hänen waiheistaan, niin hän kertoi mitä ikinä kummallisimpia ja mieltäliikuttawimpia juttuja, joissa kaikissa näkyi Jumalan käden ihmeellinen johto.

Emännät rupesiwat wihdoin kertomaan wieraalle, joka heistä tuntui niin henkewältä ja wiisaalta, kontrin keskinäisiä asioita, ja etupäässä juuri niistä epäsointuisuuksista, joista edellä on kerrottu. He toiwat esiin haikean papin tarpeenkin, ja siitäkös sankarimme päässä oiwa ajatus wälähti. Hän huomasi, että jos missään, niin juuri täällä hänellä on tilaisuus päästä pappiswirkaan, tuohon, jota hän koko Amerikassa oloaikansa oli katsellut wesi suussa, kuten kettu pihlajanmarjaterttua.

Nyt päätti hän panna kielensä sille kantille suussaan, ja alkoi:

„Niin, emännät, kyllä se on paha, kun ei ole pappia, joka wirkistäisi sieluja Jumalan sanaa selittämällä. Minä tiedän hywin, mihin se tällainen elämä, kuin te juuri kerroitte, johtaa; minulla on kokemusta siitä. Olin kerran kulussa tällaisella suomalaisella farmikontrilla, jossa oli elämä asujanten kesken juuri samallaista kuin täälläkin, kuten puheestanne ymmärrän. Minä, nähtääs, olin sen kuullut, sillä eräs Jumalaa pelkääwäinen siitä minulle walitti. Sen johdosta päätin mennä niitten keskuuteen ewankeliumia saarnaamaan, sillä tunsin Jumalan kutsumusta siihen, ja niin minä meninkin ja saarnasin. Ja mikä waikutus oli Jumalan sanalla! Siellä tapahtui todellinen armotyö. Useita miehiä ja naisia tuli heti synnin tuntoon ja paransiwat elämänsä, rupesiwat uskowaisiksi ja alkoiwat kerrassaan uutta elämää autuaina Jumalan lapsina. Aiwan wähän ajan sisällä muuttui elämä sillä kontrilla oikeaksi Jumalan lasten elämäksi“.

„Ja“, hän jatkoi, „minulla oli aikomus julistaa täälläkin Jumalan sanaa, jos täällä waan olisi sellaisia, jotka tulisiwat kuulemaan. Olisin sangen iloinen, jos näkisin Jumalan sanan alkawan tekemään työtä täälläkin kontrilla. Jos olisi kuulijoita, niin minä pitäisin jo tänä iltana raamatunselityksen“.

Näin jutteli Luutta, ja arwannet kait, että se sai heti läsnäolijoissa täyden myötätuntoisuuden. Riemulla otettiin hän wastaan.

— — — — — — — — — — — — — — —

Ilta oli joutunut. Kaikki jotka waan kynnelle kykeniwät ja oliwat saaneet tiedon jumalanpalweluksesta, riensiwät Piekkolaan, kuulemaan wierasta saarnamiestä.

Luutta saarnasi kowasti; kuwasi helwetin tuskia ja selitti Jeesuksen lunastuksesta, johon uskoen on helwetin waiwa wältettäwissä, ja iäinen ilo perintönä taiwaassa. Sitten hän wielä wiimeiseksi selitti, kuinka kowasti tarpeellista olisi sillekin kontrille, iäisen autuuden ja keskinäisen sowun saawuttamiseksi, laittaa kirkko ja wakituinen pappi. Ja niin wihdoin jumalanpalwelus päättyi pitkillä rukouksilla ja weisulla.

Niin, siitä se nyt alkoi Luutan pappisura. Ei tarwinne tämä enää sen parempia selityksiä, sillä se tapahtui kuin itsestänsä. Ensimäisestä saarnasta kuulijat pitiwät hywästi, ja aiwan heti ruwettiin kontrilla puuhaamaan seurakuntaa, ja Luutta walittiin yksimielisesti papiksi, ja nyt alkoi Luutalle „killin päiwät", juuri sellaiset kuin hän oli uneksinutkin. Hän ilkkui waan nyt itsekseen: Hywä Jumala toki wapahti mierontieltä ja antoi siewän toimeentulon!

Pian hänen toimestaan rakennettiin kirkkokin, ja siellä piti hän jyrisewiä puheita, ja miksi ei, sillä olihan hän pystywäkin, käynyt siksikin paljon kouluja ja muutenkin hywäpäinen.

Wielä olkoon mainittuna, että hän on nyt lihawa ja muhkea pastori, ja kowa räyhäämään sosialismi aatetta wastaan, joka nyt on alkanut lewitä, ja panee lampaat niin hulluiksi, etteiwät enää pappien tukuttamalla juoksekaan kerityshuoneeseen.

Ei wettä! tai miten yhteishywää harrastetaan.

Miten yhteishywää harrastetaan nykyisessä yhteiskunnassa, sen osottaa hywin seuraawa tapaus, jonka aijon tässä kertoa.

Tämä nyt kyllä on sellainen räikeä pikku tapaus, joka ei ole juuri sellainen kuin suoranainen tuuli merellä, waan tämä on sellainen ilmaus, joka syntyy siitä, kun esim. mereltä tullut tuuli kohtaa rannalla johonkin kallion soppeloon, jossa sitte syntyy äkkinäinen paikallismyllerrys. Jokunen ehkä wäittää tässä kertomuksessa esiintywän tapauksen olewan wäärän, samoin kuin kallion soppelassa tapahtunutta myllerrystä, että se oli waan kohtainen ja meni siwutse ja että muuten on aiwan tyyni ilma, tällainen on tämäkin tapaus, jonka ajattelewa huomaa ilmaukseksi, joka on syntynyt yhteisen yhteiskuntatuulen pakkautumisesta soppelon perään ja taasen takana olewan painon waikutuksesta syöksyy takasin ulos.

Yhteishywän harrastuksella tarkoitetaan ylipäiten sellaista, joka koituu koko yhteiskunnan hywinwoinnille edellytykseksi, ja siis paheenkin poistamista sanotaan

yhteishywän harrastukseksi — ja sitä se todella onkin. Mutta nykyisten yhteiskuntien yhteishywän harrastusta woi sanoa samanlaiseksi kuin jos joku koettaa pellolla kaswawaa pajupensasta häwittää siten, että silpoo pensaan oksan latwoja yhden kerrallaan poikki, yhden aina jokaisena päiwänä ja silti sonnittaa pensaan juuria. Siitä on se seuraus, että jokaisen katkaistun oksan sijaan wersoaa seisemän uutta oksaa ja pensas tulee aina waan mehewämmäksi.

Mutta wiisas pensaan häwittäjä tekee sen, että repii pensaan juurineen päiwineen ulos ja silloin pensas todella lakkaa kaswamasta. Tällainen yhteishywänkin harrastus olisi oikea, mutta sitä ei waan nykyään tunnusteta eikä tehdä.

Nykyinen tawallinen yhteiskuntain johtajain nuuka yhteishywän harrastus, kohdistuukin ainoastaan edellytykseksi yksityisten hywinwoinnille, joten toiset eiwät saa mitään hrrastusten tuloksista. Ja se onkin juuri suorastaan sellaista, että esim. tuhannen yksilön hywinwoinnin ehdot riistetään ja annetaan toiselle, joten hänelle syntyy oikein uppoylellisyys ja ne tuhannen jääwät kärsimään puutteesta ja kurjuudesta.

Ja tällaista sitten sanotaan yhteishywän harrastukseksi! Omilla korwillammehan jokainen olemme sen kuulleet ja silmillämme nähneet. Mutta olemme myös nähneet sellaisen menettelyn tulokset ja tunteneet sen waikutuksen.

Mutta eikö yhteishywä sanan täydellisessä merkityksessä, olisi juuri tällainen: että jokaisen eri yksilön pitäisi saada nauttia yhtä paljon yhteishywän ehdoista. Niin se on, mutta sitäpä waan ei tunnusteta. Siksipä

asetetaankin asiat niin hullunkurisen nurjasti, kuten seuraawa kertomuskin osottaa.

Niin, se tapahtui eräässä pienessä kaupungissa täällä Amerikassa. Se oli wasta hywin nuori, mutta nopeasti se oli kaswanut sellaiseksi kuin se nyt oli. Se sisälsi parikymmentä kapakkaa ja kolmisen porttolaa sekä lukuisen joukon kauppapuoteja ja muita liike huoneita ja sitte suuren joukon työmiesten asuntoja, jotka yksinään muodostiwat erityisen osan kaupungista. Kaupunki oli ensin saanut alkunsa sen johdosta, että seudulta ruwettiin löytämään metallien raaka-aineita ja sitä ruwettiin kaiwamaan, joten sinne riensi paljon työ miehiä, josta taas seurasi se, että liikemiehetkin riensiwät sinne. Niin oli siis kaupunki kaswanut, raaka-aineen ylösoton, uloswiennin ja työkansan lisääntymisen kerallä.

Kaupunkiin oli hiljakkoin laitettu wesijohtolaitoskin, josta sai kukin huoneeseensa tarwittawan weden. Ja sitte lämpöisimpänä kesäaikana oli ehkä joku kaupungin wallassa olewa wirkamies saanut jollain matkallaan kokea niin kowaa janoa, että kärsimysten tunne johti häneen toisiakin kohtaan kohdistuwia tunteita. Hän oli ollut alkuwaikuttimena sille puuhalle, että kaupungin kaduille on laitettawa senmoisia wesijohtoja, joista kaduilla kulkewat saawat ottaa wettä ja sammuttaa janoaan. Heti pantiinkin se äkkinäinen hywä tuuma täytäntöön ja pian oli kaduilla kulkewilla wettä saatawana. Jouten ne laitokset eiwät saaneet ollakkaan, sillä jokaisen wesijohdon tykönä seisoi aina useita henkilöitä odottamassa toinen toiseltaan astiaa, jonka awulla woi juoda. Oikein lämpiminä päiwinä ja kun

työkansaa oli paljon kaduilla liikkeellä, oli wesipaikkain ympärillä oikea tungos.

Mutta mitenkäs nyt käwi, oliko se kaikille hywä? Ei! Kapakoitsijat rupesiwat heti katsomaan karsain silmin niitä, sillä ne tuottiwat wahinkoa heidän liikkeelleen. He, kun kapakkainsa ikkunoista katseliwat, kuinka kaduilla kulkiat nauttiwat wettä, kynsiwät päätään, puiwat nyrkkiään ja sadatteliwat itsekseen:

„Nuo helwetin wesijohdot! Kapakkamme owat melkein aina tyhjänä. Aiwan tässä menee konkurssiin! Wettä waan latkiwat tuolla. Ennen, kun nuota ei wielä ollut, niin jokainen kadulla käwijä, ruwettuaan janoa tuntemaan, pistäysi kapakkaamme ja otti olutlasin, toisinaan pari kolmekin. Useimmat, kun kerta alkuun pääsiwät, joiwat kaiken rahansa edestä ja silloin tässä oli tuloja. Mutta nyt — —! Katsotaanpa eikö noita wesijohtoja wielä pahuus tuolta korjaa!"

Ja niin käwikin. Eräänä aamuna löydettiin useoita wesijohtoja särjettynä. Kaupungin wiranomaiset paniwat kyllä heti tutkinnon toimeen, mistäpäin pahanteko oli lähtenyt, ja kauwan ei sitä tarwinnutkaan etsiä, sillä heti jälestäpäin tuli kapakoitsijoilta yhteinen waatimus, että wesijohdot owat kaduilta poistettawat. Tämä waatimus kyllä tuntui kummalta ja mahdottomalta täyttää, mutta huomioon se kyllä oli otettawa. Sillä kapakoitsijat nostiwat oikeusjutun kaupunkia wastaan ja luonnollistahan on tässä asjäärimaailmassa, miten siinä käwi. Kapakoitsijat nimittäin woittiwat. He kokosiwat yhteisesti suuren rahakasan, ja niillä ostiwat waltion parhaan lakimiehen asiaansa ajamaan. Hän kyllä

osasi asian ajaa niin, että kaupunki häwisi ja tuskinpa siinä oli kowin paljon wastaan pantukaan.

Lakimies ajoi asian tähän tapaan: Kapakoitsijat kun kerta owat ostaneet kaupungin sisäiseltä hallitukselta luwan harjoittaa kapakkaliikettä kaupungissa, maksawat kaikki werot, jotka kapakkaliikkeestä kuuluu, niin he owat myös oikeutetut waatimaan, ettei kaupunki aseta tielle mitään sellaisia esteitä, jotka ehkäisewät heidän liikettään. Ja sitte: onhan se kaupungin yhteinen asia, säilyttää kaupungin warakassaa ja lisätä sitä. Kun kapakkaliike menee huonoksi, ettei kapakoitsijain enään kannata liikettä pitää, niin siinä tapauksessa kaupunki menettää enemmät puolet wuotuisista tuloistaan. Ja wieläpä, kun kapakkaliike päin wastoin edistyisi, niin se olisi sen parempi kaupungin warallisuudelle.

Tällainen oli pääpiirteissään kapakoitsijain puolustus. Tulos oli käräjöimisestä se, kuten jo mainittiin, että kapakoitsijat woittiwat ja wesijohdot oli tykkänään häwitettäwät.

Heti kohta olikin taas kapakoissa yhtä iso liike kuin ennenkin. Juotiin ja tapeltiin. Poliiseilla oli kylliksi työtä ja putka oli aina täynnä pahantekijöitä. Jokaisessa lähtewässä matkustajajunassa saatiin lähettää aina useoita poloisia isomman kaupungin wankilaan, kärsimään rikoksista. — Ja kapakoitsijat rikastuiwat.

Tämä oli yhteishywän harrastusta, josta koitui rikkautta wäkijuomaliikkeen harjoittajille, lakimiehille, rautatieyhtiöille, kaiwantoyhtiöille ja yleisesti kaikille työwoimain ostajille. Sillä siellä, missä työmiehet tuhlaawat ansionsa wäkijuomiin, saawat työwoimain ostajat aina halwemmalla työwoimia. Ja yleisesti siitä koituu

hyötyä kaikille suurille liikemiehille ja wirkamiehille, aina pappiin saakka, sillä hänelläkin on suuremmat tulot pimeäin lammasten keskellä. Ja työkansalta on warat poissa. Saawat olla kaikessa orjuudessa ja kursuudessa. Kärsiä wankilassa sellaisista rikoksista, joihin heidät on olewaiset olot johtaneet.

Tällaista on se, jota nykyisessä yhteiskunnassa toimitetaan yhteishywän harrastuksen nimellä. Luulisi tämän nurjuuden jokaisen huomaawan. Mutta sitäpä ei waan tahdota tehdä. Sanotaan waan, että: „kun nämä olot nyt kerta owat tällaiset, niin kaiketi niiden täytyykin niin olla, sitä ei saa muuttaa, emmekä woi muuttaa, sillä se on Jumalan tahto ja Hän muuttaa jos tahtoo, omasta woimastamme me emme mitään woi." Näin sanotaan ja tätä sanowat etupäässä papit. Mutta hywä lukijani! Jos sinäkin wielä sanot näin, niin minä pyydän wielä huomauttaa sinulle, että se on yhtä tyhmästi, kuin se, jos minä sanoisin sinulle: „minun paitani on likainen, minun täytyy wiedä se pestäwäksi." Ja sinä siihen wastaisit: „mitä tuosta likaisesta paidasta pestäwäksi wie." Ja jos wielä menisit niinkin pitkälle että sanoisit: „ettemme me ihmiset sitä woikaan pestä, se on Jumalan wallassa, kyllä Hän sen pesee, jos tahtoo", j. n. e.

Warmaa on että sen neuwon mukaan paitani saisi olla aina likainen. Samoin on meidän yhteiskuntammekin laita.

Miten Piisilän pitäjääseen saatiin hännättömiä kissoja.

Suomessa, erään etelä-Pohjanmaan seurakunnan syrjäkolkassa on eräs laaja torppakylä, jota sanotaan siinä ympärillä ja kylän omassakin keskuudessa: „Piisilän pitäjäksi". Piisilän pitäjän nimen on se kyllä saanut siitä, että kylän keskipaikoilla on Piisilä-niminen torppa, joka oli tullut ensin ympäristössä tunnetuksi sentähden, että siinä oli rento isäntä ja oikein hewoshuijari, ja wielä sen lisäksi jonkinmoinen „hewoshuuskari", joka paransi jollain „poppa"-konsteilla hewosia kaikenmoisista taudeista. Niin sentähden, ja warsinkin kun mustalaiset lähiseurakunnissa paljon puhuiwat Piisilän isännästä, että „siellä se on rento hewoswaihtaja". Ja myöskin siitä, kun eräs ympäristössä tunnettu leikillinen pikiöljyn kauppias oli kerran naapuri seurakunnassa eräässä talossa, jossa haneltä oli kysytty mistä hän on kotoisin, sanonut olewansa kotoisin: „Piisilän pitäjästä, kappakaaren kappelista ja puolen leiwän talosta".

Tämä Pikiöljy-Wilhon lausunto oli taasen aiwan uusi keksintö häneltä, sillä häneltä oli aina totuttu saa-

maan jotain uutta naurettawaa, ja niinpä se nytkin herätti yleistä naurua ympäristössä. Siellä sitä ruwettiinkin sitten kutsumaan Piisilän pitäjäksi, ja sieltä lewisi nimitys kaikkialle ympäristöön, wihdoin tunnettiin mainittu kylä ainoastaan sillä nimellä.

Mainittu olkoon wielä, että „kappakaaren kappelin" pisti Wilho lauseeseensa sentähden, että kylässä torpparit tekiwät talwisaikoihin hywin paljon kapan mittoja ja kaupitsiwat niitä sitten ympäristössä. Ja sitten „puolen leiwän talosta". Sillä ilmaisi Wilho sitä tosiasiaa, että kylässä oli ainaisena wieraana köyhyys.

Mutta sitten oli mainitussa kylässä myös yksi kolmas mies, joka tunnettiin nimellä Miettis-Matti, ja oli hänkin onnistunut saamaan nimensä tunnetuksi laweasti ympäristöllä. Häntä ei tunnettu minään hewoshuijarina eikä leikillisenä pikiöljykauppiaana, kuten edelliset, waan hänet tunnettiin jonkunlaisena ihmemiehenä, jota ei oikein tietty mikä hän on. Hän oli yksinkertaisten ja taikauskoisten ihmisten keskellä semmoinen kujeilija, josta oli aina jotain ihmeellistä ja uutta kerrottawaa. Milloin hän ennusti edelleen päin ja milloin taas tiesi tapahtumia, jotka oliwat tapahtuneet kaukana siwulla ja milloin mitäkin. Hänellä oli kaikissa jokapäiwäisen elämänsä säännöissäkin wähän omituisemmat tawat kuin muilla seudun ihmisillä. Hän muodosti kaikesta omat mielipiteensä ja aina hän mietti. Sentähden oli häntä ruwettu kutsumaankin Miettis-Matiksi. Sellainen oli se kummallisuus, josta oli kaikenmoisia juttuja liikkeellä. Usein niitä wielä kulussa suurennettiin ja tyhjästäkin luotiin, että se wielä suuressa määrässä lisäsi hänet todellisuudestakin kummemmaksi. Enin osa päätti

hänen olewan noidan, mutta kun hän itse aina teki mitä purewinta pilaa noidista, niin sekin synnytti ristiriitaisuuksia.

Mutta todellisuudessa olikin Matti waan tuollainen, jotka eiwät enää tänä aikana niinkään harwinaisia ole kansan syvissä riweissä, itsestään herännyt luonnon tutkija. Tänä aikana kyllä sen tapaiset saawat alkujohteensa kirjallisuudesta, mutta hän oli herännyt aiwan itsekseen, joten se lienee tälläkin ajalla harwinaisuus. Ja sellaisena loi hän omat mielipiteensä ja katsantotapansa ja pääsi sellaisista asioista selwille joista pääsi, sillä luonnollisestikaan ei hänkään woinut tuoda ilmi ja selwittää muita kuin sellaisia ilmiöitä, jotka suorastaan kohtasiwat hänen omaa sisäistä älyään, sillä eihän hänellä ollut palwelutsessaan mitään sellaisia wälikappaleita, joita oikein oppineet luonnontutkijat käyttäwät. Mutta tawallaan oli Matti todellinen tutkija, sillä miksi muuksi woisi sanoa sellaista, joka täydellä sydämellä tahtoo päästä luonnon salaisuuksista selwille, ottaen tarkasti huomioonsa kaikki ilmiöt, jotka wain aisteja kohtaawat ulkoa tulleina waikuttimina, taikka omina sisäisinä.

Sellainen hän oli ja sellaisena oli hän kansalle ympäristössään arwoitus. Waikka ehkä hän lienee wielä muun lisäksi käyttänyt kansan herkkämielisyyttäkin hywäkseen, joka lienee tapahtunut siten, ettei hän tuonut tutkimuksiensa tuloksia ilmi niillen joille hän kulloinkin niitä ilmoitti niitten oikeassa luonnollisessa muodossaan, kuten hän itse ne tunsi, waan että hän ainoastaan sanoi ja näytti niiden objektimuodon, mutta että he itse sitten saiwat kuwailla niiden subjektiiwisuudesta.

Mutta kaikkein enite sai hän ihmettelyjä osakseen eräästä teosta, kun hän nimittäin laittoi kylään hännättömiä kissoja.

Kylään oli, nähkääs, wiime talwena ilmaantunut kowasti paljon rottia, että niitten kanssa oltiin useissa paikoin oikein helisemässä; ja niinpä oli isäntäin kesken monasti suuret tuumailut, mikä olisi sopiwin keino niitten häwittämiseksi. Kerrankin eräänä pyhänä oli erääseen torppaan kokoontunut suuri joukko isäntiä ja niitten joukossa oli Miettis-Mattikin. Siinä kaikkea puhellessa, kohtasi wihdoin puhe rotta-kysymykseenkin.

Joku sanoi, että kun nuo kissatkaan eiwät niille woi mitään. Sitten eräs mies kertoi hawaintonsa, kuinka hän sattui kerran näkemään kun kissa hyppäsi rottalaumaan ja aikoi ruweta niitä tappamaan, ja kuinka kissa sitten joutui niitten kanssa helisemään häntänsä tähden, sillä toiset rotat oliwat aina silloin tarttuneet kissan häntään kiini, kun kissa oli yhtä rottaa pidellyt ja yrittänyt hengeltä pois, ja niin oli kissan, joka kerta on arka hännästään, aina täytynyt heittää irti kiinni saadusta rotasta ja ruweta puolustamaan häntäänsä. Ja niin siinä miesten kesken tultiin siihen johtopäätökseen, että kissat olisiwat paljon parempia, kun niillä ei olisi häntää ollenkaan.

Miettis-Matti ei ollut juuri ollenkaan ottanut keskusteluun osaa, oli waan istunut ja kuunnellut hywin mietteissään. Joku miehistä oli kyllä kääntänyt huomionsa häneenkin ja odottanut että hänkin jotain asiasta sanoisi, mutta sitä hän ei tehnyt. Wihdoin yksi taasen kääntyi häneen päin ja sanoi:

— No, mitäs Matti asiasta arwelee, warmaankin olet jotain asiasta miettinyt?

Matti siistihe wähäsen itseään ja rykäsi, sekä nosti omituisen tapansa mukaan silmäkulmiaan ja sitten werkalleen, wähän empien, wastasi:

— Olen tässä kyllä ajatellut asiaa, ja minä luulen että hännättömät kissat olisiwat hywin käytännöllisiä rottakissoiksi. Mutta olen myös jo tuumannut, että eikö kissoja saisi muuttumaan hännättömiksi.

Täten pani Matti loppuosalle warowaisuuden wuoksi wähäsen leikillisen painon.

Useat miehistä remahtiwat heti nauramaan, mutta toiset, kun muistiwat heti ne omituisuudet, mitkä Matista tunnettiin entisestään, rupesiwat katsoa töllöttämään Mattia jännityksellä.

— Niin, jatkoi Matti, luulen olewan sen minulle mahdollista, sillä teettihän Jaakoppikin Wanhan Testamentin aikana karjallaan sikiöitä minkä wärisiä tahtoi.

Matti kuitenkin tätäkin sanoessaan johti puheensa leikillisellä äänenpainolla. Mutta se ei suinkaan estänyt jokaista huomaamasta, että hän todellakin ajatteli jotain sellaisen mahdollisuudesta. — Sillä Wanhan Testamentin kertomusta he eiwät suinkaan epäilleet. Ja kun heille kaikille oli Matti entisestään jo arwoitus, niin heidät waltasi nyt wakawa jännitys ja kummalliset tunteet, ja he kaikki rupesiwat katsoa tuijottamaan Mattia samaten kuten edellä mainitutkin, eikä kukaan aikonut enää wastata mitään.

Wihdoin kuitenkin yksi rupesi wakawasti sanomaan:

— Niin, Jaakoppi kyllä teki sillä tawalla, mutta siinä olikin oikein Jumalan apu. Omilla keinoillaan hän kyllä ei olisi woinut sellaisia tehdä.

Matti rykäsi taasen, ja jatkoi:

— Niinpä niinkin. Jumalapa tietystikin häntä auttoi. Mutta onkos Jumala nyt sitten kuolleena? Eikä. Jos hän kerta wielä elää, niin auttaa hän yhtähywin meitäkin, jos waan osaamme hänen apuansa käyttää. Minä puolestani uskon, että kaiken mitä minä olen eläessäni tehnyt, on ollut mahdollista tapahtua ainoastaan siten, että Jumala on minua auttanut. Ja jos Jumala kerta on ennen ollut awuliaana ihmisille sellaisissa teoissa, niin minä uskon että hän on yhtähywin wieläkin awuliaana. Jumalan awulla luulen minäkin woiwani wuoden sisällä laittaa teille hännättömiä kissoja.

Näin wakuutti Matti. Hän oli jo oikein innostunut puheeseensa; mutta loppuosaa sanoessaan oli hän waan iloisen leikkinen, ja hypähti kewyesti seisoalleen.

Miehet myhäiliwät, kukaan tietämättä mitä sanoisi. Mutta saapuwilla oli myös kaksi waimoa, ja ne kun ottiwat asian huostaansa, niin pian se sai oikean wärinsä.

„Woi, kyllä se on suuri Jumalan pilkkaaja tuo Matti", hoilotti toinen niistä. „Noita, joka pirujen awulla tekee kaikkea, ja sitten yrittää narrata, että niissä Jumala auttaa. Pirun wallassa tuo onkin tykkänään! Kyllä se piru teettääkin kaikkea sellaisella, jonka se oikein haltuunsa saapi. Jumalasta hän wielä puhuu, waikka ei suinkaan usko Jumalaa olewankaan. Onhan se nyt jo monesti kuultu, ettei hän usko raamattuakaan, muuten kuin että siellä on walheita, ja että se on yhtähywin ihmisten tekoja, kuin kaikki muutkin kirjat".

Matti tiesi jo entisestään, ettei sellaisia akkoja ole hywä ruweta wastustamaan. Siksipä aikoikin hän poistua, sanoen waan akalle:

— Sinäpä sen sanoit!

Nyt eräs mieskin jo puhkesi puhumaan:

— Joo. Kyllä se, kuules Matti, on taas sillä lailla, että waikka me kuinka tyhmiä olemmekin, niin et sinä kuitenkaan saa meitä sellaisia uskomaan. Katkasta sinä kyllä woit kissan hännän, ja sen woimme mekin jokainen tehdä. Mutta Jaakoppi ei wasikoitaan maalannut, ne syntyiwöt sellaisina kuin hän tahtoi. Mutta sinulle, sen minä waan sanon, on pihkaa, saada kissat synnyttämään hännättömiä penikoita.

Mies puhui hywin röyhkeästi, ja sitten päästi perään woittoriemuisen naurun, johon toisetkin yhtyiwät. Matti seisoi owella, suu hienossa hymyssä, ja naurun tauottua, sanoi wakuuttawasti:

— Aiwan asian täydessä merkityksessä teen sen, että wuoden päästä saatte nähdä hännättömiä kissoja, ja wieläpä semmoisia, jotka synnyttäwät hännättömiä penttujakin. Ja sama Jumala, joka Jaakoppiakin auttoi hänen työssään, auttaa minuakin. Pankaa nyt nämä sanat mieleenne.

Sitten poistui Matti, ja meni kotiinsa miettimään asiasta. Paljon hänen ei kyllä tarwinnut miettiäkään, sillä sellaisten temppujen mahdollisuuden oli hän jo ennen tutkinut ja huomannut. Siis oli waan nyt ryhdyttäwä tuumasta toimeen.

Matilla sattui olemaankin juuri silloin nuori kissa, jonka hän tiesi synnyttäwän noin kuuden eli seitsemän wiikon päästä ensi kerran eläissään. Siinä Matti päät-

ti panna kokeensa täytäntöön, ja rupesi hän nyt waan wartomaan sopiwaa tilaisuutta aikeilleen. Pian hän sen tilaisuuden saikin.

Eräänä päiwänä, jolloin oli kirkas auringonpaiste, ja auringon säteet lankesiwat lämpöisinä akkunan alla olewalle penkille, hyppäsi kissa siihen istumaan, ja koska siinä oli wäsyttäwän lämmin, niin paneutui pitkäksi ja nukkui. Nyt huomasi Matti olewan mainion tilaisuuden. Hän otti kirween käteensä ja lähestyi warowasti kissaa, ja kun pääsi kyllin lähelle, niin silloin iski. Kissa säikähti ja katsoi äkkiä taaksensa, ja kun huomasi häntänsä olewan poikki, niin hyökkäsi kuin pyssyllä ammuttu sängyn alle. Sitä, kuka hänen häntänsä katkasi, ei kissa huomannut, sillä Matti oli ehtinyt äkkiä kääntämään selkänsä ja panna aseensa piiloon, ettei kissa sitäkään huomannut, ja niin ei kissa johtunut mihinkään epäluuloon hänen suhteensa. Mutta, että häntä katkesi ja jäi penkille, ja että ainoastaan lyhyt tynki enää jäi jälelle, sen kissa kyllä huomasi, ja se olikin omiaan tekemään kyllin hywän waikutuksen sen mieleen.

Matti reirasi nyt waan kissan hännän tynkeä, ettei se antanut sille kowin suuria tuskia, ja siinä se olikin sitten Matin puolesta koko temppu.

Mutta waikka Matti oli ennenkin huomannut sikiöiden kehityslain tällaisissa suhteissa, odotti hän kuitenkin jännityksellä kissan synnytysaikaa. Se wihdoin joutuikin, ja Matti sai iloksensa nähdä, että tosiaan penttujen joukossa oli joku hännätönkin. Oli joukossa joku täysihäntäinenkin, ja toisilla oli waan puoli häntää. Hän näki nyt kokeissaan onnistuneensa. Sitten hän wielä katkasi hännän kaikilta niiltäkin pentuilta joilla oli, ja

rupesi niitä kaikkia kaswattamaan. Mutta ne oli kuitenkin saatawa kaswatetuiksi niin, ettei kukaan saisi wielä tietää, ja sitsipä sulki hän ne kaikki erääseen huoneeseen tuwan ylikerrassa ja säilytti siellä aina seuraawaan kewäimeen, jolloin ne taas wuorostaan synnyttiwät — ja hännättömiä.

Nyt oli Miettis-Matilla suuri liuta hännättömiä kauniita kissanpenttuja sekä emäkissoja. Ja nyt hän julisti kylässä, että häneltä saa ken haluaa hännättömiä rottakissan pentuja.

Suuri oli hämmästys kylässä. Kaikki riensiwät niitä noutamaan. Matti wakuutti wielä, että jokainen synnyttää myös hännättömiä pentuja, jos waan on hännätön uroskin, mutta jos uros on hännällinen ja naaras hännätön, taikka päinwastoin, niin silloin pentut owat sekalaisia. Ja aiwan niin tapahtuikin. Piisilän pitäjääseen muodostui kissarotu edellisessä järjestyksessä.

Ja niin saatiin Piisilän pitäjääseen hännättömiä kissoja.

Joku lukija ehkä naurahtaa tällä kertomuksella, mutta joka waan on jonkunkaan werran saanut tietoja kehitysopista ja ymmärtää sen awulla näitä asioita, niin hän ei sitä tee.

Matti ja muurahaiset.

(Tässä luwussa esiintywä henkilö on sama kuin edellisessätin.)

Metsässä, takawainion takana, oli eräs pienoinen hiekkamäki. Tämä mäki on rämeisen suon keskellä, ikäänkuin kontio kontallaan, ja sen tähden on sille annettukin nimi: „Konttuukumpu". Sinne ei ollut wielä mistään tietä, eikä siellä paljon koskaan kukaan käynyt. Se oli waan kuin joku aawepaikka, joka olla mojotti aina juhmottawan hiljaisena, ja olikin ympäristön ihmisillä kummallisia aawejuttuja sieltä, että sitä oikein kuin kammottiin. Milloin oli siellä nähty jonkun paitasillaan olewan haamun hiipiwän ja milloin mitäkin. Kehuttiin, että sinne oli ennen sodan aikana haudattu kaatuneita sotilaita, ja moni uskoi, että niitten haamut siellä wieläkin kummitteliwat. Se oli tosiaan kolkko ja haudan hiljainen, ei edes linnun laulua sieltä paljon koskaan kuulunut, eikä siellä niitä ollutkaan. Nekin lensiwät aina sen paikan ylitse, ikäänkuin olisiwat hekin peljänneet kummituksia. Jolloinkin kyllä joku istua tupsahti siinä olewan leweäoksaisen mäntyhäkkyrän latwaan ja koetti tarkastaa puun juureen, mutta kun ei nähnyt siellä mitään wiehättäwää, ei muuta kuin kuiwan

hiekan ja sillä männystä warisseita kellastuneita hawuja ja toisin paikoin pienen pehkon keltaisia, kituwasti eläwiä kanerwia, niin jälleen ilmaan suorihe ja lensi tuoreemmille maille.

Niin, sellainen oli se hiljainen, hyljätty mäki. Mutta waikka siinä eiwät muut huomanneetkaan milloinkaan mitään muuta kuin aawemaista hiljaisuutta, niin oli ainakin yksi, joka huomasi sen sisältäwän itsessään koko maailman, jossa oli monta wertaa suurempi liike kuin suurimmassakaan maailman kaupungissa, ja se, joka sen huomasi, oli kaikkialla huomioita tekewä Miettis-Matti, ja ne elolliset, mitkä siinä muodostiwat sen liikkeen, oliwat muurahaisia.

Jo kauemman aikaa oli Matti tarkastanut sen mäen asukkaitten elämää ja oli hän erittäin niistä huwitettu. Hän huomasi, kuinka siinä oli itsekullakin muurahaisheimolla eri pesänsä ja eri tiensä, ja koko liike aina omaan läjäänsä päin, ja kuinka ne sotiwatkin keskenään ja riistiwät ja tekiwät waihdoskauppoja. Hän näki, kuinka siinäkin aina wäkewämpi puoli woitti ja heikommat saiwat kärsiä sortoa. Kerran hän näki, kuinka eräällä heidän polullaan kohtasi wastakkain kaksi matkustajaa, jotka kumpikin kantoiwat otusta, jonka oliwat pyydystäneet. Toisella oli mato ja toisella hyönteinen, ja kuinka he wastakkain kohdattua laskiwat kumpikin taakkansa alas ja rupesiwat keskustelemaan mittaamalla ja sukimalla toisiaan sarwillaan, ja kuinka sen keskustelun tuloksena oli sitten, että kun matkustajat taasen lähtiwät, niin toinen otti toisen madon ja toinen toisen hyönteisen. He tekiwät siis siinä keskustellessaan waihdoskauppaa.

Ja sitten kerran huomasi Matti myös, miten muurahaiset ryöstiwät toisiltaan. Toinen weti kotiansa päin polkua myöten isoa matoa, kun toinen, toiseen heimoon kuuluwa muurahainen kohtasi hänet ja alkoi riistää hänen saalistaan. Siinä syntyi tuima taistelu. Toinen weti matoa toisaalle ja toinen toisaalle, eikä kumpikaan antanut perään. Matti tarkasti sitä jännitettynä ja odotti, mikä wihdoin on seurauksena, ja se oli seuraus, että mato kahden woiman wälissä rupesi wenymään ja wiimein katkesi, joilloin jäi puoli kummallekin. Riistäjä aikoi nyt lähteä saaliinsa kanssa käpälämäkeen; mutta niin ei saanut käydä. Toisia muurahaisia, nähtäwästi samasta heimosta kuin wahingon kärsinyt, oli jo ehtinyt taistelupaikalle, ja nyt yhdessä ottiwat ryöstäjän kiinni ja ruhjoiwat hänen pahanpäiwäisesti, sekä ottiwat saaliin. Nyt he lähtiwät kotia, yhdessä kantaen madon puoliskoita.

Sellaista oli alinomainen elämä siinä mäellä, muurahaismaailmassa.

Taasen eräänä kuumana kesäpäiwänä käweli Mietis-Matti muurahaispesäin saamoilla. Hän oli matkalla mäen takse suon syrjään, etsimään sieltä sellaisia kaswiksia, joista hän oli tottunut keittämään hywää watsanlääkettä. Hän nimittäin oli saanut juur'ikään kowanlaisen watsanpoltteen, ja sitä parantaaksen hän nyt aikoi laittaa lääkettä.

Mutta nyt, lämpöisenä päiwänä, kun muurahaiset taasen oliwat erittäin wilkkaassa liikkeessä, herättiwät ne Matissa halua niitten menettelyjen tarkastamiseen. Siksipä käwelikin hän erään kaikkein suurimman pesän luokse, ja päätti huwittaa itseään sitä lähemmin tutki-

malla, toiwolla saawansa tehdä taasen joitain tarkkoja ja kuwaawia hawaintoja.

Pesä oli erittäin korkea ja laaja-alainen ja mahtawa. Sen ympärillä oli ikäänkuin etuwarustuksena laaja ja sileä hiekkakenttä, joka oli hieman kaltewa ulospäin, sen keskellä oli hawuista tehty kasarmi. Sen kasarmin katolta he tähtäiliwät, pitiwät kotiwartioa, ja jos waan joku rohkea wihollisjoukko uskalsi astua hiekkakentälle aikomuksella samota sen ylitse kasarmia kukistamaan ja ryöstämään, niin heti oliwat kasarmin asukkaat walmiit hyökkäämään kotinsa puolesta ja karkottamaan wiholliset.

Sen pesän muurahaisct oliwat erittäin warakkaita, ja oliwat he suurta, wilkasta ja woimallista rotua, joten he helposti pitiwät puolensa; ja he oliwat wielä erittäin sorronhaluisia ja tekiwät kesäisin suuria ryöstöretkiä pienemmille ja rauhallisemmille pesille ja niitten alueille, joten heillä kaikilla oli erityinen kauhu aina tästä suurwallasta.

Mutta entäs nyt, kun Miettis-Matti lähestyi pesää?

Ikäänkuin hän pääsi hiekkakentän syrjään, että kasarmin wartiasto hänet huomasi, sai hän heti huomata, kuinka wilkas liike kasarmissa ja sen eteisellä kentällä syntyi. Kaikki oliwat heti täydessä hommassa laittautumassa puollustusasemaan. Nähtäwästi oli heillä käsitys wähän tawallista suuremmasta wihollisesta, ainakin heidän warokeinoistaan siltä näytti.

Nyt syntyi pesässä hiljaisuus. Matti huomasi, että kaikki oliwat nyt taistelukunnossa ja walmiit ottamaan wastaan johtajainsa komentoa. Mattia huwitti erittäin tarkastaa sitä, ja naurussa suin kumartui hän pesän

päälle ja tarkasti joukkoa. Mutta yht'äkkiä päästiwät muurahaiset yhteislaukauksen, ja Matti sai tuhansista kanuunista yht'aikaa karwasta wettä silmilleen. Matti sähähti wähän hampaittensa raoista ja oikasihe itsensä äkkiä sekä pyyhki kaswonsa kiiwaasti käsillään ja sitte aiwasteli. Kowasti se wesi karwasteli ja haisi niin tuikean pistäwältä. Matti loi wähän tuikean katseen pesään ja ajatteli, että miten olisi, jos ottaisi kepin ja tonkisi pesän aiwan hajalle, kostoksi. Mutta samalla tunsi hän watsassaan kowaa poltetta, että hänen täytyi oikein wääntää itseään koukkuun, ja hänelle muistui taas mieleen se watsan lääke. Hän aikoi lähteä, mutta yht'äkkiä näytti hän saawan jonkun päähänpiston ja hän pysähtyi tuumimaan. Sitten hänen silmänsä kirkastuiwat innostuksesta ja hän kääntyi, halukkaasti katsoen muurahaispesään.

Hänelle juolahti mieleen tuuma, että ehkä muurahaisten wesi, kun sitä wain saisi niiltä jollain lailla kokoon, olisikin mainiota watsanlääkettä. Hän päätti sitä koettaa, ja siis oli wain keksittäwä sopiwa keino, jonka awulla wettä niiltä saisi.

Matilla kun oli hywä keksseliäisyys, niin tässäkään hänellä ei ollut suurta waikeutta. Hänellä oli keino walmiiksi ajateltuna, eikä siis muuta kuin tuumasta toimeen. Hän lähtikin nyt kiireesti takaisin kotiinsa, heittäen waan wielä halukkaan silmäyksen jälkeensä. Mennessään tuumi hän ilkkuen:

— Odottakaas hetkinen siellä, te silmille puhaltajat, niin näette minkälainen seuraus siitä oli.

Wähän ajan kuluttua saapui Matti taasen muurahaispesälle. Kädessään hänellä oli nyt läkkinen kannu,

joka oli noin puolillaan kuumaa wettä. Hän otti kepin, ja kaiwoi kihisewän pesän keskelle kuopan, ja sinne hän sitte asetti kannunsa. Kannun pani hän niin syvään, että sen laita oli juuri pesän pinnan tasalla, ja laidan ympärystät tasoitti hän hywin, ettei muurahaisilla ollut waikeata päästä astian laidalle.

Tietää kait sen, mitä muurahaiset siitä pitiwät. He luuliwat että nyt on ainakin tullut aika, jolloin on henkensä uhalla taisteltawa kotinsa puolesta. Ja kun he kaikki tahtoiwat olla urhoollisia eikä paeta, waikka wiimeiseen mieheen pitäisi taistella, niin jokainen kilwan koetti rientää sen kiusankappaleen kimppuun, joka niin itsepintaisesti asettui keskelle pesää, ja siihen niiden rientäessä syntyi niin suuri tungos, että oikein suurissa kääröissä wyöryen meni niitä astiaan, jonka kuumaan weteen upposiwat, ja kun astian laita myös oli kuuma, niin eiwät siihenkään kunnet pystyneet.

Matti se suu naurussa katsoi wieressä. Tämä näky kuwasi hänelle erästä lajia hulluutta (sanon hulluutta, sillä sinä Matti sitä piti), joka on wallalla meidän ihmistenkin kesken, nimittäin sellainen urhoollisuus, että mennään suoraan kuolemaan isänmaansa puolesta, kun jotku ihmiset käskewät. Hän piti sellaista jonkinmoisena raakuuden yli äyräitten kuohumisena, jolloin hullu, petomainen raakuuden into koh'oaa niin korkealle, että sotilaat menewät waikka päistikkaa tuleen. Sellaista isänmaan rakkautta, jonka tähden sotilaat silloin taistelewat, piti Matti waan jonain joutawana, tyhjää uskotusta uskomisena, jota itse todellisuudessa ei ole ollenkaan. „Sillä“, oli hänellä tapana sanoa, „sellaiset asiat ja rettelöt, joitten tähden soditaan, owat waan muuta=

main juonikkaiden ihmisten oikkuja, jotka sitten oikkujensa palweluksessa käyttäwät, syöksyttäwät aseitten kanssa wastakkain toisiaan surmaamaan tyhmää työkansaa, asettaen omien juontensa peitteeksi heille sellaisen epäjumalan kuin isänmaanrakkaus ja pakon sen tähden taistelemiseen. Tämä taistelu kyllä ei ole heidän taistelunsa, waan on se sotilaitten. Heillä waan on alkujuoni heidän pahuudestaan, ja sotilaat owat sitten niin tyhmiä, että palwelewat niitä juonia. Jos alhainen kansa olisi kaikkialla niin wiisasta, ettei huolisi noudattaa moisia hulluuksia ja raakuuksia, että on käytäwä surmaamaan wiattomia weljiään ja asetuttawa itsekin kuololle alttiiksi, niin ei isänmaan rakkauden tähden tarwitsisi milloinkaan taistella."

Näin oli hänen, Matin, tapana katsella näitä asioita, ja nyt hän katsoi oikein horroksissa muurahaisten urhoollisuutta pesänsä puolesta, sillä siinä niin räikeästi hänelle selweni sama tyhmyys. Hän ei saattanut olla huudahtamatta:

— Kyllä olette tyhmän urhoollisia, kun menette tuollaisella mahdilla surman suuhun, josta ette hyödy mitään, muuta kuin surmaatte itsenne. Ei edes eloon jääwille jää urhoollisuudestanne mitään hywää, waan ainoastaan suuri wahinko. Minä waan saan hulluutenne awulla ehkä oiwaa watsalääkettä! Jos olisitte olleet nyt niin wiisaita, kuin teidän olisi pitänyt olla, niin ette kukaan olisi kutkahtaneet minun hommistani, ja niin minä olisin saanut lähteä tyhjin käsin takaisin. Pesäänne en kuitenkaan olisi woinut ottaa kannuuni. Niin, tyhmyyden tähden maailmassa waiwaa nähdään ja toistensa tähden kärsitään. Wiisas ei puutu semmosiin.

Nyt oli kannu jo aiwan täynnä muurahaisia, että toiset saiwat temmeltää nyt waan weljiensä raadoilla. Siinäkin he wielä koettiwat käyttää aseitaan, nimittäin puhaltaa karwasta wettä astiaan.

Wihdoin otti Matti astiansa ylös sekä lähti sen kanssa kotiinsa, jättäen jälelle jääneet muurahaiset nauttimaan tappiostaan.

Kotiin päästyään meni Matti lääkekannunsa kanssa erityiseen huoneeseensa, ja siiwilöitsi siellä kannunsa sisällön. Hän sai ison pullollisen harmaata, pistäwän karwasta wettä. Nyt oli siis lääke walmista, mutta sen ominaisuudet wielä koettelematta. Senkin pani Matti heti toimeen ja ryyppäsi pullon suulta ison kulauksen ja sitte suutaan wäännellen meni wuoteelle odottamaan sen waikutusta.

Konnantemppu.

(Kuwaus Waasan läänin maalaisnuorison elämästä.)

Oli waloisin kesän aika, ja luonto oli kukoistawimmassa puwussaan. Kallio oli mehewän lumolinnan näköinen wihreän rinteensä ja paljaan, pyöreän lapensa kanssa, joka kohosi kaikkein muitten ylitse, ja ikäänkuin jotain helmaleikkiä, katseli kaikkea elämää juurellaan.

Hypätkäämme nyt tämän kallion kukkulalle, sen paljaalle laelle tänä tyyneenä waloisan kesäpäiwän iltana ja katselkaamme hetkisen, minkälaiselta ympäristö sieltä tänään näytti, ja mitä hommattiin herttaisen illan kunniaksi sen helmassa tänään.

Kallion juurella ensiksi näemme siewän kupewan ja kuiwan hiekkakankaan, jossa kaswoi lyhkäisiä, mutta tuuhealatwaisia ja wehmaan wihreitä mäntyjä, jotka tänään oliwat juuri kauneimmillaan pitkine kerkkineen, jotka neitseellisen puhtaina ja kainoina lewollisesti hengittiwät illan ilmaa ja kaikkialta lewiäwiä suloisia tuoksuja. Koko se kangas oli niin suloisen wiehättäwä ja hiljainen, ikäänkuin olisi se peljännyt, että jos hän pienenkään liikkeen tekee, niin hän häiritsee lumoawain illattarien huwileikkiä.

Kankaan toisella puolella oli iso koski, jossa wirta tyrskien syöksi alaspäin, ikäänkuin olisi sillä ollut kiire joittenkin luonnottarien häitten wiettoon ja sinne rienupasuunaa soittaen olisi rientänyt. Sen nukuttawa hyrske ja kohina lewisi ympäristöön, ja warsinkin kankaan ylitse lensi se kallion seinää wasten oikein syöksyen, ikäänkuin koettaen herättää lumolinnan asukkaita unesta, johon päiwän helle oli heidät ehkä waiwuttanut.

Kosken toisella puolen lewisi isot ja mehewät wiljawainiot, jossa kaswullisuus mehuisan tuoreena wihanti, luwaten hywää satoa kylwäjille ja warsinkin eräälle wanhalle ukolle, joka walkoisine paitoineen, kädet selän taakse ristiin heitettynä, käweli pellon pientaretta myöten ja katseli wiljaa.

Wainioitten takaa alkoi taasen wihreä metsä, jonka ylitse näköala laajeni kauas siintäwään kaukaisuuteen, toisille kukkuloille.

Joen rannoilta kummaltakin siwulta päin näkyi taasen kyläryhmiä, joista illan kaikuwassa ilmassa kosken kohinan sekaan yhtyi tämän tästäkin ihmisten ääniä ja kaikenmoisia kalskeita ja kolinoita.

Mutta wielä on otettawa huomioon, että joen rantaa, kankaan syrjitse ja kylien läpitse oli sileä maantie, jolla aina näkyi joitain matkustelewaisia, jalkapatikassa tai hewosilla.

Näköala oli siis joelta monipuolinen. Oli hiljaista lepoa ja wilkasta rientoa. Mutta kaikkien sielut oliwat ylistyksellä kohotettuina herttaisen luonnon puoleen.

Aurinko rupesi laskemaan mailleen, lewittäen wiimeiset leimansa wielä maisemien ylitse. Koskesta alkoi hiljaisena, ikäänkuin joku suuri henkihaamu, kohota

höyrypilwi, joka sitten lewisi harmaana waippana seudun ylitse, ikäänkuin tahtoen nyt allaan nukuttaa kaikki suloiseen uneen. Mutta niin ei kuitenkaan tuntunut käywän, sillä kaikki nyt ikäänkuin suuremmalla innolla riemastuiwat, kuten olisiwat kaikki lentoon pyrkiwät sielut nyt wasta päässeet kahleista ja riemuhuudoilla syöksyneet ilmoille. Kosken kohinakin tuntui kiihtywän, lintuin laulut kunnailta helähteliwät, ja ihmislapsetkin, päiwän kuorman ja helteen kannettuaan, nyt huudahduksen päästiwät helpotuksen tunteesta. Wanhukset kyllä katsahtiwat wiimeisen iltasilmäyksensä ympäristöön, ja luonnon sulouden tähden heidänkin rintansa nytkähti, ja muistokuwastimen pinnassa wälähti joukko wanhoja muistoja nuoruuden ajoilta, jolloin tämmöisinä hetkinä elämän innosta palawa sielu kiiti linnun siiwillä riemuhurmeille, mutta samalla wälähti myös kowien koke muksien ja waiwojen muistot, jotka himmensiwät kuwastimen pinnan, ja paniwat wanhuksien tunteet ristiriitaisiksi. Siksipä he nyt karistiwatkin kaikki pois mielestään ja suoriutuiwat wuoteelle, lepuuttamaan wäsyneitä wanhoja jäseniään.

Mutta nuorukaiset eiwät tyytyneet siihen. He tahtoiwat nauttia täysin siemauksin luonnon riemusta, ja siksipä he kaikki heittiwätkin mielestä kaiken muun ja kiiruhtiwat riemulla tielle, kokoilemaan joukkoja huwikentälle, ja sitten, olihan nyt lauantai-ilta, oikein nuorten huwi-ilta. Maantieltä sumun seasta rupesi kaikumaan heleitä lauluja ja nauruja sekä saittojen säweleitä. Joukko joukon perästä ilmestyi poikia ja tyttöjä keweissä puwuissa hiekkakankaan syrjälle, josta sitten hetkisen leikittyään, jaeltua ja otettua terwehdyksiä eri haaroilta

tulleitten joukkojen kanssa, yksimielisesti yhdessä joukossa riennettiin hiekkakankaan keskustaa kohti.

Mitä siellä kankaalla sitten oli heillä yhteistä?

Sen huomasi pian, että siellä oli heidän warsinainen, yhteinen kokoontumis- ja huwittelupaikkansa. Siellä oli heillä yhteinen tanssilawa. Tanssia he nytkin aikoiwat illan ratoksi.

Ryhtykäämme nyt heidän joukkoonsa.

Kaikin kokoonnuttiin nyt lawalle. Toiset riensiwät istumaan siwuilla olewille penkeille, toiset taas nojautuiwat kaiteita wastaan, mutta huudittomimmat ja weitikkamaisimmat jäiwät keikaroimaan keskilattialle, laskettelemaan kaikenmoisia kokkapuheita ja kaikenmoisia naurettawia temppuja toistensa kanssa, joihin siwuilla olewat ottiwat osaa remahtawilla nauruilla. Lattialla keikaroiwain joukossa oli Kustaa Jokelakin, joka ainakin puolestaan sai huomattawan osan joukossa, sillä hän oli arwossa pidetyimpiä poikia, koska hän oli hywänlaisesta kodista ja erittäin hywä tanssuri sekä kaikin puolin hywin sukkela, sitten wielä kaiken muun lisäksi seudun parhain hanurin soittaja. Iso hanuri hänellä oli nytkin kainalossaan, mutta soittamaan hän ei koskaan kiirehtinyt, ennenkuin sitten wasta, kuin useasta suusta oli kauniisti pyydetty, ja warsinkin sitten kuin jotku arwossa pidetyt tytöt sen tekiwät. Siksipä ei hän nytkään näyttänyt olewan tietääkseenkään, että tässä soittamaan pitäisi alkaa, konstaili waan ja puhui sukkeluuksia, jotka oliwat yleisölle hywiä naurupulwereita. Mutta wihdoin yksi pojista kääntyi äkisti hänen puoleensa ja kunnioittawasti sanoi:

„No, Jokelan Kustaa, annas nyt kaikua sieltä hanuristasi meille joku iloinen polkan säwel. Eipä tässä muuten tunnu oikein ilo ilolle maistuwan."

Kustaa teki korkonsa päällä kiiwaan pyöräyksen ja sitte nauraen wastasi:

„Niinpä se tässä, hywät weikkoset ja sisaruet, olisi; mutta minä myös haluaisin nyt tanssia ensimäisen tanssin." Ja aiwan itsetietoisesti ojensi hän hanurinsa eräälle toiselle pojalle, joka myös osasi soittaa, mutta oli huonompi kuin hän, ja sanoi: „Soita sinä, Jaska, nyt ensiksi."

Jaska otti hanurin heti nöyrästi ja alkoi etsimään ääniä ja muistelemaan kaunista polkkaa. Kustaa kiepsahti rennosti erään tytön puoleen, ja sanoi: „Ja Mandahan tanssii minun kanssani." Kaikki toisetkin, jotka waan tanssia osasiwat, riensiwät hakemaan toweria. Pian sitten kaikuikin polkan säwel wirtana, ja lawa oli täynnä pyöriwiä pareja. Kaikki oliwat niin innokkaita, että luonnossa syntyi kiiwas töminä. Iloisia huikahduksia kuului joukosta, ikäänkuin pyryn ryöppinän joukosta tuulen winkumisia. Se oli tosiaan innokasta huwitelmettä.

Soitto lakkasi, ja kaikki riensiwät, nenäliinoilla kaswojaan pyyhkien, penkeille istumaan, odottamaan toista. Mutta, juuri kuin soittaja oli alkamaisillaan toisen säweleen, rupesi sumun seasta maantieltä kuulumaan kowaa hanurin rämyytystä ja kiiwaita huikahduksia. Tanssijat riensiwät kaikki sille puolelle lawaa, josta päin elämä kuului, tähystelemään, ketä tulijat olisiwat. Sillä kaikki omanpaikkaiset oliwat jo joukossa, joten niitten täytyi olla joitain wieraita. Jotku nousiwat oikein kai=

depuitten päälle kurkistamaan. Äänet kuuluiwat yhäti lähempää ja lähempää, ja wihdoin alkoi sieltä kuulumaan jo aiwan selwiä puheita. Yksi ääni rupesi yli kaiken laulamaan:

Tällaiselle pojalle ja
Tällaiselle pojalle ja
Tällaiselle pojalle se huliwili luonto passaa!

Jolla ei ole kotia ja
Jolla ei ole kotia ja
Jolla ei ole kotia eikä hilisua suremassa!

— Ahah! Ne owat sydänmaalaisia! huudahdettiin lawalla.

— Niitä ne owat! Tuo ääni on Hautalan Kallen ääni!

— Niin on, niin on! Onkohan nyt heitto juowuksissa? Ha, ha, haa! ilwehdittiin.

— Warmaankin! Kas, tuoltahan sen päätä jo näkyykin! Ai, kun se on taas rentoa! Lakkikin niin rennosti kallellaan! Kyllä se on reima poika! Ketähän se nyt aikoo täälä riijata! — Tällaisia ilweitä kuului lawalla olewasta joukosta. Mutta eräs heistä seisotti ne sanomalla:

— Olkaa jo hiljaa; kuulewat.

Kaikki riensiwät istuimille, ja Jokelan Kustaa otti itse nyt hanurin ja alkoi päästää hurjan kiiwasta polkkaa. Pian oli lattia täynnä tanssijoita.

Tulijat pysähtyiwät lawan wiereen ja innokkain silmin katseliwat tanssijoita lawalla. Tulijoita oli kymmenkunta poikaa ja joitain tyttöjä.

Tanssi lakkasi, ja kaikki riensiwät nyt tulijoita wastaanottamaan, kättelemään ja kyselemään, että „kuinkas se nyt menee oikein", j. n. n., ja sitten haastettiin heidät kaikin lawalle, ja tanssi alkoi uudestaan.

Sydänmaan pojista oliwat jotkut hieman pöhnässä, joten heidän käytöksensä oli tawallista rennompaa. Tekiwätpä pienen tappelunkin, mutta se ehkäistiin heti selwäin puolelta. Hautalan Kallekin oli hieman juowuksissa, ja oli hänellä iso wiinapullo taskussaan, josta korskeasti tarjoili tuttawilleen. Hän oli myöskin kaikin puolin hywin rentoa, oikein entisen tapansa mukaan, heittäytyen wielä enempi juowuksiin, kuin todellisuudessa olikaan, pitäen hywin suurta elämää. Tappelua ei hän nyt haastellut, waan muuten hän halusi wetää huomiota puoleensa, ja olikin hänellä sydänmaalta tulleitten joukosta huomatuin asema, hän kun oli reima poika ja wielä hywästä talosta, joten kotinsa puolestakin hänen sopi wähän rentoilla. Ja olikin hänellä itsellään kyllä itsestään tunteet, että pois kaikki huonot ja köyhät tieltä. Olletikin torppain poikain ja tyttöjen — puhumattakaan rengeistä ja piioista — suhteen hän piti itsellään olewan etuaseman. Se oli ikäänkuin luonnostaan, että hänelle olisi pitänyt kuulua parhaat tytöt ja että kaikkein huonoimpain poikain tuli poistua hänen tieltään, eikä köyhäin tyttöjen tarwinnut ollenkaan kynsiään hioa hänen tähtensä. Eihän nyt toki! Ja olikin hänellä noin parhaan puoleinen tyttötuuri, että hän melkein pääsi kenen tytön rinnalle hywänsä, kun wain yritti. Mutta toisinaan käwi hänelle tyhmästikin. Siitä ei hän kumminkaan huolinut, sillä hän oli siitä itsetietoinen, että jokainen, joka waan ei hänestä huoli, on tyhmä.

Hän oli aina parhaissa ja muodinmukaisimmissa waatteissa. Nytkin hänellä oli aiwan uutta muotia hattu, uudet patiinit jaloissa ja komea kaulus kaulassa, puhumattakaan muista waatteista, ja armiropaperossi oli hänellä aina poltettawana ja tarjota muillekin, ja jos ei paperossia ollut, niin silloin pitkäletkuwarsipiippu ja parasta kasakkaa.

Nytkin oli Kallella aikomus walita paras tyttö siitä joukosta, eikä hänen enää tarwinnut sitä ajatellakaan, kenen hän walitsisi, sillä joukossa oli yksi niin ihastuttawan komea ja siewä tyttö, joka wielä sen lisäksi oli warakkaasta talosta, ja johon Kalle oli jo pitemmän aikaa hionut kynsiään. Kyllä hän hieman epäili, sillä neiti oli osottanut aina hywin huomattawaa kylmäwerisyyttä häntä kohtaan. Mutta eihän sen saanut nyt kuitenkaan yritystä estää. Siksipä rupesikin hän nyt hetikohta alunpitäen suuntaamaan sinne päin. Hän lähenteli erittäin kohteliaasti neitiä, wei hywin usein häntä tanssimaan kanssaan ja kaikin mokomin koetti saada itsensä hywin tutuksi hänen kanssaan, ja luulikin jo huomaawansa neidistä ilmauksen, joka wiittaisi hywään päin.

Siinä nyt waan wielä oli asia, kenen walitsisi puhemiehekseen. Sen olisi pitänyt olla Kallen mielestä sellaisen, joka olisi tytön kanssa hywin tuttu, mutta olisi kuitenkin arwossa häntä niin paljon alempi, ettei hänellä — jos se nimittäin on poika — olisi itsellään toiweita tytön suhteen, joten ilman mustasukkaisuutta toimisi asian. Sellaista hän katseli, ja pian hän huomasikin sellaisen, joka, jos kukaan, näytti olewan siihen tarkoitukseen sopiwa. Se poika oli erään torpan poika, Mäntyharjun Jussi. Hänen Kalle näki hywin paljon seurustelewan

neidin kanssa, tanssiwan ja kaikin päin näytti heidän wälinsä hywin tuttawalliselta. Mutta sitä, että Jussi olisikin juuri neidin kosija, ei hän ollut kuullut eikä osannut aawistaakaan. Hänet siis päätti Kalle walita puhemiehekseen.

Jussi oli kyllä häntkin huomannut heti Kallen aikeet neidin suhteen, mutta hän oli puolestaan warma, ettei Kalle onnistu, sillä hän tiesi neidin olewan niin lujasti kiintyneenä itseensä, että se pysyy hänellä. Sitäpaitsi tiesi hän hänen inhoawan Kallea, ja siksipä katselikin hän Kallen wehkeitä waan ylenkatseellisella pilkalla, ja tuumaili itsekseen, että nyt kyllä saat, porho, huomata, että olet joskus takapajulla torpan pojankin suhteen. Ja neidin kanssa tanssiessaan lausuiwat he toisilleen jo joitain pilkkasanojakin Kallesta. Mutta sitä ei hän, Jussi, kuitenkaan osannut aawistaa, että hän juuri itse joutuisi kosimaan Kallea omalle morsiamelleen. Siksipä hän ensin olikin aiwan hämillään, kun Kalle puhui hänelle asiasta.

Kalle haastoi Jussia kanssansa wähän syrjään, kehuen olewan wähäsen puhuttawaa. Jussi tuli hieman uteliaaksi, mutta kuitenkin epäili, että olisiko terweellistä noudattaa pyyntöä. Se oli hänestä omituista., että Kallella nyt olisi hänelle asiaa, miehellä, joka tuskin oli ennen hänen kanssaan mahtunut sanaa waihtamaan, sekä lisäksi sen tähden, että hywin oli huomannut hänen iskeneen silmänsä neitiin, jonka kosija oli itse, ja Kalle wielä oli hywäsesti pöhnässä; kuka tiesi olisi hänellä jotain pahaa aikomusta hänen suhteensa. Sehän woisi olla hywinkin mahdollista. Tällaiset epäilyksek waltasiwat Jussin; mutta ei hän kuitenkaan kieltäynyt.

Kalle wei hänet wähän matkaa metsään. Warowasti Jussi seurasi häntä, tarkastaen hänen jokaista elettään.

Nyt Kalle seisahtui, ja kääntyi Jussin puoleen, kuiskaten:

— „Ei suinkaan tässä waan mahtane olla ketään niin lähellä, että kuulisiwat?“ Sitten katseli hän ympärilleen.

— „Ei suinkaan“, wastasi Jussi, katsoen Kalleen uteliaana. Kalle hymyili, ja rupesi wetämään wiinapulloa taskustaan, mutta Jussi ehätti kysymään:

— „Niin, mitäs sinulla sitten olikaan asiaa?“

— „No, älähän nyt. Täällä olisi wähän wielä ilolientä; ottakaamme ensiksi hywät ryypyt“, sanoi Kalle, tarjoten Jussille pulloa.

— „Kiitos. Sopiihan tuota maistaa. Mistä hitosta olet saanutkaan wiinaa?“

Jussi ryyppäsi, mutta kuitenkin wain hywin wähän.

— „Oh, rahallahan saa ja hewosella pääsee“, huudahti Kalle, röyhkeästi kohauttaen hartioitaan ja tarjoten toisenkin ryypyn. „Juo wain, weliseni! Ei tässä nyt ole köyhän tawara edessä. Ja täällä on sitten wielä paperossi päälle. He! Ha, ha, ha! Kas sillä lailla! Minä olen wähäsen nyt juowuksissa, mutta ethän silti moiti? Minä olen aina pitänyt sinusta ja toiwonut tilaisuutta juottaa sinua wähäsen iloliemellä, ja nyt wihdoinkin on minulla tilaisuus. Ota waan wieläkin, weli.“

Näin oli Kalle hurskaalla tuulella.

Jussi myös koetti olla asianmukainen, ottaen mitä hän tarjosi, ja aina myöntäwästi nyökäyttäen päätään ja wastaten:

— „Niin, niin — niinpä niin. Kyllä minä sinut tunnen kelpo pojaksi.“

Kalle meni nyt wähän hiljaiseksi, panoi päätään alas, ikäänkuin olisi ruwennut nukkumaan. Mutta sitten yhtäkkiä oli hän hawahtawinaan, nosti äkkiä päätään ja katsoi lawalle päin sekä huudahti leikkisesti:

„Hitto soi, mutta tässä teidän kylässä on paljo siewiä neitosia! Ja tuo erittäinkin, tuo Pihlajamäen Mari, se on siewä tyttö. Mitenkähän olisi, woisikohan minulla olla tuuria sen kanssa?“

Hän puhui sen sillä äänellä ja painolla, kuin se asia ei olisi koskenut ollenkaan Jussia puheellensa pyytämistä, mutta joka wain sattumalta sinne lawalle päin katsoessaan olisi johtunut mieleen ja tuli sanotuksi. Hän kääntyi Jussiin päin.

Jussi wähän kuin säpsähti ja weri kihahti hänen kaswoihinsa. Mutta hän käänsi päätään toisaalle, ettei sitä olisi Kalle huomannut. Hän puri huultaan eikä oikein tahtonut tietää, mitä siihen wastaisi. Hän kyllä jo oiwalsi, mitä Kallella juuri olikin asiana. Mutta kun hän kerta Kallen onnistumisen suhteen oli warma, kuten edellä jo mainitsin, niin ei hänessä kuitenkaan noussut mustasukkaisia tunteita. Hänelle tuli wain pilkallinen mieli. Mutta miten tästä nyt selwiytyisi sominmin, ikäänkuin warkain, sitä hän äkkiä ajatteli päänsä ympäri. Mutta mitään muuta mahdollisuutta ei hän löytänyt kuin että suorastaan tehdä asian hänelle ymmärrettäwäksi, taikka taas asettaa hänen jonkun kepposen alaiseksi. Jälkimäinen häntä huwitti paremmin, kun hänellä kerran oli pilkallinen mieli häntä kohtaan. Ja nyt hän tekikin äkkiä päätöksensä ja karis=

ti kaswoiltaan kaiken epämukawan ilmeen sekä hilpeäll-ä äänellä wastasi:

„Mitä tuumaat? Woisiko! Herrajesta, tottahan sinulla nyt tuuria on täällä waikka kenen kanssa!"

„Wai niin luulet, weikkoseni! No minäpä koetan tänä yönä! Mutta olisi sopiwaa, että joku ensin puhuisi hänelle wähä asiasta, kun minä en ole hänen kanssaan erittäin tuttawa wielä .... Sinä, weikkoseni", lyöden Jussia leikkisesti olkapäille, „kuiskaseppa sinä hänelle, mitä hän tuumaisi. Sinähän näyt olewan hywä tuttu hänen kanssaan".

„Kyllä minä woin sen tehdä. Lähdemmekö heti?"

„Lähdemme, weliseni. Mutta otamme wielä ryypyt. On täällä wielä wähäisen. Kas niin! Ja paperossi wielä! Ja nyt menemme!"

He meniwät lawalle, Jussin mieli täynnnä pilkallisia ajatuksia.

Kalle asettautui nojaamaan, paperossia poltellen, kaidetta wastaan. Jussi puolestaan meni heti Maria hakemaan kanssansa tanssimaan ja tanssiessa puhuakseen.

Pyörimään lähdettyä kysyi Mari heti Jussilta: „Mitäs asiaa Kallella sinulle oli?"

„Oo, mitähän joutawaa wain", sanoi Jussi naurahtaen ja puristaen hellästi morsiantaan rintaansa wastaan. Mutta sitte hän jatkoi:

„Mutta kuules, Mariseni! Ethän moiti sitä, etten minä woikaan tulla tänä iltana sinun kanssasi. Minua owat pyytäneet seuraansa nuo kaksi sydänmaan poikaa kalastusretkelle, johon on lähdettäwä melkein heti kuin täällä tanssit loppuwat ja minä en tuttawuuden wuoksi

wiitsinyt olla lupaamatta. Ja tulenhan minä sitten heti huomenna sinua katsomaan".

Mari panoi kauniita poskiaan Jussin rintaan eikä heti puhunut mitään. Sitte hän wienolla äänellä kuiskasi: „Mene wain. Mutta eihän tuo Kalle tule seuraanne?"

„Ei. Hän aikoo heti lähteä kotiin, kun ikänä wain tanssit loppuwat .... Annathan minulle anteeksi tämän rakas Mari?"

„Mitäpäs siinä on anteeksi antamistakaan; woinhan minä yksinänikin mennä tästä nyt kotiin, ja tulethan sinä huomenna".

„Tulen, tulen".

Soitto loppui ja he erkaniwat toisistaan, tehden wielä kuitenkin hellän käden puserruksen.

Jussi käweli lawan syrjään ja mennessään katsoi merkitsewästi Kalleen, joka kuin muka waan ilman aikojaan seurasi perässä.

„No, mitenkäs käwi?"

„No helkkarissa, tiesinhän minä sen, että kyllä sinä pääset!"

„Ettäkö . . ?"

„Johan nyt toki!"

„Tässä on wielä paperossi, ja wiinaryypyt wielä! On täällä wielä wähäisen!"

„Samahan tuo on".

„No, sitte . . ?"

„Ei sinun tarwitse muuta kuin mennä wain. Tiedäthän sinä muuten . . . ?"

„Tiedän, tiedän".

„No, sittenhän se käy aiwan hywin päinsä! Annamme wain neidin lähteä edeltäkäsin. Me menemme kaikkein jälkimäisinä, näet, ettei sinua heti näin ensi kerralla huomata. Sitten kun kaikki owat kadonneet, niin sitten sinun sopii pujahtaa hänen seuraansa“.

„Mainiota! Oiwaa! Juo tuo loppukin!“

Tanssiaisista rupesiwat jo nuorukaiset lähtemään wähä kerrallaan pois. Marikin jo lähti; Jussi ja Kalle lähtiwät heti perään ja pysytteliwät koko wälin niin kaukana, että näkiwät Marin.

Nyt Mari on kotinsa kohdalla. Pysähtyi jättelemään seuralaisiaan hywästi ja sitten liukkain jaloin kiirehti kotinsa pihalle ja niin meni huoneeseensa.

Pihlajamäen talo sijaitsi aiwan maantien wieressä. Kaikki oliwat menneet jo tiehensä. Lauluja kuului wain sieltä täältä, ja hanurin äänikin kuului sieltä päin, mihin toiset sydänmaalaiset oliwat menneet. Jussi ja Kalle oliwat nyt enää kahden siinä Pihlajamäen tykönä. He hiipiwät hiljaa talon kohdalle. Jussi antoi wielä muutamia rohkaisewia kehotuksia ja niin ystäwykset erosiwat, jätellen toisiaan hywästi. Jussi lähti kiireesti muka kotiansa, joka sijaitsi noin kilometrin matkan päässä ja Kalle hiipi Pihlajamäen pihalle.

Tarkasti kuin pantteri hän hiipi luhdin rappusia Marin owen taakse. Kuunteli wielä hetkisen ja kuuli sisältä jo raskasta hengitystä. Ihmetteli wähä, että neiti näin äkkiä oli nukkunut, mutta sitten hän ajatteli, että hän ehkä luuli, ettei hän tulekaan enää, kun on jo näin lähellä aamu.

Sitte hän jo koputti oween ja sitte taasen kuunteli. Mutta kun sieltä ei kuulunut wieläkään muuta kuin nuk-

kuwan hengitystä, niin hän alkoi oikein kopistamaan, ruweten myöskin latelemaan paikkakunnan nuorten koputusrunoa seuraawasti:

Heis, kukkuu,
Jokos neiti nukkuu,
Wai muutenko waan panit owesi lukkuun j. n. e.

Sitten kuunteli kopistaja hetkisen. Ei wieläkään kuulunut mitään, ei edes enää hengitystäkään. Hän alkoi wielä:

Kopis, kopis,
Jos siellä tyttöjä olis!
Tyttö joka olet katon alla
Ja minä wain täällä hatun alla,
Tule päästämään minua täältä
Pitkästä ja pimeästä kujasta,
Täältä maailman Jussin tuwasta!
Täällä tulee sydämellinen wilu
Ja metsässä rääkkyy piru.

Nyt kuunteli hän taas; jo kuului rapsahdus ja keweitä askeleita lattialta, ja aiwan heti lapsahti lukko owessa auki. Kalle työnsi owea ja se aukeni, ja nyt oli hän Marin huoneessa.

Mari oli sipaissut wuoteelleen jälleen ja kietonut itsensä peitteeseen.

Kalle lähestyi wuodetta ystäwällisesti nauraen ja toimittaen: „Ahaa, etpäs enää aikonutkaan wiitsiä päästää sisälle“.

„Olin jo sikeässä unessa. — Yksinkö sinä olet?“

„Yksinhän toki! Kuinkas muuten“, sanoi Kalle ja aikoi istua sängyn laidalle. Mutta Mari teki lewotto-

man liikkeen ja sanoi, ohjaten häntä kädellään edemmäksi: „Pyydän, että istut siihen lawitsalle".

Tästäpä Kalle jo hämmästyi. Hän tunsi oikein kirpasewan tunteen rinnassaan ja weri twöntyihe hänen kaswoilleen, eikä hän tiennyt, mitä hän olisi ajatellut, sitä wähemmin, mitä olisi sanonut. Hän istui hermostuneesti asetetulle lawitsalle ja soperfi: „No mi—mitäs? Suonet anteeksi".

„Ei ole mitään anteeksi pyytämistä", sanoi Mari koettaen hymyillä. Mutta häntkin oli jo aiwan hämmästyksissään eikä hän tiennyt, miten siinä nyt oikein parhaiten suoriutuisi. Paha oli hänelle suorastaankin sanoa tai käskeä häntä pois, ja sitte tiesi hän entisestään taikka oli muitten kuullut kertowan, että Kalle oli erittäin sinnikäs, että jos ei hän aikeissaan onnistu, niin sitte rupeaa tekemään jonkummoista kiusaa, joko panemalla lattialle maata ja siitä aamulla sitten lähtee suutansa soittaen ja ihmisille kerskuen. Mari kuitenkin asettui tyynelle kannalle, tuumien, että jos ei muu auta, niin täytyy hänen itse lähteä huoneestaan ja mennä tupaan loputsi yötä. Sen oli hän joskus ennenkin tehnyt.

Nyt tuli hetkisen äännettömyys. Kalle näytti saawan wähä mielenliikutustaan asettumaan ja rupesi puhumaan: „No, kuinkas se tanssissa huwitti?"

„Oikein hywin; oli erittäin siewä ilmakin".

„Mutta mitsikä olette sitte niin nyt tylyllä päällä. Ettekö aiokaan . . ."

Hän aikoi mainita siitä, että neiti oli luwannut, kuten on mainittu, mutta sitä ei hän kuitenkaan tehnyt.

Mari kääntyi kärsimättömästi seinään päin ja sanoi:

„Minua niin kowasti nukuttaa, että minä haluaisin saada nukkua".

Kalle katsoi halukkaasti wuoteella kääntywää solakkaa wartaloa ja sitte hyppäsi päättäwästi ylös lawitsalta ja lähestyi taas lawerrellen wuodetta: „Wai nukuttaa! Enkö minä saa tulla kanssasi jakamaan untasi, ettei siitä sinulla olisi niin paljo waiwaa?"

„Ei", sanoi tyttö jyrkästi, „pyydän nyt sinun poistumaan ja jättämään minut rauhaan".

Kallen kunnian tunto ei enää kärsinyt antaa toista kertaa käskeä. Hän lähti pois ja imelästi sihahtaen nauroi owea aukastessaan ja sanoi hywää yötä. Sitten hän lähti hirmuisesti itsekseen kiroillen käwelemään. Hänelle tuli nyt polttawa kostonhimo Jussia wastaan; jos hän waan olisi warmasti tiennyt, että se oli hänen kepposensa, ettei se wain ollut neitin oma, sitä hän ajatteli. Mutta sitten oli myös wielä toinenkin seikka, että jos nimittäin se olisi ollut waikka Jussinkin kepponen ja hän olisi sen wissiin tiennyt, ei hän olisi uskaltanut oikein yksistään mennä Jussin kimppuun, kun tiesi hänet wahwaksi mieheksi, ja sitten, jos hän nyt rupeaa siitä tappelemaan, niin sittehän kepponen tulee ainakin kaikkein tietoon. Muuten ehkä kepposen tekijä pitää sen omana tietonaan ja naureskelee wain itsekseen. Kalle ei päässyt tästä tämän parempaan selwyyteen, mutta hurjasti hän wain oli kuohuissaan, ja niin hän suuntasi kulkunsa sydänmaalle, hautomaan mielikarwauttaan.

Kallen lähdettyä käwi Mari lukitsemassa taasen owen ja naurahtaen kummastuksesta, hiipi taasen wuoteelleen, sekä aikoi sen enempää asiaa ajattelematta ruweta nukkumaan. Mutta nyt kuului taasen askeleita,

ja oween ruwettiin kopistamaan ja tutulla äänellä kuului sanat: „Mari, Mari, tule aukasemaan".

Mari kimmahti ylös, juoksi owelle ja aukasi lukon. Sieltä astui sisään Jussi. Mari seisoi keski lattialla ja hymyillen katsoi tuliaa. Tulia taas puolestaan riensi heti hänen luoksensa ja sieppasi hänet woimakkailla käsillään syliinsä, istutti hänet wuoteelle wiereensä ja panoi suuteloita hänen ruusuisille huulilleen.

Mari loi onnellisena katseen Jussiin ja kysyi: „Ethän sinä mennytkään?"

„Eipä meille tullukaan menoa", wastasi Jussi.

Siinä he nyt hetkisen istuiwat sylitysten ja waihtaen tunteitaan. Sitte Jussi rupesi katselemaan ympärilleen lattiaan. Hän oli nimittäin huomannut lattiassa paperossin pätkän, ja siitä hän katsoi pääsewänsä siewästi asian alkuun. Hän oli huomaawinaan sen ja huudahti: „Ah tuolla on paperossin pätkä ja wielä sawuawa! Kuka täällä on käynyt?"

Hetken emmittyään selitti Mari asian. Ennen pois lähtöään tunnusti Jussikin kepposensa ja pyysi anteeksi.

Mari kyllä wähä moitti siitä, mutta ei kuitenkaan woinut olla nauramattakaan, kun Jussi wielä selitti muita asiaa koskewia suhteita.

Aamulla auringon noustessa ja kastehelmien maassa heinikossa kimallellessa käweli Jussi kotiinsa päin; sydän oli hänellä keweä ja mieli täynnä kirkkaita tulewaisuuden toiweita.

Marikin riemuiten onnestaan otti wastaan taasen uuden kauniin sunnuntai-aamun.

Pari heistä sittemmin tuli, Jussista ja Mariasta. Waikka kohta Jussi olikin köyhä ja Mari warakkaan talon tytär, niin ei se kuitenkaan estänyt. Marin wanhemmatkaan eiwät olleet wastaan, sillä hekin oliwat ihmisiä, jotka omista kokemuksistaan tunsiwat ihmistunteet ja tiesiwät, että jotka Jumala kerta on rakkaudella yhteen sitonut, niin niitä eiwät ihmiset woi eroittaa.

Tahwo parka!

Woi, kun mä näkisin hilisuni wielä
Edes yhden iloisen illan,
Että mä saisin edes reisun wetää
Häntä likemmäksi rinnan!

Näin lauleli Mäkisen Tahwo eräänä talwipäiwän aamuna metsään päin käwellessään! Hän oli wiime aikoina ollut erittäin umpimielinen, että sen oliwat jo muutkin huomanneet ja toisilleen kuiskineet: „Mikähän sitä tuota Tahwoa oikein waiwaa, kun se on noin kowin harwapuheiseksi muuttunut?“ He eiwät ollenkaan ymmärtäneet aawistaa sitä, että Tahwokin olisi joutunut potemaan tuosta niin tawallisesta, mutta kalwawasta rakkauden taudista. Mutta niin oli kuitenkin Tahwo paran laita, että eräs lirusilmä oli wanginnut hänen sydämmensä ja saattanut hänet mitä tukalimpaan asemaan.

Metsä oli tänään eilispäiwäisen lumisateen johdosta hywin epämiellyttäwässä siiwossa. Puitten oksat oliwat melkein wajoamaisillaan suurten lumitaakkain alla, sillä niin kowasti oli niihin eilispäiwäisestä tyweneestä lumisateesta tarttunut. Nyt ei siis ollut kowinkaan haus-

ka tehdä hakkuutyötä, sen huomasi Tahwokin heti, kopahutettuaan ensi kerran kirweellään puun kylkeen ja saatuaan suuria lumikinoksia niskaansa. Hän pyristeli wähän lunta niskastaan ja supisi wähän suuttuneesti: „Ei nyt wiitsi paholainenkaan tuommoisiin puihin ryhtyä!“ Sitte hän istui erään kannon nokalle, paiskasi kirweensä wähä etäämmälle hankeen pystyyn ja sitte kyyristyi nojaamaan kyynäspäillään polwiaan wasten ja taas supisi: „Olisipa se ollut kun ei tuo metsä olisi käynyt niin roskiseksi! Muuten nyt olisi mainion siewä ilma; ei tuule yhtään eikä ole liian kylmätään!“

Mutta heti kohta hän taas tunsi wihlauksen siinä rakkauden rutistelemassa paikassa ja sanomaton kaihomieli waltasi hänet. Hän nosti päätään ja katseli metsää ympärillään ja sitten taiwasta. Metsä näytti hänen mielestään juhmottawalta kalmistolta, joka on puketunut walkoiseen waippaan, ja taiwaan hopeakansi näytti olewan kuin alhaalla, että se oli waan kuin lumisten puitten latwain pönkkäämänä hänen päänsä päällä. Kaikki oli hiljaista ympärillä, ainoastaan joku orawa kimpoili toisesta puusta toiseen ja pudotteli lumipalasia oksilta alas. Tahwo painoi päänsä rintaansa wasten ja päästi kähisewän huokauksen, ja sitten alkoi ajatella huomaamattaan oikein äänensä:

„Huh kuinka tämä on kolkkoa ja yksinäistä! Tuntuu kuin ei koko ympäristöllä olisi muuta elollisuutta kuin tuossa orawassa ja minussa! Ei yhtään ääntä, ei rasahdustakaan. Tuntuu kuin olisin erotettuna koko elollisesta maailmasta ja kääritty synkkään kylmyyteen! Miten onkaan yksinäistä ja kolkkoa tämä elämä! Miten woisin tämmöisessä paikassa saada luoduksi itseeni yh-

tään ihanaa tunnetta, jota toisinaan olen saanut loihditutsi yksinäni, ja minkä huumeessa olen uskonut itseni onnellisetsi? Niin . . . entäs Selma . . . niin, häntä minä rakastan. Jos tietäisin waan, että hän rakastaa minua wähänkään, niin olisin täälläkin onnellinen. Mutta mistäs minä tiedän, waikka hän rakastaisikin; sillä enhän ole koskaan wielä hänelle esiintynyt sillä tawalla että olisin saanut häneltä mitään ilmi, eiwätkähän ne tytöt, olletikin niin maltilliset kuin Selma on, koskaan anna aihetta toiselle huomaamaan, että he rakastawat, päinwastoin salaawat rakkautensa toiselta niin tyystin, kuin munkki salaa itsensä maailmalta luostarin muurien sisälle. Mutta entäs se kukkawihko, jonka Selma toi wiime kesänä minun käteeni? Ja mitenkä hän sanoikaan niitä antaessaan? Niin, nyt muistan. „Olettehan hywä ja otatte tämän kukkawihkon? Nämä owat nyt aiwan tuoreita, mutta woiwat pian lakastua, ainakin owat kauniita antaessani.“ Mutta mitähän ne sanat sisälsiwätkään? Oikein kun ajattelen, niin niillä oli kaunis periaate! Nämä owat tuoreita nyt . . . pian lakastuwat . . . kauniita antaessani . . . Sehän oli suoraa kieltä rakkauden kielenä, häneltä suora rakkauden osoitus. Eiwäthän ne naiset taas niin salaperäisiä olekaan, kuin niitä waan ymmärtää. Mutta minun onkin tehnyt tyhmäksi rakkaus. Miten hitosti olinkin tylsäpäinen!“ Lyöden päähänsä nyrkillään hän jatkoi: „Senkin jäkäpässi, punastuin waan ja hämmästyin enkä osannut tuskin kiittää! Ja miten somattomasti lienen sowittanutkaan ne rintaani? Olisipa ollut, että olisin osannut ottaa kukat oikein hilpeästi wastaan, olisin kiittänyt ja tarttunut häntä käteen kiinni ja sanonut: Sinun antamasi kukat

eiwät minulla koskaan lakastu, ja jos nämä lakastuwatkin minun kädessäni, niin näitten kuwa minun sydämmessäni pysyy iäti yhtä kauniina, niin warmaan oli sin tuntenut kädessäni hänen pehmeän lämpöisen kätensä puserruksen ja olisin nähnyt hänen hymyilewän lempeästi ja katsowan minua silmiin. Tietysti näytin hänestä aiwan kylmäweriseltä, ja hän huomasi kutkansa laskeneensa kuin tuon kylmän lumisen puun oksalle. Miten koskikaan se häneen, warmaankin minä haawoitin hänen sydämmensä. Ei, minun täytyy parantaa se!"

Hän nosti päätään ja katseli ympärilleen. Hän hymyili, sillä nyt hän tunsi itsensä onnelliseksi. Metsä hänen ympärillään näytti wälähtelewän kristallisilla hohteilla ja taiwas näytti olewan sentähden niin alhaalla, että se tahtoi seurata hywiä hänen tykönsä ja peitellä häntä kuin hopeawerholla autuaalliseen uinailuun.

Hän loihti eteensä Selman ikäänkuin ihka eläwänä ja koko kauneudessaan. Hän weti häntä lähemmä, tiwiisti rintaansa wasten ja tunsi hänen pehmeän rintansa kohoilun omaansa wasten ja siewät mansikka huulensa hellästi koskewan omiinsa. Hänen mielikuwituksensa oli niin woimallisessa loihdintatoimessa, että hän milt' ei uskonut olewansa todellisuudessa. Hän kiersi kätensä itsensä ympäri, kuwitellen kietäwänsä ne Selman ympäri, ja heilutti itseään supisten joitain epämääräisiä sanoja: „Rakkaani, rakkaani! Selma, kuule! Kiitoksia niistä kukista, joita annoit minulle!"

Sitte hän käwi wielä läpi pitkän sarjan mielikuwia, pitäen Selmaa sylissään ja keskustellen hänen kanssaan, toisinaan kuiskimalla ja toisinaan taas huudahtaen innokkaasti.

Sitte hän siirtyi tulewaisuuteen, jossa hän sitte Selman kanssa elää onnellisena. Hän loihti eteensä kauniin tuwan, jonka sisusta oli siisti, kauniit huonekalut, pöydällä ja akkunoilla monenlaisia kukkia. Ulkopuolella myös oli kaunis puisto ja kauniita kukkapenkereitä, joissa kukkain wärit muodostawat heidän nimensä: „Tahwo ja Selma."

Nyt hän käweli juuri Selman kanssa rinnakkain puiston käytäwää, toisella kädellään taluttaen pientä kähärätukkaista poikaa ja toisesta kädestä piti kiinni Selma. Silloin yhtä äkkiä pudota topsahti hänen niskaansa suuri lumikäärö puusta, saaden hänen säikähtämään ja hänen lemmenesineensä luikahti tiehensä, ja ilmalinna hajosi kuin ennen poikanulikkana puhaltamansa saippuakupla.

Tahwo kimposi seisoalleen ja katsoi, olisiko ketään ympärillä, ja sitten pyristeli lumen pois niskastaan ja lähti kaihomielisenä ja allapäin käwelemään kortteeriansa kohti.

*

Useoita päiwiä oli Tahwo juhmottanut mietteissään, puhumatta paljo kenellekään mitään muulloin, paitsi kun häneltä jotain kysyttiin, niin hän lyhyesti wastasi.

Hänen ei kulunut aikansa muitten joukossa, waan koetti pakoilla yksinäisyyteen. Ylikerrassa oli hänen makuusijansa, ja siellä hän melkein aina oli. Aterioimaan mentyään ei hänen haluttanut syödä, palaa täytyi pyöritellä kauan suussa, ennenkuin sai sen laskemaan. Sydänalassaan hän tunsi kuin siellä olisi ollut polttawa hiili, joka alinomaisesti kalwoi, ja hän tunsi itsensä wähäisen joka paikasta kipeäksi.

Nytkin makasi hän wuoteella seljällään, katsoa tuijottaen kattoon, ja tämän tästäkin päästäen helpotukseksi pitkän kähisewän huokauksen.

Pahin syy hänen nykyiseen sietämättömään tuskaansa oli se, että hänen olisi pitänyt mennä Selmalle ilmoittamaan rakkautensa, mutta kun hän tunsi sitä ajatellessaankin jo hermostuwansa, niin hän pelkäsi, että kun hän näkee Selman edessään, niin hän tuskin woi lähestyä häntä, jopa sitte woisi wapaasti esittää niin arkaluontoista asiaansa. Hän tunsi warmasti, että hän joutuisi samaan pulaan kuin wiime kesänä, saadessaan häneltä kukkawihkon, ja hän tiesi, että sellainen kehnous suistaisi asian ratkaisua aina päiwästä päiwään ja wiikosta wiikkoon edemmäksi, ja wihdoin ehkä wiskaisi aiwan hunnikolle, ja niin hänen täytyisi aiwan oman noloutensa tähden jäädä ainiaksi potemaan tällaisia tuskia.

„Mutta minä en tunnu woiwan heikkoudelleni mitään! Jospa Selma ymmärtäisi minua, niin hän warmaan auttaisi minut, kädestä nostamalla, ylös tukalasta asemastani! Minä olisin walmis waikka sulamaan hänen edessään. Mutta ehkä näytän tällaisena waan tyhmältä hänen silmissään, ja hän lakkaa minua rakastamasta.“

Sitte hän päästi taas syWän huokauksen ja painoi silmänsä umpeen, koettaen saada unta. Mutta kun sitä ei saanut, ajatukset wain oliwat kuin kiween jäätyneinä samassa asiassa, hypähti hän ylös ja katseli hetkisen ulos lasista. Sitten hänen kaswonsa wetäytyiwät kammottawaan nauruun, ja hän istuutui taasen sängyn laidalle, puri hampaitaan yhteen ja pudisti päätään

sekä takoi taasen nyrkillään päähänsä ja alkoi sadattamaan: „Paljon parempi jos en olisi koskaan tullut tuntemaankaan häntä! Miten hullu minä olenkaan! Hitto soi, yhden tytön tylläkän tähden tällainen waiwa! Eihän se nyt niin erinomainen ole, että se tämmöistä kannattaisi. Parempi kun hylkään hänet peräti pois mielestäni." Wielä koetti hän uskottaa itselleen, että wihaa Selmaa. Mutta sitte hän taasen säpsähti, katsoen hätäisesti ympärilleen, ikäänkuin olisi tahtonut hakea Selmaa, pyytääkseen häneltä anteeksi. Lopuksi huokasi hän haikeasti: „Oi, kyllä minä olen heikko!"

Mietittyään hetkisen, rupesi hän kiireesti muuttamaan waatteita yleen, ja sitä tehdessään supisi hän: „Sepä nyt wasta kumma on, ellei aikuinen mies woi asiaansa toimittaa yhdelle hennolle naiselle!"

Waatteet saatuaan muutetuksi, lähti hän yliseltä alas, ja niin tielle ja Selman kotia, Hiltusta kohti.

Koko wälin hän mietti asiaansa, järjesti kauniita sanoja lauseiksi, joita hän sitten sanoisi Selmalle, ja niin edespäin. Koko kosimistemppu oli hänellä niin järjestettynä, ettei siinä olisi muuta kuin laukasta waan. Se oli waan pääasia, että pysyä rohkeana, päättäwäisenä, ettei hämmästys taas asiaa pilaisi.

Hiltusen kartanoa lähestyttyään, hän koetti olla ajattelematta koko asiaa, katseli waan aiwan wapaasti ympärilleen ja koetti ajatella muita asioita. Mutta, ikäwä kyllä, hän katsahti akkunaan ja näki siellä Selman kaswot. Heti tunsi hän werensä kuumenewan, ja hän alkoi pelkäämään hämmästymistään. Hän tunsikin jo itsessään neuwottomuutta, että jos Selma waan olisi ollut nyt siellä ulkona, niin hän olisi ollut aiwan pulas-

sa. Hän jo kyllä huomasi, että ei hän nytkään woi tehdä tunnustustaan, mutta siltikin koetti wielä karaista luontoaan, ja, oikein lujaa jalkojaan maahan lyöden, astui portaille, ja hiljaa tarttuen owen ripaan, nykäsi owen auki ja kiepsahti sisään.

Sisään päästyään seisahti hän owenpieleen ja katseli ympäri, sillä huoneessa ei näkynyt ketään. Mutta heti kohta tuli toisesta huoneesta esiin Selma, suu naurun hymyssä, waan nähtyään tulijan naaman jäykkänä kuin pölkyn pään, muuttui hän myös heti totiseksi, sekä katsoi tulijaa kysywästi. Tahwo pani kaiken jälellä olewan woimansa, woidakseen terwehtää hilpeästi ja wapaasti, mutta se ei onnistunut. Hän kun koetti saada suunsa nauruun, niin se muodostuikin waan kummallisen imelään ja irwistelewään piirteeseen, ja hampaitten raosta tuli kummallisen sähähtäwästi: „Päiwää, Selma."

„Päiwää, päiwää, Tahwo", wirkkoi Selma, myöskin wakawasti, mutta kuitenkin rohkeasti. Ja sitten, katsoen Tahwoa tutkiwasti, sanoi kuin surkuttelewasti:

„Olkaa hywä ja tulkaa tänne toiseen huoneeseen istumaan."

Tahwo seurasi kutsumusta ja asteli kamariin päin. Hän rykäsi kerran, mutta kuitenkin tunsi käyntinsä käywän säpättäwästi, ja Selman uudestaan käännyttyä häneen päin, ei hän tahtonut tietää miten pitäisi käsiäänkään, ja Selman suoraan häneen tähdättyihin silmiin ei hän woinut katsoa wapaasti, waan täytyi kääntää katseensa toisaalle.

Ilmestyi siihen jo sitten toisiakin naisia, Selman äiti ja sisar. He alkoiwat heti puhelemaan niin wilk-

kaasti Tahwolle, että tämän täytyi wäkisinkin wilkastua, ja niin pääsi pulastaan jotensakin wapaaksi.

Wähän ajan kuluttua tarjottiin hänelle kahwia. Tahwo noudattikin heti tarjousta, ja Selma otti myös kupillisen itselleen sekä istui saman pöydän ääreen, Tahwoa wastapäätä. Tahwo pysyi jotensakin wapaana, ja tunsi hän siinä istuessaan nautintoa, ei kahwista, waan Selman niin lähellä olosta.

Kun kahwi tuli juoduksi, katosiwat kaikki naiset, kukin askareilleen, ja Tahwo jäi aiwan yksikseen. Hän istuutui soututuoliin ja alkoi siinä keikuttelemaan sekä miettimään asemastaan.

Ensin hän kyllä oli jotensakin keweällä tunnolla, sillä hän mielestään oli Selman silmistä huomannut jonkunmoisen sydämmen kuiskauksen. Mutta paremmin aprikoituaan asiaa, koettaen asettua Selman kannalle, ei hän woinut enää uskoa senkään pätewyyttä, sillä hän ajatteli, että ehkä kohtelu olisi ollut sama, waikka tässä nyt olisi ollut kuka poikamies tahansa, sillä täytyyhän tyttöjen aina hieman lempeästi hymyillä pojille, waikka ei kohta rakastaisikaan.

Oikein siinä punnittuaan asiaa tarkoin, koettaen selittää Selman sisimpiä tunteita, käyttämällä apunaan niitä hawaintojaan, mitä hän oli tehnyt naisten luonteesta, rupesi hän epäilemään erhettyneensä koko päätöksessä, että Selma häntä rakastaisi.

„Jos kohta hän antoikin wiime kesänä minulle kukkawihkon, niin olisi hän woinut sen antaa waan paljaasta inhimillisestä ystäwyydestä. Osotetaanhan sitä nyt sen werran ystäwyyttä toisilleen. Ja jos ehkä olisi silloin ollutkin wähäsen minuun mieltyneenä, niin woisi

nyt jo olla enempi johonkin toiseen, sillä enhän ole sormellanikaan kiihottanut häntä puoleeni, aiwan waan ääneti rakastanut.

Ja jos hän taasen ehkä wieläkin minua rakastaisi, niin hänen umpinaisuudestaan en kyllä woi mitään päättää, sillä hän woi ehkä olla sulkeutuneena itseensä samoin kuin minätin. Tuskin hänkään on huomannut wiwahdustakaan minun puoleltani, että häntä rakastaisin. Mutta hitto soi! Asemani on todellakin kummallinen! Jospa hän tietäisi, millä asialla minä nyt olen! Haa, naurettawaa!

Kyllä minun täytyy saada hänestä selwän, ja ellei hän minua wielä rakasta, niin minun täytyy saada hänet rakastamaan, sillä en tule aikaan ilman hänen rakkauttaan. Mutta miten nyt ensinnäkin saisin sen tietää, että rakastaako hän minua taikka ei? Se ei tapahdu nyt tässä paikassa, sillä tässä olisi mahdollista ainoastaan suora kosiminen, jos nimittäin Selman puolelta rakkaus olisi minulle warmana tietona. Woisin ensimäisissä iltamissa saada sen tietää; ja niin teenkin, että silloin haastan häntä kävelylle kanssani, ja jos hän lähtee, niin sitten minä kyllä hänestä selwän saan. Jääköön se nyt siis tällä kertaa sikseen, sillä eihän tässä nyt näytä olewan mahdollisuutta sydämmen asiain toimittamiseen."

Näitä ajatteli Tahwo siinä keinutuolissa istuessaan; mutta nyt tuli Selma taas sisään ja keskeytti hänet ajatuksistaan. Selma alkoi hääräilemään askareissa ja lauleli samalla erästä kaunista rakkauslaulua. Tahwo otti pöydältä sanomalehden käteensä ja alkoi katsoa tuijottaa siihen, koettaen Selman silmissä näyttää siltä

kuin lukisi hän sitä, waikka hän todellisuudessa seurasi Selmaa jokaisella hänen askeleellaan ja ihaili häntä ajatuksissaan: „Kyllä hän on wiehättäwä olento! Ääni niin kaunis, sointuwa, ja liikkeensä niin sulawat."

*

Tahwon asia ei parannut koskaan; aina oli joitain esteitä, jotka saiwat hänen siirtämään tunnustuksensa tuonnemmaksi ja tuonnemmaksi. Wihdoin ilmautui Selmalle sulhanen, ja silloin Tahwon asema käwi aiwan sietämättömäksi. Alituinen sydämmen tuska kuihdutti häntä, ja hän alkoi potemaan waiwalloisista hermotaudin oireista ja sydämmen tykytyksistä y. m. Onnea ei näyttänyt olewan maailmassa hänelle enää; hän uskoi kyllä, että sitä oli häntäkin warten, mutta että toinen poika sen riisti, ja että juuri Selma oli hänen onnensa ehto. Autuaallisimmat hetkensä hänellä wieläkin olimat ne, kun hän kuwitteli olewansa Selman kanssa.

Jonkun ajan perästä hän alkoi pelätä, että hänen elämänsäkin päiwät owat pian jo luetut, sillä hermotauti hänessä yhä kiihtyi. Wähän kait hän olisi enää elämästä perustanut, kun hänellä ei elämästä mitään iloa ollut, mutta siinä oli eräs toinen seikka — helwetin pelko. Hän alkoi miettimään sielunsa tilasta, ja niin hänestä ennen pitkää tuli uskowainen.

Nyt hän on eräällä tukkikämpällä työssä. Hänestä on tullut kummallinen lillipytti, ei milloinkaan ota osaa toisten keskusteluun, ei edes ole kuulewinaan suurimpaakaan ääntä, on waan omissa mietteissään.

Hänen työnteostaankaan ei tullut paljon mitään. Melkein aina makasi waan kämpässä ylisängyssään,

katsoa tuijotti kattoon, raamattu lewällään rintainsa päällä, ja taasen toisinaan luki siitä.

Hän oli laihtunut ja muuttunut kalpeaksi kuin haamu. Ei kukaan tiennyt, mikä häntä waiwaa, sillä hän ei mitään toisille selwittänyt. Joku toisinaan häneltä kysäsi: „Miksi sinä Tahwo olet tuollainen? Hulluksihan tuolla tawoin tulee. Ja miksi sinä et puhele?“ Tuohon hän tawallisesti waan lyhyeen wastasi: „Jokaisesta turhasta sanasta pitää tili tehtämän tuomiopäiwänä.“

Mutta eräänä päiwänä hän yht'äkkiä hyppäsi sängystään lattialle ja alkoi yksinään tanssimaan ympäri huonetta, ja lauloi. Kaikki läsnäolijat pyrskähtiwät nauramaan tuolle Tahwon aiwan oudolta näyttäwälle ilmiölle. Mutta kun joku sitten kysyi:

„Mikäs Tahwoa nyt rupesi tanssittamaan“, niin wastasi hän:

„Tänä päiwänä Hiltusen Selma ja Mäki Jussi wihitään toistensa kanssa ikuiseen awioliittoon, ja minä tanssin nyt niitten häitä.“

Sitten Tahwo kokosi kapistuksensa ja lähti. Sen enempää en hänestä tiedä, mutta sen waan tiedän, että wihkimys Selman ja Jussin kera oli tapahtunut juuri sinä päiwänä. Mutta miten Tahwo juuri sillä hetkellä sai sen tietää, se tuntunee hieman yliluonnolliselta, jonka tähden se olkoon tässä nyt selwittelemättä, mutta niin se kumminkin oli.

Niin oli Tahwo paran laita. Ja niin on ollut ehkä monen muunkin, joka waan ei ole pystynyt järjellään pitämään intohimojaan sopusuhtaisessa muodossa.

Annan waan tässä wielä pienen neuwon tai waroituksen edellisen suhteen, että miehet: Rakastakaa naisia yleisesti sillä rakkaudella, joka heille luonnon mukaisesti kuuluu, ja täyttäkää miehenä welwollisuutenne kaikissa missä sen täyttäminen on kysymyksessä. Mutta älkää intohimoista johtuwan persoonallisen rakkauden antako sekoittaa terweellisen järjen toimintaa.

Samaa sanon naisillekin.

Ei oikea, puhdas rakkaus tee ihmistä onnettomaksi, waan se iloitsee toisenkin onnesta.

Minä ja Kaisu.

Kuten moni muukin, niin olen minäkin saanut jonkun kerran kokea sitä, jota yleensä sanotaan rakastumiseksi. Se oli tuollainen siewä tytön tyllykkä, jonka tapasin tässä tuonoin, eräänä syksynä. Hän oli juuri saapunut paikkakunnalle jostain isommasta kaupungista, ja oli hänen tarkoituksenaan hakea parempaa tienistiä, kuin siellä oli, josta hän oli lähtenyt.

En tiedä, miten se lie niin tapahtunutkaan, että minä heti ensi silmäyksellä, hänen ensi kerran nähdessäni, tuumasin, että tuostahan minun pitää saada itselleni heila. No niin, tietäähän sen nuoren poikahutiluksen, että kyllä sen mielessä aina nätille tytölle sijaa löytyy. Olen monasti jälkeenpäin näitä asioita muistellessani nauranut niillä.

Mutta ei se äsken mainitsemani ajatus, kaikeksi onneksi minulle, ollutkaan aiwan yksipuolinen, sillä pian jälestäpäin sain häneltä itseltään kuulla, että häntkin oli ajätellut samoin minusta. Olen joskus poikahutiluksena saanut potea sellaistakin rakkautta, jota olen saanut hautoa omassa powessa, tietämättä josko sille on wastarakkautta laisinkaan; sellaista salaista rakkautta, jonka

sanotaan itse rakentawan kieltäymyksensä muurit. No niin, kylläpä sen itsestänikin näin; sellainen on warsin liikuttawaa. Mutta tässä suhteessani, kuten jo mainitsin, ei asiat olleet niin.

Pian saikin Kaisa — se oli tytön nimi — palweluspaikan eräältä tilanomistajalta, joka sinä talwena aikoi pitää työssä useoita miehiä, hakkaamassa metsästä ratapölkkyjä y. m.

Minä olin työssä eräässä toisessa paikassa, ainakin noin neljän mailin päässä siitä talosta missä Kaisa rupesi palwelemaan.

Oli jo useita wiikkoja kulunut siitä kuin Kaisan ensi kerran tapasin, ja kun se tapaamisemme oli waan lyhytaikaista, että ainoastaan waan joitain sanoja waihdoimme, niin ei hänen kuwansa ehtinyt wielä kowinkaan sywälle painua mieleeni, joten hän oli waan harwoin mielessäni, että olisin ehkä pian woinut waikka unhottaa kokonaan. Mutta niin ei kuitenkaan saanut asian käydä.

Kaisa oli minua muistellut monasti ja isännältään kysellyt, missä minä olen työssä, ja niin edespäin, joista kaikista oli sellainen tulos, että isäntä huomasi hänen olewan jossain hellemmässä tunteessa minua kohtaan. Ja niin isäntä sitten, kun tapasi minut kaupungissa, sanoa näppäsi minulle:

„Tule nyt Matti sinäkin minulle työhön, että sen tytön aika kuluisi paremmin siellä, sillä se näyttää muistelewan hywin paljon sinua. Minä annan sinulle hywää ansiota. Ja sitten, eikö se olisi sinullekin hauskaa, ja myös Kaisalle, kun kerta toisianne lemmitte, että saisitte olla lähitysten?"

„Niin — mitä — mitä se isäntä nyt? Mistä te tuollaisia . . .?“ sopersin minä hämmästyneenä.

„No älä perusta, älä perusta! Turhaa se on sinun minua kierrellä. Niin, ja waikkapa ei nyt justiin oteta sitäkään lukuun, niin tule kuitenkin aiwan waan suorastaan minulle työhön“, sanoi isäntä wiekkaasti, koettaen siewästi hymytä ja kutkuttaa minun kainouttani. No mitäs tämä nyt sitten minulle. Tuskin on minulle koskaan sen mieluisempaa asiaa esitetty.

Minä otin myös asian toiselta kannalta kiinni ja selkäni kääntäen isännälle sanoin: „Hm, no niin, jos tässä nyt kerta oikein totta puhutaan, niin minä kyllä woin tulla teille. Olen juuri ottanut eron entisestä työpaikastani ja teillehän nyt on kyllin sopiwa taas alkaa“.

„Ha, ha, ha, kas sinua kujeilijaa! No niin, tule waan ja aiwan sen puheen päälle“, sanoi isäntä taas kaakattaen ja lyöden minua olkapäähän, ja kauppa oli sowittu.

Seuraawana aamuna jo käwelin nuttujani kantaen Maunulaa kohti (Maunula oli nimi sillä talolla, jossa Kaisu palweli) ja aiwan sydämeni sykkiwänä käwelin portaitten eteen, astuin portaille ja sisään. „Hywää päiwää“ sanoin wähän kuin kainosti.

„Päiwää, päiwää! Jopahan tulitte!“

„Tiesittekö jo tulostani edeltäpäin?“

„Kysytte wielä! Minähän juuri isäntää tahdoinkin pyytämään teitä, ja hetihän se sanoi kun tuli, että te lupasitte tulla“, sanoi Kaisu wilkkaasti iloisella äänellä ja pyörähteli ja piippaili lattialla niin keweästi.

Olin ollut jo useita päiwiä, mutta wielä ei meille ollut sattunut sopiwaa tilaisuutta purkaa rakkauttamme

toisillemme, joka luonnollisesti olisi waatinut suorastaan lämpimiä hywäilyjä, suukkosia ja kauniita lawerruksia. Mutta sitä useimpia lempeitä silmäyksiä me heittelimme toisillemme ja minä aina koetin käwellä niin, että liikkeeni sattui hänen lähitsensä, jolloin aina sopi tehdä joku leikillenen tuuppaus. Minä wettä juodessani napon pohjalta lopun riputtelin hänen päähänsä kiharain kasteeksi ja hän sitä palkiten joko läimäytti pehmoisesti kätösillään minua poskille, tai taas teki jonkun muun perhosen sipsauksen.

Se waan oli pahinta, että toiset työmiehet oliwat heti huomanneet meidän sisäiset suhteemme, ilkuiwat ja pitiwät meitä yhtä mittaa silmällä, että oli melkein mahdotonta tehdä heiltä salaa pienintäkään ilmausta. Mutta se joka etsii, niin se löytää! Minä pidin tarkasti waarin ajasta ja tilaisuudesta ja wihdoin minulle onnistuikin.

Minä kun aloin urakkatyöhön, niin minulla oli itselläni walta tehdä niin pitkä päiwä kuin tahdoin, ja niinpä minä sitten eräänä päiwänä lähdin aikaisenlaiseen metsästä, aikaisemmin kuin kutkaan muut, ja kohtasinkin Kaisun yksinään kotoa Minä lähestyin Kaisua leikillisesti ja tartuin wyötäisistä häntä kiinni ja aloin pyörittää lattialla ja kun hän heittäytyi aiwan minun waraani, niin istutin hänet penkille ja istuin itse wiereen — ja siinä se sitten alkoi. — Useita kertoja otettuamme pitkiä suuteloita, wedin minä hänen syliini ja sen wähän ajan, mikä meillä oli, otimme kaikki kiihkeästi hywäksemme.

On kulunut useita wiikkoja. Minulta ja Kaisulta kului aika erittäin hupaisasti; sillä kun me kerta silloin

saimme ensimäisen tilaisuuden, niin toisia me jo sitten saimme tuhka tiheään ja oliwathan ne jo käyneet niin julkisiksi, että koko seudulla jo kansalaiset tiesiwät meidän suhteemme. Mutta yksitoikkoiselta alkoi wihdoin tuntua ja liian kaukaiselta tällainen rakasteleminen, ja minun tulikin mieleeni, että ehkä olisi mahdollista päästä yön aikoina hiipimään hänen luoksensa pitempiaikaiseen seurusteluun, ja niin aloin warttoa tilaisuutta.

Olin useina iltoina jo aikonut tehdä kokeen; mutta en ollut wielä uskaltanut. Mutta sitten eräänä iltana tein wakawan päätöksen ja walmistin suunnitelmani.

Jokainen meistä työmiehistä alkoi riisuuntua wuoteelle; niin tein minäkin, reippaasti, sen kuin muinakin iltoina. Laittauduin wuodetowerini toiselle puolelle ja rupesin muka aiwan heti nukkumaan. Mutta tarkoitutksenani olikin sillä keinoin odottaa, että kaikki muut olisiwat ruwenneet nukkumaan.

Pian he saiwatkin unen päähän kiini ja alkoi kuulumaan jokaiselta wuoteelta tasaista nukkuwan hengitystä, ja nyt oli minun tehtäwä, mitä aioin.

Hiiwin hiljaa kuin hiiri towerini t akaa lattialle ja yhtä hiljaa myös siihen toiseen huoneeseen, jossa Kaisu makasi. Se wain oli ikäwintä, että samassa huoneessa makasiwat myös isäntä ja emäntä, joten piti liikkua niin hiljaa, etteiwät hekään saaneet wihiä hommastani.

Pian olin Kaisun wuoteen wieressä. Kuulin heti hänen hengityksestään, että hän nukkui rauhallisesti, joten minun oli saatawa hänet warowasti herätetyksi, ettei hän waan säpsähtäisi herätessään ja jotenkin ääntäisi.

Laskeusin hiljaa polwilleni wuoteen wiereen ja ojensin toisen käteni hiljaa hänen ylitseen ja wein kaswoni aiwan hänen kaswojaan lähelle sekä hiljaa hänen korwaansa aloin kuiskata hänen nimeään.

Heti Kaisu heräsikin; mutta hän ei ensin tuntenut minua, waan alkoi hiljaa lykätä minua pois, mutta minä siitä huolimatta lähenin ja lähenin ja aina kuiskasin hellästi hänen nimeään.

Sitte hän lakkasi lykkäämästä ja alkoi sormillaan tunnustella, koetellen minun päätäni ja kaswojani. Nyt hän alkoi päästä jo selwille asiasta ja siirtyi seinemmälle, mutta wielä warmuudeksi hän tunnusteli käsiäni ja tunnettuaan sormessani sormuksen, oli hän jo warma, etten minä ollut kukaan wieras. Kiedoin käteni hänen kaulaansa ja hän myös minun kaulaani ja waihdoimme kuuman suutelon. Sitten hän kuiskasi:

„Sinäkö se olit ainakin, enkä minä ensin ollenkaan tuntenut, koska en olisi arwannut aawistaakaan, että sinä tänne tulisit".

„Niin, rakas Kaisu, ethän waan moiti", sanoin minä.

„En, en, päinwastoin, kun waan ei kukaan huomaisi".

Ei meidän sopinut siinä pitkiin keskusteluihin ryhtyä, suuteloin wain sydämmemme hellimpiä tunteita waihdoimme.

*

Useita wiikkoja olimme wielä yhdessä ja wälimme oli käynyt jo niin läheiseksi, että ihmiset kyllä oliwat jo siinä warmassa luulossa, että meistä ainakin tulee pari. Mutta niin ei kuitenkaan tapahtunut. Olisihan se mei-

hänkin puolestamme kyllä mennyt mukiinsa ja warsinkin Kaisan mielestä, mutta minä pidin itseäni wielä liian nuorena ja köyhänä ottamaan niin pitkää ja wakawaa askelta kuin awioliitto on. Oli meillä kyllä sellaisia kauppoja, että olisimme toisillemme uskolliset, odotellen joitain wuosia, siihen asti kunnes minun puoleltani tulisi soweliaaksi sitoa ikuiset siteet. Mutta kohtalon pakottamina meidän täytyi erota toisistamme ja niin me olemme wuosien wieriessä wieraantuneet.

Olin kauan aikaa, etten tiennyt, missä hän onkaan, ja ehkä oli hänkin samoin, mutta nyt sitten minä olen saanut kuulla, että hän on tehnyt toisen kanssa sen, mikä minun kanssani jäi tekemättä. Kuuluwat asuwan eräässä pienessä kaiwantokaupungissa ja kuuluu heillä olewan jo pari käheräpäätäkin. Muuten en tiedä, owatko he löytäneet awioliitosta sitä ihanteellista wiehkeyttä, mitä kokematon melkein aina luulee awioliittoon päästyään löytäwänsä.

Niin, awioliittoonhan se melkein kaikkien nuorten uinailu johtaa. Ja eikö se lie oikeinkin? Sillä toisiaan wartenhan Jumala on ihmisen, samoin kuin kaikki muutkin elolliset luomakunnassaan asettanut eri sukupuoliksi. Ja siis on miehen ja naisen wälillä luonnon mukainen katkeamaton side jo ennenkuin me jokainen tunnemmekaan sen siteen wetowoimaa elämässä, täyttämään luonnonlain waatimuksia ihmiskunnan ylläpitämiseksi.

Kaisun kanssa ei kohtalo kyllä suonut minun olla kauan lähitysten, mutta olemmehan olleet ainakin joskus ja — rakastaneet. Waan sillä ei kyllä wielä kutsumukseni tullut täytetyksi. Luonnon suurta wiulua soitta-

en kuljen elämän tietä ja soittelen elämän suurta marssia, ja jokaista jännettä kosketan, mitä waan nuotissa tarwitaan, kunhan waan harmoniaa ei epäoikeat suhteet pilaa.

Sannin ja Akselin awioliitto.

Ooli se eräs syyskesä, kun eräässä Minnesotan waltiossa olewassa pikku kaupungissa oli n. k. lemmenjumalatar saanut niin suuren wallan, että melkein joka ikinen tyttö, tarkoitan kansalaisia, suomalaisia, oli hommassa antautua miehelle.

Kaupungissa oli hywin paljon poikamiehiä, ainakin puolta enempi kuin tyttöjä, ja siksi olikin tytöillä erittäin hywä puoli, walita joukosta sellainen, josta parhaiten piti. Sillä pojille oli tässä tyttötawara kowasti kalliista arwosta, joten he kaikki oliwat melkein mielettöminä kilpailemassa toistensa kanssa, ettei tyttöjen tarwinnut muuta kuin käydä pyörähtämässä waan jonkun poorttitalon lattialla, jossa oli paljon poikia, ja sanoa, että olkaahan nyt, pojat, tänä iltana ympärillä, sillä minä aion ottaa yhden lempeäjakamaan kanssani tuonne kauniin luonnon rannelman lumoawimpaan siimekseen, niin kyllä sinne pyrkijöitä oli, waikka olisi kaksikin ottanut. Pojat oliwat aiwan mielettöminä kuwitellessaan sitä autuutta, mikä siellä wallitsisi, ja siksi niitä oli kuin Wilkkilässä kissoja koettamassa pyrkiä jokainen parhaalle „fenssille". Tyttöjen ei sitten tarwinnut muuta kuin nypätä waan yhden käsikynkkään kiinni ja lähteä wiemään.

Luonnollisestikin siinä jäiwät takapajulle sellaiset, jotka oliwat wähänkin kuhnusmaisia ja warsinkin saitureita. Pojalla piti olla oikea todellinen kawaljeerin luonto mitä luonnon hyweisiin tulee, ja sitten hänellä tuli olla siewät wiikset ja keskiotsalta taipuwat hiukset jakauksella, ja siewentäwäin wärien awulla taiwutetut hiuksen latwat kauniille kähärälle otsan siwuille, ja sitten, ainakin mitä waatteisiin tulee, kolmenkymmenen dollarin maksawat olisiwat hywät, mutta wälttiwät ne juuri kahdenkymmenenwiidenkin, sekä siewänmoinen kello liiwin taskussa, ja ehdottomasti hywät tanssijalat ja rahamassi helpolla paikalla. Sellaiset oliwat etuisia, mutta päinwastaiset tai „sinnepäin" pojat saiwat tyytyä katselemaan toisten onnea.

Sitten eräänä kewäänä, kun tyttöihin waikutti lumoawasti kewään henki, että he katsoiwat taas wälttämättömäksi ottaa sellainen tukikappale, jota wasten saisi nojata ja kallistaa rusottawat posket, oliwat he kaikki walinneet tarjokkaista mieluisensa ja niin alkaneet niitten kanssa huwittelemaan, ja niin oli sitten asiat kehittyneet kesän mittaan, että nyt waan oli solmittawa siteet, jotka maailman mukaan wasta antoiwat täydellisen wapauden awioliittoon. Ja sellaisten joukkoon täytyy minun nyt tässä lukea myös eräs ihmeen ihana Sanni Luomakin.

Hän oli nuori, wasta noin kahdeksantoistawuotias ja oli erittäin ihana ja miellyttäwä. Kauniilla, wiehättäwillä silmillään ja siewällä mansikkahuultensa hymyilyllä, sorealla wartalollaan ja kepeillä käänteillään ja warpaillaan pyörähtelyillään oli hän wetänyt kaikkein poikamiesten huomion ja ihailun puoleensa. Moni poi

ka oli rakastunut häneen aiwan korwiaan myöten. Useampi kuin seitsemän ja kahdeksankin poikaa kuwitteliwat aina mielessään, miten olisi autuasta halata ja suudella Sannia.

Hän olikin erittäin taitawa kaikissa wiehättämiskeinoissaan, mitä ikänä naisilla woi ollakaan, ja miksi ei, sillä hän oli jo wiisi, kuusi wuotta pitänyt sitä kauniimpana elämänsä pyrintönä, ottaen käsiinsä kaikki mahdollisuudet siltä alalta. Jo nuorena tyttönä, noin neljäntoista wanhana, alkoi hän unelmoida rakkaudesta. Hän tiesi kauneutensa ja kuuli toistenkin usein sitä ihailewan, ja wanhuksensa wielä pitiwät myös suurimpa ihanteena saada hänet kaswatetuksi nerokkaksi juuri sille alalle; he tuumasiwat, että he niintawoin walmistawat hänelle kauniimpaa tulewaisuutta, suurinta rikkautta. He laittoiwat hänelle aina kauniita waatteita ja kaswattiwat hänelle erittäin hywän kuosiaistin. Kureliiwi oli wälttämättömin wäline saada Sanni kaswamaan hoikaksi, siewäksi, ja tanssimaan heti pienestä pitäin hänen täytyi opetella; se kuului myös kaswatuksen ohjesääntöön.

Näistä kaikista oli sitten se tulos, että jo wiidentoista wanhana oli Sannin täysin tukala enää wiihtyä lyhyissä hameissa, ja kuudentoista wanhana hän ne jo hyljäsikin.

Nyt aukeni hänelle koko hurmaawassa tuoksussaan nautintojen kukkatarha, ja hän kauan jo pakottaneista kahleistaan wapautuneena lentää lehautti heti keskelle hurmaawaa hyörinää ja alkoi täysin siemauksin wedellä kaikkea mitä ikinä waan oli tarjolla, joka kuului nuoruuden nautinnon luokkaan. Yksi kohta ainoastaan oli, joka kahlehti hänen intohimojensa pääihannetta, se mistä

woisi kohdata se loukkaawa seikka, joka häntä nyt juuri tällöin on kohdannutkin.

Pojat eiwät olleet häntä enää kaukaan aikaan ihailleetkaan puhtaana, wiattomana impenä, waan juuri sen huikentelewaisuuden tähden, mikä hänestä oli kyllin tunnettuna, ja siitä, että hän oli kyllin kaunis ja hempeä, joka sai wäkiselläkin pojan hurmautumaan.

Hänen poskiltaan oli kyllä jo aikoja kadonnut luonnon mukainen kauneus, aiwan luonnottomien etiikkien palwelemisen johdosta. Mutta siinäkin tarjosi muoti kyllin aulista apuaan, poskimaalia, ja asia oli autettu kyllin hywästi.

Mutta nyt oli asiat joutuneet juuri sille tolalle, jolta hän oli apuwälineitten awutta näihin asti säilynyt ja saanut nauttia lapsettoman tytön kunniasta. Mikä tämän sitten aiheutti? Nähtäwästi se, että hän oli tämän kesäisen walittawansa kanssa sitoillut liittoja ikuiseen yhdyselämään. Tiesiwät he myöskin sen, että heidänkin on joskus toteudettawa se elämänsä pääpyrintö, mutta juuri nyt wielä Sannille ei olisi sopinut, sillä rakkaus oli kyltymisen kautta wähentynyt. Mutta nyt se oli kuitenkin tehtäwä. Pojan puolesta se kyllä oli oikeinpäin, sillä hän oli mielestään kyllin onnellinen tietäessään saawansa oikein ikiomakseen juuri sen, joka jo niin monelle pojalle on antanut sydämmen kipua.

Nyt tänä syksynä, joka on kertomuksemi esineenä ajan puolesta, tapahtuikin se heidän hyppäyksensä yhteisen renkaan sisälle, ja nyt he owat awioparina: Sanni Luomala ja Akseli Anderson.

Lukija ehkä ajattelee, että oli kait se elämä heillä ainakin jonkun aikaa hurmaawaa, se on, onnellista? Ai-

wan oikein, ehkä omasta kokemuksestasikin sen päätät. Tai taas arwaat sen siitä, josta minäkin, että ehkä se joltakin maistunee, kun pääsee käsiksi oikein esteettömään lempielämään.

Jos sinä näet kuwakaapin kuljettajan tulewan taloon, jossa on paljon wäkeä, niin sinä heti huomaat sen uteliaisuuden, mikä herää ihmisissä nähdä sen kaapin sisältöä, johon ainoastaan saa pienestä reiästä rahan edestä katsoa, ja uteliaat saawat aiwan ihmeellistä nautintoa siitä, että woiwat tyydyttää uteliaisuuttaan. Mutta entäs sitten? Jos kaapin omistaja työntää kaapin wäkijoukon keskelle ja sanoo:

„Tuossa on! Saatte haltuunne, että saatte katsoa niin paljon kuin ikänä haluatte.“ Mitä tapahtuu? Siihen sinä kyllä tiedät wastauksen; luonnollisesti siitä ahmitaan kowasti. Mutta jos kuwat otetaan kaapista ulos ja asetetaan seinälle, niin owat ne kyllä ihmeellisiä, mutta kuitenkin on niistä muoto poissa, kun ei enää ole isonnuslasia ja aiwan pian ne menettäwät lopuntkin arwonsa, etteiwät enää ole yhtään kummallisempia kuin muutkaan kuwat. Kuwain niin erinomainen arwo johtui siis aiwan siitä, että ne oliwat kaapissa ja ainoastaan pienestä reijästä katsottawana ja wielä isonnuslasin läpitse.

Ihmisillä on näihin asti ollut se suuri heikkous, että kielletyn puun hedelmään on ollut suurin himo, että sellaihen on aina saanut moninkertaisen arwon, jopa oikein ihmekaluntkin arwon, joka waan on kielletty niin, ettei sitä ole saanut nähdä muuten kuin pienestä reijästä tai määrättyjä sääntöjä noudattaen. Mutta heti kohta kuin taikakalu on asetettu luonnon mukaisen wapaan katselun

alaiseksi, niin se menettää taikawoimansa eikä sen katselemiseen ole enää suurempaa kiintymistä kuin muittenkaan tawallisten. Tämä olkoon waan siwumennen mainittuna. Wiisas ihminen ei antaudu sellaisten narrimaisten waikuttimien waltaan.

Ensi aikoina heidän täytyi odottaa pienokaisen maailmaan syntymistä, ja he nauttiwat kahdenlaisesta odotuksesta.

Pienokainen syntyikin.

Nyt heille alkoi awioliiton ensi aikain herttainen aika; he nauttiwat nyt oikein ahmimalla siitä, minkä ehdot oliwat nyt heidän yhteisissä käsissään. Se oli kyllä nyt wapaata; mutta se oli liian hurmaawaa alkua, että se aiwan pian johti pois oikealta tolalta, ikäänkuin huima juopunut mies ajaa hewosella maantien ojaan. Heidän ei enää tarwinnut pitää omilla tunnoillaan siitä, että luonnottomuudella loukkaisiwat siweyden sääntöjä, sillä kirkkohan oli heidät siitä wastuunalaisuudesta wapauttanut, peittänyt heidät waipan alle, jossa kaikki on luonnolista ja kuuluwaa waan heille keskenään. Ja seuraukset siitä oliwat luonnolliset, waikka heille aiwan odottamattomat.

Sanni käwi kalpeeksi kuin haamu, hän kun ei enää huolinut awioliittoon tultuaan käyttää poskimaaliakaan, sillä olihan sen tarkoitus jo saawutettu. Akseli myös huomasi, että hänen miehuutensa wähenee; ja kun hänen miehuutensa warassa nyt wielä oli perhe, niin hänelle selweni elämänsä koko wakawuudessaan. Sannikin kun oli menettänyt kauneutensa, ettei sekään enää hurmannut eikä antanut woimaa, niin kaikin päin hänen mielessään muuttuiwat syyt, joitten tähden hänen nyt täytyi pon-

nistella woimiaan, kowin halpa-arwoisiksi ja aiwan wähäpätöisiksi.

Pian oli heidän rakkautensa kadonnut ja sijalle astunut elämän katkeruus. He tunsiwat ahtautta elämässä toistensa tähden ja katkeamattomat siteet muuttuiwat witsauksiksi, näyttäen todellisen arwonsa.

Oli kait siinä nyt kyllä joku aika aina toisinaan katkeruuttakin korwaawaa, mutta ei läheskään ollut se kyllin tasapainoksi. Katkeruus woitti aina hywätkin tunnelmat.

Siihen päättyi heidän nuoruutensa unelmat. Kerran kuin kohtasin heidän asuntoonsa yöksi, niin olisin sinä yönä kyllä halunnut, että olisin woinut ottaa korwani ja silmäni pois päästäni ja panna taskuuni aamuun asti, kunnes pääsisin lähtemään. Tuumasin, että sekin on juuri hedelmiä tässä nykyisessä yhteiskunnassa, ja siinäkin näin oikein hywin, missä juuri kirkon sitomat awioliiton siteet näyttäwät oikean karwansa.

Sanokoon tästä nyt kukin mitä tahtoo, mutta niin asia kuitenkin on. Minun mielestäni kuitenkin olisi paras awioliitto rakennettuna rakkauden perusteelle, ja kun se perustus on wiisaasti tarkastettuna, että se on kestäwä, niin siinä tapauksessa kirkon siteet eiwät ole mistään arwosta. Päinwastaisessa tapauksessa ne taasen owat waan siitä arwosta, että owat witsauksena, ja siis elämän rasituksena.

Tuo kirottu nenäliina.

Kukapa ei meistä olisi, ainakin joitakin kertoja elämässämme, joutunut Amorin woiman wiskeltäwäksi sekä saanut tuntea sen waltaawaa woimaa. Aina ihmisten tunne-elämässä on juuri se walloittanut ainakin toisen puolen, jollei enempää, ja siksipä onkin kaikissa, mitä ikinä onkaan ilmestynyt tunne-elämän tuotteita, se saanut aina huomattawimman sijansa. Koko maailman historia osottaa, että monasti on koko ihmiskuntain kohtalokin ollut juuri mainitun woiman warassa, nimittäin sukupuolirakkauden, kun se on astunut waltikka kädessä ja ottanut waikutuksensa alaisekst sellaisia, joitten toimista — joko enemmässä tai wähemmässä määrässä — toisten kohtalo on ollut riippuwainen.

Mutta tässä nyt en aiokaan tehdä selkoa mistään sellaisista laajalle kohdistuwista waikutuksista ja niitten seurauksista, joko hywistä taikka pahoista, joita se ei, Jumala paratkoon, tällaisissa tapauksissa enempää kuin pienempiinkään kohdistuwissa waikutusilmiöissään woi walita järjellisesti, sillä se on sokea oikealle järjelle, ja kun se saa yliherruuden, niin se keikahduttaa esineensä

sinnepäin, mihin on myötäistä, waikka siellä sitten olisi likainen rapalätäkkö.

Mutta aikomukseni onkin waan tehdä tässä lyhykäinen kertomus sen waikutuksen seurauksesta, joka kohdistui ainoastaan kahteen ihmiseen, sellaisiin, joitten häiriö ei waikuttanut sen laajemmalle kuin heidän wälinäisiin suhteisiinsa. Tässäkin kumminkin lienee kuwausta kyllin, miten se saa monesti esineensä toimimaan naurettawia tekoja, jotka, waikka owatkin hywässä tarkoituksessa alkuun pantu, johtawat kuitenkin onnettomuutta tuottawaan päämaaliin.

Tämä kertomus siis on lajissaan, sillä senkin tuottamat seuraukset — nimittäin rakkauden huumeessa tehtyjen tekojen — jotka waikuttawat esineen mielessä mielipahaa ja onnettomuuden tunnetta, owat monenlaiset. Onnettomuuden tunne kyllä on yksi, mutta siinä waan on ero, missä muodossa tulewista waikuttimista se johtuu. En kuitenkaan tarkoita niin, ettei rakastumisesta olisi hywiäkin seurauksia. Päinwastoin, sillä onhan sopusuhtainen rakkaus juuri sen onnen ehto, jota sukupuolet nauttiwat toisistaan, mutta „asialla on erotus ja polskalla nuotti", sillä tässä aionkin tehdä waan selkoa rakkauden huumeessa tehdystä tyhmyydestä ja sen seurauksesta, joka on, kuten jo sanoin, yksi lajiaan.

No niin; oli nuori poika, nimeltä Pekka, joka oli joutunut lemmen suhteisiin erään ihanan neidin kanssa, jonka nimi oli Eetla Karttunen. Kuten jo sanottu, oli Pekka nuori, ja kenenkäpä päätä se rakkaus on koskaan pannutkaan sen pahemmin pyörälle, kuin juuri sellaisen nuoren, kokemattoman poikahutiluksen, samoin kuin tytönkin. Pekka oli rakastunut korwiaan myöten Eetlaan,

eikä se ole kummakaan, tässä kun wielä oliwat ne hywät edellytykset, että neiti oli niin kaunis ja siewä. Hänestä sanottiinkin, että oli paikkakunnan nuorison seurapiirin parhain. Mainittujen ominaisuuksien lisäksi oli hän wielä erittäin taitawa poikain puoleensa wetämisessä, niin että melkein kaikki seudun poikamiehet oliwat hurmaantuneina häneen. Ja siksipä sille, joka sellaisen tytön suhteen oli etuoikeutettu, kuten Pekka oli, oli tämä jotain, joka oli jonkun arwoista. Olikin Pekka pannut kaikkensa alttiiksi tämän etuoikeuden saawuttamiseksi, ja wieläkin teki minkä ikänä waan woi ja osasi sen säilyttämiseksi. Eikä siinä wähät puuhinat olleetkaan, sillä neiti oli kowa muodin seuraaja, ja luonnollisesti rakastuneen pojan täytyi mukautua kaikissa mutkissa, kuten weden mutkaisessa ojassa. Neidillä oli tässä määräämiswalta, kun hänellä kerran oli niin hywät edut, että jos toisesta ero tulee, niin heti on toinen tarjolla. Ei tosin Pekaltakaan näitä etuja puuttunut, sillä hänkin omasi siewän wartalon ja kauniin muodon, ja wielä kaiken lisäksi juuri sellaisen luonteen, josta neitoset ylimalkaan parhaiten pitäwät, nimittäin sellaisen, joka ei wälittänyt mistään wakawimmista aatteista, waan oli hurja ja weitikkamainen sekä antautui täydellä sydämellään naisten kanssa kisoihin. Täytyy sanoa, että he oliwat luonteitten puolestakin niin toisilleen sopiwat kuin wakka ja kansi. Ja näön puolesta oli myös mennyt täydellisesti tuon melkein aina puolensa pitäwän säännön mukaan, että „kauniit kauniita ja toiset rumat toisia rumia".

Niin, siinä se nyt oli. Ehkä he oliwat onnellisia toistensa rakkaudesta. Ainakin Pekka oli äyräitään

myöten, niin että näki helposti päältäkin päin että hän oli aiwan hurmaantunut. Neidistä ei kyllä mitään saanut selwää, eikä hän olisi ollutkaan nainen, jos hän tällaisessa tapauksessa olisi ollut samoin kuin Pekka; sillä melkein aina käy niin, että mies kun rakastuu, tulee tyhmemmäksi, waan nainen wiisaammaksi. Kuitenkin luulen, että heille kummallekin oli toistensa rakkaus wirkistäwänä ja että tulewaisuus loisti ja tuoksui ruusuiselta.

Mutta monesti aamulla, kun katselee auringon nousua, luulee, että nyt tulee kirkas päiwä, mutta yht'äkkiä luonnon woimat kokoawat höyrypilwen auringon eteen ja peittäwät sen, ja niin katsoja on erehtynyt. Samaten käypi monesti ihmisen kirkkaimmankin onnen aamun, että aamun tuoja, aurinko peittyy.

Siinä kaupungissa, jossa Pekka ja Eetla asuiwat, oli paljon kansalaisia. Oli kesä, kaunein aika kesästä. Kansalaiset oliwat päättäneet ensi sunnuntaina yhteisesti panna toimeen jonkinmoisen juhlallisuuden, jonka tarkoituksena oli koota rahoja erään yhteisen homman hywäksi. Tarkoitus myös oli, että se päiwä muodostuisi jotsikin merkkipäiwäksi kansalaisille sinä kesänä mainitussa kaupungissa. Juhlakentäksi oli saatu eräs aukio paikka kaupungin ulkopuolelta. Ohjelmana juhlassa piti tulla olemaan etupäässä kilpaurheilua, wirwokkeiden myyntiä, sekä kaikkea mikä waan oli soweliasta. Henkistäkin ohjelmaa tulisi olemaan, jos nimittäin waan on saapuwilla sellaisia henkilöitä, joilla on sellaista tarjota. Juhlallisuus oli alkawa kello kolmelta jälkeen puolen päiwän.

Pekka ja Eetlakin oliwat tehneet keskenään sopimuksen, että menewät yhdessä juhlan wiettoon.

Siwumennen olkoon tässä sanottuna, että Pekka asui kaupungin syrjässä, jossa hän oli wuokrannut itselleen huoneen, asuen siinä aiwan yksinään.

— Päiwä oli joutunut, jona juhla piti oleman. Nyt oli nuorten warustautuminen mitä ikinä parhaiten, paras kuosi päälle, ettei waan suinkaan näyttäisi nurrupariita. Eetla tahtoi näyttäytyä juhlassa Pekan rinnalla yleisön silmiin hywinkin Pekan arwoa wastaawalta, ja samoin tahtoi Pekkakin puolestaan, sekä myös miellyttää rakastettuaan. Eetla oli ostanut jo edellisenä päiwänä jotain numeroa pienemmän kureliiwinkin, kuin hänellä tawallisesti oli ennen ollut, ja sillä hän päätti kutistaa wartalonsa oikein muurahaisen muotoiseksi. Kuwastin hänen huoneessaan sai tänään tehdä kyllin paljon palwelusta, sillä ilman sitä ei tämmöisessä tapauksessa mitään aikaan saada.

Hywä maku sillä Eetlalla olikin itsensä koristamisessa. Kun hän nyt oli saanut hiuksensa käherretyksi sopiwiin kiharoihin ja kaikki waatteet niinkuin ne ollakin piti, niin hän oli walmis. Wielä keimaili hän hetkisen kuwastimen edessä ja ihaili solakkaa wartalonsa kuwaa, ja kuwitteli, miten hän Pekan kanssa rinnatusten on uljas ja wetää huomiota puoleensa. „Pojat ihailewat ja kadehtiwat Pekkaa, ja neitoset taasen kadehtiwat minun siewyyttäni ja sitä että kaikki minua ihailewat ja että Pekka on minun omani!" Näin kuwitteli Eetla. Tarkasti wielä peilissä kaswojaan ja koetti hymyillä suloisesti sekä katsoa oikein hurmaawasti. Sitten muisti hän wielä poskimaalin; mutta hänen poskillaan, Jumalan kiitos, oli siksi paljon luonnollista punaa, ettei hän katsonut maalia tarwitsewansa niihin. Siitä hän tunsi

olewansakin erittäin ylpeä ja tunsi oikein inhoa sellaisia kilpailijoita kohtaan, joitten täytyy maalata. Ylewästi myhäillen loi hän wiimeisen silmäyksen kuwaansa, ja sitte tenhokkaana kewyesti pyörähti ympäri ja arweli olewansa walmis.

Kun Eetla nyt on walmis, niin heitämme hänet sellaisena hetkiseksi, ja seuraamme Pekkaa.

— Pekka oli hänkin puuhaillut ulkomuotonsa somistamisessa. Hän pesi ensinnä kaswonsa ja päänsä sekä kampasi hiuksensa, ja sitte pani puhtaan ja tärkätyn paidan päälleen ja korkean walkosen kauluksen kaulaansa, sitten warowasti hywän takkinsa, liiwiä hän ei ottanut ollenkaan, sillä arweli, että olisi liian paljo waatetta niin lämpöisenä päiwänä, niinkuin oikein olikin. Sitten otti hän kellonsa ja rupesi sitä asettelemaan paitansa taskuun, niin että kauniit kultawitjat jäiwät hywin näkymään, ja nyt hänkin arweli olewansa walmis. Mutta wielä katsoi hän hiuksiaan, ja ne eiwät olleetkaan enää kyllin hywästi; ne oliwat paitaa päälle pantaessa kouhentuneet, ja wielä, ikäwä kyllä, oli hänen hiuksillaan se ominaisuus, että ne oliwat hywin karheat ja wielä hywin taajassa, joten ne oliwat perin huonot sujumaan sille tyylille, jolle tawallisesti hienoilla pojilla oli tapana laittaa hiuksensa, nimittäin keskiotsalta jakaukseen ja sitte latwat siewästi taiwutetuksi otsan siwuilta korwustalle — jotku pojat kyllä käyttiwät liewentäwää hiusöljyä, mutta sitä ei Pekka wielä ollut tullut laittaneeksi, waikka monesti oli kironnut hiuksiaan, kun ne eiwät ottaneet taipuakseen, waan halusiwat olla suoria kuin rukiin oljet. Mutta nyt ne olisi ollut wälttämättömästi saatawa pysymään siewästi, sillä juhlassa kun toisin ajoin täytyy ehkä ottaa

lakin pois päästä, niin silloin on huonoa, jos hiukset heti repsahtawat suorina otsalle, ja kun hänen huomionsa nyt kerta taas kääntyi niihin, niin hän rupesi tuumaamaan mahdollista keinoa, kun nyt kerta täytyy uudestaan ne kastella ja kammata, niin miten saisi ne pysymään taiwuksissa.

Pian keksikin hän keinon. Hän katsoi kelloansa, ja koska näkyi wielä olewan paljon aikaa, niin tuumasta toimeen.

„Oh, wielä tunti aikaa“, ajatteli hän. „Siinä ajassa kyllä ehtii hiukset wielä kuiwamaan, ja siis minä koetan sitä keinoa, että kastelen hiukset hywin märjäksi ja sitten kampaan ne oikein siewästi ja sidon nenäliinan niitten päälle sekä annan sitten hiusten olla siellä alla, joten ne kuiwaawat juuri siihen asentoon johon kammalla ne olen sowittanut; sitten lähtiessäni otan warowasti köytteen pois ja asetan lakin sijalle, joten hiukset owat kuin owatkin siewästi taiwuksissa.“ Näin tuumaili Pekka ja niin hän tekikin.

Saatuaan laitetuksi hiuksensa niin kuin oli tuuminut, katsoi hän kuwastimeen ja nauroi:

„Ha, ha! Tämähän taisikin olla oiwa keino! Siellä nyt owat taiwuksissa silkkisen nenäliinan alla, ja siellä annan nyt niitten kuiwaa! Siksi ajaksi menen wielä lewähtämään.“

Hywillään keksinnöstään oikasihe Pekka selälleen wuoteelle, odottamaan sitä aikaa, jolloin Eellaa on lähdettäwä noutamaan.

Mutta ihmeen kumma, että häntä ikäänkuin herpasi, niin että makaaminen tuntui niin somalta, se oli oikein nautintoa. Ja niinpä hän heittäytyikin aiwan lewolli-

seksi, ja tuumasi, että tässähän tuota kelluiltakoon wielä hetken aikaa, ja niin, nautintoa tuntien, painoi silmänsä umpeen ja aiwan pian ja huomaamattaan nukahti lewolliseen uneen.

Nyt on kulunut jo pari tuntia siitä kuin Pekka waipui uneen, ja wielä yhäti hän nukkuu sikeästi. Hän näki unta, kuinka hän oli kättelewinään Eetlaa ja kuinka Eetla oikasi hänelle wasemman kätensä puristettawaksi. Tuntien sen johdosta kummastusta, kysyi hän sen syytä, johon Eetla oli wastaawinaan, ettei hän tahdo puristaa oikealla kädellään sellaista kättä, jolla juuri on kapakassa wiinapikaria pidelty. Tämän unen johdosta walweutui hän wihdoin. Uni oli niin ilkeästi mielessä, ettei hän heti herättyään muistanut muuta kuin sen. Se antoi hänelle ilkeän tunteen, niin että hän huokasi ja koetti rawistaa sitä pois mielestään. Mutta yht'äkkiä muisti hän tehtäwänsä, että hänen on mentäwä Eetlaa noutamaan ja lähdettäwä juhlaan. Hän sieppasi kellon kiiwaasti taskustaan ja wilkasi siihen, ja huomasikin, että oli jo toista tuntia myöhästynyt. Nyt hänelle tuli kiire. Ei joutanut ajattelemaan mitään muuta, kuin että on waan saatawa lakki päähän ja sitte ulos. Sieppasi wieressään tuolilla olewan lakkinsa ja syöksi kadulle.

Katua myöten mennä kaahkotti hän nyt rinta täynnä riehuwia epätoiwon tuskia. Sillä hän pelkäsi, että hän nyt on saattanut rakastettunsa loukkaantumaan ja että kun hän nyt mahdollisesti on lähtenyt juhlaan yksin, niin hänen, Pekan, on huono mennä enää siellä esiintymään. Sillä sehän on nyt kaikkea muuta paitsi sitä, jota neitoset kärsiwät, ja warsinkin Eetla, joka oli kaikkein pontewin itsepuolestaan, että kun kerran sopi-

muksen tekee ja lupaa tulla kotoa noutamaan ja sitten heittää lupauksensa täyttämättä, että neidin, ensin aikansa odotettuaan, täytyy kuitenkin wihdoin lähteä yksinään. Semmoinenhan teko on kowin loukkaawaa waikka kenen tunteille. Tämän oiwalsi hywin Pekka, ja hän tunsi ajaneensa niin takkuiseen puuhun, että siitä tuntui kokonaan mahdottomalta selwiytyä, sentähden hän kiroomasta päästyään kirosi itseään. Mutta kuitenkin hän meni Eetlan asuntoa kohti, sillä hän ajatteli sitäkin, että ehkä Eetla on wielä kotona, ja luulotteli, että hän on ollut ennemmin poissa tykkänään, kuin olisi yksinään mennyt. Siinä tapauksessa hän saisi ehkä rikoksensa anteeksi, kauniisti pyytämällä. Mutta heti kohta sai hän huomata siinä toiweessa pettyneensä.

Pekka oli jo mennä hamppuuttanut aiwan lähelle Eetlan asuntoa, kun hänen wastaansa sattui eräs tuttawa tulemaan. Pekka tuumi syöstä hänen siwuitseen sanaakaan lausumatta, mutta tämäkös ryöttä oli niin pilallisella päällä, että asettui Pekan eteen ja rupesi kaakattamaan.

„No, no, mihin se weli nyt tuota hamppua menee, ettei aio joutaa pysähtymäänkään? Ja mitä sinä olet nyt meinannat, kun et ole morsiamesi kanssa juhlan wiettoon mennyt? Morsiamesi, noin tunti sitten, meni alakuloisen näköisenä toisten tyttöjen seurassa, että minä jo ajattelin, että eihän teistä waan ole tullut ero."

„Onko hän jo tosiaan mennyt?" kysyi Pekka hätäisesti ja lewottomana.

„On, on", wastasi wastaantulija, ja aikoi wielä jotain muutakin sanoa, taikka kysyä, katsoen ihmeissään ja uteliaana Pekan päähän; mutta siihen ei ollut enää

aikaa, sillä Pekka lähti kuin nuorilla nykäisty takaisin, eikä huomannut enää mitään.

Hermostuneena tallusteli hän nyt juhlapaikkaa kohti, ja pian hän saapuikin kentän syrjään. Siitä hän nyt hetken arasti katseli ihmisten hyörinää ja puuhinaa kentällä. Mutta pääasiana oli kuitenkin löytää Eetla sieltä joukosta. Sieltä hän näkikin hänet; siellä erään pöydän ääressä näkyi nauttivan juuri paraillaan jotain wirwokejuomaa erään pojan seurassa.

„Woi hemmetti!“ Sekös koski Pekkaan, ja hänessä rupesi kihisemään mustasukkaisuuden kyykäärme, ja hurjana mielenliikutuksesta hän lähti pahnustamaan sinne, mistä hän Eetlan näki.

Ihmiset katsoiwat häntä wähäsen kummissaan ja pilkallinen hymy kaswoilla; mutta kukaan ei kysynyt mitään, waikka kaikkien silmät wilkkuiwat hänen päähänsä. Sen uteliaisuuden Pekka kyllä huomasi, mutta sitä ei hän huomannut, että ne hänen päätään erityisesti katsowat. Hän luuli waan, että kaikilla muillakin on sama asia mielessä kuin hänelläkin, että mitäs nyt onkaan tapahtunut? Onko Pekasta ja Eetlasta nyt tullut ero, kun Eetla on täällä ja on tullut Pekan seuratta, ja Pekka nyt wasta tulla kaahottaa. Mutta niistä Pekka ei paljon wälittänyt, sillä hänellä oli waan yksi asia mielessään.

Pekka lähenteli Eetlaa ja sitä poikaa, joka oli hänen seurassaan, mutta aiwan lähelle ei hän mennyt, waan seisahti wähän etäämmälle, sillä hän tunsi olewansa niin hermostuneena, ettei woisi esiintyä wapaasti, waan saattaisi ehkä asian wielä hullummalle kannalle ja itsensä kaikkien naurun alaiseksi.

Siinä hän nyt seisoskeli hetkisen ja odotti odotettawiensa pöydän tyköä lähtöä, ja heti kohta ne lähtiwätkin ja, Jumalan kiitos, erkaniwat. Poika lähti toisaalle päin, ja Eetla juuri sinnepäin, missä Pekka oli.

Pekka sowitteli jalkojaan ja koetti saada mieltään wapaaksi, että woisi siewästi ruweta puhelemaan ilman änkyttämättä. Ja nyt, nyt se on jo aiwan lähellä. Pekka aukasi jo suutaan ja aikoi terwehtää, mutta nyt neiti huomasi hänet ja seisahtui. Kummastuksen huudahdus pääsi hänen suustaan, ja hän waaleni ja painoi käsiään rintaansa wasten sekä käänsi kaswonsa toisaalle. Sitten hänen kaswoilleen tuli inhoawa ilme, ja hän aikoi puikahtaa pois Pekan näkywistä; mutta Pekka hyppäsi hänen tykönsä parilla harppauksella ja tarttui häntä käsiwarteen kiini, ja hätäisesti änkytti:

„Eetla, Eetla, älä mene; minä haluaisin wähäsen puhua sinulle!“

„Mene tiehesi, retkale! Ei sinulla ole mitään tekemistä minun kanssani!“ tiuskasi Eetla ja nykäsi käsiwartensa Pekan kädestä ja liwisti edemmäksi.

Pekka jäi kuin kiwettyneenä paikalleen. Se oli niin suuri häwäistys, ettei hän woinut oikein ajatellakaan, eikä ymmärtää. Se oikein pakkasi jäytämään. Hän ei nyt oikein tiennyt mitä tekisi, lähtisikö pois mahtawasti eikä sen koommin enää pyytäisi lähentyä Eetlaa, wai miten? Se olisi epäilemättä parhain teko. Mutta miten sitäkään woisi! Nyt owat kaikki jo huomanneet, että hän on saanut rukkaset, ja sitä häpeää on waikea sietää; sillä Pekallakin oli ylpeä luonto, joka tahtoi, että hänen arwonsa kuitenkin pitäisi olla painollaan. Siksipä ei hän lähtenyt pois, waan jäi yrittämään, eikö hän

heti siellä saisi jollain sopiwalla keinolla käännetyksi lastua toisapäin. Siksipä hän rupesikin pitämään Eetlaa silmällä, ja aina sopiwassa tilaisuudessa yritti lähentyä. Mutta se ei koskaan onnistunut. Eetla ei ollut näkewinään häntä, oli waan yhtä iloisen näköinen kuin ennenkin, ja aiwan wiekkaasti karttoi Pekkaa.

Se oli tosiaan tukala asema, mihin Pekka oli nyt paiskattu yht'äkkiä, mutta mitäpä siihen nyt auttoi, sen oiwalsi hän itsekin ja heittäytyi hänkin wälinpitämättömäksi sekä rupesi olemaan paremmin muitten tyttöjen joukossa, ja koetti lawerrella niille. Mutta nekin waan oliwat niin kummallisia, eiwät halunneet olla oikein kohteliaita, wilkkuiliwat waan niin salaperäisesti toisilleen, ja tämän tuosta katsoiwat hänen päähänsä, mutta ei silmiin. Se Pekkaa suututti, ja hän ajatteli: „Kowin olette halpamaisia! Kyllä kait minä nyt teidän arwoisenne olen!“ Ja näin ajatellen lähti hän ja rupesi oleskelemaan aiwan miesten joukossa, ja rupesi laskemaan katkeraa pilaa kaikesta, mihin waan wähänkin se sopi. Ja, warsinkin silloin, kuin Eetla oli läheisyydessä, nauraa rehatti piloilleen niin isosti, että kenttä raikui. Sillä hän arweli, että Eetla siitä näkee, ettei rukkasien saanti ole häneen niinkään koskenut, waan että hän waan lasketteelee pilaa sellaisista, ja niintawoin hän saa kuin pienen koston tehdyksi, eikä menetä niinkään paljon arwoaan.

Mutta kun Pekka sitten wähän ajan päästä osui olemaan wähän syrjässä joukosta, tuli Eetla hänen luoksensa ja asettui hänen eteensä, pilkallinen ilme kaswoillaan, mutta kuitenkin totisena osotti hänen päätään sormellaan ja sanoi:

„Kumma kun julkeet olla täällä ihmisten joukossa tuollaisella päällä! Saisit häwetä minun tähteni edes, jos et itse tähtesi; ja juowuksissa sinä taidat ollakin. Hyi, häpeä toki! Kapakassa olet koko päiwän juonut ja tapellut, sitten wielä tuollaisen pään kanssa julkeet tulla tänne!"

„Mitä sinä nyt höpiset?" huudahti Pekka röyhkeästi, ja astuen wähän taaksepäin, lykkäsi pakotetun pilkkanaurun, ja sitten jatkoi: „Eikö minun pääni ole yhtä komea kuin muittenkin? Onpa se ennen sinulle kelwannut! Entä minä täällä päätäni kaupalla olekaan! Ha, ha . ."

„Juowuksissa, juowuksissa; kumma että julkeet"! huudahti Eetla ja liwisti tiehensä.

Pekka jäi seisomaan ja kiroilemaan niitten tyhmyyttä. Mutta nyt lähestyi häntä eräs mies ja kysyi, osottaen sormellaan häntkin hänen päätään: „Mikä teidän päähänne on tullut, kun sidottuna täytyy olla?"

Pekka hölmistyi taasen, ja ikäänkuin waistomaisesti koetti kädellä päätään, ja tunsikin siellä sen nenäliinan, jolla oli hiuksensa sitonut, kuten lukija ehkä muistanee. Nyt hän wasta sen muisti . . . ja arwaa kait sen, miten hämmästyi ja häpesi. Hän punastui korwiaan myöten, ja yritti nauraa ja tehdä leikiksi, mutta ei kuitenkaan onnistunut. Nauru tuli waan kummallisena sihinänä, joka kyllä helposti ilmaisi suurta pulaa, ja kaikki läsnäolijat remahtiwat kowaan nauruun, ja joku joukosta huudahti:

„Pekan pää on tainnut haljeta, kun köyttää on pitänyt!"

Pekkaan moinen iwa koski kowasti. Mutta silti koetti hän uppoutua leikin warjoon, ja heti perään huusi rehewällä äänellä:

„Ei se haljennut ole! Mitäs se halkee, joka on wisaa! Mutta täytyyhän sitä aina olla jotain uutta, että wetää kansan huomioa puoleensa!"

Jotku nauroiwat tälle sukkeluudelle; mutta toiset, jotka oliwat mustasukkaisuudesta Eetlan tähden wähän pahansuopia, halusiwat loukata häntä, ilwehtien mitä mikin; waan yksi huusi:

„Wisasta! Minä uskon, että pääsi on puurosta!"

„Kyllä sinne puuroakin toisinaan on pantu"! wastasi Pekka.

Kauan ei Pekka enää juhlapaikalla wiihtynyt, waan lähti kortteeriinsa. Wasta wälillä, kun eiwät juhlijat enää nähneet, otti hän nenäliinan päästään pois. Hänen päässään pyöri ilkeitä ajatuksia, ja tämän tästäkin weti hänen suutaan wirnuttawaan nauruun. Mutta asia oli nyt niinkuin se oli, eikä sille nyt enää mitään woinut.

„Peijakas heistä perusti"! tuumi hän wielä hampaitaan kiristäen. „Tyhmästi oli tämä minultakin, mutta tyhmempiä he owat wielä." Näin koetti hän uskotella itseään ja rauhoittaa mieltään. Mutta se Eetla, se kun muistui mieleen, niin se kirweli liian pahasti. Sillä hän rakasti häntä niin . . . ja nyt täytyy häpeällä ottaa wastaan ero.

Huoneessaan seisoi hän hetkisen aikaa kuwastimen edessä, ja katkeruudella muisteli sitä, mitä oli tapahtunut. Sitten hän sieppasi nenöliinan ja repäsi sen kahtia, ja hampaitaan kiristäen mutisi:

— „Tuo kirottu nenäliinä!"

Leikatuilla siiwillä.

Joittenkin tunnottomain toimesta kait se oli tehty, että eräältä kauniilta linnulta oli siipihöyhenet leikattu poikki, ettei se päässyt lentämään. Minä näin sen linnun; ja tuskinpa on olemassa sydäntä polttawampaa asemaa kuin juuri se, kun sielun halu palaa korkeuteen ja siipispankat kyllä olisiwat, mutta kun niissä ei ole höyheniä, niin ne eiwät woi ilmaan lintua maasta kohottaa.

Sen linnun näin eräänä kirkkaana kewätaamuna erään kummun harjalla. Aurinko lennätti walonsa ympärillä maisemain ylitse ja pani näköalan erittäin ylewäksi. Wihreä metsä ja wihreät wuorten rinteet hohtiwat niin uhmeaa ylewyyttä, että sitä katsoessa riemusta rinta kohahti ja täytyi huudahtaa:

„Oi, kyllä tämä luonnon temppeli on upea!"

Luonnon pasuunan äänet sinkoiliwat raikuen wuoren seinästä toiseen, ja toisinaan lensiwät jymisewänä pitkäisen äänenä awaruuden läpitse, jättäen jännittäwän mainingin jälkeensä, joka houkutteli taas uuden sellaisen esille. Pasuunan äänet oli yhdistetty tuhansista eri äänistä, puitten latwain huminasta, koskien pauhinasta ja järwen laineitten loiskeista ja kaikenmoisista luonnon

woimain temmellyksistä syntywistä äänistä, jotka lensiwät yli metsäin ja soitten, aawikkojen ja wuorten, kukkulain ja harjanteitten, ottaen mukaansa kaikkialta tuhatäänisiä säestyksiä. Puitten latwoissa linnut iloiset wirittiwät laulunsa, ja oksain lomissa uinuwat nostiwat hekin päätään ja lirahuttiwat. Puitten juurista nurmien joukosta, mättäitten päältä ja mättäitten juurelta ja wieläpä rapalätäköistäkin elolliset laulunsa wirittiwät. Wuorten kukkuloilta, harjanteilta ja aawikkojen julkeilta pinnoilta ne myöskin yhteen yhtyiwät. Wielä lensi ristiin, rastiin kutelewain lintujen siipien kulmat. Tätä kaikkea katseli kummun päältä siiwetön lintu.

Hänenkin rintansa riemastui toisinaan ja wiritti laulunsa hänkin. Mutta hänen sielunsa ei olisi tyytynyt olemaan ainoastaan yhdellä kummulla; sillä siitä ei hänen äänensä kauaksi kuulunut, sillä se sekaantui yhdeksi yleisäänen kanssa. Mutta hänen teki mielensä lentää ja laulaa, piirtää ilmassa yli mitsäin ja wuorten kaikkialla ristiin rastiin ja siipiensä suhinalla ja raikkaalla äänellään saattaa kaikki riemastumaan ja huutamaan:

„Oo, pyhä temppelimme iäinen kotimme, ja sinun pasuunasi ääni rintamme riemuun sytyttäjä, olet pyhä yhteisestä äänestämme ja kirkkaus ja yhteinen autuutemme! Oo, pyhä yhteinen kaikkinaisuus!"

Mutta aina kun lintu aikoi lewittää siipensä ja lehahduttaa itsensä ilmaan, sai hän huomata, ettei hänen siipispankkansa kohottaneetkaan häntä ylös, kun niistä oli höyhenet poissa.

Silloin aina lintu raukan riemu katosi ja hän tunsi kirwelewiä tuskia ja hurjaa epätoiwoa sielussaan. Hän rupesi edestakaisin juoksemaan ja ukisemaan. Mutta kun

hän näki, ettei mikään auta, seisahtui ja kyyristyi yhteen kohti ja loi katseensa nurmen juureen edessään ja rupesi entistä kiiwaammin miettimään elämää, miksi siinä on sellaisia kohtaloita.

Hän tuumaili siinä, miten luonto olisi hywä, jos kaikki saisiwat olla sopusoinnussa, jos hänkin, jolla on linnun sielu ja halusta ja pyhästä innostuksesta lentoon pyrkiwä, ettei suinkaan haluaisi kutsumustaan täyttämättä torkkua, siipispankoissaan olisi höyhenet, että saisi lentää sinne mihin sielu pyrkii, niin silloin saisi wapaasti täyttää luonnon lakien kutsumusta. „Mutta nyt, kun kutsumustani on kohdannut häiriö, niin saan tuntea näin kowia sielun kärsimyksiä. Mutta tämä ei ole luonnon syy, sillä se on tarkoittanut minulle hywää; tämän owat saattaneet aikaan sellaiset ymmärtämättömät, jotka eiwät ole ymmärtäneet luonnon hywän sopusoinnun tarpeellisuutta!“

Näin se mietti. Mutta kauan ei joutanut miettimään, sillä pyhä innostus paloi rinnassaan pyhän tarkoituksensa ylitse, ja hän hyppäsi taas pystyyn, nosti rintansa ja kirkkailla silmillä katsoi eteensä tulewaisuuteen ja tuumi:

„Hywä yksin on ijankaikkinen; pahuus katoawa. Hywä on pääsewä tuomiossa woitolle.“ Niin hän uskalsi toiwoa. Ja hän toiwoi, että hänen siipihöyhenensä nyt rupeaisiwat kaswamaan.

Hän ei ollut yksin sellaisten tunteitten wallassa. Niitä oli paljon silloin, ja paljo on nytkin. Luonnon pasuunan äänet owat wiattomia ääniä, mutta moni niistä äänistä on lähtenyt surullisesta rinnasta. Monen hy-

wän täytyy juoda katkeria kalkkeja toisten pahuuden tähden. Mutta kaikkia tällaisia elähdyttää se ajatus, kuten sitä lintuakin, että hywä yksin on ijankaikkinen.

Kirjaan on pujahtanut joitakin wirheitä, joista pyydämme lukijain hywäntahtoisesti korjaamaan seuraawat:

Siw. 9, riw. 22 ylh., sana „luippanahkaiset“, pitää olla „luippanokkaiset.“

Siw. 23, riw. 10 ylh., lause „kiwi, joka woi“, pitää olla „kiwi, joka ei woi.“

Siw. 24, riw. 9 ylh., lause „ja kun totuus“, pitää olla „sillä kun totuus.“

Siw. 80, riw. 13 ylh., lause „tällainen on tämäkin tapaus“, pitää olla „mutta tämä on tapaus.“

Martha.

Kirjoittanut Emile Richebourg.

(Suomennos.)

Pohjan Tähden kirjapainossa, Fitchburg, Mass., 1903.

Ensimäinen luku.

Tämä todenperäinen tapaus, jota nyt käymme kertomaan, tapahtui maaseutumme eräässä sopessa.

Siellä eli maanwiljelijä, jonka nimi oli Mathurin Raclot. Naapurit ja tuttawat nimittiwät häntä ensin lyhyesti Mathuriniksi, sitte isä Mathuriniksi ja wihdoin — nöyrästi — herra Raclotiksi.

Emme mainitse missä departementissä hän eli, mainitsemme ainoastaan, että kylän, jossa hän asui, nimi oli Aubecourt.

Aubecourt on hywinwoipa kunta, jossa on kahdeksan sataa asukasta. Sen ainoa huomattawampi rakennus on wanha linna, joka rakennettiin Frans ensimäisen aikoina. Sen jälkeen on tuo wanha läänityslinna saanut kokea sisällisen sodan kauhuja, ajan kuluttawaa hammasta ja paljon muuta kurjuutta; ränstyneenä, halkeilleena, paikoin kukistuneena muuttuu se pian raunioiksi.

Aubecourtin kylä sijaitsee pienen joen rannalla, joka siihen juoksewien lukuisien purojen ja ojien awulla kastelee laweita, kelpo niittyjä. Huoneet owat wierekkäin alapuolella wanhan linnan, joka wieläkin kohoaa korkealle yli niiden, muistuttaen, että ne wallat, jotka muinoin siellä asuiwat, oliwat seudun isäntiä.

Aubecourtin kunnan tilusten laajuus on melkoinen. Siellä harjoitetaan suurta maanwiljelystä, kukkuloille on istutettu wiehättäwiä wiinitarhoja. Toisin sanoen: asukkaat owat suurimmaksi osaksi maanwiljelijöitä. Jokunen harjoittaa kauppaakin tai jotain ammattia, kuten muuallakin on siellä ainakin yksi rihkamakauppias, tupakkakauppias, kapakoitsija, suutari ja waunuseppä. Aubecourtissa, kuten muissakin kylissä, löytyy myöskin päiwäpalkkalaisia, joilla ei ole mitään omaisuutta, waan joiden elääksensä täytyy tehdä työtä toisille.

Köyhiä ei tosin ole Aubecourtissa, sillä sieltä, missä työtä on joka kädelle, on hätä kaukana.

Jos jättää lukuun ottamatta päiwäpalkkalais-raukat joilla joko on liian suuri perhe, tai joita sairaus estää työtä tekemästä, niin maaseuduilla ainoastaan laiskurit ja kapakkawieraat walittawat nälkää.

Aubecourtin maalaiset owat warallisia melkein jokainen; siitä tulee wakuutetuksi, kun näkee lammaslaumojen tulewan karsinoistansa, tahi wuosittain toukokuusta alkaen nautakarjaa ja hewosia olewan laitumella mehewillä niityillä.

Mathurin Raclot, köyhän päiwäpalkkalaisen poika, oli kuusikolmatta wuotiaana kiini auran kurjessa eräällä kylän warakkaammalla wuokraajalla ja näytti määrätyn pysymään renkinä elinaikansa.

Hänellä oli hywä pää, hän ei näyttänyt rumalta, osasi lukea, kirjoittaa ja laskea. Suuri ja rotewa, tuore ja omaten hywän terweyden, ei hän kammoksunut mitään työtä. Sitä paitsi oli hänellä toinen ominaisuus, jonka harwoin tapaa nuorilla, hän oli hywin säästäwäinen. Jo tähän aikaan oli hän yhtä wiekas, kuin

wiekkain talonpoikaisukko ja aina sanottiin: „Antaa Mathurinin olla, hän on älykäs."

Hän ansaitsi kaksisataa neljäkymmentä francia wuodessa, tahi kaksikymmentä francia kuukaudessa ja palkastaan kulutti hän niin wähän kuin mahdollista. Siten laski hän toisen wiiden francin kappaleen toisensa wiereen ja säilytti huolellisesti aarteensa, joko waistomaisesta taipumuksesta, tai warkaita peljäten. Menipä niinkin pitkälle, että hänellä tuskin oli tilkkua ruumiillaan ja anturat erosiwat hänen rikkinäisistä karkeista saappaistaan, ennenkuin hän raahti tehdä wälttämättöminmät ostokset.

Kun hänen ikäisensä nuoret miehet tuhlasiwat suuren osan ansiostansa kapakassa tahi käymällä naapuriston huweissa säästi Mathurin, säästi alinomaa. Hän ei ollut milloinkaan missään kekkerissä, ei suonut itselleen mitään huwia, ei milloinkaan astunut jalallaan tanssitupaan. Hän ei pitänyt toisten seurasta, ei siitä syystä, että heitä olisi halweksinut, waan kun hänen toisinaan olisi täytynyt hellittää kukkaronsa nauhoja.

Nuo kelpo ihmiset eiwät tunteneet Mathurinin mietteitä ja tunteita, ja kiittiwät häntä suuresti. Siinäpä nuori mies, jonka wertaista ei löydy. Heidän silmissään tuli hänestä järkewyyden esikuwa.

Sunnuntai- ja pyhäpäiwinä wietti Mathurin joutoheikensä tallissa ja nawetassa, hoidettawiensa eläimien luona, tai myöskin, kammioonsa suljettuna lueskellen ja taasen lueskellen aarteitansa.

Pojasta, joka aluksi oli ollut ainoastaan säästäwäinen, oli tullut kitsas ja samassa suhteessa, kun aarre kaswoi, kaswoi saituuden itukin Mathurinissa.

Toisinaan nähtiin hän — liikkumattomana, kädet ristissä rinnalla — uneksien katsewan wiheriöillä wiini köynnöksillä peitettyjä kukkuloita, aidattuja niittyjä tahi tuleentuneita wiljapeltoja, jotka oliwat walmiina sirpin waralle. Mitäpä hän ajattelikaan sellaisina hetkinä? Mitäpä hän uneksi?

Tähän aikaan hänen kunnianhimonsa oli ainoastaan kiitettäwä ja luwallinen, hän halusi ansaita muutamia neliömetriä maata, woidaksensa hieman työskennellä omaankin lukuunsa samalla kun hän ponnisteli toisille.

Mathurin Raclot rakasti, niinkuin kaikki muutkin talonpojat maata ja rahoja.

Waistomaisesti oli hänestä tullut koronkiskuri. Ehkäpä hän ei tiennyt, että kunnia ja laki kieltäwät koronkiskomisen; ainakin kiskoi hän wähimmättäkään omantunnon waiwatta. Hän piti sitä aiwan luonnollisena.

Tiedettiin hänellä olewan säästöjä; ja usein sattui, että pulassa olewat kääntyiwät hänen puoleensa lainaasioissa.

Näin se käwi.

„Suurenko summan tarwitsette?“ kysyi hän.

„Wiisikymmentä francia.“

„Milloin maksatte sen takaisin?“

„Kuuden kuukauden kuluttua, kun olen saanut myydyksi sitä ja tätä.“

„No, lainaan teille sen wiisikymmentä francia, jonka tarwitsette, mutta teidän täytyy antaa minulle welkakirja kuudestakymmenestä.“

Aiwan luonnollista on, että korko oli sama, oli sit=

ten kysymys, mistä summasta tahansa. Mathurin Raclot tiesi aiwan hywin keiden kanssa hän oli tekemisissä. Jos hänen luoksensa saapui henkilö, jonka maksukykyä saattoi epäillä, tai joka piti hänen waatimuksensa liiallisena, wastasi hän lyhyesti, ettei hänellä ollut rahoja lainattawa.

Häwyttömän koronkiskomisensa oli hän alottanut muutamista nuorista tuhlareista, jotka tuon tuostakin tuliwat lainaamaan häneltä kymmenen francia tahi wain wiisikin ja kahden tai kolmen kuukauden kuluttua, mikäli sopimus oli, maksoiwat takaisin kaksitoista francia kymmenestä tai kuus wiidestä.

Mathurin pian oiwalsi, että hänen pikku asioimisensa tuottiwat erittäin hywän woiton ja hän jatkoi niitä.

Hänessä oli syntynyt ajatus, jonka hän piti aiwan luonnollisena. Hän nimittäin tuumi itsekseen:

„Rahalla woipi ostaa maata ja työllä tulee imeä maasta niin paljon kuin mahdollista. Mutta kun maan ostamiseen tarwitaan rahoja, täytyy hankkia rahoja, ja imeä niistä, samoinkuin maastakin, niin paljon kuin mahdollista."

Niinkuin näemme, oli Mathurin Raclotilla, waikkei ollutkaan finanssimies selwillä pääoman woima, samoin kuin muutamat menettelytawatkin, miten sen saa tuloa tuottawaksi.

Mutta etupäässä oli hän talonpoika, talonpoika kiireestä kantapäähän ja rakasti, niinkuin olemme maininneet, maata.

Tilaisuuden sattuessa osti hän samalla kertaa kolme kelpo sarkaa ja kappaleen niittyä, joka riitti yhden lehmän elättämiseksi.

Hän oli nyt neljänneljättä wuoden ikäinen ja rupesi ajattelemaan naimista. Hän oli luonut silmänsä Celine Noirotiin, päiwäpalkkalaiseen, joka leikkuun aikana työskenteli kartanossa. Tämä oli nuori tyttö, jolla oli oiwallinen luonne, lempeä, hellämielinen ja moitteeton elämässään. Olematta warsinaisesti kaunis, oli hän wiehättäwän näköinen. Hän oli wiisikolmatta wuotias ja hywin halukas menemään naimisiin. Hän myönnyi Mathurinin tarjomukseen, ensinnäkin kun ei tämä ollut hänestä wastenmielinen, waikka näyttikin hieman noin jöröltä ja sitten kun kaikki ihmiset kiittiwät tuota renkiä ja innokkaasti kehoittiwat häntä, ettei olisi niin tyhmä että antaisi rukkaset.

Lisäksi tuli että hän oli köyhä ja Mathurin oli jo maanomistaja.

Hän oli warma, ettei hänen milloinkaan tarwitsisi kärsiä puutetta niin ahkeran ja warallisen miehen luona, kuin Mathurin oli.

Aubecourtissa ja läheisissä kylissä oli naimakelpoisia tyttöjä, joilla oli hieman omaisuuttakin ja he eiwät suinkaan olisi ewänneet wuokraajan renkiä; hän itse tiesi sen, mutta otti Celine Noirotin.

Rakastiko hän sitten tätä? Ei suinkaan. Tuo mies, jolla oli niin paatunut sydän, ei woinut rakastaa ketään. Hän oli tarkoin harkittuansa päättänyt sitoa Celine Noirotin kohtalon omaansa.

Celine oli isätön ja äiditön; hän asui erään wanhan tätinsä luona Licourin kylässä, puoli peninkulmaa Aubecourt'ista. Sitäpaitsi oli hänellä täti ja eno, jotka molemmat oliwat lähteneet kylästä kolme wuosikymmentä sitten. Tiedettiin heidän olewan Parisissa, mutta

ei kukaan tiennyt mitä he siellä tekiwät; he eiwät olleet käyneet Licoux'issa eiwätkä antaneet mitään tietoja itsestänsä. Moneen wuoteen ei oltu kuultu puhuttawan Jules Bertrandista, eikä hänen sisarestaan Mariasta. Kun jälkimäinen oli lähtenyt palwelusta etsimään luultiin hänen palwelewan jossain porwarisperheessä.

Sen, mitä Aubecourt'issa ei tiedetty, kerromme nyt lukijalle:

Jules Bertrand oli kahdeksantoista wuotisena saapunut Parisiin ja ruwennut työhön erään walurin luona. Tämän luona oli hän ammatin oppinut ja kehittynyt kelpo työmiehekſi, hän ansaitsi kahdeksan tai kymmenen francia päiwässä, mutta se ei paljon ollut sillä hän oli naimisissa ja hänellä oli kuusi lasta, joten hän ainoastaan töin tuskin woi tulla perheinensä toimeen. Ja sentään he eliwät waatimattomasti ja hoiwasiwat, niinkuin woiwat.

Maria Bertrandin elämä oli ollut waloisampi ja onnellisempi kuin weljen. Palweltuaan kymmenen wuotta ja säästettyään neljätuhatta francia, meni hän naimisiin erään wiinikaupan palwelijan kanssa, jolla myöskin oli joku tuhat säästössä.

He wuokrasiwat kulmapuodin Hallen korttelissa ja awasiwat wiinianniskelun. Alku oli hywin hankala ja heidän täytyi elää niukasti saadaksensa menot soweltumaan tuloihin. Wihdoin alkoi anniskelu tulla enemmän käytetyksi. Martin, mies, oli perehtynyt asioihin ja rouwa Martin oli kohtelias wieraille, hän osasi wetää niitä sinne ja hymyilewällä muodollaan pidättää niitä siellä.

Kun liike käwi, oli Martinin wiinianniskelu muu=

taman wuoden kuluttua kukoistawalla kannalla. Aamusta iltaan oli siellä wäkeä kilistellen pöytien ääressä.

Liikettä oli laajennettu, tarkoitusta warten sisustetussa, puodin yläpuolella olewassa huoneessa syötiin marmori pöytien ääressä. Rouwa Martin itse laittoi ruoan, oikein hywää talonpoikaisruokaa.

Lyhyesti sanoen, siihen aikaan, jolloin kertomuksemme alkaa, kertoiwat henkilöt, jotka hieman tunsiwat Martin puolisoiden asiota, että he omistiwat sadan wiidenkymmenen, tai kahdensadan tuhannen francin waiheille.

Kolme kuukautta aikaisemmin, kuin Mathurin Raclot kuiskasi sanan awioliitto Celine Noirotin korwaan, oli hän ollut Parisissa härkälauman kanssa, joka oli waihtawa isäntänsä laitumet teurastuspenkkiin.

Sattumalta tuli hän puheisiin erään Hallen teurastajan kanssa, joka taasen oli Martinin liikkeen wanhimpia wieraita. He joiwat yhdessä kahwia eläinmarkkinain lähellä ja jutteliwat ajan kuluksi. Mathurin puhui Aubecourtista ja Ligouxista, jossa oli paljon wuokraajia, jotka suurin määrin kaswattiwat karjaa.

Äkkiä muisti Hallen tenrastaja, että rouwa Martin, syntyisin Bertrand, oli kotoisin tältä seudulta, jonka mehewiä niittyjä juuri kiiteltiin. Sen wuoksi kertoikin hän Mathurinille, että hän Parisissa tunsi Licouxista kotoisin olewan naisen, ja kun teurastaja oli puhelias, kertoi hän tarkasti kuuntelewalle talonpojalle, millaisessa asemassa Martin-puolisot eleliwät ja ilmaisi myöskin, ettei heillä ollut yhtään lapsia.

Mathurin tuli Aubecourtiin pää täynnä tuumia ja aikomuksia. Hän muisteli Maria Bertrandia ja sitä

rikkautta, jonka hän miehinensä oli kerännyt, paljon muisteli hän myöskin Celine Noirotia, joka saisi periä tätinsä, kun ei tällä ollut itsellä lapsia.

Pian oli hän tehnyt päätöksensä.

Ottamalla Celine Noirotin waimoksensa tekisi hän erinomaisen hywän kaupan.

Niinkuin mainitsimme ei Licourissa eikä Aubecourt'issa tietty, että Maria Bertrand oli menestynyt Parisissa; Mathurin piti salassa, mitä Hallen teurastaja oli hänelle kertonut.

Hän oletteli ikäänkuin olisi kyllästynyt nuoren miehen elämään ja rakastunut Celineen; ja kun tämä oli suostunut tulemaan hänen waimoksensa, kiirehti hän awioliittoa. Hän osti pienen asumuksen, joka sattui olemaan myytäwänä ja kalusti sen niukasti.

Kahdeksan päiwää ennen woihkimistä, kun oli ilmoitettu mairille ja kuulutettu kirkossa, eikä hänen enää tarwinnut peljätä että saalis luiskahtaisi hänen kynsistään, puhui hän Celinelle Maria tädistä. Hän waroi sanomasta, että Martin-puolisot oliwat warakkaita, antoi hänelle waan tädin osoitteen ja kehoitti hänen kirjoittamaan rouwa Martinille ja kohteliaasti kutsumaan häntä häihin.

Nuori tyttö kirjoitti ja sai wastauksen seuraawassa postissa.

Maria täti kiitti sisarensa tytärtä siitä ettei tämä ollut häntä unohtanut ja ilmaisi suurimmalla ilolla suostuwansa kutsumukseen; tämä olisi hänelle terwetullut tilaisuus nähdäksensä taasen Licourin ja heti ostaisi hän häälahjan, johon hän toiwoi sisarensa tyttären tyytywän.

Kaksi päiwää ennen tuota suurta päiwää erosi Mat-

hurin kahdeksan vuotisesta palveluspaikastaan vuokraajan luona ja muutti samana iltana omaan asuntoonsa.

Tätä ympäri katsellessansa huudahti hän ylpeydensekaisella tyytyväisyydellä:

„Vihdoinkaan en siis enää ole toisten luona, vaan omassa kodissani. Nyt en enää ole renki, vaan isäntä."

Seuraavana päivänä saapui täti Parisista. Hän aikoi viipyä ainoastaan kolme päivää, mutta varsinkin Mathurin kohteli häntä niin erinomaisen huomattavasti ja kohteliaasti, osoitti hänelle niin lämmintä ja todellista kunnioitusta, että hän viipyi koko viikon.

Tuo kelpo nainen ei malttanut olla kutsumatta sisarensatytärtä ja tämän miestä luoksensa vierailulle muutamaksi päiväksi Pariisiin heti kun he vaan saattoivat tulla.

Mathurin oli pelkkää anteeksi pyyntöä ja kiitosta. Hän pelkäsi olevansa epäkohtelias ja osoitti sellaista kainoutta ja vaatimattomuutta, että se suuresti liikutti rouva Martinia, hän pakottikin Mathurinin antamaan varman vastauksen.

„Tullaan kai sitten, rakas täti, sen lupaan", vastasi Mathurin.

Hienon lahjan oli täti morsiamelle antanut; mutta niin ihastunut oli rouva Martin, että hän lisäksi jäähyväishetkenä pisti Celinen kouraan kauniin tuhannen francin setelin.

Tätä uutta lahjaa pitivät nuorikot erittäin suuressa arvossa ja Mathurin käytti joka tilaisuutta ilmoittaaksensa kyläläisillensä, mikä erinomaisen kelpo nainen rouva Martin oli.

Hänen ihastuksensa käsitettiin.

Aubecourtissa ja Licouxissa ei Celinen tädin waralisuus ollut enää keneltäkään salassa.

„Eikä heillä ole yhtään lapsia!"

„Perintö wastaisuudessa Celinelle."

„Warmaan saa hän kelpo summan."

„Mutta hänellä on sentään loistawa onni, tuolla Mathurin Raclotilla.

Toinen luku.

Mies ja waimo työskentelivät kuin orjat kaswimaiden omistajan alituisesti uhatessa. Ei milloinkaan lepopäiwää; aina waan tehtiin työtä aamusta iltaan, ei edes aina suotu yön lepoa.

Mathurin oli ankara itseään kohtaan ja omaten kaikki waiwat kestäwän ruumiin, weti waimoansa perässään eikä tahtonut kuulla puhuttawankaan, että hänen woimansa alkoiwat uupua.

Rahojen ansaitsemisessa täytyy olla nopea käänteissään.

Muuten oli Celine wähitellen muodostunut miehensä kaltaiseksi.

„Sano minulle kenen kanssa seurustelet, niin sanon, ken olet."

Celinestä oli tullut yhtä ahne kuin Mathurin.

Molemmat tahtoiwat rikastua.

Tuon tuostakin, kun he kieltämällä kaikki elämän wälttämättömät tarpeetkin, oliwat keränneet nätin summan, lisättiin peltotilkku ennen ostettuihin.

Mihin hintaan tahansa täytyi heidän ansaita rahoja. Se oli heidän alituinen keskusteluaineensa. Ja Celine raukka oli menettää henkensä työstä.

Mitä heillä oli omiansa hoidettawana, sitä he tus-

kin minään pitiwät; se oli pian tehty. Sitten meniwät he päiwätöihin muille, missä waan heidän työtänsä tarwittiin. He eiwät todellakaan laiminlyöneet päiwääkään. Saiwathan he hywän maksun ja sitäpaitsi sangen hywää ruokaa. Oikeastaan he ainoastaan työn antajainsa luona söiwät kunnollisesti.

Sill'aikaa ei Mathurin ollut laiminlyönyt pieniä korontiskomis-asioitaan. Tarkoituksena oli rahan haaliminen millä tawoin tahansa.

Kotona puuttui kaikkea: aiwinoita, waatteita, y. m. Mathurinin housut ja mekot eiwät enään pysyneet koossa, paidat oliwat repaleina. Celine, joka ennen aikaan oli ollut hieman keikailija tahi ainakin puwustaan huolta pitäwä, käwi nyt kerjäläisen tawoin puettuna; hänellä oli ainoastaan yksi ainoa hame, joka oli kyllin siisti hänen käydäksensä kirkossa.

Jonkun kerran rohkeni hän sanoa miehellensä:

„Mathurin, kyllä kai meidän täytyy ostaa sitä ja tätä."

Mathurin kohautti olkapäitään ja wastasi:

„Kyllä sen wielä ehdimme. Kyllä aina kehtaamme mennä pellolle työtä tekemään. Kuluttakaamme näitä wielä wähän."

Ja waimo wietti yön pitkät hetket korjaamalla ja paikkaamalla heidän rääsyjänsä.

Kotona joiwat he wettä, ei milloinkaan muuta kun wettä; se ei kuitenkaan estänyt Mathurinia kiittämästä muiden wiiniä mainion hywäksi työmiehelle.

Celine wanheni silmissä, pian oli hänen nuoruuden tuoreutensa mennyttä, aikaisin näkyi ryppyjä kaswoissa, hiukset ja hampaat alkoiwat lähteä; iho muuttui kui-

waksi, ikäänkuin peitotuksi; hän oli luurangon näköinen.

Mathurin oli sitä wastoin kaltaisensa. Ei ainoatakaan paljasta paikkaa päässä, ei ainoatakaan walkoista haiwenta parrassa. Tuo kohtuuton työ ja rasitus wiihdytti häntä. Tuo mies tuntui olewan luotu elämään sata wuotta. Hän oli raudasta.

Awioliittonsa kuudentena wuonna synnytti Celine pienen tytön, niin heikon ja hennon, että kätilö lausui ihmeen tapahtuwan, jos se eläisi.

Kun hän kerran oli tullut maailmaan tunsiwat he itsensä welwoitetuiksi tekemään kaikki, minkä woiwat, jotta hän eläisi.

Olisikin ollut suuri wanhinko, jos hän olisi kuollut, sillä tuolla pienellä, lempeällä enkelillä oliwat kauneimmat lapsen kaswot, mitä nähdä woitiin.

Mutta huolta wieläkin: kun äiti tarjosi pienokaiselle rintaa, ponnisteli tämä turhaan heikkoja woimiansa hankkiaksensa itsellensä wähän rawintoa. Työn ja kärsimysten runtelemalla Celinellä ei ollut tippaakaan maitoa.

Mathurin irwisti pahasti.

„Olkoon", sanoi hän. „Täytyy kai syöttää häntä pullosta."

Celine, aiwan suunniltaan, itki katkerasti.

Silloin kääntyi kätilö Mathuriniin ja sanoi päättäwästi:

„Mutta minä sanon, ettei tuota lasta woi imettää pullolla. Jos tahdotte, että tuo pienokaisenne, Mathurin, jää eloon, tulee hänellä olla imettäjä."

Mathurin irwisti uudelleen.

„Imettäjä! Hänelle täytyy maksaa wähintäin wiisitoista francia kuussa.“

Kätilö puhui kuitenkin niin päättäwästi, että heidän täytyi tehdä hänen tahtonsa mukaisesti ja siis alistua aseman waatimuksiin.

Aubecourtissa oli nainen — kahden kuukauden wanhan lapsen äiti, jolla oli kyllin maitoa kahdelle pienokaiselle; — hän oli halullinen ottamaan hoitoonsa Maclot-puolisoiden lapsen. Pikku Martha uskottiin hänen huostaansa.

Wähän sen jälkeen kuoli wiininmyyjä Martin. Leski lähetti heti sanan sisarensatyttären miehelle käskien häntä Parisiin. Hän tarwitsi, niin lausui hän, häntä ja hänen hywiä neuwojansa.

Hän saapui Parisiin tilaisuuden mukaisesti sowitetulla katsannolla. Olipa hänessä wielä kyllin näyttelijää saadaksensa muutamia kyyneleitäkin silmiinsä, luultawasti ei hän ollut sellaisia wuodattanut sittekuin oli ollut lapsi.

Kolme päiwää wiipyi hän waan tädin luona, mutta paljon päätettiin tällä ajalla.

Ei tarwinne mainitakaan, että kuuteen wuoteen ei ollut tuo entinen renki millään tawoin laiminlyönyt Maria tätiä, tätiä jolla oli perittäwää.

Erittäin mairittelewana ja hämmästyttäwän kykenewästi woiden salata wäärät aikeensa waatimattoman ja hywänsuowan kuoren peittoon, oli tuo wiekas talonpoika täydellisesti woittanut tuon rikkaan rouwan luottamuksen.

Oletellen waan pitäwänsä huolta lesken eduista ja tyynistä wanhuuden päiwistä oli Mathurinilla oma

etu silmämääränänsä. Aina naimisestansa saakka, jopa sitä ennenkin, oli hän suunnitelmansa tehnyt.

Keskinäisen testamentin kautta oliwat Martin-puolisot jättäneet sille, joka heistä kauemmin eläisi, koko warallisuutensa ilman mitään ehtoja.

Leskellä oli erittäin hywä ajatus Raclotista.

Hän yksin oli järkewä, hänellä yksin oli oikea asioimis-kyky, kaikki, mitä hän sanoi, oli hywin; kaikessa woi täydellisesti luottaa häneen. Lyhyesti, Mathurin oli orakeli.

Rouwa Martin oli walmiina lähtemään Parisista, kun Mathurin kirjoitti:

„Saatte tulla.“

Hän saapui Aubecourtiin, eli siellä unohtaen eli kokien unohtaa, että hän oli Parisiin jättänyt weljen, joka ei enää kauwan woisi tehdä työtä, sekä weljen poikia ja tyttäriä, joiden useain täytyi kärsiä puutetta.

Eikä tämä rikastunut pohjaltaan ollut huono, sydämetön nainen. Usean kerran oli hän auttanut weljeään; ehkäpä tämä oli turwannut hänen antelijaisuuteensa enemmänkin kuin oli soweliasta. Mutta ei sisar kuitenkaan woinut sanoa, että hän alituisesti olisi häntä waiwannut ruikutuksilla ja sallihan hänen warallisuutensa hänen auttamaan wierastakin.

Mutta Mathurin Raclot oli tullut tielle.

Kaksitoista wuotta kului.

Imettäjän maitoa sekä hänen hywää huolenpitoansa sai kiittää siitä, että Martha oli pysynyt hengissä ja kaswanut; heikosta, kärsiwästä lapsesta oli tullut terwe ja hänen pienillä somilla tyttökaswoillaan kukoistiwat terweyden ruusut.

Hän oli kaunis, ihastuttawan kaunis ja jota wanhemmaksi hän tuli, sitä siewemmäksi hän muuttui.

Lisäksi oli hän lempeä, hywäsydäminen, altis, suurimmassa määrin hienotunteinen ja luoteinen.

Maria-täti jumaloitsi häntä ja hänen parhaimpana huwinansa oli, täytettyään tytön taskut makeisilla, nähdä hänen jakawan ne samanikäisilleen ja lahjoitawan kaikki toisille.

„Tuo hywä, pikku sydän, tuo hywä pikku sydän", toisti usein tuo wanha rouwa.

Martha ei ensinkään ollut isänsä kaltainen.

Wälttämätöntä kuitenkin oli erota hänestä, kun täytyi ajatella hänen kaswatustaan ja opetustaan. Hän pantiin kaupungin parhaimpaan oppilaitokseen, jota nunnat hoitiwat. Täti niin tahtoi. Se maksoi paljon rahaa, mutta Mathurin-isä — siksi häntä nyt nimitettiin — ei estellyt, sillä Maria-täti maksoi kustannukset.

Martha oli kaksi wuotta ollut kaswatuslaitoksessa ja juuri päässyt ripille, kun wanha täti kuoli.

Niinkuin sopi odottaakin, määräsi hän kaiken omistamansa omaisuuden perijäksi sisarensatyttären, Celine Naclotin, syntyisin Noirot.

Jules Bertrand perheineen oli kuin pilwistä pudonnut.

He oliwat eläneet toiwossa päästä jonakin kauniina päiwänä parempaan oloon ja tämä oli ukon isku.

Mutta mitä tehdä?

Ehkäpä tässä oli perinnön anastus? Mutta miten sen todistaisi?

Testamentin oli eräs notario lailliseen muotoon

tehnyt ja sen alla oli — paitsi kirjoittajan — wainajan ja kahden todistajan nimet.

Bertrand raukat oli tehty perinnöttömiksi. Asia ei ollut autettawissa.

Ei auttanut muu kuin huoaten waipua kohtalon alaiseksi.

Aubecourtissa ja Ligourissa oli kuitenkin rehellisiä ihmisiä, jotka nurisiwat.

Pahasti, hywin pahasti oli Martin-leski tehnyt. Pidettiin sopimattomana, että Raclot waimonensa yksin anasti omaisuuden, josta puolet oikeastansa olisi kuulunut Bertrandeille Parisissa.

Tämä kaikki lausuttiin hiljaa, melkein aristellen. Kun kaikki ympäri käytiin, eiwät muut kuin asian osalliset woineet mitään walittaa.

Mathurin-isän maine ei wiime aikoina ollut paraita, nyt oli se saanut uuden kolauksen.

Mutta siitä hän wähät wälitti, samoin kuin yleensä siitä, mitä ihmiset hänestä sanoiwat ja ajatteliwat. Hänellä oli hallussaan perintö, jota hän kauwan ja kärsiwällisesti oli odottanut; hän oli nyt rikas ja saattoi nauraa ihmisten puheille.

Täti jätti hänelle kaksisataa wiisikymmentätuhatta francia. Hänen ihanin unelmansa oli toteutunut. Tällä pääsisi hän seudun herraksi.

Hän oli sen kirouksena.

Kaksi wuotta sen jälkeen kadotti Mathurin waimonsa.

Sitä hän ei suuresti surrut, sillä itse woi hän erittäin hywin eikä peljännyt niinkään pian seuraawansa. Lohdutukseksi — jos lohdutusta tarwittiin — oli hännellä rahoja; laatikot ja kirstut oliwat täpösen täynnä.

Nainen, mitäpä siitä! Mutta raha, raha, kulta!

Hänen warallisuutensa kaswoi, eneni lakkaamatta ja kun hän waan aina yhtä suuresti rakasti maata ja halusi kunnianhimosta tai turhamielisyydestä omata suuria tiluksia, osti hän, aina waan osti. Peltotilkku niitun palanen oliwat olleet monien hehtaarien pohjana. Tuntui siltä, kuin Mathurin-isän päässä olisi pyörinyt se, että hänen täytyi yksin päästä Aubecourtin, Ligouxin ja muiden seudun paikkojen omistajaksi.

Hän ei enää tehnyt työtä, kun ei hänen tarwinnut. Entisellä wuokraajan rengillä oli nyt itsellä wuokralaisia. Hän oli työskennellyt toisille, nyt saiwat toiset työskennellä hänelle.

Kokonaan waipuneena niihin laskuihin ja asioimisiin, joilla hän kartutti warallisuutensa kymmenen kertaiseksi, ei hänellä ollut aikaa ajatella tytärtänsä, waan salli tämän jäädä dominikaanisisarien luo. Siten pääsi hän kuluttamasta aikaansa tyttärensä tähden; warmaan olisikin hän ollut kiusaksi, jos olisi kotona ollut.

Nuoret tytöt owa yleensä uteliaita; he tahtowat tietää kaikki ja tekewät toisinaan hywinkin ärsyttäwiä kysymyksiä.

Martha tiesi kyllä, että hänen isänsä oli liiaksi wälinpitämätön hänen suhteensa, mutta kaswatuslaitoksessa oli hänellä hywiä ystäwiä ja nunnat pitiwät hänestä paljon. Se oli hänelle korwauksena.

Hän oli koulun paraita oppilaita; hänen kaswatuksensa oli antanut toiwomisen aihetta ja hän olikin saanut hywän ja perusteellisen opetuksen. Hän osasi saksan, englannin ja italian kieliä, oli oppinut soittamaan, piirtämään ja maalaamaan. Hän oli erittäin

soitannollinen, soitti hyvin pianoa, lauloi viehättävästi ja oli mestari piirtämään.

Kuudentoista ja puolen vuoden ikäisenä ilmoittautui hän opettajatartutkintoon ja oli paraita todistuksia saaneitten joukossa.

Saituus oli tosin tuo kamala tauti, joka hivutti Mathurin-ukkoa, mutta pelkästään saita ei hän ollut, vaan lisäksi erittäin turhamielinen, sanomattoman kunnian himoinen ja pelottavan ylpeä.

Hänestä rupesi tuntumaan, että Martin-lesken asunto, johon hän oli majoittunut heti tämän kuoleman jälkeen, kävi hänelle liian pieneksi, eikä näyttänyt kylliksi muhkealta.

Kun Aubecourtin linna alustoineen oli myytävänä osti hän tämän tilan hyvillä ehdoilla, oikein kelihinnalla, niinkuin sanotaan.

Muutama vuosi aikaisemmin oli hän itsekseen sanonut.

„Minä tahdon miljoonan".

Nyt hänellä oli miljoona.

Häntä aljettiin nimittämään herra Raclotiksi.

Martha oli täyttänyt kahdeksantoista vuotta, lähti luostarista ja muutti kotiin isänsä luo.

Kolmas luku.

Mathurin Raclot oli rikastunut muiden kustannuksella; hän oli häpeällisesti keinotellut toisten onnettomuuksilla; itse päästäksensä waltaan oli hän häwittänyt ympäristönsä. Kuinka paljon kyyneleitä, huokauksia ja hätää oli hänen miljoonansa waatinut.

Nyt tunnettiin mies; hän oli itsensä paljastanut. Häntä ei enään pidetty järkewyyden esikuwana.

Hän oli konna, se tiedettiin. Hän ei enää nauttinut kenenkään kunnioitusta, häntä kirottiin; mutta ainoakaan ei uskaltanut ääneen lausua mielipidettään. Herra Raclot oli rikas häntä peljättiin.

Kansaa ei kokoontunut, kun hän oli käwelyllä, waan häntä karteltiin niin paljon kuin mahdollista oli; mutta hänet kohdattaessa sanottiin:

„Hywää päiwää, herra Raclot! Hywää iltaa, herra Raclot!"

Se rikkaus! Kehnoimpien, sitä omistawien konnien edessä muuttuwat ihmiset pelkuriksi ja käyttäwät halpamaisesti.

Mathurin Raclot eli linnassaan yksin, kuin karhu luolassaan. Totta on, että kun ei kukaan kutsunut häntä luokseen, ei hänenkään ketään tarwinnut kutsua.

Siitä hän enin pitikin. Hänelle riitti, kun hän,

niin pitkälle kuin silmä kantoi, näki omia laaksojaan ja kukkuloitaan. Ja silloin hän hymyily huulillaan lausui itseksteen: tämä kaikki on minun, ja hän oli tyytywäinen.

Marthan tulo tuotti wanhaan linnaan wähän eloa ja liikettä, melkeinpä ilon wälähdyksen.

Tuo nuori tyttö tiesi, että isänsä oli rikas, määrästä ei hän tiennyt, eikä woinut epäillätään, millä tawoin tämä suuri rikkaus oli kerätty. Hän ei tiennyt muuta, kuin että seudulla halweksittiin hänen isäänsä.

Aina samankaltaisena, yksinkertaisena, hywänä, lämminsydämisenä, wapaana kaikesta turhamielisyydestä ja ylpeydestä, kummastui hän alussa ja suretti häntä yhä se kylmyys, jota seutulaiset hänelle osoittiwat. Katkeralta tuntui hänen sydämellensä, kun hän huomasi itseään karteltawan, ikäänkuin häntä olisi peljätty.

Hän koki lähennellä saman ikäisiä nuoria tyttöjä, entisiä ystäwiänsä, mutta selwästi näki hän, että he wastasiwat hänen ystäwällisiin ja kehoittawiin sanoihinsa kunnioituksen sekaisella arkuudella, jonkunlaisella pelolla, joka oli epäluulon tapaista.

Mitäpä se merkitsi?

Martha raukka, joka olisi tahtonut pitää kaikista ihmisistä, huomasi surukseen, ettei hän saawuttanut ystäwyyttä.

Ja usean kerran wuotiwat hänen kyyneleensä nähdessään kuinka wähän häntä ymmärrettiin.

Yksi ainoa nainen Aubecourtissa oli alituisesti samanlainen häntä kohtaan, se oli hänen imeittäjänsä. Tältä hänen ei tarwinnut ostaa hywäilyjä, suudelmia eikä ystäwällisiä sanoja. Hän nimitti tätä äidiksensä, mikä saattoi tuon kelpo waimon silmät kyyneleihin, ja

hänen luonansa sai Martha wähän lohdutusta, kun hän ilmaisi huolensa hänelle.

Nuoren tytön kysymyksien ahdistamana, wastasi imettäjä niin hywin kuin saattoi; hän ei uskaltanut sanoa, että hän oli tiedottuna inhoon, jota hänen isällensä osoitettiin.

„Huomaa, lemmittyni", sanoi hän, „se tapahtuu siitä syystä, kun sinä olet kaswatettu kaupungissa, saanut siwistystä ja olet hieno neiti, eiwätkä siis entiset ystäwäsi enää rohkene puhua kanssasi".

„Mutta", sanoi Martha, „minä heitä ensin puhuttelen, ojennan heille käteni, tahtoisin syleillä heitä".

„Olkoon waan, mutta he tuntewat, mikä ero teidän wälillänne on, eiwätkä woi seurustella awomielisesti sinun kanssasi".

Marthan pää waipui alas, hän huokasi.

Kelpo imettäjä otti hänet syliinsä, suuteli häntä usean kerran poskelle ja sanoi itseksieen toisista:

„Kuinka wähän he tuntewat tuota armasta pienokaista!"

Hänen nuorien ystäwättäriensä joukossa dominikaanisisarien kaswatuslaitoksessa oli eräs, jonka kanssa Martha oli liittynyt läheiseen ystäwyyteen. Mathilda de Santenay, erään eläkettä nauttiwan kenraalin tytär oli ainoastaan muutamia kuukausia wanhempi kuin neiti Raclot.

Martha ja Mathilda pitiwät toisistaan sydämmellisesti kuin kaksi sisarta.

Kenraali de Santenay oli leski. Hän asui wiiden kilometrin päässä kaupungista, mutta ei, kuten

Mathurin Raclot, komeassa linnassa, jossa on alustalaisia.

Herra de Santenayn tilus oli sangen waatimaton, sillä ei hän juuri ollut rikas, tuo kenraali; paitsi eläkettään oli hänellä tuskin wiiden tai kuudentuhannen francin tulot. Hän ei woinut tehdä säästöjä; kun hän alituisesti piti huolta lastensa kaswatuksesta. Mathildalla oli weli, joka oli kahdeksan wuotta häntä wanhempi. Lukuun ottaen wähäiset waransa, oli kenraali uhrannut werrattain paljon poikansa hywäksi. Lyseon käytyänsä oli tämä mennyt polyteknilliseen opistoon ja sieltä päästyänsä insinööriksi tie- ja wesikulkulaitokseen. Äskettäin oli hän kuudenkolmatta wuoden ikäisenä erityisestä suosiosta määrätty wirkaan samassa departementissa, jossa hänen isänsä asui.

Waikka kenraali olikin paljon uhrannut poikansa hywäksi, ei hänen tarwinnut sitä katua. Nuorukainen oli ollut ja oli yhä hänen suurimpana ilonaan; hän tunsi itsensä runsaasti palkituksi. Georges de Santenaylla oli jo hywä asema; ei hänen tarwinnut muuta kuin pysyä urallaan, niin hänen tulewaisuutensa oli turwattu.

Yhtä wähän tarwitsi kenraalin olla huolissaan Mathildan tulewaisuudesta. Weljellä ja sisarella oli täti — heidän äitinsä wanhempi sisar — joka oli hywin warakas.

Se oli wanha neiti, joka oli hoitanut ompeluliikettä Pariisissa ja liikkeestä luowuttuansa asettunut erääseen kylään kenraalin asunnon läheisyydessä, jossa oli ostanut kauniin maatilan.

Neiti Lormeaulla — se oli entisen ompelijattaren nimi — ei ollut ketään muita lähempiä sukulaisia kuin herra de Santenay lapsineen. Georges ja Mathilda olivat hänen perillisensä ja hän oli jo aikaja sitten luvannut pitää huolen myötäjäisistä, kun hänen sisarensa poika ja tytär meniwät naimisiin. Kummallekin hän aikoi antaa kaksisataa tuhatta francia; hän piti nimittäin parempana hyödyttää omaisiaan jo eläissään, kuin wasta kuolemansa jälkeen.

Martha oli usean kerran nähnyt Georges de Santenayn koulun wastaan ottohuoneessa, kun nuorukainen oli käynyt sisartaan terwehtimässä, wieläpä jutellutkin hänen kanssaan Mathildan läsnä ollessa; kun kaikin kolmin olivat saaneet luwan käyskennellä luostarin puiston suurien puiden warjossa. Sitäpaitsi olivat nuoret wapaammin kohdanneet toisiansa kenraalin luona.

Herra de Santenay tiesi, ettei hänen tyttärensä läheisin ystäwä milloinkaan lähtenyt kaswatuslaitoksesta, ei loma-ajaksi, ei uudeksi wuodeksi, eikä pääsiäiseksi. Hänen sääliksensä käwi, kun tuo nuori tyttö aina eli suljettuna luostariin, ja Mathildan hartaista pyynnöistä oli pyytänyt nunnia uskomaan neiti Raclotin hänen huostaansa ja seuraamaan Mathildaa tämän kotiin.

Nunnat alistiwat asian herra Raclotin päätettäwäksi.

Tämä wastasi olewansa suuresti kiitollinen kenraali de Santenaylle ja neiti Mathildalle heidän suopeudestaan hänen tyttärellensä, ei pitänyt sopimattomana sitä että Martha ystäwänsä seurassa wiettäisi jonkun päiwän de Santenayn luona. Tämä lewottomuudella

odotettu wastaus herätti suurta iloa molemmissa tytöissä.

Tästä päiwästä alkain pääsi Martha usein ulos. Ystäwänsä perheessä kohdeltiin häntä, ikäänkuin hän olisi ollut kenraalin toinen tytär.

Neiti de Santenay oli eronnut kaswatuslaitoksesta wuotta aikaisemmin kuin neiti Raclot, mutta kokonaan erillään eiwät molemmat ystäwykset siltä olleet. Muutamissa juhlatilailuuksissa oli kenraali tyttärinensä saapunut luostariin, johtajattarelta pyytänyt luwan Marthalle ja ottanut hänet mukaansa.

Niin sattui, että wiimeisenä wuonna Martha ja nuori insinööri tuon tuostakin kohtasiwat toisensa, sillä aina kun Martha saapui pariksi päiwäksi kenraalin luo, ilmoitti sisar sen Georges,ille, joka heti riensi kotiin.

Tarwinneeko mainitammekaan, ettei Georges jäänyt wälinpitämättömäksi sisarensa ystäwän loistawan kauneuden, wiehättäwän käytöksen ja tuon sanomattoman sulon suhteen, joka kajasti hänen koko olenostaan. Jo wuosi sitten oli rakkaus wallannut hänen sydämmensä, tuo ensi lempi, joka on nuoruuden kiihkoa; hän rakasti Marthaa tulisesti, innokkaasti. Se oli intohimoa. Hän eli yksin Marthan tähden ja olisi henkensä hänen edestään uhrannut.

Hän ei kuitenkaan rohjennut puhua tuolle nuorelle tytölle niistä tunteista, jotka hänessä liikkuiwat. Peljäten, että tämä kieltäytyisi kuulemasta häntä, ehkäpä työntäisi luotansa hänen rakkautensakin, säilytti hän salaisuutensa sydämensä syrwyydessä, kuin kalliinta aarretaan.

Saatuansa tiedon, että neiti Raclot eroaisi kaswa-

tuslaitoksesta, johtui hänen mieleensä ettei hän ehkä enää saisi häntä kohdatakaan ja että — olipa hän jo naimaijässä — kosijoita saapuisi herra Naclotin luo. Tämä ajatus häntä niin suuresti kaiwoi, että hän astui esiin tähän astisesta kätköstään.

Arkana ja lewottomana, niinkuin toden teolla rakastuneet ihmiset aina owatkin, ei hän itse rohjennut sanoa Marthalle rakastawansa häntä; sisarensa otti hän uskotukseen, sisarelleen hän wihdointin rohkeni ilmaista rakkautensa, tietysti pyytäen tämän ottamaan selon, saisiko hän toiwoa, wai täytyisikö hänen epätoiwoon menehtyä.

„Rakas weljeni", sanoi Mathilda hymyillen, „salaisuutesi olen arwannut ja luulenpa isämmekin aawistawan sen. Olet ilmaissut itsesi pyytäessäsi, että aina ilmoittaisin sinulle, milloin Martha saapuu tänne.

Tänään jo kysyn Marthalta, sen lupaan ja hän on warmaan wastaawa tuolla awomielisellä suoruudella, joka on hänen hywiä ominaisuuksiaan.

Oi, rakas Georges, jos hän sinua rakastaa, iloitsen suuresti. En muuta toiwo, kuin että ystäwättäreni tulisi sisarekseni.

Ja miksipä ei hän rakastaisi sinua? Jos hänellä on kaikki ominaisuudet tullaksensa rakastetuksi, ansaitset sinäkin kyllä hänen rakkautensa."

Georges oli aamulla, ennen aamiaista sisarelleen tämän tunnustanut. Iltapuoleen käweliwät molemmat ystäwättäret puistossa.

„Martha", sanoi Mathilda, „minulla on suuri salaisuus sinulle".

„Kerro Mathilda!"

„Ei tarwitse sinun suhteesi käyttää kiertoteitä perille päästäksensä, sen wuoksi tahdonkin suoraan ja esipuheitta sanoa sinulle, mistä on kysymys.

Martha, aamulla awasi weljeni minulle sydämensä, sydämen, joka hehkuu rakkaudesta sinuun".

Neiti Raclot wawahti ja punehtui kuin auringon paisteessa kypsynyt kirsikka. Hänen sydämensä alkoi kowasti sykkiä.

„Ja kuule, Martha", jatkoi Mathilda, „Georges on jo koko wuoden sinua sydämestään rakastanut, mutta on säilyttänyt salaisuutensa aiwan kuin olisi rikoksellista rakastaa sinua, joka olet niin kaunis, wiehättäwä ja täydellinen kaikissa suhteissa."

Martha painoi kätensä sydämellensä ja katseli ihastuneena ystäwäänsä.

"Martha", jatkoi wielä Mathilda, „mitä wastaan Georges'ille? Saatanko hänelle lohdutuksen waiko surun sanoman?"

Martha wawahti taasen, hänen silmänsä loistiwat ja hän heittäysi ystäwänsä kaulaan kuiskaten liikutuksesta wapisewalla äänellä:

„Mathilda, minä rakastan weljeäsi".

Neiti de Santenay ei woinut pidättää ilon huudahdusta.

„Sinä tulet sisarekseni," huudahti hän.

He suuteliwat toisiansa ja purskahtiwat itkuun.

Hetkeä myöhemmin ilmaisi ilostaan hurmaantunut Georges sisarelleen, että se olisi ollut hänen kuolemansa, jos tämä olisi tullut sanomaan, ettei hän enää saisi Marthaa muistella.

Samana päiwänä ilmaistiin asia kenraalille.

„Hywä", sanoi hän, „minä olen ollut tilaisuudessa huomaamaan neiti Raclotin harwinaiset ominaisuudet. Mutta löytyy herra Raclot, joka ei wielä tiedä mitään asiasta ja jolla woipi olla toiset aikeet, kuin meillä; todenteolla emme tiedä ensinkään, onko hänellä toisellaisia suunnitteluja tyttärensä suhteen. Ainakaan ei neiti Raclot, asiain näin ollen, saata enää tulla luoksemme."

„Onneksi", sanoi Mathilda," ei hänen enää kauwan tarwitse olla kaswatuslaitoksessa."

„Kun neiti Martha taasen on kotona isänsä luona, niin luullakseni hän kutsuu meidät wierailulle ja sitten lähdemme kaikin kolmin Aubecourtiin. Siellä ilmaisen herra Raclotille — ellei hän jo sitä tiedä — että hänen tyttärensä ja minun poikani rakastawat toisiansa ja pyydän neiti Martha Raclotin kättä Georges de Santenaylle. Siihen asti jätämme asian.

Georges ja Mathilda myöntyiwät kenraalin järkewiin sanoihin.

Marthaa ei kutsuttu tähän isän ja lasten wäliseen neuwotteluun, mutta Mathildalta sai hän tiedon sen tuloksista.

Neljäs luku.

Mathurin Raclot ei rakastanut tytärtänsä enemmän kuin hän oli waimoansakaan rakastanut; kuitenkin kohteli hän häntä lempeästi ja kunnioituksella, jota jalot luonteet herättäwät siwistymättömissä ja raaoissa. Tuon wanhan talonpojan turhamielisyyttä ja ylpeyttä kutkutti myöskin tieto omaawansa niin hywin kaswatetun, tiedoskaan ja olennossaan mallikelpoisen tyttären, kuin Martha. Saituudestaan huolimatta ei Mathurin Raclot kieltänyt tyttäreltänsä mitään. Tosin ei hän paljoa pyytänytkään pukuihinsa. Luonteeltaan waatimattomana ja yksinkertaisuuteen tottuneena ei hän ollut waatiwaisempi Aubecourtin linnassa, kuin oli ollut ne monet wuodet, jotka oli wiettänyt luostarissa. Hänestä ei woinut tulla keikailewaa, eikä puwuissaan ylellistä kotikylässä, eikä isänsä luona pelkkien maalaisten ympäröimänä.

Mielihywällä huomasi isä, ettei tyttö, niinkuin hän oli peljännyt, kuluttanut paljon rahaa.

Erään kerran, kun hän eläinkaupassa oli saanut odottamattoman woiton, osti hän Marthalle kolmentuhannen francin arwosta jalokiwiä. Ihme oli tapahtunut.

Nuori tyttö kiitti isäänsä hämmästyksen sekaisella liikutuksella

Nyt saattoi hän waihtaa wiidenkolmatta francin korwarenkaansa jalokiwisiin, jotka maksoiwat kaksituhatta ja ensikerran pujottaa rannerenkaan ranteesensa ja kalliin sormuksen sormeensa.

Mutta totta puhuaksemme oli Raclot osoittanut näin ääretöntä anteliaisuutta enemmän oman turhamielisyytensä kiihoittamana kuin tytärtänsä miellyttääksensä.

Martha tiesi aiwan hywin — hän tunsi sen itsestään — että hänen isänsä hellyys oli suuresti puutteellista laatua; häntä suretti nähdessään isänsä niin kylmästi wastaawan hänen hellyyteensä, hän teki kaikki, minkä woi, sulattaaksensa jään isänsä sydämestä, mutta eiwät hellyys, alttius, eikä hywäilyt waikuta waskeen eikä marmoriin.

Kun ei mitään luottawaisuutta ollut isän eikä tyttären wälillä, ei Martha woinut awata hänelle sydäntänsä, waan täytyi hänen itse säilyttää tunteensa.

Sen wuoksi ei hän niiden kahden kuukauden kuluessa, jotka oliwat kuluneet hänen kotiin palaamisestaan, ollut uskaltanut isälleen sanoa, että hän rakasti Georges de Santenayta ja että tämä myöskin häntä rakasti.

Eräänä aamuna kun hän isällensä oli paljon jutellut kenraali de Santenaysta ja hänen lapsistaan, siitä kohtelusta, joka hänen osaksensa oli heidän luonansa tullut, kiitollisuudesta ja ystäwyydestä, joka hänet liitti neiti de Santenayhin, huomautti hän isällensä, että tämän kiitollisuutensa osoitteeksi tulisi edes kerran kutsua heidät wierailemaan Aubecourtissa pari, kolme päiwää.

Aluksi ei herra Raclot salannut tyttäreltänsä, ettei tämä ehdotus ollut hänen mielensä mukainen.

Mutta Martha piti puolensa; hän ei edes woinut pidättää kyyneleitänsä.

Herra Raclotiin ei waikuttanut mitään se, että hän näki lapsensa itkewän, mutta hän myöntyi kuitenkin, arwellen, että se tekisi mahtawan waikutuksen ympäristöön, kun hänen luonansa ystäwinä nähtäisiin kenraali, tie- ja wesirakennusten insinööri ja — hänen tyttärensä läheinen ystäwä — neiti Mathilda de Santenay.

Aina yhtä narrimainen ja pöyhkeä!

Kutsut lähetettiin, wastaus saapui pian.

Muutamia päiwiä myöhemmin saapui herra de Santenay tyttärensä ja poikansa kanssa linnaan.

Meidän ei tarwitse kertoa jälleen näkemisen iloa eikä ihastusta, jolla molemmat ystäwättäret syleiliwät toisiansa. Emme myöskään tahdo tässä mainita niitä salaisia käden puristuksia ja pitkiä silmäyksiä, joita molemmat rakastawat keskenään waihtoiwat.

Tyttärensä waikutuksesta esiintyi talonpoika jotenkin säädyllisesti ja otti wieraansa wastaan hywin tyydyttäwällä tawalla. Hän oli yksinkertainen maanmies, mahdottomia ei woinut häneltä waatia.

Santenayn perhe oli päättänyt wiipyä kolme päiwää Aubecourtissa. Ensimäinen päiwä kului rauhallisesti. Tutustuttiin. Salassa kuiskailiwat Martha ja Georges wienoja lemmen sanoja toisillensa, Martha punastuen, mutta sanomattoman onnellisena.

Herra Raclot ei malttanut olla, pöyhistellen kuin sadun sammakko, kuljettamatta wieraitansa ympäri tiluksia. Teeskennellen näyttäwänsä heille arentitalot ja suu-

ren haan, jossa kaksisataa härkää oli laitumella, tahtoi hän näytellä heitä kylän asukkaille; sen wuoksi kuljetti hän heitä edestakasin Aubecourtin pääkadulla, jossa punanen nauha, jota herra de Santenay kantoi napin reijässä, olisi tekewä waikutuksen.

Wielä parempi olisi ollut, jos kenraali olisi tullut loistawassa uniwormussaan!

Seuraawana päiwänä aamiaisen jälkeen, kun Georges molempien tyttöjen kanssa käweli puistossa, arweli herra de Santenay, joka oli jäänyt kahden kesken herra Raclotin kanssa, sopiwan hetken tulleen täyttäätsensä pojallensa antamansa lupauksen tai, toisin sanoen, puhuaksensa herra Raclotin kanssa Marthan ja Georgesin keskinäisestä rakkaudesta.

„Hywä herra Raclot,“ sanoi hän, „tiedätte että poikani on insinöörinä tie- ja wesikulkulaitoksessa. Minun, hänen isänsä, ei sowi esittää Georgesin hywiä ominaisuuksia, mutta woin kuitenkin wakuuttaa teille, että hän jonkun wuoden kuluttua on yliinsinööri.“

„Hywä paikka herra kenraali,“ sanoi Raclot.

„Niin, herra Raclot, nyt tahdon teille ilmaista jotain, jota toiwon, ette pane pahaksenne.

Talonpoika wawahti ja lewitti silmänsä.

„Poikani“, jatkoi herra de Santenay, „rakastaa teidän tytärtänne ja pitäisi itsensä onnellisimpana ihmisenä, jos suostuisitte ottamaan hänet wäwyksenne.“

Mathurin Raclot istui hetken hämmästyksestä huumaantuneena ja sanatonna. Hänen mieleensä ei ollut tähän saakka juolahtanutkaan, että hänen täytyisi naittaa tyttärensä ja siis antaa hänelle lähes puolet omaisuudestaan, wieläpä tehdä tilikin holhoustoimestaan.

„Anteeksi, herra kenraali", änkytti hän „mitä äsken lausuitte . . . hämmästytti minua siihen määrään . . . sitä en minä odottanut . . . Herra Georges de Santenay rakastaa siis tytärtäni? En woi kummastuksestani päästä. Sellainen kunnia hänelle . . . ja minulle, joka olen pelkkä talonpoika. Mutta en luule tyttärelläni olewan naimistuumia.

Käsittänette, herra kenraali, etten halusta eroaisi Marthasta. Hän on ainoa lapseni. Ja sitten . . . sitten . . . Niin, minä tunnen ainoastaan yhtä lajia awioliittoa, jossa molemmat pitäwät toisistaan".

„Minä olen samaa mieltä, kuin tekin, herra Raclot".

„Mutta siinä tapauksessa, . . ."

„Sowimme helposti."

„Kuinka?"

„Aiwan yksinkertaisesti: Georges de Santenay rakastaa neiti Martha Raclotia ja neiti Martha rakastaa Georges de Santenayta."

Mathurin Raclotin katse ilmaisi kummastusta ja lewottomuutta. Pilwi peitti yht'äkkiä hänen otsansa.

„Siis, hywä herra Raclot, tarwitsee meidän waan sopia tehdäksemme heti kaksi ihmistä onnellisiksi."

Kaksinkertainen salama wälähti talonpojan silmistä.

„Wai niin," sanoi hän töykeästi ja omituisella äänenpainolla, „te luulette minut siis hywin rikkaaksi?"

Tämä kysymys sisälsi törkeän loukkauksen.

Herra de Santenay rypisti kulmakarwojaan ja punastui korwan juurta myöten. Hän hillitsi kuitenkin itsensä, hywin tietäen kenen kanssa hän oli tekemisissä.

„Herra Raclot," wastasi hän aiwan tyyneesti, en minä eikä poikanikaan ole kokenut hankkia tietoa omaat-

teko suuremman waiko pienemmän omaisuuden ja tokko tyttärenne mennessä naimisiin annatte hänelle enemmän tahi wähemmän myötäjäisiksi.

Me molemmin arwelemme että rahakysymys on wähäarwoinen awioliittoa solmitessa; me emme siis ajattelekaan aineellisia etuja ja tämä ottamani askel tarkoittaa ainoastaan nuoren miehen ja nuoren tytön, jotka sydämestään rakastawat toisiansa, wastaista onnea."

„Hm, hm," herra Raclot mutisi.

„Poikani," jatkoi wanha sotilas, „ei näe eikä tahdokaan nähdä neiti Marthassa muuta kuin erinomaisilla luonteen ominaisuuksilla warustetun tytön ja waikkei hänellä olisi omaisuutta penninkään arwosta, ei hän sentään olisi huonomman arwoinen hänen eikä minunkaan silmissäni."

„Siis, herra kenraali," kysyi talonpoika, joka taasen alkoi tyyntyä, „jätämme kerrassaan syrjään kysymyksen myötäjäisistä?"

Ja Raclot uskalsi hymyillä.

„En tahdo salata teiltä," jatkoi herra de Santenay, „että minä olen melkein waraton, eikä pojallanikaan siis ole oikeutta esiintyä waatiwana. Kuitenkin täytyy ilmoittaa teille, että Georges'illa on täti, joka antaa hänelle kaksisataa tuhatta francia hänen mennessään naimisiin."

„Ah!"

„Tämän pääoman koroilla ja palkallaan woipi poikani mennä naimisiin mielensä mukaan, eikä hänen tarwitse peljätä kurjuuteen joutuwansa. Jos tähän lisätään, että Georges rakastaa, wieläpä jumaloikin neiti Marthaa, niin toiwon teidän pitäwän tämän wakuuden,

jonka tyttärenne onnelliseksi tekemisestä tarjoan, riittäwänä."

Raclot oli wähitellen saawuttanut lewollisuutensa. Kun ei enää puhuttu tilinteosta, ei edes waadittu myötäjäisiä, oli hänestä aiwan samantekewä menikö tyttärensä naimisiin, waiko ei. Muuten tapahtuisi se aikaisemmin tai myöhemmin. Ei ollut syytä pitkittää asiaa, sillä ehkäpä hän toisella kerralla joutuisi tekemisiin enemmän omaa hyötyänsä etsiwäin ihmisten kanssa, kuin herra de Santenay ja hänen poikansa.

„Millainen mies te olette, kenraali," sanoi hän teeskennellyllä liikutuksella. „Todellakin olette tehneet minut aiwan höperöksi. Minä, nähkääs, en tuollaista aawistanutkaan, en nimeksikään.

Wai niin, tyttäreni rakastaa siis herra Georges de Santenayta. Eikä hän ole sanaakaan minulle sanonut tuo pikku weitikka! En tosin olisi wielä näin pian päästänyt häntä naimisiin, mutta kun rakkaus on kysymyksessä, en saata kieltää. Sitä paitsi, herra kenraali, olette minulle sanoneet asioita, jotka . . . niin, mitä woinkaan tehdä? En saata ponnistella wastaan. Myönnyn."

„Kiitoksia, herra Raclot!"

„On kuitenkin kohta, josta meidän täytyy päästä selwille."

„Sanokaa! Olen pelkkänä korwana."

„Tarkoitan myötäjäisiä."

„Olenhan sanonut teille, että, waikkei neiti tyttärenne omistaisi penniäkään, poikani kuitenkin ottaisi hänet waimoksensa."

„Niin, niin, sen sanoitte. Mutta sentään . . . En tosin, herra kenraali, woi Marthalle paljon antaa. Meil-

lä talonpojilla on wähän rahoja, hywin wähän. Mutta minulla on suuret tilukset; olette nähnyt peltoni ja laitumeni. Jos minun täytyisi myydä ne, en saisi juuri mitään. Se olisi häwiöni. Sitä paitsi saa Martha kaikki kun olen poissa. Onhan hän ainoa lapseni.

Sen wuoksi, herra kenraali, tahdon olla yhtä awosydäminen kuin tekin. Jos oikein pinnistelen, toiwon woiwani saada kerätyksi wiisikymmentätuhatta francia. Tyytyisiköhän herra Georges de Santenay tähän summaan?"

„Sen hän kyllä tekee. Mutta wielä kerran, tiedättehän, ett'emme pyydä myötäjäisiä. Antakaa waikka wähemmän neiti Marthalle, jos tahdotte."

„Ei, herra kenraali. Lupasin wiisikymmentätuhatta. Waikka olenkin talonpoika on minullakin itsekkäisyyteni, ylpeyteni."

„Hywä, älkäämme siis enää puhuko siitä."

„Siis, niinkuin on sowittu, annan wiisikymmentätuhatta francia ja te lupaatte omasta ja herra Georges de Santenayn puolesta, ettette wastaisuudessa pakoita minua myymään maatani."

„Miksi teidät siihen pakottaisimme?"

„Niin, niin. Tyttäreni oikeuden omistajana woisi hänen miehensä . . . ."

„Waatia teiltä tiliä holhouksestanne. Älkää siitä huolehtiko herra Raclot. Poikani ei mitenkään tule teitä ahdistamaan."

„Te lupaatte sen?"

„Sen wannon, hywä herra!"

„Kiitoksia, herra kenraali! Ette usko kuinka minä

wihaan kaikkea kinaa. Pieninkin kiista wäwyn ja tyttäreni kanssa weisi henkeni, sen wakuutan."

„Siinä tapauksessa woitte elää sata wuotta" lausui wanha soturi nauraen.

„Minulle on ennustettukin, että eläisin hywin wanhaksi."

Herra de Santenay nousi.

„Herra Raclot" sanoi hän „jätän teidät nyt etsiäkseni nuoret ja ilahuttaakseni heitä ilmoituksella, että te suostutte heidän liittoonsa."

„Ja että pidämme häät kuukauden päästä, ellei heillä ole mitään sitä wastaan."

„Woin ennakolta wakuuttaa ett'eiwät he pyydä pitempää wiiwytystä."

Viides luku.

Georges ja Martha oliwat kihloissa.

Molemmin puolin oltiin täysin tyytywäisiä.

Riemun huumeessaan eiwät rakastawaiset nähneet pilwen hattaraakaan tulewaisuuden kirkkaalla taiwaalla.

Koko seudulla juteltiin, moninaisilla lisäyksillä, neiti Martha Raclotin pian tapahtuwasta awioliitosta Georges de Santenayn, tie- ja wesikulkulaitosten insinöörin, kenraalin pojan kanssa, herra nähtöön!

Miten oli tullut tiedoksi, että muuan Georgesin rikas täti antaisi hänelle katsisataatuhatta francia häälahjaksi? Sitä emme tiedä. Mutta se tiedettiin, sillä siitä puhuttiinkin.

Neiti Lormeaulta oli neuwoa kysytty ja hän oli hywäksynyt sisarensa pojan walinnan; muuten tunsikin hän Marthan, sillä hän oli kohdannut hänet pari kolme kertaa lankonsa luona.

Oli kuulutettu ensi kerran.

Georges käwi kaksi kertaa wiikossa Aubecourtissa.

Kuinka autuaita hetkiä rakastawaiset yhdessä nauttiwat! Kuinka helliä, lumoawia keskusteluja, millaisten lemmen kuiskeiden waihtamisia, mitä ihania, loistawia tulewaisuuden unelmia?

Heidän ei enää tarwinnut salawihkaa pusertaa

toistensa käsiä, waan saiwat ne pitää toisissansa pitkät hetket. Suudelmia waihdettiin isän nähden. Ja Mathurin Raclotin, joka ei milloinkaan nauranut, täytyi joskus hymyillä.

Tosin täytyi hänen ottaa wiisikymmentätuhatta francia arkustansa, johon hän keräili kultaa ja hopeata, kasan toisensa wiereen. Wiisikymmentätuhatta francia, mikä summa saiturille! Siitä jo täytyisi itkeä werikyyneleitä. Mutta täytyi tehdä tuon tuskallisen uhrauksen. Onneksi ei Raclotilla ollut kahta tytärtä naitettawana.

Sitä wastoin ei kukaan waatisi häneltä tiliä äidin perinnöstä. Herrat Santenay oliwat omaa hyötyään pyytämättömiä, oikein sydämeltään kelpo miehiä.

Elleiwät he olisi olleet asian osallisina, olisi hän pitänyt heitä ylpeinä narreina.

Totta on, ettei kenraali eikä hänen poikansa — yhtä wähän kuin Martha tai kukaan muukaan — tiennyt, suuriko hänen omaisuutensa oli.

Entä sitten, se ei ollut autettawissa; hänen täytyi sallia itseltään riistettäwäksi wiisikymmentätuhatta francia. Häntä lohdutti kuitenkin se ajatus, ettei se ollut edes kahdestoista osakaan siitä summasta, minkä hänen tyttärensä olisi woinut waatia häneltä ja että hän kuudessa tai kahdeksassa kuukaudessa ehtisi täyttää kultakasassa syntyneen aukon.

Aikaisin eräänä aamuna astui Martha diligensiin, joka kolmasti wiikossa kulki Aubecourtin ja kaupungin wälillä.

Hän ei saattanut mennä naimisiin käymättä ensin terwehtimässä opettajattariaan ja hywiä ystäwättäriään dominikalaissisarten joukossa. Hän toiwoi, että

luostarin johtajatar hänen pyynnöstänsä päästäisi sisar Angelen ja ehkäpä wielä sisar Leocadien häihin.

Kauwan ei hänen tarwinnut pyytää.

Luostarin johtajatar, syleillen häntä sanoi:

„Hywä tyttöseni, te olette ollut rakas oppilaamme, sydämiemme lempilapsi! Olen sywästi liikutettu teidän terwehdyksellä käynnistänne ja minulle tekemästänne pyynnöstä, waikk'en milloinkaan ole epäillyt tunteitanne sisariamme kohtaan, jotka owat nähneet teidän kaswawan ja joiden kanssa olette yhdessä työskennellyt. Martha, pysykää aina hywänä ja hellänä lapsena, jollainen täällä olitte!

Toiwotte, että kaksi opettajattaristanne olisi läsnä häissänne; luostari ei woi kieltäytyä antamasta teille tällaista todistusta kunnioituksestamme ja myötätuntoisuudestamme. Sisar Angele ja sisar Leocadie tulewat Aubecourtiin teidän juhlapäiwänänne; he owat läsnä teille luettawassa pyhässä messussa ja rukoilewat hywän Jumalan tekemään teidät onnellisekſi, jota ei kukaan paremmin kuin te ole ansainnutkaan".

Martha kiitti johtajatarta, sanoi jäähywäiset muille ja lähti. Sitten kiiruhti hän tapaamaan kyytimiestä, joka jo oli suorittanut kaikki toimitettawansa, kuormittanut waunujen takapuolen ja oli nyt walmiina lähtemään palausmatkalle.

„Olin myöhästymäisilläni", sanoi nuori tyttö.

„Minä en olisi ilman teitä, neiti, lähtenyt matkalle".

„Olenko minä ainoa matkustaja, samoin kuin tänne tullessammekin?"

„Ette neiti, tällä kerralla saatte seuraa".

„Naisia?"

„Ei, kaksi miestä, joista toinen tulee aina Aubecourtiin asti".

„Hän on siis Aubecourtista?"

„Niin, neiti, mutta hän ei ole siellä oleskellut kolmeen wuoteen".

„Wai niin".

„Hän oli warakas maanwiljelijä, mutta wastoinkäymisiä ilmestyi; hänen täytyi myydä kaikki, mitä hänellä oli ja miesrukka lähti Aubecourtista waimonsa ja wiiden lapsensa kanssa. En todellakaan tiedä, miten nuo raukat nyt toimeen tulewat, mutta tietäähän neiti, ettei köyhyys ole synti eikä häpeä.

Tässä matkustajamme tulewatkin. Astukaa te, neiti, ensin waunuihin ja walitkaa paras paikka, se on tuolla oikeassa nurkassa. Kääriytykää hywin waippaanne, kun säät owat näin kosteisia, owat lokakuun illat hywin kylmiä".

„Olette oikeassa. Itätuuli on jäätäwää".

Nuori tyttö astui waunuun.

„Odottakaa neiti", sanoi kyytimies, „tästä saatte lampaan-nahan jalkojenne ympäri".

Martha kääri silkkihuiwin kaulaansa, laski harson kaswoille ja painautui wiluissaan nurkkaansa.

Molemmat miehet tuliwat waunujen luo.

„Astukaa heti waunuun, hywät herrat, niin lähdemme".

Molemmat matkustajat istuiwat paikoilleen luomatta erityistä huomiota nuoreen tyttöön, joka painautui nurkkaansa niin paljon kuin mahdollista ja jonka kaswoja eiwät he harson alta eroittaneet.

Kyytimies sulki waunun owen, käwi ympäri wau-

nun tarkastaaksensa, että kaikki oli tarpeellisessa kunnossa, kiipesi istuimelleen, kajahutti piiskallaan ja kehoitti hewosiaan, jotka lähtiwät höntkäjuoksuun.

Waunussa juttelivat molemmat matkustajat yhtä ja toista.

Martha ei ensinkään tuntenut wiereissään istujaa, eikä toistakaan, Aubecourtin entistä maanwiljelijää.

„No", sanoi toinen, jonka nimi oli Collot, kumppanilleen, jonka nimi oli Stanilas, „oletko kuullut, että tuo roisto Mathurin Naclot aikoo naittaa tyttärensä?"

„Wai niin naittaako hän tyttärensä, tuo wanha roisto, kunniaton koronkiskuri? Löytyy siis todellakin nuorukainen, joka on kyllin kehno naidaksensa warkaan tyttären".

Kun nuori tyttö kuuli nämät kauheat sanat, tunsi hän ikäänkuin kowan tyrskäyksen rinnassansa. Hetkeen ei hän woinut hengittääkään. Sitten aikoi hän ilmaista itsensä noille miehille, jotka rohkeniwat niin julkeasti haukkua hänen isäänsä. Mutta hänellä ei ollut woimaa. Koko ruumiiltaan wapisten ja itkuun puhkeamaisillaan päästi hän huokauksen ja antoi päänsä waipua alas.

„Minä en puhu mitään Mathurin Naclotin tyttärestä", jatkoi Stanilas, „häntä en ensinkään tunne; isä pani hänet kaupunkiin kouluun tehdäksensä hänestä hienon neidin. Niin, eipä se hänelle ole paljon maksanut. Ei mikään ole kallista, kun sen saa suorittaa toisen rahoilla.

Pienenä oli Martha hywä lapsi ja toiwon, että hän wieläkin on parempi kuin konnamainen isänsä".

„Kenen kanssa hän menee naimisiin?"

„Herra Georges de Santenayn . . .“

„Jopa jotain, aatelismiehen.“

„Herra Georges de Santenay on insinööri tie- ja wesirakennuslaitoksessa; hänen isänsä on eläkettä nauttiwa kenraali, suuresti kunnioitettu mies“.

„Kaunis awioliitto! Jotta tuo konna Raclot saisi tyttärensä niin hienoihin naimisiin, täytyy hänen kai antaa myötäjäisiksi ainakin puolet warastamistaan rahoista. Mutta hänen rahoihinsa koskettaminen on samaa, kuin jos nylkisi hänet eläwältä. Jospa hän edes halkeisi harmista! Mutta siitä ei waraa. Piru kyllä waroo taittamasta sellaisten konnien niskoja. Niin, tosiaankin woipi wäittää, että ainoastaan konnat nykyään menestywät mailmassa“.

Martha kuunteli kuume ja kainoauden puna otsalla.

„Ainakin“, jatkoi tuo kauhea Stanilas, „ei tuo herra Georges de Santenay ole niinkään tarkkatuntoinen. Mies, jolla on sydäntä ja kunniaa, ei naisi Raclotin tytärtä. Mutta tästä nähdään. Nyt ei ole enää arwoa muulla kuin rahalla. Rahalla saa mitä tahansa. Tosin se on surullista, on inhottawaa, mutta niin ainakin on.

Mathurin on rikas; hänen tyttärensäkin tulee rikkaaksi. Hän saa pöyhkeillä loistossa, jonka ne lesket ja orwot, jotka hänen isänsä on kerjäläisiksi tehnyt, owat maksaneet kärsimyksillä ja kyynelillä, ja kun hänellä on kaikkea, mitä silmä haluaa, palwelijoita, jotka palwelewat häntä, komeita pukuja, loistawia jalokiwiä, mehukkaita herkkuja täysinäisellä pöydällään, täytyy minun waimoni ja lapseni wilun ja kurjuuden kuihduttamina, kuolla nälkään“.

„Totta on, mitä sanot. Ja, ikäwä kyllä, et sinä ole ainoa, jonka Mathurin Raclot on kurjuuteen syössyt".

„Ei, minä en ole ainoa; meitä on kymmenen tai wiisitoista: Morisset, Tamirel, Durand, Langlois, Mongin, Charbonnetin lapset, Lambertin leski ja minä itse, muita manitsematta.

Kun on saanut muutaman tynnyrin alan, täytyy saada enemmän ja sitten yhä enemmän ja enemmän.

Saadaksensa takapalstansa les Nouessin, enemmän kuin sata hehtaaria parhainta niittyä, yhtä jaksoisetsi, tarwitsi hän Charbonnetin lapsien maan, minun maani, Monginin ynnä muiden. Ja hän sai kaikki wähemmässä kuin neljässä wuodessa, mutta millä tawoin? Kuristamalla meidät, kuoliaaksi kiusaamalla meidät! Woi, sitä roistoa! Woi niitä, jotka joutuwat kotkan kynsiin!

Hän on kärsiwällinen kuin kissa hiirtä wäijyessään, mutta oikealla hetkellä heittäytyy hän pedon tawoin saaliin niskaan, kuristaa sen, repii sydämen ja sisälmykset siltä, nielee sen.

Le Courant, jossa hän ennen maailmassa käwel auran perässä, tuo kaunis ja muhkea talo, on nyt hänen omansa, eikä Lambertin leskellä, hänen entisen isäntänsä tyttärellä, nyt ole tuskin hamettakaan ruumiinsa werhoksi. Ja sellainen kehno koronkiskuri on ostanut Aubecourtin linnan ja tiluksset, ja wielä löytyy ihmisiä, jotka eiwät häpeä nimittäessään häntä herra Raclotiksi. Eikö enää Jumalaa olekkaan?

Näetkö, Collot, lähdin seudusta, kuin olisin tehnyt jonkun tuhmuuden. Jos olisin tänne jäänyt, olisin ladannut pyssyni suden ajoa warten, ja pensaan takse kätkettynä, odottanut häntä ja ampunut hänet".

„Siinä tapauksessa, Stanilas rukka teit wiisaammin, kun lähdit tiehesi".

„Niinpä niin. Ja kuitenkin huutawat onnettomat uhrit, alkaen Celine Noirotista, Naclotin waimosta, nyt kostoa. Celine ei ollut mikään kehno ihminen, kaukana siitä. Jumala yksin tietää, mitä hän kärsi, hän oli marttyyri, hänen petomainen miehensä antoi hänen kuolla puutteeseen".

„Kyllä kai se niin kävikin".

„Entä notario Poncelet, tiedetäänkö, mihin hän on joutunut?"

„Kerrotaan hänen olewan Pariisissa."

„Kyllä hänellä onkin waroja siellä asuaksensa, autettuansa Naclotia kaikissa tämän konnan töissä. Siinä toinen konna, jonka, samoin kuin herra Naclotinkin, tulisi olla kaleereissa. Mutta sellaisille heittiöille ei ole oikeuttakaan. Joko sitten on pitkäkin aika, kun notario Poncelet myi konttoorinsa?"

„Noin kaksi wuotta."

„Ollaanko uuteen notarioon tyytywäisiä?"

„Wallan. Se on nuori mies, noin kolmenkymmenen wuotias ja kunniallisesta perheestä. Hän on opiskellut Pariisissa ja osaa kyllä tehtäwänsä. Sitäpaitsi on hän ystäwällinen ja kohtelias kaikille ja hänellä tuntuu olewan mitä parhaat aikomukset."

„Sitä parempi seudulle."

Miehet siirtyiwät toiseen keskusteluaineeseen.

Woipi käsittää, missä mielentilassa Martha rukka oli; ei woi kertoa, mitä hän äsken oli kärsinyt ja wieläkin kärsi."

Roncourtissa, Licourin wiereisessä kylässä, sanoi Collot jäähywäiset kumppanilleen; hän oli perillä.

Waunut pyöriwät edemmäksi, Stanilas katsoi matkakumppaniinsa.

„Hywä rouwa tai neiti", sanoi hän, „me näytämme saawan tehdä seuraa aina Aubecourtiin asti. Oletteko te kotoisin niiltä seuduilta, hywä rouwa?"

Nuori tyttö ei wastannut. Hänen päänsä riippui sumeiden ajatuksien painamana rinnoille.

„Hän nukkuu", mutisi matkustaja. Hän asettui mukawasti, ojensi jalkansa nojasi päänsä waunun nurkkaan ja ummisti silmänsä. Se oli wiisainta, mitä hän tehdä woi matkakumppanin seurassa, joka ei wastannut.

Kun he saapuiwat Aubecourtiin pyysi Martha kyytimiehen pysähyttämään. Sitten astui hän ulos waunuista ja poistui nopeasti.

„Kuka tuo rouwa oli?" kysyi matkustaja kyytimieheltä.

„Ensinnäkin ilmaisen herralle, että tuo rouwa oli neiti. Ettekö todellakaan tuntenut häntä?"

„En, häntä en tuntenut. Enhän minä woinut nähdä hänen kaswojansakaan. Onko hän Aubecourtista?"

Kyllä hän Aubecourtista on. Hän oli neiti Martha Raclot."

„No perk . . .!" huudahti mies ja waipui takaisin waunuun.

Sitten mumisi hän kumealla äänellä hampaittensa wälissä:

„Kun kaikki ympäri käydään, niin sen pahempi hänelle ja hänen isälleen; minun ei tarwitse peräyttää sanaakaan siitä mitä olen sanonut."

Kun Martha ehti kotiin, oli jo aiwan pimeä; isä odotti häntä illallispöydässä. Hän kyllä näki, että hän oli surumielinen, mutta ei wiitsinyt kysyä mitä se oli.

Nuoren tytön täytyi pakottaa itseänsä syödätsensä jonkun palan.

Hän sanoi olewansa wäsyksissä.

Kun ateria oli päättynyt sanoi hän hywää yötä isällensä ja wetäytyi huoneeseensa. Lapsiraukka tarwitsi yksinäisyyttä.

Wihdoinkin saattoiwat hänen kyyneleensä wapaasti wuotaa. Sanomaton tuska puhkesi nyt esiin. Hän wäänteli käsiänsä suonenwedon tapaisesti.

Mikä kauhea epätoiwo!

Hänestä tuntui, kuin kaikki romahtaisi kumoon hänen ympärillänsä tai hän liehuisi synkän kuilun yläpuolella; hän oli murtunut.

Hänellä ei ollut enää mitään tulewaisuutta; hänen kynttilänsä oli sammunut.

Hywästi rakkauden wiehätys! Hywästi autuuden unelmat! Kaikki oli lopussa.

Wäsymyksen waltaamana, werta wuotawalla sydämellä meni Martha lewolle, mutta ainoastaan ajoittain sai hän unta, jota kamalat unennäöt häiritsiwät.

Linnan ympärillä näki hän suuren joukon kurjuutta: repaleihin kiedottuja naisia, lapsia ja ukkoja, joitten kaswoilla oli hädän ja kärsimysten leima. Kaikki huusiwat he yhteen ääneen:

„Meidän on nälkä! Leipää, leipää!"

Kaikki, suuret ja pienet, wiittasiwat linnan herraan ja huusiwat:

„Kirottu ollos sinä, Mathurin Raclot, kirottu!"

Kuudes luku.

Päiwä koitti; syysauringon waaleat säteet walaisiwat seutua.

Martha nousi ylös ja pukeutui. Isä oli jo lähtenyt kiertomatkalleen tiluksille.

Martha läksi suorastaan kotoa ja meni imettäjänsä luokse.

Hänen kaswonsa oliwat kalman waaleat, silmät alasluodut, punaiset itkusta ja onnettomuudesta.

Kelpo imettäjä oikein peljästyi.

„Martha, lapseni, mikä sinua waiwaa?" huudahti hän.

Tyttö heittäytyi nyyhkyttäen hänen syliinsä.

„Jumalani, mitä tämä on?" huusi imettäjä. Ja häneltä tulwasi kysymyksiä.

Martha keskeytti hänet kiiwaasti:

„Rakas immettäjäni, pidätkö minusta?"

„Sen teen, sen tietää taiwaan Jumala."

„Pidätkö oikein paljon minusta?"

„Enemmän kuin muusta maailmassa."

„Hywä! Kun sen teet, et saa kieltäytyä ilmoittamasta minulle asioita, joita en tunne, mutta jotka sinä hywin tiedät."

„Mitä ne sitten owat armaani?"

„Lupaa minulle, wanno."

„Wastaan kaikkiin kysymyksiisi."

„Etkö salaa minulta mitään?"

„Martha, Martha, minä en käsitä, sano . . ."

„Et saa mitään salata minulta."

„Minä en salaa."

„Sinä wannot sen."

„Wannon."

„No kuule sitten minua! Kuinka rikas on isäni ihmisten puheiden mukaan?"

„Muutamat sanowat miljonan omistaja, toiset puolentoista. Mutta, niinkuin tiedät, liijoitellaan aina."

„Liijoittelematta omistaisi isäni miljoonan?"

„Sitä en woi niin tarkoin sanoa."

„Hywä! Koettakaamme laskea yhteen. Paljonko arwoiset owat les Nouesin niityt?"

„Wähintäin kahdensadan tuhannen francin."

„Entä Aubecourtin linna tiluksineen?"

„Yhtä paljon",

„Entä le Courant-talo?"

„Yhtä paljon".

„Sitten Roucortin ja Ligouxin metsät?"

„Samoin noin kaksisataa tuhatta francia".

„Meillä on siis jo kahdeksansataa tuhatta francia. Jos tähän lisäämme les Treillesin pikku salon ja les Bousguesin talon, wiinikunnaiden, les Haurien laitumien ja muutamien muiden pikku tilojen arwon saamme kyllä kaksisataa tuhatta francia lisäksi. Olemme siis päässeet miljoonaan. Mutta tässä on waan kiinteä omaisuus. Mutta isäni noudattamalla elintawalla säästyy kyllä paljon ja kun ei hän nyt pitkään aikaan ole mi-

tään ostanut, on melkoinen summa puhdasta rahaa, ehkäpä tuo puoli miljoonaa, jota pidetään liijoiteltuna".

„Herra Jumala, kuinka nopeasti sinä, lapseni, tuon kaiken laskit! Aiwan niin se on, aiwan niin".

Nuori tyttö puhui nopeasti, kiihkeästi, kuumeen tapaisesti.

„Mutta", jatkoi hän, „puhukaamme waan siitä, mitä on ulkona; se nousee miljoonaan".

„Niin miljoonaan."

Kun isäni yli kaksikymmentä wuotta sitten meni äitini kanssa naimisiin, oli hän ainoastaan wuokraajan renki."

„Se on totta".

„Rikkaaksi nimitetään sitä maanwiljelijää, jolla on sadan tai sadan wiidenkymmenen tuhannen francin arwosta maata".

Sellaisia ei ole monta tässä piirissä".

„Olkoon! Ottakaamme sentään Aubecourtin rikkain maanwiljelijä. Pitkänkö ajan tarwitsisi hän päästäksensä ahkeralla työllä ja suurella säästäwäisyydellä miljoonan omistajaksi?"

„Pitkänkö ajan, Martha? Koko elinaikansa ja wielä kymmenen muunkin".

Nuori tyttö tukahutti huokauksen ja pyyhkäsi nopeasti kädellään hikeä waluawaa otsaansa.

„Ja isäni", sanoi hän witkaan, pysähtyen joka sanan wälillä, „joka wiisikolmatta wuotta sitten ei omistanut maan tilkkuakaan, omaa nyt mijoonan. Sano minulle, miten on Mathurin Raclot menetellyt kerätessään niin suuren omaisuuden?"

Tuo kelpo waimo istui hetkisen aiwan ällistyneenä.

„Sen sanon sinulle, lapseni," änkytti hän. „Ensinnäkin ei herra Raclot milloinkaan ole ollut samanlainen, kuin muut ihmiset, hän ei ole wälittänyt muusta kuin työstä. Woi, hän ja äitisi owat saaneet kyllä kowaa kokea".

Martha wastasi wilkkaasti:

„Waikkapa entiseltäänkin olisi rikas, ei kerätä miljoonaa maan työllä. Sanoithan sen itse äsken".

Totta kyllä, lapseni, mutta tiedäthän, että äitisi sai perinnön".

„Niin hän sai periä Martin-tädin. Suuriko oli perintö?"

„Kokonaista kaksisataawiisikymmentä tuhatta francia, kaikki puhtaassa rahassa."

„Wielä olemme kaukana miljoonasta".

„Olemme, Martha, mutta isäsi on ostanut paljon, paljon maata ja hywillä ehdoilla."

„Tulemme pian isäni kauppoihin. Mutta, imettäjä, muistan kuulleeni,että Martin-tädillä oli weli Pariisissa".

„Niin olikin."

„En tunne tätä Martin-tädin weljeä, en ole milloinkaan häntä nähnyt, eikä isänikään ole hänestä minulle sanaakaan puhunut. Ehkei hän eläkään. Mutta eikö hänellä ollut useampia lapsia?"

„Wiisi lasta, Martha, niin kerrottiin."

„Saiko äitini eno lapsinensa periä Martin-tädin samoin kuin äitinikin?"

„Ei, äitisi täti antoi hänelle kaikki".

„Ja teki weljensä perinnöttömäksi?"

„Niin".

„Martin-tädin weli oli siis warakas?"

„Ei, päinwastoin oli hän köyhä kuin Job, raukka".

„Wiisi lasta! Ja hänen sisarensa teki hänet perinnöttömäksi!" huudahti nuori tyttö katkerasti.

Hän arwasi mikä inhottawa osa isällään oli ollut tässä perintöjutussa.

Hetken istui hän waiti sitten jatkoi hän:

„Tekikö isäni äitini onnelliseksi?"

„Eipä erittäin, Martha, eipä erittäin", wastasi tuo kelpo eukko, joka ei wielä tiennyt, mitä Martha tarkoitti.

Muistaen Stanislaan sanat, sanoi Martha itsekseen:

„Sillä tawoin siis: äitiraukkani sai kuolla nälkään".

Hän jatkoi ääneensä:

„Sen mukaan kuin minulle on kerrottu, en olisi jäänyt henkiin, ellen onnekseni olisi saanut sinua imettäjäkseni".

„Sitä en tahdo wäittää armaani, mutta totta kyllä on, että maailmaan tullessasi olit heikko ja huono, oikea linnun poikanen, todellakin".

„Saitko kohtuullisen palkkion minulle omaamastasi hoidosta".

„Minulla ei ole mitään walittamista; sain aiwan säännöllisesti sopimuksemme mukaan ja sitä paitsi lähetti äitisi, miehensä tietämättä, minulle silloin tällöin yhtä ja toista hywää".

„Osoittaaksensa muille hywää täytyi siis äitiraukkani pettää isää. Hän on ahne ja kowa kaikkia kohtaan, jotka owat tekemisissä hänen kanssaan. Eikö totta?"

„Martha, isäsi on kowa itseänsä kohtaan. Jumala warjelkoon minua sanomasta mitään pahaa herra Raclotista hänen lapselleen!"

„Ja sentään, rakas imettäjä, täytyy sinun sanoa minulle, mitä seudun ihmiset hänestä ajattelewat".

„Martha, Martha!" sanoi tuo kelpo eukko kauhistuen.

„Olet luwannut, niin wieläpä wannonutkin, wastaawasi kaikkiin kysymyksiini, etkä salaawasi mitään minulta".

„Mutta rakas lapseni . . ."

„Anna kuulua waan! Tiedän jo ennestäänkin paljon".

„Ah . . ."

„Tiedän, että kaikki inhoowat isääni, että häntä sanotaan konnaksi, roistoksi, kelwottomaksi ihmiseksi".

„Woih, woih!" huokasi imettäjä antaen päänsä waipua alas.

„Tiedän että isääni kirotaan ja häntä kohtaawa kirous kohtaa hänen tytärtänsäkin".

„Martha, Martha, mutta ethän sinä ole mitään tehnyt! Sinä olet enkeli, sinä!"

„Minä", wastasi nuri tyttö sydäntä särkewällä äänellä, „minä olen isäni tytär ja kun minä olen Mathurin Raclotin tytär kaihtawat kaikki minua ja katselewat minua inholla. Sen wuoksi ei minulla olekaan ainoatakaan ystäwää Aubecourtissa, waan karttawat kaikki minua kuin ruttoa."

Tämän sanottuaan ei lapsiraukka woinut pidättää kyyneleitään ja nyyhkytystään.

„Jumalani! Herra Jumalani!" waikeroi eukko.

Nuori tyttö pyyhkäsi silmänsä, tukahutti huokauksensa ja saawutti pian wakawuutensa.

„Rakas imettäjä", sanoi hän, „kerro minulle, miten isäni, käweltyänsä ensin auran perässä le Courant-talossa, pääsi sen omistajaksi?"

„Martha, lapseni, minä pyydän".

„Minä tahdon tietää sen", sanoi tyttö käskewällä äänellä".

„Älä suutu, Martha! Kun sitä waadit, niin sanonkin sen sinulle . . . Kuitenkin — sen sanon ennakolta — en tiedä itse puolestani mitään, toistan waan, mitä muut owat kertoneet".

„Lambert oli mennyt naimisiin wuokraaja Michaudin tyttären kanssa. Michaudin kuoltua oli perintö jaettawa neljän lapsen kesken. Lambert piti talon, mutta hänen täytyi lunastaa sen toisilta perillisiltä melkoisella summalla. Siihen täytyi hänen lainata ,ja hän kääntyi Ponceletin, notarion, puoleen. Hän ei mennyt isäsi luokse, waikka hän kyllä tiesi, että tämä woisi häntä auttaa. Tiedettiin nimittäin, että herra Raclot lainasi ainoastaan suurta korkoa wastaan.

Notariolla oli aina rahoja ja hän lainasi kenelle tahansa, wakuutta wastaan tietysti. Hän kertoi niiden olewan sellaisia waroja, joita oli hänelle talletettawaksi jätetty, mutta todenteolla oliwat kaikki rahat herra Raclotin ja notario oli waan wälittäjänä.

Isäsi nimi ei näy milloinkaan olleen asiakirjoissa; notariolla oli käytettäwänään henkilöitä, jotka tätä warten lainasiwat nimensä hänelle.

Lambertin täytyi antaa seitsemänkymmenen tuhannen markan welkakirja, mutta sai ainoastaan wiisikym-

mentä tuhatta. Tästä näet, ettei notario kohdellut häntä paremmin kuin herra Raclot olisi tehnyt.

Hänen täytyi suorittaa laina kuudessa vuodessa viiden prosentin vuotuisella korolla."

„Kauheata", mutisi nuori tyttö itsekseen.

„Onnettomuudeksi", jatkoi eukko, „sai Lambert-raukka kokea kaikellaisia vastoinkäymisiä: yhtenä vuonna rakeet tuhosivat hänen elonsa, seuraavana vuonna vahingon valkeat hävitti hänen latonsa ja eloaittansa ja kaiken onnettomuuden lisäksi raivosi kuolema hänen tallissaan ja tarhassaan.

Miesrukka joka korkojen suoritukseksi oli pannut toivonsa eloihinsa ja karjakauppaan ja toivonut kuudessa vuodessa selkiävänsä asiasta, ei voinut suorittaa edes korkoja, vaan täytyi hänen kääntyä notarion puoleen, joka sellaisilla ehdoilla kuin kerroin, nurkumatta lainasi mitä talon viljelykseen tarvittiin.

Hän alkoi juuri voipua ja toivoi aikojen kuluessa voivansa korvata kärsimänsä vahingot, kun kuolema äkkiä tempasi hänet pois".

„Miesrukka" huudahti Martha. „Kenpä tietää, eikö velkaantuminen hänen kuolemaansa riennättänyt."

„Niin sitä kerrottiin lapseni, mutta ihmiset puhuvat niin paljon, niinkuin tiedät."

„Jatka, jatka!"

„Rouva Lambert ei ollut vielä tointunut siitä iskusta, joka häntä oli kohdannut, kun hänet velvoitettiin lyhyen ajan kuluessa suorittamaan satakaksikymmentä tuhatta francia, minä oli hänen miehensä saaman lainan korkojen ja pääoman summa. Sitä hän ei luonnollisesti voinut tehdä. Silloin sekaantuivat virastot

asiaan, hänelle alkoi tulla haasteita ja päätöksiä, hänen omaisuutensa kirjoitettiin ja lopuksi seurasi ryöstöhuuto kauppa."

„Paljostako le Courant myytiin?"

„Sadastakolmestakymmenestä tuhannesta francista, tuskin puolesta hinnasta."

„Isäni siis sai talon noin kahdeksallakymmenellä tuhannella francilla?"

„Niin."

„Mitä jäi wielä leskirukalle?"

„Ei mitään. Mitä kalustosta, eläimistä, eloista ja rehuista saatiin meni oikeudenkäynti-kustannuksiin."

„Mutta tämähän on kauheata."

„Mutta Martha, miksi tahdoit."

„Kun se oli wälttämätöntä."

Hän jatkoi surullisella äänellä:

„Ja molemmat toiset talot, les Nouesin niityt, la Nourien laitumet, wiinitarhat ja metsät on isäni saanut samalla tawalla?"

Imettäjä painoi päänsä alas wastaamatta.

„Koronkiskominen", jatkoi nuori tyttö, „uloshaut, pakkohuutokaupat owat siis häwittäneet useampia ihmisiä yhden ainoan eduksi. Tämä kauhea toiminta alkoi perinnön ryöstölle, sitä seurasiwat inhoittawat keinottelut toisten onnettomuuksien johdosta; leskiä ja orpoja saatettiin kurjuuteen. Kaikkialla missä isäni on kulkenut, on hän jättänyt jälkeensä kurjuutta, kärsimisiä ja kyyneleitä."

„Mikä häpeä, mikä häpeä!" jatkoi hän. Hän peitti kaswonsa käsillään ja alkoi itkeä.

Imettäjä katseli häntä hämmästyneenä tietämättä mitä sanoisi, itkien kun näki Marthan itkewän.

Hänen olisi täytynyt olla waiti; nyt katui hän katkerasti sitä että oli puhunut.

Mutta Martha oli niin tahtonut wieläpä waatinutkin.

Wanha eukko käsitti aiwan hywin, ettei tuo nuori tyttö hywäksynyt isänsä menettelyä, wieläpä oli häpeilläänkin siitä; mutta hän ei woinut aawistaa kuinka suuri lapsirukan epätoiwo oli ja mitä seurauksia näistä paljastuksista olisi.

Hetken kuluttua nosti Martha päätänsä, hänen sydämensä täyttäwä katkera tuska kajasti noilta kauniilta, waaleilta kaswoilta.

„Kiitos, rakas imettäjä!" sanoi hän.

„Älä minua kiitä!" huudahti eukko.

„Kyllä, sillä minun täytyi saada selko asiasta. Muuta ei minulla ole sinulta pyydettäwää, nyt tiedän kaikki."

„Martha, sinun katseessasi on jotain, joka saa minut niin pahaa aawistawalle mielelle. Lapsi, mitä aijot tehdä?"

„Siitä saat pian tiedon."

Hän nousi ylös, tarttui eukon molempiin käsiin, puristi niitä omissaan, suuteli häntä sitten tyttären hellyydellä ja riensi pois.

Mathurin Raclot ei ollut wielä palannut tawalliselta käwelymatkaltaan, kun Martha saapui kotiin, hän sulkeutui heti huoneesensa.

Riutuneena waipui hän tuolille ja istui siinä pitkän ajan ajatuksissaan. Rinta aaltoili raskaasti ja hän hengitti tuskallisesti.

Hän tajusi tuon kauhean onnettomuuden woimatta määritellä koko sen laweutta. Mutta hän tuumaili että kuolema olisi hänelle elämää satakertaisesti parempi.

„Tässä siis on," sanoi hän itsekseen, „selitys isän, hämmästyttäwään rikkauteen. Hän on rikastunut epärehellisellä, epäluonnollisella tawalla, hirweällä julmuudella käyttäen hywäksensä toisten onnettomuutta. Minä olen koronkiskurin tytär, miehen josta halweksimalla puhutaan ja josta ihmiset kääntywät inholla ja kauhulla.

Tuo onneton! Ja minä olen hänen tyttärensä!

Olen saanut kaswatuksen, koulumaksoni, niin, kaikki mitä olen kuluttanut owat synnin rahoja, warastettuja. Minä syön orpojen leipää, jotka nälissään walittawat ja riepuihinsa kääriytyneinä wilusta wärisewät, heillä ei talweksi ole puita eikä hiiliä ja minä lämmittelen, minä, tämän takan tulen ääressä!

Hän oli noussut ylös ja käweli pitkin askelin edestakaisin suuresti kiihtyneenä.

„Kauheata, kauheata!" huudahti hän. „Eiwät edes päälläni olewat waatteet ole omiani."

Hänen katseensa sattuiwat kuwastimeen. „Ja nämät jalokiwet," lisäsi hän surullisesti, „renkaat korwissani, sormus sormessani! Woi, ne polttawat minua!"

Hän tempasi sormuksen sormestaan, renkaat korwistaan, pani ne koteloihin ja lukitsi laatikkoon, jossa entiseltään oli rannerengas ja ne helppohintaiset koristeet, joita hän kouluajan oli pitänyt.

Hän oli imettäjänsä luo mennessään pukeutunut yksinkertaiseen mustaan kasimirhameesen, joka ei enää ollut uusikaan. Olihan hänellä muita pukuja, komeim-

pia, kalliimpia ja warsinkin sellaisia, jotka häntä paremmin waatettiwat.

Kun hän katsahti kuwastimeen, huokasi hän sanoen: „Näin on hywä.“

Georges de Santenayta odotettiin linnaan ja pian oli hän saapuwa.

Woi, Martha ei enää woinut eikä tahtonutkaan ajatella koreilemista.

Kello puoli kaksitoista toi muuan palwelija terweisiä isältä, että häntä odotettiin saliin.

Nopeasti pyyhki hän kostealla nenäliinällä kaswonsa, kuiwasi kyyneleensä ja lähti, liikutettuna ja wawisten, huoneestaan. Mutta salin owea awatessaan oli hän jo saawuttanut malttinsa.

Georges oli saapunut hetki sitten ja piti seuraa tulewalle apilleen.

Herra Raclot näytti wirkeältä ja iloiselta, mikä oli omituinen wastakohta tuskalle, joka näkyi nuoren tytön kaswoissa ja nöyrissä liikkeissä.

„Hywää päiwää, isä, hywää päiwää Georges!“ sanoi Martha ojentaen kätensä nuorukaiselle.

Hämmästyneenä ja lewottomana tarttui Georges hänen käteensä, puristi sitä hellästi ja kumartui syleilläksensä morsiantaan.

Tämä ei liikahtanutkaan.

„Hm, kummallista tuo,“ mutisi herra Raclot, „mitähän se tietää?“

Georges oli waalennut ja tunsi sydämensä kutistuwan kokoon; hänen lewottomuutensa kaswoi ja hän tunsi epämääräistä aawistusta jostain tapahtuwasta onnettomuudesta. Hän piti yhä Marthan kättä omassaan ja katseli häntä kummastuneena.

Herra Raclot kynsäsi korwallistaan.

„Martha," sanoi Georges matalalla äänellä, „kuinka surullisilta näytätte ja kuinka kunmallisesti otatte minua tänään wastaan".

Martha waan huoahti.

„Martha, rakastettu Martha! Mikä teitä waiwaa? Woitteko pahoin? Ettekö tahtoisi sanoa minulle, mikä teitä waiwaa?"

„En nyt, herra Georges!"

„Milloin sitten?"

„Aamiaisen jälkeen."

„En siis petykään, Martha. Teillä on surua?"

Niin".

„Suuri suru?"

„Niin".

Nuorukainen tunsi Marthan jääkylmän käden wapisewan omassaan.

Häntä kauhistutti.

„Minä pelkään", sanoi hän itseksen.

Martha weti hiljaa kätensä pois.

Hän hymyili surullisesti ja painoi päänsä alas.

„Hm, hm," mutisi herra Raclot, „perhana minut wieköön, jos tästä mitään ymmärrän."

Nuo kolme henkilöä oliwat hankalassa asemassa. Onneksi tuli palwelija ilmoittamaan, että pöytä on katettu.

Georges tarjosi morsiammelleen käsiwartensa ja mentiin ruokasaliin.

Ateria oli hywin yksinkertainen: keitettyjä munia, kotlettia, perunahakkelusta ja jälkiruoaksi hedelmiä.

Herra Raclot ei milloinkaan tuhlannut.

Martha, joka edellisenä päiwänä oli tuskin palaakaan maistanut, maistoi nyt joka ruokalajia. Hänen täytyikin Georgesin tähden, jolle hän tarjosi. Tämä oli kulkenut pitkän matkan ja tarwitsi siis wahwistusta.

Kahwin jälkeen nousi herra Raclot, jota tyttärensä surumielisyys waiwasi, sanoen että hän aikoi mennä puistoon polttamaan piipullisen tupakkaa — tekosyy jolla hän toiwoi pääsewänsä pois ja antawansa nuorille tilaisuuden haastella rauhassa kahden kesken.

„Isäni", sanoi Martha, „pyydän teidän wiipymään wielä hetken; polttakaa waan täällä, niinkuin muulloinkin teette. Minulla on wähän sanottawaa herra Georges de Santenaylle ja toiwon, että tekin sen kuulette".

„Wai niin," sanoi ukko ja katsella wilkutteli nuorukaista.

Hän pisti piippuunsa, sytytti sen, istui uudelleen tuolillensa sanoen:

„Annappa nyt kuulua, Martha, mitä sinulla on herra de Santenaylle sanottawaa jota minunkin täytyy kuunnella".

Nuori tyttö kääntyi Georgesin puoleen ja sanoi kooten kaiken woimansa ja rohkeutensa:

„Herra Georges, tulen saattamaan teidät sangen surullisesksi ja pyydän jo ennakolta anteeksi. Sitten kun wiimeksi olitte täällä, olen paljon miettinyt ja tarkoin harkittuani tehnyt päätöksen. Herra de Santenay, meidän ei olisi pitänyt milloinkaan kohtaaman toisiamme, se oli onnettomuudeksi, mutta te olette unohtawa minut, ettekä enää ajattelewa minua."

„Unohtaa teidät, en ajatella teitä!" huudahti nuorukainen kokonaan suunniltaan.

„Niin täytyy tapahtua, herra Georges. Olen wakaasti päättänyt, etten mene naimisiin."

Nuori mies päästi huudahtuksen ja — kalman waaleana, kauhistuneena, tahtomatta uskoa korwiansa — hypähti hän tuolilta ikäänkuin käärme olisi häntä pistänyt.

Herra Raclot pureskeli piippunsa wartta polttamatta ja katseli heitä suurin silmin.

„Martha, Martha, mitä sanotte?" lausui Georges tukahutetulla äänellä.

„Mitä hän sanoo," tokasi herra Raclot, tuhmuuksia, sen kyllä kuulette."

Martha loi häneen silmäyksen, joka pakoitti hänen luomaan katseensa alas ja toisti hitaasti mutta wakawalla äänellä:

„Minä en tahdo mennä naimisiin."

Nuorukainen nojasi otsansa käteensä. Kumea walitus kuului hänen huuliltansa ja hän lausui:

„Mutta minä en käsitä, Jumalan nimessä, en käsitä mitään. Mitä tämä tietää?"

„Todellakin, herra de Santenay", sanoi Raclot, joka oli noussut ylös, „en minäkään käsitä enemmän kuin tekään; luulen, ettei Martha tällä hetkellä ole täydellä järjellään. Mitä hän äsken lausui, on niin järjetöntä, etten todellakaan tiedä, olenko kotonanikaan. Jätän teidät kahden tyttäreni kanssa, herra de Santenay. Puhukaa hänelle, niinkuin teidän tuleekin tehdä ja minä toiwon, että hän tulee järkiinsä."

Näin sanoen poistui herra Raclot näköjään hywin tyytymättömänä, löi owen kiiwasti kiini, ikäänkuin olisi

ollut suutuksissaan, meni puistoon ja sytytti sammuneen piippunsa.

Hänen ensimäinen ajatuksensa kuultuaan ettei Martha halua naimisiin, oli tälläinen:

„Mutta enhän muuta toiwokaan. Kun ei hän mene naimisiin jää wiisikymmentä tuhatta francia minulle."

Saituri oli siis helposti lohdutettu.

Kun Georges oli kahden Marthan kanssa lankesi hän polwilleen ja lausui luoden häneen katseen, josta kajasti sanomaton tuska.

„Martha, rakas Martha, armottomasti haawoitatte minua. Ja minkä wuoksi? Mitä teillä on minua wastaan? Mitä olen tehnyt?"

„Ette mitään, herra Georges;" Lapsiraukka hengitti kiiwaasti ja koko hänen ruumiinsa wapisi.

„Miksi minua näin kohtelette? Mikä pahahenki teihin tämän on saattanut? Martha, minä rukoilen, puhukaa, selittäkää!"

„Minulla ei ole mitään sanottawaa, herra Georges".

„Martha," lausui nuorukainen nousten ylös, „minä en mitään petollisia toiweita pidä mielessäni, tunnen teidät kyllin tietääkseni, ettette päätöksestänne luowu. Sen wuoksi lähdenkin täältä, waikka epätoiwo sydämmessäni; te tuomitsette minut elinkautiseen kidutukseen. Mutta, Martha, te ette ole syyttä, aiheetta tehnyt tätä hirweää päätöstä, ja minä olen oikeutettu saamaan tiedon . . . ."

„Herra Georges, älkää kysykö minulta mitään; minä en woi mitään wastata".

„Martha, waiti olonne on pahempi, kuin pahin,

mitä minulle ſanoa woitte. Ettekö käſitä, että waikenemiſellanne ſaatatte minut luulemaan mitä tahanſa".

„Ei, ei huudahti hän wilkkaasti, „älkää luulko mitään, minä pyydän herra Georges, älkää koettako arwata, ſaada tietää . . ."

Nuorukainen ſeiſoi hetken waiti, katſellen häntä ſurulliſesti. Sitten puristi hän päätään ja jatkoi katkeralla äänellä:

„Kun pari tuntia ſitten ſaawuin Aubecourtiin, olin onnelliſin ihminen maailmassa, enkä luullut, että mitään autuutta woitaiſiin onneeni werrata; kaikki hymyili minulle: aurinko, puut, pellot, talot. Uin ilojen aalloissa, ſydämeni oli täynnä elämän halua: ſainhan kohdata teidät. Woi, Martha kuinka wähän ſaatoin aawistaa, mikä ukon isku minua odotti."

Nuori tyttö ei woinut pidättää huokaustaan.

Nuorukainen jatkoi:

„Ei mikään, ei mikään woinut ſaattaa minua ajattelemaan, että tänään kohtaiſin aiwan toiſen Marthan. Kolme päiwää ſitten istuimme tässä käſi kädessä, katſoen teihin, te wastaſitte hymyilyllä, iloiſesti juttelimme tulewaiſuuden aikeistamme, kaikesta ſiitä onnesta ja riemusta, mikä meille näytti olewan ſuotuna; te olitte niin iloinen, Martha, ja ſydämeni lämpeni teidän loistawista katſeistanne.

Sanoin teille ſilloin kättänne puristaen: Martha, minä jumaloin ſinua! Ja te wastaſitte luokſeni hiipien: Georges, minä rakastan ſinua!

Jäalla erotessamme ſyleilimme toiſiamme, niinkuin ainakin ja äänenne, joka ei ole enää ſamallainen, kuiskaſi korwaani: Georgeſini, näemme pian toiſemme.

Siitä on nyt kolme päiwää. Iloisena lähdin, iloisena palasin takaisin, sanoen itsekseni: hän odottaa sinua! Tässä seison nyt edessänne, kaikki on walmiina awioliittomme waralle, muotoseikat owat suoritetut ja nyt te sanotte: en tahdo mennä naimisiin."

Nuori tyttö painoi itkien päänsä alas.

„Mitä on näiden kolmen päiwän kuluessa tapahtunut?" jatkoi Georges. „Olen sitä teiltä kysynyt ja te kieltäydytte wastaamasta. Woi, Martha, Martha, jos olen ansainnut tämän julman rangaistuksen, niin sanokaa ainakin se minulle!"

Hän huokasi sywään ja jatkoi kyynelsilmin:

„Te, Martha, woitte waatia, että teitä kunnioitetaan, kuin jumalatarta. Ettekö luule minun kylliksi teitä rakastawan, rakastawan niinkuin te ansaitsette tulla rakastetuksi?"

„Älkää puhuko siten!" huudahti hän.

„Siinä tapauksessa, Martha neiti", lisäsi hän wakawasti, „ette te enää rakasta minua."

„Minäkö?"

„Ehkäpä ette ole milloinkaan rakastanut minua," jatkoi hän. Suotte minulle tilaisuuden sellaisen otaksumiseen, Martha. Suotte minulle tilaisuuden luulemaan että huulenne walehteliwat silloin kuin sanoitte sisarelleni, ystäwättärellenne: minä rakastan herra Georgesta, että huulenne walehteliwat, kun helliin lemmen kuiskeisiini wastasitte minulle itselleni: Georges, minä rakastan sinua!"

„Herra Georges", wastasi hän sammuwalla äänellä, „te murratte sydämeni."

„Entä minun, Martha! Luuletteko te säästäwänne

sitä? Te haawoitatte minua julmemmin, kun jos olisitte puukon rintaani iskenyt ja sentään minä kiusaan teitä! Koko olentoni on kapinassa ja minun tulee olla waiti. Te julistatte hirweän tuomion, joka minut murhaa, minut tappaa, sillä kuolemantuomio tämä on ja tahdotte että minä siihen suostuisin wastauksetta. En, en milloinkaan!

Kaiken luottamuksen, mitä miehen sydämessä woi olla, omasin teille, tulewaisuus näytti minusta niin ihanalta ja hymyilewältä, kun te olitte siihen liitetty ja te, te murratte rauhani. suljette tulewaisuuteni owen. Mutta se on pahempi kuolemaa!

Martha, minä rakastan teitä! Täytyy minunkin puolustaa onneani ja henkeäni."

Lapsiraukka peitti kaswonsa käsillään.

„Martha" toisti nuorukainen, „rakastetteko minua wielä?"

Hän nosti päänsä ylös ja lausui sanoin kertomattomalla äänellä:

„Kyllä, herra Georges, minä rakastan wielä teitä."

„Te rakastatte minua ja sysäätte minut säälimättä pois! Miten woin tämän käsittää?"

„Minä en woi tulla waimoksenne."

„Mutta miksi ette, Jumalan tähden, miksi ette?"

„Jos woisin wastata teille, ei teidän olisi tarwinnut kysyä."

„Käsitän kyllä, että odottamaton este on wälillemme tullut, mutta sanokaa minulle, Martha, mikä se on, niin minä sen poistan."

„Tämän esteen suhteen, herra Georges, emme woi mitään, ette te, en minä, eikä kukaan muukaan."

„Enkä edes saa tietää mikä se on."

Hän wastasi päätään pudistaen.

„Se on siis salaisuus!" huudahti nuorukainen.

„Niin."

„Minun täytyy siis luopua teistä?"

„Niin herra Georges!"

„Ainiaaksi?"

„Ainiaaksi!"

„Pidättäkää Martha!" huudahti nuorukainen lewottomuuden liikkeellä, jota ei woinut pidättää. „En tiedä, mitä ajattelisin. Wielä kerran, te annatte minulle tilaisuuden otaksua mitä uskomattomimpia asioita."

Nuori tyttö wawahti ja katseli Georgesta selwästi nähtäwällä tuskalla ikäänkuin olisi tahtonut tunkeutua hänen sisimpiin ajatuksiinsa.

„Woi, kuinka olen onneton!" huudahti hän äkkiä.

Hänen woimansa oliwat lopussa. Hän waipui tuolille, peitti taasen kaswonsa käsillään ja purskahti itkuun.

Ei Georgeskaan woinut pidättää kyyneleitään.

„Woi, Martha", huokasi hän, „minne on joutunut onni, josta uneksimme?"

„Wait, wait", wastasi hän särkyneellä äänellä, „te kidutatte minua."

He istuiwat kauwan toistensa wieressä sanaakaan lausumatta.

„Martha", sanoi nuorukainen wihdoin, „minä menen isänne luo. Mitä sanon hänelle?"

„Että päätöksenі on järkähtämätön . . . ."

„Toisin sanoen, että ette enää huoli Georges de Santenayta miehekseni?"

„Herra Georges“, wastasi hän, minä en woi tulla waimoksenne, enkä kenenkään muunkaan.“

„Te ette aina tule puhumaan samoin“, sanoi nuorukainen hieman katkerasti. „Toinen ehkä on minua onnellisempi.“

Martha nousi puoleksi, hänen silmänsä säihkyiwät.

„Kukapa ottaisi minunlaiseni tytön waimoksensa!“ huudahti hän aiwan suunniltansa.

Georges peräytyi pari askelta takaperin, hänet waltasi ilkeä ajatus, jonka hän kuitenkin poisti mielestään.

Pikemmin woipi epäillä auringon waloa, kuin Marthan siweyttä ja puhtautta.

Hiljaisuus wallitsi taasen.

„Neiti Martha“, alotti Georges, „järkähtämättömän päätöksenne mukaan jätän siis teidät ainiaaksi.“

„Niin ainiaaksi.“

„Emmekä enää näe toisiamme.“

„Niin täytyy tapahtua.“

„Ja tahdotte, että unohdan teidät.“

„Niin, unohtakaa minut!“

„Hywästi, neiti Martha!“

„Hywästi, herra Georges!“

„Tämä on siis teidän wiimeinen sananne ja sen lausutte niin kylmästi. Todellakin saatan epäillä, onko teillä sydäntä.“

Lujamielinen tyttö päästi sydäntä särkewän huudahduksen.

„Tämä on liiaksi“, waikeroi hän.

Hän wäänteli käsiään suonenwedon tapaisesti, raukka epätoiwoissaan.

„Mutta mitä tahdotte minun sanowan, mitä tahdotte tekewän?“ huudahti hän mielipuolena tuskasta.

Wihdoinkin käsitti Georges, ettei mitään toiwoa ollut, että kaikki oli lopussa. Hän katsoi kauwan Marthaan katseella, jossa sääli yhtyi suruun, huokasi ja riensi ulos salista.

„Woi, kunpa saisin kuolla!“ sanoi Martha itsekseen. Hänen päänsä waipui taasen käsien waraan ja hän istui ikäänkuin onnettomuutensa painon musertama.

Nuorukainen meni herra Raclotin luo, joka huolestuneen näköisenä käweli puiston käytäwällä. Hän näki heti, että Georges oli suunniltaan.

„Noh?“ kysyi hän tyynesti.

Nuori insinööri pudisti surumielisesti päätään.

„Ette siis ole sopineet?“

„Kaikki on mennyttä, elämäni onni murtunut. Minä en enää saa nähdä neiti Marthaa; hän on pyytänyt, etten enää muistelisi häntä, että unohtaisin hänet, mutta se on tuiki mahdotonta.“

„Ette siis puhunut oikein kauniisti hänelle?“

„Kaikki, mitä sydämeni tunsi, sanoin hänelle.“

„Entä, mitä hän wastasi?“

„Aina waan samaa! En tahdo mennä naimisiin.“

„Entä syy?“

„Se on hänen salaisuutensa, herra Raclot ja sen hän säilyttää omanansa.“

„Nuorukainen huokasi, sanoi jäähywäiset herra Raclotille ja puolen tunnin kuluttua oli hän jo etäällä Aubecourtista.

Epätoiwoisena poistui hän, kuolema sydämessään, katkerasti mietiskellen inhimillisten olojen häilywäisyyt-

tä ja kyseli itseltään oliko tuo onneksi sanottu muuta kuin unelma, houkutteleva näky.

Turhaan etsi hän selitystä tyttörauvan omituiseen menettelyyn. Hän ei voinut päästä selville siitä. Jotain tässä varmaan oli kätkettynä.

Suutuksissaan ei hän ollut, eikä hän kaikesta tästä huolimatta epäillyt Marthaa, niin rajaton ja kunnioitusta täynnä oli hänen rakkautensa tuohon nuoreen tyttöön.

Muuten tunsi hän itsekin, että Martha oli uhriksi joutunut.

Seitsemäs luku.

Kun Georges de Santenay oli lähtenyt herra Raclotin luota, tuumiskeli jälkimmäinen, että hän kyllä aikoinaan tapaisi tyttärensä ja läksi laweille niityilleen Les Noues'in luona laskeaksensa siellä olewat härkänsä.

Talwi jäineen ja lumineen oli lähellä; wielä wihannoiwa ruoho oli pian katoawa; hänen täytyi ryhtyä myymään lihotettuja härkiä, joiden sijaan taasen ensi keväänä ostaisi laihoja elukoita.

Kun herra Raclot tarkasteli karjaansa, ei hän ensinkään muistanut tytärtänsä, hän waan laski, että sadasta elukasta saisi hän woittoa ainakin wiisitoista tuhatta francia.

Les Nous'in laitumilta poikkesi hän le Courantiin, oli jo yö kun hän ehti takasin linnaan.

Hän kysyi tytärtänsä ja sai kuulla, että Martha wielä oli salissa.

Hän päätti mennä sinne, puolittain arkana, ikäänkuin olisi hän asian aawistanut.

Martha oli lakannut itkemästä. Hän oli jo ennättänyt toipua tuosta kauheasta mielenkiihkosta ja warmistua päätöksessään. Näköjään oli hän siis tyyneenä, kun isä sanoi:

„Hywää iltaa tyttäreni."

„Hywää iltaa, isä."

„Hän ei puhu minulle mitään, tämäpä wasta hullua on", mutisi Raclot.

Hän läheni akkunaa, näytti katselewan ulos, aukasi ja sulki kaapin owia, siirteli tuolia woittaaksensa hänin sä; wihdoin istui hän.

„No, Martha, mitähän meillä nyt olisi haastelemista?"

Nuori tyttö katsahti häneen odottaen jatkoa.

„Hm, hm, sinä siis peruuttamattomasti olet ewännyt Georges de Santenay-rukan?"

„Olen,. isä".

„Etkä enää tahdo mennä naimisiin?"

„Olenhan sen sanonut, isä".

„Meidän kesken, Martha, witkastelit liiaksi, ennenkuin huomautit hänelle, ettei hän enää saisi tulla tänne".

„Sen myönnän".

„Jos olisit sen hänelle sanonut, ennenkuin asia ilmoitettiin mairille ja ennenkuin kirkkoherra kuulutti teidät, ei onnettomuus olisi ollut lähimaillekaan niin suuri".

Niinkö luulette isä?"

„Siitä olen warma".

Martha painoi päänsä alas, isä koki rauhottaa häntä.

„Eikö joka päiwä kihlauksia purjeta. Nuorella tytölläkin on kai, perhana wieköön, oikeus miettiä asiaa ja sanoa: ei, en tahdo!

Palataksemme tuohon nuorukaiseen, niin poistui hän jotenkin nolona ja surkean näköisenä. Minua ei ensinkään kummastuttaisi, jos hän tästä sairastuisi. Hänen suhteensa toimit sinä nopeasti. Saat olla huoleti, Martha! Hän ei palaa takaisin.

Mitä minuun tulee, olin minä, näetkös, suostuwainen tähän liittoon, kun sinä sitä toiwoit. Nyt et enää wälitä siitä; minä tyydyn siihenkin. Saan pitää sinut, saamme olla edelleenkin yhdessä. Isä ei ilomielin katsele, kun wieras mies tulee ja wie pois hänen tyttärensä. Aiwan niin Martha, älä mene naimisiin! Kun kaikki ympäri käy, niin ei sinun tarwitsekaan sitä tehdä. Miksi sen tekisit? Et sinä paremmille oloille pääse, kuin sinulla nyt on".

Nuori tyttö kuunteli. Tyynenä pysyäksensä tarwitsi hän koko tahdon woimansa.

„Mutta Martha," jatkoi Naclot, „tuntuu, kun et olisi hänelle ilmaissut, miksi niin äkkiä muutit mielesi?"

„Totta kyllä, isäni, minä en hänelle mitään ilmaissut".

„Siksipä hän menettelikin mielipuolen tawoin. Hän ei todellakaan näy woiwan pidättää itseään. Sinulla, Martha, oli warmaankin pätewät syyt, miksi et hänelle ilmaissut. Onhan yhtä ja toista, jota ei olisi hauska kuulla. Mutta minulle, Martha, kerrot kai, miten asian laita on".

„Sen teen, isä!"

„Noh?"

„Niin, isäni, lähemmin miettiessäni asiaa arwelin että minulle lupaamanne myötäjäiset, wiisikymmentä tuhatta francia oli niin melkoinen summa, että teille olisi sen hankkiminen käynyt waikeaksi, ja olisitte ehkä minun tähteni saaneet olla rahapulassa koko ikänne".

„Tuotako sinä ajattelit?"

„Sitä, isä! Kyllä tosin löytyy isiäkin, jotka tyttärilleen myötäjäisiksi antawat wiisikymmentä, jopa satakin

tuhatta francia, mutta he owat rikkaita, he! Te isäni olette taasen pelkkä talonpoika, waikka asuttekin linnassa ja minä kun tunnen sentään wähän maailmaa, tiedän aiwan hywin, että talonpojalla woipi kyllä olla maata, waikkei hänellä ole rahaa".

„Aiwan oikein!"

„En woinut siis, isäni, kärsiä sitä, että minun tähteni olisitte joutuneet kowaan pulaan ja riistäneet itseänne. Niinkuin jo sanoin, niin päätin, tarkoin mietittyäni asiaa, etten mene naimisiini".

„Siinäkö siis syy?"

„Niin, isä".

„Hm, hm".

„Olkaa wakuutettu että minä olen rehellinen tyttö".

„Niin, niin, sinä olet aiwan erinomainen tyttö ja sinulla on parhaat mielipiteet".

Hän jatkoi teeskennellen:

„Tietysti on se suuri summa, wiisikymmentä tuhatta francia ja — niinkuin aiwan sattuwasti huomautitkin — waikka talonpojalla onkin maata, ei hänellä siltä ole rahoja; mutta pitäen silmällä ainoastaan sinun onneasi, olisin tämän raskaan uhrauksen tehnyt; täytyy tehdä kaikki, mitä woi, wieläpä enemmänkin ainoan tyttärensä tähden. Lyhyesti sanoen, olisin kyllä keksinyt keinon ja nurkumatta antanut sinulle lupaamani myötäjäiset".

„Olkoon niin, mutta minä en tahtonut, että isäni olisi uhrannut itsensä minun tähteni".

„Hm, hm, tuohon en saata mitään sanoa".

„En siis milloinkaan mene naimisiin".

„Et milloinkaan?"

„En milloinkaan, isäni, en milloinkaan".

„Oletko tarkoin miettinyt asiaa“.

„Olen, eikä mikään maailmassa saa minua päätöksestäni luopumaan“.

„Olkoon, Martha, olet oikeassa, minä myönnän sen. Awioliitto ei ole niinkään suuri onnela, se tuottaa huolia ja totta wieköön, kun nuori tyttö tuntee itsensä tyttönä onnelliseksi, en saata käsittää, miksi hän panisi uhalle onnensa menettämisen. Emme siis enää puhu awioliitosta, Martha! Minä pidän sinut etkä sinä milloinkaan jätä isääsi“.

„Anteeksi, isäni, mutta niin ei ole aikomukseni“.

„Mitä? Mitä aijot?“

„Aijon huomenna jättää teidät“.

„Sinä et puhu totta“.

„Aiwan totta, isäni“.

„Aijot jättää minut?“

„Sen olen päättänyt“.

„Minne aijot lähteä?“

“Kaupunkiin“.

„Mitä siellä teet?“

„Teen työtä, ansaitsen elantoni“.

„Teet työtä. Mutta ethän osaa mitään“.

„Unohdatte, että minulla on opettajattaren todistus“.

„Aijot siis . . .“

„Opettajattareksi, niin“.

„Hm, hm!“

„Olette tehneet työtä, isäni! Äitinikin työskenteli paljon. Nyt tahdon minäkin wuorostani työskennellä samoin kuin te ja hänkin. Minä en ole mikään hieno neiti, waan talonpojan tytär ja kun näen Aubecourtin tyttöjä työssä pelloilla, niin häpeän itseäni“.

„Aubecourtin tytöt owatkin työntekijöitä, mutta sinä . . .“

„Minä, isäni, en woisi kulkea auran perässä, enkä tehdä maan työtä, siinä olette oikeassa, mutta en sillä etten sitä woi, pidä itseäni wapautettuna jotain muuta tekemästä. Ihminen on luotu työtä tekemään, jokaisen tulee woimiensa ja kykynsä mukaan työskennellä, enkä minä työtä häpeä“.

„Mutta ethän ole toimeton, Martha. Alituisesti istut ompelu tai wirkkaus kädessäsi“.

„Koruompelu, wirkkaus ja muut sellaiset eiwät ole työtä“.

„Olkoon, mutta enhän waadikaan“.

„Mutta itse waadin“.

„Martha, en ole niin rikas, kuin muutamat ihmiset kateudesta wäittäwät, mutta enpä ole köyhäkään, olemme hieman warakkaita, saat siis olla huoleton, ei sinulta tule mitään puuttumaan“.

„Sen kyllä uskon, isäni, mutta en tahdo olla teille rasitukseksi“.

„Tuo rasitus ei suuri ole“.

„Uudistan, mitä jo sanoin. Te ja äitini olette tehneet työtä, minunkin täytyy tehdä. Oma ansaitsema leipä maistuu parhaimmalta. Olen opettajatar ja tahdon työskennellä ammatissani“.

„Hm, hm!“ sanoi Raclot nenänjuurtaan kynsäisten. „Oletko todellakin päättänyt niin?“

„Olen, isä!“

„Sitten ei minulla ole mitään sanottawaa“.

„Kiitos, isäni!“

„Täytyy kai taipua sinun tahtosi mukaan. Ja aijot huomenna matkustaa?“

„Niin!"

„Aijot lähteä kaupunkiin?"

„Niinkuin sanoin".

„Luuletko saawasi heti paikan?"

„Sitä toiwon".

„Ei se aiwan warma minusta ole".

„Saammehan nähdä".

„Mutta, Martha, tuo on itsepäisyyttä".

„Ei suinkaan isäni".

„Olkoon sitten. Tarwitset sentään rahaa. Paljoko tahdot?"

„En ensinkään mitään".

„Mitä? Et mitään".

„Älkää huolehtiko! Kyllä minä toimeen tulen".

„Ymmärrän. Aijot heti mennä dominikolaissisarien luo?"

„Niin aijon, enkä tahdo teiltä salata, isäni, toiwowani sisarien pitäwän minua luostarissa ja uskowan minulle pikkutyttöjen luokan".

„Entä jos pettyisit?"

„Ellei minua tarwittaisi siinä luostarissa, jossa olen kaswatukseni saanut, niin onhan luostarikunnalla useampiakin kaswatuslaitoksia Ranskassa ja johtajatar kyllä hankkii minulle paikan jossain.

Saatuani paikan, olkoonpa sitten missä tahansa, pyydän teitä, isäni, ettette kenellekään ilmaise, mitä olen päättänyt tai mihin olen mennyt".

„Sen lupaan, mutta tulethan joskus minuakin terwehtimään?"

„Muistelen teitä, isäni, mutta en tiedä, woinko niinkuin toiwotte, käydä terwehtimässä teitä".

„Tuo tarkoittaa, ettei minulla ole tytärtä enää", mutisi herra Naclot todellisella tai teeskennellyllä liikutuksella.

Nuori tyttö ei wastannut.

Hänellä ei ollut enää mitään sanottawaa.

Illallisen jälkeen, joka ei kauwan kestänyt, meni Martha kamariinsa, mutta palasi heti jalokiwi-lippaan kanssa.

Isä lewitti silmänsä.

„Mitä nyt?" sanoi hän.

„Isä, en tunne näiden jalokiwien arwoa, jotka minulle olette lahjoittanut, mutta ne owat liian komeita sille alalle, jolle nyt antaun, eiwätkä sowi minun asemassani; opettajatar ei tarwitse jalokiwiä, wieläpä on edutsikin, ettei hänellä ole sellaisia. Ottakaa isä ne takaisin siis! Annan ne teille takaisin".

Herra Naclot katseli hämmästyneenä tytärtään.

„Olkoon", änkytti hän, „minä säilytän niitä ja kyllä ne owat wastaiseksi tallella".

Mutta eiwätpä koronkiskurin ällistykset tähän päättyneet.

Seuraawana aamuna kun Martha tuli jäähywäisiä sanomaan, huomasi hän tyttärellään olewan waan pienen matkalaukun.

„Entä aiwinasi, hameesi, korusi?"

„Tämä pieni aiwinawarasto riittää minulle", sanoi Martha. „Hameeni ja nuo nimittämänne korut jätän tänne, kun eiwät ne siellä olisi minulle mitsikään hyödyksi. Jokaisella luostarilla on oma pukunsa ja sellaiseen aijon minäkin pukeutua."

Näin sanoen syleili hän isäänsä ja lähti.

Nopeasti astui hän alas kukkulalta, jossa linna oli. Olisipa saattanut sanoa että hänellä oli kiire poistumaan tästä kirotusta asunnosta. Hänen ei kuitenkaan tarwinnut peljätä saapuwansa liian myöhään postiwaunuun, päinwastoin oli hänellä wielä hetkinen aikaakin.

Mutta ennenkuin hän lähti pitemmäksi ajaksi, ehkäpä ainiaaksikin, Aubecourtista, tahtoi hän syleillä wanhaa imettäjäänsä.

Tuo kelpo eukko oli talousaskareissaan.

„Aikaisinpa sinä, sydänkäpyseni olet liikkeellä!“ huudahti hän.

„Hetkisen kuluttua matkustan postiwaunuilla, mutta en tahtonut lähteä, ennenkuin olin syleillyt sinua.“

„Sepä oli kauniisti tehty, pikku Marthaseni! Kaupunkiinko aijot lähteä?“

„Niin, ainakin aluksi. Ehkäpä sittemmin lähden paljon, paljon kauwemmaksikin.“

„Aijot siis warsinaiselle matkalle.“

„Niin matkalle.“

„Milloin palaat takaisin?“

„Ehken milloinkaan.“

Wanha eukko hämmästyi.

„En käsitä sinua, Martha.“

„Sanonhan teille, imettäjä, matkustawani pois, enkä tuskin milloinkaan palaa takasin.“

„Lasket leikkiä, rakas lapsi!“

„En suinkaan.“

„Tuota en usko. Sinähän menet naimisiin.“

„Siitä ei tule mitään. En mene naimisiin.“

„Mitä puhut?“

„Totta!"

Eukko seisoi hetken liikkumattomana, silmät seljällään ikäänkuin ei olisi woinut ajatellakaan; sitten huudahti hän ja syöksyi tytön luo, jonka sulki syliinsä.

„Woi, minä ymmärrän, minä ymmärrän!" huudahti hän. „Sinä matkustat, sinä lähdet pois, kun ... Sinä et mene naimisiin, kun ... Ei tarwitse enemmän sanoani. Eilen kysyessäni sinulta: Martha, mitä aijot tehdä? wastasit sinä: sen saat pian nähdä. Tätä sinä silloin mietit ja minä, minä olen syynä tähän kaikkeen. Martha, Martha, minä olen hirwiö ihmiseksi, wanha ilkeä akka."

Ja hän alkoi katkerasti itkeä.

„Älä nyt noin itke," sanoi tyttö, „äläkä warsinkaan itseäsi syytä mistään, sinä wain warmistutit tietoni, ja jo ennenkuin tulin luoksesi, oli päätöksenі tehty. Mutta jos wähänkin pidät pikku Marthasta, etkä tahdo häntä tehdä surulliseksi, niin älä kenellekään kerro, mitä meidän kesken on tapahtunut. En tahdo kenenkään saawaan tietoa siitä, että tiedän isäni epärehellisen menettelytawan ja miks'ei Martha Raclot mennyt naimisiin Georges de Santenayn kanssa.

Ehkäpä tullaan sanomaan, että Santenayn perhe on saanut tiedon, miten isäni on kerännyt rikkautensa ja ettei Georges huolinut Martha Raclotista. Jos sellaista puhutaan, niin anna heidän puhua; kiellän sinun pitämästä minun puoltani".

„Martha, mitä sanoit isällesi?"

„Että tahdon tehdä työtä, ansaita elatukseni."

„Entä siitä, mitä olit kuullut?"

„En mitään."

„Ja hän salli sinun lähteä?"

„Hän ei olisi woinut pidättää minua. Muuten on hän tottunut yksin elämään eikä hänelle tule tuskaa tuottamaan hänen rakkautensa minuun."

„Entä mitä sanoit hänelle — herra Georges de Santenaylle?"

„Nämät sanat waan: en tahdo mennä naimisiin."

„Ja hän tyytyi siihen?

„Täytyihän hänen."

„Et siis pidä hänestä, Martha?"

„Wait, wait!" sanoi tyttö kolkolla äänellä, „minä jumaloin Georges de Santenayta. Rakkaus, jota häneen tunnen, antaa minulle woiman, jollaista en ennen ole omannut, ja kewentää kaikki uhraukset."

„Onneton lapsi!

„Yhtä ainoata rukoilen Jumalta."

„Mitä sitten?"

„Saada kuolla rakkauteni tähden." Wanha eukko pani kätensä ristiin, katseli tuota nuorta tyttöä ihmetellen ja kunnioituksella sekä huudahti:

„Kuinka suuri ja jalo olet sinä, Martha! Sinä olisit kärsiwäisten lohduttaja ja lähdet pois! Mutta, rakas lapseni, mitä aijot tehdä?"

„Sitä en sinulle sano."

„Mihin menet?"

„En tiedä, johtajani on Jumala."

Kadulta kuutui postiwaunun jyrinä ja kulkusten helinä.

Wanha ja nuori nainen heittäytyiwät toistensa syliin ja suuteliwat hellästi toisiansa. Martha sanoi sitten ulos mennessään:

„Hywästi!“

„Hywästi, hywästi!“ toisti imettäjä.

„Martha oli jo etäällä, mutta eukko seisoi wielä tupansa kynnyksellä, nenäliina silmien edessä.

Niin, hän itki, tuo wanha, kelpo imettäjä, ja hänestä tuntui, kuin osa hänen sydämestään irtaantuisi, kuin hänen sielunsa liehuisi tuntemattomiin awaruuksiin. Hän muisti että wuodet oliwat murtaneet hänen woimansa, että kuolema ehkä piankin hänet korjaisi ja tuskallisesti huudahti hän:

„Sydämeni lapsi lähtee pois, enkä minä saa häntä enään nähdä!“

Kolme, neljä talonpoikais-waimoa oli nähnyt nuoren tytön ja imettäjän jäähywäiset. Kummastuneina oliwat he toisiansa katselleet, ikäänkuin olisiwat tuumineet: „tuopa wasta kummallista on,“ ja seurasiwat Marthaa katseillaan, kunnes hän astui postiwaunuun.

Yksi heistä, toisia rohkeampana, läheni wanhaa imettäjää.

„Miten nyt on asian laita?“ kysyi hän. „Neiti näytti niin surulliselta. Minne hän lähti?“

„Sitä ei hän sanonut minulle.“

„Kuulin hänen sanowan jäähywäiset teille.“

„Mahdollista kyllä, mutta mitä merkillistä se sitten olisi?“

„Hän oli niin surullinen?“

„En minä huomannut, että hän olisi surullinen ollut.“

„Wai niin, Laugier-muori! Tahdotte salata! Mutma kyyneleitähän teidänkin silmissänne on!“

Wanha eukko katkasi äkkiä keskustelun mennen nopeasti tupaansa.

Kahdeksas luku.

Kun Martha, joka pari päiwää sitten oli luostarissa käynyt, saapui sinne uudelleen puettuna wanhaan kouluhameeseensa ja pyysi heti saada puhutella äiti johtajatarta, herätti se nunnissa suurta kummastusta.

Warmaankin oli jotain tapahtunut.

Angele ja Leocadie-sisaret aawistiwat heti, että joku odottamaton onnettomuus oli kohdannut heidän rakasta oppilastansa.

Riennettiin kuitenkin heti ilmoittamaan johtajattarelle, joka suuresti kummastuneena wastasi, että neiti Raclot saisi kohdata hänet kammiossaan. Heti meni nuori tyttö luostarin johtajattaren luo.

Tämä, samoinkuin sisaretkin, huomasi heti tuon yksinkertaisen puwun, johon Aubecourtin rikas talonpojan tytär oli puettu ja hänen hämmästykseensä liittyi omituinen lewottomuus.

Martha läheni ojentaen otsansa, jolle nunna painoi äidillisen suudelman.

„Istukaa, lapseni!“ sanoi hän tarjoten tytölle tuolin „ja sanokaa minulle, miksi olette tänne tullut. En tahdo salata teiltä lapseni, että tulonne suuresti hämmästyttää minua ja tekee minut lewottomaksi. Näen

päältänne, että on tapahtunut jotain wakawan luontoista. Puhukaa, lapseni, minä kuuntelen!"

„Äiti," sanoi Martha liikutuksesta wapisewalla äänellä, „lähdin aamulla isäni luota Aubecourtista pikemmäksi ajaksi ja tulen etsimään turwapaikkaa teiltä."

„Mitä sanotte?" huudahti nunna.

„Syistä, jotka teille, ilmaisen, — sillä olen welwollinen puhumaan teille täydellä luottamuksella, enkä saata mitään salata teiltä — ilmoitin eilen isälleni ja herra Georges de Santenaylle, etten tahdo mennä naimisiin."

„Onko se mahdollista?" sanoi johtajatar yhä enemmän hämmästyen.

„Kuulkaa minua, äiti, ja saatuanne tietää, miksi tein niin wakawan päätöksen, woitte arwostella menettelyni ja sanoa minulle, teinkö oikein waiko wäärin."

Ja nuori tyttö kertoi kunnioitetulle johtajattarelle molempien miesten keskustelun postiwaunussa, käyntinsä imettäjänsä luona ja tämän paljastukset, jotka täydellisesti wahwistawat kaikki ne kauheat seikat, jotka hän edellisenä päiwänä oli saanut kuulla.

Wielä kertoi hän niin hywin kuin woi, mitä tuskia hänen sydämensä oli kärsinyt, kun hän muisteli isänsä onnettomia uhria, surua, jonka oli tuottawa Georges de Santenaylle ja omaa surkeata kohtaloansa.

„Lyhyesti, äiti," lisäsi hän, „minulla on ollut woimaa pysymään päätöksessäni. Georgesin edessä hetkisen horjuin, sydämeni oli murtunut, mutta Jumala oli luonani, wirkisti rohkeuttani ja olen uhrannut tarjonani olewan ilon, onneni maailmassa, totellaksenì omaatuntoani, joka kehoitti: tee welwollisuutesi!"

Johtajatar istui hetkisen waiti katsellen nuorta tyttöä sanomattoman hellästi ja suopeasti.

„Rakas lapseni sanoi hän wihdoin, „olen kokonaan hämmästynyt siitä mitä olette kertoneet. En moiti käytöstänne, mutta, rakas lapseni, ettekö ole ollut liian ankara itseänne kohtaan? Woi, Martha, te ette ole ainoastaan ollut luja ja rohkea, waan wieläpä toimineet sankarittaren tawoin!

Epäilemättä on onneton isänne menetellyt pahoin, hänen pahoja tekojansa täytyy ankarasti tuomita ja Jumalan silmissä owatkin ne rikoksia, mutta te lapseni olette wiaton, eikä teitä woi waatia wastuunalaisuuteen herra Raclotin rikoksista."

Martha puisti päätänsä.

„Isää kohtaawa kirous," wastasi hän, „kohtaa tytärtäkin. Uhrit huutawat kostoa."

„Ja te olette siis tahtonut tarjota itsenne sowintouhriksi. Lapseni, uhrinne on suuri, se on jalo, mutta luuletteko myöskin hywän ja wanhurskaan Jumalan ottawan sen. Jos niin tapahtuisi niin saisi wiaton kärsiä rikollisen rangaistuksen.

Pitkän ajan olen jo Martha, tiennyt kuinka hienotunteinen te olette ja minun täytyy hywäksyä se. Saatuanne tiedon, kuinka kehnolla tawalla isänne on rikkautensa koonnut, ette saattanut ottaa wastaan hänen tarjoamiansa myötäjäisiä, ettekä syödä hänen leipäänsä. Käsitän myöskin, miksi annoitte herra Raclotille takaisin hänen teille ostamansa jalokiwet, miksi ette huolinut rahoista, joita hän eilen tarjosi teille ja miksi saawuitte tänne melkeinpä kurjassa puwussa. Mutta lapseni, te rakastatte herra Georges de Santenayta ja hän

samoin rakastaa teitä hellästi eikä Jumala, joka suojelee ja warjelee onnettomuuden uhria, waadi teiltä, joka olette niin hywä ja wiaton, että murtaisitte elämänne onnen.

Ette tahtonut ottaa mitään herra Raclotilta; olkoon niin, mutta sen sijaan kun lyhyesti sanoitte Georges de Santenaylle: minä en tahdo mennä naimisiin, olisi teidän täytynyt kertoa hänelle tilanne. Georges de Santenaylla on samoinkuin teilläkin, jalo luonne, hän olisi teidät käsittänyt ja olen warma siitä, että wanha kenraali, jolla samoin kuin hänen pojallansa on awoin silmä huomaamaan kaiken jalouden, olisi pitänyt riittäwänä teidän rikkaan sielunne."

„Woi, äiti," sanoi Martha alakuloisesti, „minun olisi siis täytynyt ilmaista kaikki Georgesille."

„Tietysti."

„Saatoinko syyttää omaa isääni?" jatkoi Martha. „Sitäpaitsi — minun täytyy se teille sanoa — en pidä sellaisen talonpojan, joka on rikastunut koronkiskomisella ja rikoksilla, inhoittawilla juonilla, tytärtä herra Georges de Santenaylle arwollisena. On olemassa kuilu Santenayn perheen kunnian ja isäni nimeen kiinnitetyn häpeän wälillä. Ei, äiti, kunnia ja häpeä eiwät woi liittyä yhteen. Näin ollen en woinut Georgesille sanoa muuta kuin sen minkä sanoin: en tahdo mennä naimisiin, unohtakaa minut!"

Tässä purskahti Martha kyyneleihin ja alkoi ääneen itkeä.

„Rakas lapsiraukkani!" sanoi johtajatar sääliwästi. Hetken waiti oltuaan jatkoi hän:

Teidän johtopäätöksenne owat kauheita, tyttäreni!

Ne selittäwät teidän arwelunne ja täytyy myöntää, että te järkewästi hurkitsette.

Itkekää, Martha, itkekää. Täällä minun luonani ei teidän tarwitse pakoittaa itseänne, waan saatte wapaasti kewentää sydämenne. Nuo owat siunausta tuottawia kyyneleitä, hywä enkelinne on kokoowa ne, saattawa ne taiwaan Jumalalle ja kysywä, minkä palkinnon kerran saatte."

„Enkö ole sangen onneton, äiti?" huudahti tyttö wäristen.

„Kyllä, Martha, mutta kun olette saapunut meidän luoksemme, ei lohdutuksen sanoja ole teiltä puuttuwa; minun ja sisarienne hellyys on, niin toiwon suruanne liewentäwä.

„Sanoitte saapuneenne etsimään turwapaikkaa täältä, sen teille myönnän."

„Kiitoksia, äiti!"

Täytyy kuitenkin tietääni, Martha, mitä aijotte tehdä."

„Woi, äiti, en tahdo tulla luostarille rasitukseksi, toiwoni ja haluni on tulla hyödyksi, saada tehdä työtä."

„Hywä! Mitä työtä haluaisitte?"

„Kiitos opetuksen, jota täällä sain nauttia, olen saanut opettajattaren todistuksen; tahtoisin samalla antautua Jumalan palwelukseen ja opettajaksi. Ehkei teillä täälla ole pienten lasten luokkaa minulle, mutta olen ajatellut, että jos te, äiti, suositatte minut, niin rouwa pääjohtajatar hywäntahtoisesti myöntää minulle jonkun paikan jossain hänen tarkastuksensa alaisena olewassa tyttökoulussa. Jo huomenna, rakas äiti, tahdon pukeutua nowiisien pukuun ja walmistautua pukeutumaan huntuun kun minut sen ansainneeksi nähdään".

„Rakas tyttöni", wastasi johtajatar, „saatte täällä luokan nuorempia oppilaitamme opetettawaksenne. Kuitenkin täytyy minun, welwollisuuteni mukaisesti, ilmoittaa asia pääjohtajattarellemme. Hän tuntee teidät ja olen jo ennakolta warma, että hänen wastauksensa on meidän toiweittemme mukainen. Siten jäätte meidän luoksemme nowiisipukuanne kantamaan.

Mitä tulee huntuun, Martha, niin se on aiwan eri asia, ei mikään osoita että te olisitte kutsuttu Herran uskollisekſi palwelijaksi. Waaditaan kutsumusta luostarielämään wihittäwältä ja ikuisia lupauksia antawalta. Löytyy uhria, joita ei Jumala ota wastaan; hän tahtoo sydämiä, jotka kuuluwat yksinomaisesti hänelle, mutta te, tyttäreni, olette jo antanut omanne.

Annamme nowiisiaikanne kestää kauwan. Menkää, lapseni! Jokunen ääni rinnassani sanoo, etteiwät nämät kauniit suortuwat milloinkaan joudu saksien katkaistawiksi ja temppelin kiwipermannolle putoawiksi".

Martha taiwutti päätänsä; hänen kyyneleensä juoksiwat wieläkin runsaammin.

„Äiti!" huudahti hän langeten polwilleen kunnioitettawan johtajan eteen, „äiti, siunatkaa minua!"

Nunna otti tytön pään käsiensä wäliin, suuteli häntä otsalle ja sanoi sywästi liikutettuna:

„Siunaan sinut, rakas lapsi, mutta sinulla on enempi: Jumala on kanssasi".

Hän lisäsi lempeästi mutta päättäwästi:

„Ja, nyt, Martha, nouse ylös ja kuiwaa kyyneleesi!"

Hän nousi itsekin ylös, koskien soittokellon nuoraan. Heti saapui nuori maallikkosisar.

„Tyttäreni", sanoi johtajatar hänelle, „hetken kuluttua on oppilaillamme loma-aika, sano minun puolestani sisar Angelelle, että hän kerää sisaret wastaanottohuoneeseen, ja ilmoita minulle, kun he owat kokoontuneet".

Nuori nunna niiasi syivään ja poistui.

Hetken kuluttua ilmoitti kello loma-ajan alkawan ja pian saapui maallikkosisarkin uudestaan.

„Äiti", sanoi hän, „sisaret owat kokoontuneet wastaanottohuoneeseen".

Johtajatar kääntyi Marthaan.

„Tule, lapseni, niin saatan sinut sisariemme piiriin".

Paitsi maallikkosisaria, oli koko luostarin wäestö — kahdeksantoista nunnaa — wastaanottohuoneessa. Nunnat oliwat ääneti, waihtaen ainoastaan nopeita silmäyksiä keskenään".

Warmaan oli jotain tärkeätä ilmoitettawana laitoksen entisen kaswatin suhteen, joka, sen he tiesiwät, oli johtajattaren kanssa keskustelemassa.

Kun tämä astui saliin taluttaen Marthaa kädestä, kumarsiwat kaikki päänsä.

„Rakkaat sisaret", sanoi johtajatar, „useista syistä, joita te ette saa tietää, on neiti Martha Raclot luopunut siitä awioliitosta, johon hän, niinkuin tiedätte, muutaman päiwän päästä oli liitettäwä herra Georges de Santenayn kanssa. Neiti Raclotilla on, samoinkuin teillätin, rakkaat sisareni, erityinen halu antautua nuorten kristittyjen opettajaksi, joita oppilaina on annettu meidän äidilliseen huolenpitoomme.

Neiti Raclot on warmistuttanut minut halustaan yhtyä meidän seuraamme wiettääksensä täällä nowiisi-

aikansa ottamalla osaa meidän opetukseemme; hän on siihen pätewä, sillä hän on tutkinnon suorittanut.

Jo tänään ilmoitan asian pääjohtajattarellemme".

Angele-sisar, joka samoinkuin johtajatarkin, suosi Marthaa erityisellä hellyydellä, purskahti itkuun, hän käsitti aiwan hywin, että oli tapahtunut jotain wakawaa ja surullista, kun ei tuo nuori tyttö tahtonut mennä naimisiin.

Eiwät muutamat toisetkaan nunnat woineet kyyneleitään pidättää.

Kääntyen erään nuoremman sisaren puoleen lausui johtajatar:

„Louise-sisar, teillä on nykyään luokallanne wiisineljättä oppilasta, kolmeen wuoroon jaettuna.

Huomisesta alkaen on neiti Raclot teidän apunanne kuudennella luokalla ja heti kun olen saanut pääjohtajattarelta wastauksen muodostamme neiti Raclotille seitsemännen luokan niistä kahdestakymmenestä oppilaasta, jotka owat kuudennen luokan toisena ja kolmantena lukuwuorona".

Johtajatar oli puhunut; sisar Angele anoi ja sai itselleen ja toisille sisarille luwan saada syleillä nuorta opettajatarta.

Sitten, ennenkuin kello ehti kutsua opettajattaret ja oppilaat ruokasaliin, wei johtajatar Marthan siihen pieneen kammioon, joka oli olewa hänen asuntonsa.

Muutamien päiwien päästä oli Martha siinä puwussa, joka kuuluu pyhän Dominikon luostarikunnan nowiiseille.

Yhdeksäs luku.

Aubecourtissa ja sen ympäristöllä liikkuiwat pahat kielet sydämen kyllyydestä. Niinkuin Martha oli aawistanutkin, wäitettiin empimättä liiton tulleen rikotuksi kun kenraali de Santenay wihdoin oli saanut tiedon, millainen mies Raclot oli.

Ja kun ei milloinkaan ole puutetta ihmisistä, jotka, kun eiwät itse tiedä enempää, lisääwät omasta päästään, niin kerrottiin nytkin, että kenraali saatuaan tiedon wanhan koronkiskurin konnan töistä, oli siihen määrään suuttunut, että hän oli saanut kowan luuwalokohtauksen.

Ja kun asiaa oli kaikin puolin lawerreltu kuului loppu aina:

„Hywä näin onkin, herra Georges de Santenay ei woinut mennä naimisiin tuon wanhan kitunikin Raclotin tyttären kanssa".

Mutta Martha oli niin äkkiä lähtenyt.

No niin, woipiko hän jäädäkään Aubecourtiin tämän kaiken jälkeen. Eikä hän woinut muuta tehdäkään kuin lähteä johonkin häpeäänsä kätkemään.

„Mihin oli hän joutunut? Tästä oliwat mielipiteet eroawia.

Muutamat wäittiwät hänen menneen Pariisiin ja siellä lohduttawan itsensä huimalla elämällä.

Toiset näyttäytyiwät salaperäisiltä ja arweliwat, että kun ei tyttö woinut päästä nuoren insinöörin puolisoksi, oli hänestä tullut hänen rakastajattarensa.

Toiset taasen rohkeasti wäittiwät, että tuon wanhan roiston Raclotin tytär harmissaan awioliiton tyhjään menemisestä, oli antanut notario Rousseletin ensimäisen kirjurin ryöstää itsensä.

Kirjuri oli usein käynyt linnassa herra Raclotin kanssa neuwottelemassa, joka oli ollut notarion kanssa asioissa, pari kolme kertaa oli hänen nähty juttelewan Marthan kanssa. Tuo nyt todenteolla ei mitään merkinnyt. Mutta jotta tuo mahdoton seikka tuntuisi toden näköiseltä, tapahtui, että kirjuri oli lähtenyt herra Rousseletin konttoorista ilmoittamatta minne meni, sen päiwän edellisenä iltana, jolloin Martha lähti Aubecourtista.

Warmaan löytyi sellaisiakin, jotka eiwät näitä juoruja uskoneet, mutta sentäänkin tyttöraukkaa paneteltiin ja parjattiin.

Wanhan imettäjän täytyi kuunnella kaikkia näitä juoruja ja parjauksia. Kiukun ja harmin waltaamana häntä kiusoitti se, ettei woinut tukkia kaikkien noiden konnien suuta, jotka pahimmin parjasiwat tyttöä.

Mutta Martha oli käskenyt häntä olemaan hänen puoltansa pitämättä ja antamaan heidän parjata.

Woi, jospa hän waan olisi saanut luwan puhua, olisiwat nuo roistot saaneet kuulla wastauksen.

Hän kyllä salli heidän parjata herra Raclottia, hänestä oli se sama, mitä he sanoiwat tästä, mutta mil-

loinkaan ei hän woinut heille anteeksi antaa sitä, että he kostiwat Marthaan, parjasiwat häntä.

Ja hänen täytyi waieta.

Hänen waikenemisensa taasen näytti siltä, kuin hän olisi hywäksynyt noiden käärmeiden pistokset.

Tuota kelpo eukkoa harmitti wielä enemmän tämä kuin kuulemansa juorut.

Alituisesti kysyi hän itseltään:

„Missähän Marha nyt lienee?"

„Mitäpä hän toimittanee? Lemmitty raukkani, kuinka surullinen hän on, kuinka hän itkee?"

Hän ei kuitenkaan luullut rakkaan tyttärensä olewan puutteessa. Hän tiesi nunnien paljon pitäwän entisestä oppilaastaan, warmaankaan eiwät nuo kelpo nunnat hylkää onnetonta tyttöä.

Ja olihan Marha muuten enkeli, hywä Jumala häntä kyllä suojelee.

Laugier-eukko oli hywä ja suwaitsewa nainen, hänen sydämessään ei wihan kaunaa ollut ja sentään hän joskus suuttui Mathurin Raclottiin, silloin kirosi hän tätä.

Kymmenes luku.

Kenraali de Santenay ja hänen tyttärensä hämmästyiwät suuresti, saatuansa tiedon, että neiti Raclot tahtomatta ilmoittaa syytä, aiwan lyhyesti oli ilmoittanut Georgesille, ettei hän enää halua mennä naimisiin. Kenraali piti Marthan menettelyä tässä asiassa sangen kummallisena, mutta hän arweli, samoin kuin poikansakin, ettei tyttö woinut tehdä tällaista päätöstä ilman pakoittawia syitä.

Onnettomuudeksi rakasti Georges neiti Raclotia ja kenraalia suretti nähdessänsä poikansa epätoiwon.

Mutta mitäpä woisi hän sanoa? Ei mitään. Kenraali ei edes tiennyt, oliko hänellä oikeutta moittia Marthan menettelyä.

Mathilda itki ja herra de Santenay käytti koko kaunopuheliaisuutensa liewentääksensä poikansa surua ja elähyttääksensä hänen rohkeuttansa.

„Woi", wastasi nuorukainen surullisesti, „minä rakastan häntä liian paljon, minä en unhoita häntä milloinkaan".

Neiti Lormeaulle ilmoitettiin heti tapahtuma ja hän riensi kenraalin luo.

Hän ei ollut yhtä säyseä kuin lankonsa, waan oli hän kowasti suuttunut tuohon pikku maalaistyttöön, jo-

ka tuotti hänen sisarensa pojalle sellaisen häwäistyksen. Tuo oli häpeällisesti tehty. Martha oli huikentelewa, eikä mitään muuta.

„Kaunis ja älykäs tyttö hän on, sen myönnän", sanoi hän, „mutta kun kaikki ympäri käy, on hän sentäänkin talonpojan, Raclotin tytär. Tuo tuntuu niin raa'alta ja moukkamaiselta jo pitkän matkan päästä. Sisareni poika osoittikin hänelle todellakin liian suuren kunnian, kun hän tahtoi tehdä hänestä rouwa de Santenayn. Siinä nähdään mitä siitä seuraa, kun antautuu seurusteluihin kaikenlaisten ihmisten kanssa".

Neiti Lormeau punotti kiukusta.

Hän läksytti kelpolailla sisarensa tytärtä, joka waikkapa heikostikin, koki puolustaa ystäwätärtänsä.

„Sinun syysi tämä kaikki on, Mathilda", sanoi hän. Sinä et ole ollut järjilläsi, sinä olet unohtanut, että olet neiti de Santenay; sinun säätyisesi tyttö ei saa solmia ystäwyyttä talonpojan tyttären kanssa, waan osaa pitää sellaisen tarpeellisen matkan päässä. Tuttawallisesti ei seurustella muitten kuin wertaisten kanssa".

Kenraali tuli wälittämään ja hänen onnistui muutamilla järkewillä sanoilla tyynnyttää wanhan neidin kiihtyneet tunteet.

„Olkoon sitten", sanoi tämä, „älkäämme enää puhuko neiti Raclotista, waan jättäkäämme hän arwoonsa. Jumalan kiitos, ei täällä ole ollut puutetta naimahaluisista nuorista tytöistä. Ei meidän tarwitse kauwan etsiä löytääksemme säwyisempiä, kuin tuo talonpoikaistollo. Hänen nimisenään ja asemassaan olewana, muista eduista puhumattakaan, ei Georgesin tarwitse muuta kuin walita".

* * *

Eräänä päiwänä — se oli lauwantai — saapui eräs Aubecourtissa asuwa piirin teitten tarkastaja wirkatoimissa Georgesin luo.

Kun nuori insinööri oli käsitellyt hänelle ilmoitetut eri asiat, kysyi hän hieman epäröittyään teitten tarkastajalta, oliko tämä kuullut mitään neiti ja herra Raclotista.

„Herra insinööri", wastasi tarkastaja, „herra Raclot woi yhä waan yhtä hywin kuin helmi kullassa ja saattaisipa luulla hänen yhä nuorenewan. Mitä neiti Raclottiin tulee, en saata hänestä sanoa, miten hän woi, sillä hän ei ole enää Aubecourtissa".

„Mitä sanotte? Eikö hän ole Aubecourtissa?"

„Ei, herra insinööri".

„Missä hän sitten on?"

„Ei tiedetä, herra insinööri".

„Milloin läksi hän Aubecourtista?"

„Hän lähti silloin, kun kylässä tuli tiedoksi, ettei hänen naimisestaan herra insinöörin kanssaan tulisikaan mitään".

Nuori mies wawahti.

„Eikä kukaan tiedä, mihin neiti Raclot on lähtenyt".

„Niinkuin sanoin, herra insinööri".

„Mitä arwellaan tämän katoamisen syyksi?"

„Neiti Raclot kuuluu lähteneen Aubecourtista harmissaan siitä, että hänen awioliittonsa meni tyhjiin".

„Sanotaanko todellakin niin?"

„Sanotaan wielä paljon enemmänkin. Teidän peräytymistänne kiittäwät kaikki suuresti, sillä kaikki ihmiset kummasteliwat, kun herra insinööri Georges de Santenay tahtoi naida sen miehen tyttären, joka on niin

huonossa maineessa, eikä yksin Aubecourtissa waan koko tällä seudulla".

Georges olisi woinut ilmaista, ettei se riippunut hänestä, waan neiti Raclotista, että tämä awioliitto raukesi, mutta hän ei pitänyt sopiwana johtaa toista oikealle tolalle.

„Herra Raclot", wastasi hän, „on siis huonossa maineessa?"

„Siinä kohdin ei minun tarwinne mitään herra insinöörille kertoa".

Päinwastoin olisi nuorukainen tarwinnut paljonkin tietoja, mutta hän ei ollut tunkeilewa. Hänestä oli wastenmielistä tarkastajalta urkkia muutamia seikkoja.

„Kaikesta huolimatta", sanoi hän, „minä yhä neiti Raclotista haluan tietoja ja tuo teidän „sanotaan wielä enemmänkin" on kiihdyttänyt uteliaisuuttani, haluaisin tietoa, mitä arwellaan neiti Marthan matkasta".

„Herra insinööri, on paljonkin lorueltu, mutta kaikki on otaksumisia, sillä warmuudella ei kukaan tiedä mitään. En tiedä, tuleeko minun . . ."

„Pyydän teitä, herra tarkastaja".

„Asia on arkaluontoista laatua".

„Sama se, puhukaa waan!"

„Minä kuulun niihin, jotka arwelewat neiti Raclotin lähteneen Aubecourtista sentähden että hänen awioliittonsa raukesi, waikka hän oli jo kuulutettu. Ihmiset sanowat sentään, herra insinööri, pyydän anteeksi, että toistan sen — että, kun ette huolinut Martha Raclotista waimoksenne, hänestä on tullut teidän rakastajattarenne".

Nuorukainen hypähti ylös, waaleni ja huudahti liikutetulla äänellä:

„Se on kurjaa panettelua. Häwytöntä on sellaisen kertominen, herra tarkastaja".

„Niin on sanottu, mutta onneksi woin lisätä, että tuo ilkeä huhu on mennyt samoin kuin se on tullutkin".

„Surkeata on, että tuollaista on woitu luullakaan".

„Totta kyllä, herra insinööri! Nyt puhutaankin, että herra Bertillon, Aubecourtin notario Rousseletin ensimäinen kirjuri on ryöstänyt neiti Raclotin ja matkustanut Pariisiin".

„Ah!" sanoi Georges, painaen kätensä sydämellensä.

„Mutta, herra insinööri, tämäkin on pelkkää luuloa, sillä, niinkuin jo sain kunnian sanoa, mitään ei warmuudella tiedetä. Näyttää kuitenkin siltä kuin notarion kirjuri olisi weikistellyt Martha-neitiä; usean kerran on heidät tawattu toistensa seurassa. Ja kun Bertillon oli lähtenyt Aubecourtista samaan aikaan kuin Martha neitikin, eikä kukaan tiedä minkätähden ja minne, niin on luultu, että he oliwat salaisesti sopineet toistensa kanssa ja selitetty hänen katoamisensa niin, että hän olisi lähtenyt neiti Raclotin keralla".

Georges tunsi sydämensä ikäänkuin kuristuwan kokoon, paino laskeutui hänen rinnallensa ja hän kärsi kauheasti. Hän kuitenkin koki malttaa mielensä, jotta ei aiwan selwästi nähtäisi mitä hän tunsi ja saatuaan nyt liiaksikin tietoja, wiittasi hän tarkastajan lähtemään.

Yksin jäätyään päästi hän käheän huudahduksen, painoi polttawan otsansa käsiinsä ja istui kauwan synkkiin ajatuksiin waipuneena.

Tämähän oli kauheata, hirweätä; Martha, jota hän

niin oli rakastanut, jonka hywäksi hän olisi kaikki uhrannut, oli häpeällisesti pettänyt hänet!

Surussaan oli Georges menettänyt malttinsa. Hän tunsi Marthan ja sentään syytti hän, onneton, häntä!

Sen sijaan että hän olisi poistanut nuo ilkeät ajatukset ja wakuuttanut että tuo oli mahdotonta, perätöntä, tuhatkertaisesti perätöntä, uskoi hän parjauksen. Hän ei harkinnut, hän, hänet sokaisi riehuwa luulewaisuus.

Tarkastaja ei ollut mitään warmuudella sanonut, mutta luulotkin piti Georges, säästämättä itseään tai Marthaa, todistettuina asioina.

Martha ei ollut milloinkaan rakastanut häntä, hänessä oli pelkkää petosta, walhetta teeskentelyä. Woi, miten hän oli osannut salata kehnot wiettinsä! Hän kai tahtoi tyydyttää turhamielisyytensä, ylpeytensä, ja senwuoksi oli aluksi suostunut tähän awioliittoon. Ja samalla kun hän puristi hänen kättänsä, hymyili hänelle, hurmasi hänet petollisilla katseillaan, walehteli hänelle kaikin tawoin, kuunteli hän erään toisen lemmen kuiskeita!

Mutta sitten oli kirjuri sanonut hänelle, „tahdon yksin omistaa teidät" ja hän oli tätä totellut. Ja hänelle, Georges de Santenaylle, oli hän sanonut; „en tahdo mennä naimisiin!" Ja sitten oli hän matkustanut, karannut notarion kirjurin kanssa!

Näin ajatteli Georges.

Poikarukka! Hänestä oli salaisuutta peittäwä werho nyt rewitty rikki, wihdoinkin oliwat hänelle selinneet tytön sanat, hän on saanut selityksen, jota hän turhaan oli tytöltä pyytänyt.

„Nyt", huudahti hän, „nyt saatan unohtaa hänet".

Tätä odottaessaan hän itki ja nyyhkytti.

Seuraawana päiwänä nousi hän aikaiseen ylös ja saapui kello 10 aikaan isänsä luo.

Kun hän oli lakannut käymästä Aubecourtissa, wietti hän sunnuntait isänsä ja sisarensa luona. Neiti Lormeaukin näinä päiwinä käwi terwehtimässä lankoansa. Tänä sunnuntaina saapui hän samalla kertaa kuin insinöörikin.

Georges näytti tawallista surullisemmalta ja synkemmältä. Täti nuhteli häntä lempeästi siitä, että häneltä muka puuttui pontewuutta ja tahdon woimaa.

„Rakas sisarenipoika", päätti hän saarnansa, „maksakoon mitä tahansa, täytyy sinun tulla järkiisi".

Aamiaisen jälkeen kahwia juotaessa sanoi Georges, joka ei woinut lakata ajattelemasta Marthaa, äkkiä sisarellensa:

„Rakas Mathilda, minulla on sinulle kerrottawa uutinen, joka tulee sinua hämmästyttämään samoin kuin se hämmästytti minua".

„Ja mikä tuo hämmästyttäwä uutinen on?"

„Neiti Martha Raclot ei ole enää Aubecourtissa".

„Eikö?" huudahti tyttö.

„Hän on yhtäkkiä jättänyt isänsä ja lähtenyt, mutta ei kukaan Aubecoutissa tiedä, minne".

„Tiedätkö milloin Martha läksi isänsä luota?"

„Jos minulle on oikein kerrottu, lähti hän samana päiwänä jolloin wiimeksi olin Aubecourtissa tai sen jälkeisenä päiwänä".

Mathilda istui hetken äänettömänä.

„Ja sanot, Georges, ettei kukaan tiedä minne Martha on lähtenyt".

„Ei kukaan“.

„Sitä ei kuitenkaan ole waikea arwata“.

„Woitko sen arwata?“

„Kyllä, weljeni, sillä kun Martha on lähtenyt isänsä luota, on hän woinut mennä ainoastaan yhteen paikkaan“.

„Minne sitten?“

„Samaan kotiin, jossa hän on kaswatettukin, dominikolaissisarien luo“.

Nuorukainen hymyili heikosti.

„Mahdollista kyllä“, sanoi hän kylmästi.

„Georges, minä olen samaa mieltä, kuin sisaresikin“, sanoi kenraali, „kaikki wiittaa siihen, että neiti Raclot lähti isänsä luota saman syyn tähden, mikä waikutti hänen käytöksensä sinuakin kohtaan“.

Georges tietysti waroi millään tawoin wiittaamasta tuohon ryöwäysjuttuun, joka oli Aubecourtissa liikkeellä.

„Niin“, jatkoi herra de Santenay miettien, „neiti Raclotilla on ollut syynsä menetellä niinkuin hän teki, mutta mitkä nuo syyt lienewät?“

„Saammehan ne joskus tietää, isäni“, sanoi Mathilda.

„Niin“, lisäsi neiti Lormeau, „kyllä saamme niistä tiedon ja minä otan hankkiakseni luotettawia tietoja asiasta“.

„Tekö, täti?“

„Niin, lapseni, minä. Äskettäin tutustuin yhteisten ystäwäimme luona herra ja rouwa Monnieriin, joitten tytär noin wuosi sitten meni naimisiin Aubecourtin notarion, herra Rousseletin kanssa. Nyt owat herra ja

rouwa Monnier kutsuneet minut pieneen perhejuhlaan heidän hopeahäittensä johdosta.

Tällöin kohtaan minä herra Rousseletin ja häneltä aijon saada tietoja. Kun maalla tahtoo saada tietoja jostakusta, on parasta kääntyä seudun notarion puoleen. Wai mitä arwelette te lankoni?"

„Olen aiwan samaa mieltä," wastasi kenraali.

„Mitä minuun tulee, isä," sanoi Mathilda, „niin seuraan sinua ensi wiikolla kaupunkiin ja otan selon, onko Martha, niinkuin warmaan luulen, palannut takasin luostariin."

Yhdestoista luku.

Seuraawana torstaina, kun herra de Santenay meni asioillensa kaupunkiin, seurasi hänen tyttärensä lupauksensa mukaan häntä ja kenraalin ollessa asioitaan toimittamassa, käwi Mathilda luostarissa.

Tawallisuuden mukaan otti hänet wastaan sisar Louise keskusteluhuoneessa, johon pian saapui toisiakin sisaria häntä terwehtimään.

Kun Mathilda pyysi saada kohdata johtajatarta, wastattiin hänelle äidin olewan huonowointisen, eikä siis woiwan ottaa wastaan häntä. Mutta kyllä hänelle ilmoitettaisiin, että neiti de Santenay oli käynyt terwehtimässä luostarissa.

Pettymystään ilmaisematta pyysi hän saada hetkisen puhutella Angele-sisarta, jonka lämpymän ystäwyyden Marthaan hän tunsi.

Angele-sisarelle annettiin tieto ja hän saapui heti, terwehtiessään osoitti hän, kuinka häntä ilahutti saada nähdä neiti de Santenayn.

„Rakkahin Mathilda," sanoi hän, „minulle on kerrottu, että haluatte puhua kanssani; tulkaa puistoon, tänään on torstai, nuorilla neidillämme on lomaa ja kaikki sisaret owat heidän kanssansa."

Mathilda seurasi sisarta ja heidän käwellessään taa-

jojen tyttöparwien ohi, tähysteli hän Marthaa, mutta turhaan; nuori nowiisi oli saanut tiedon ystäwättärensä käynmisestä ja nopeasti kätkeytynyt kammioonsa.

„Hywä sisar," sanoi Mathilda, „en tahdo salata teiltä, että toiwoin täällä kohtaawani Martha Raclotin."

„Martha Raclotin!" huudahti nunna teeskennellyllä kummastuksella. „Onko hän päättänyt kohdata teitä luostarissa."

„Ei, hywä sisar!"

„Sitten en käsitä . . ."

„Niin, sisar, luulin, että Martha jo kaksi kuukautta sitten palasi tänne takasin."

„Mistä tuon luulon olette saaneet, rakas Mathilda?"

„Kun Martha ei enään ole isänsä luona . . ."

„Mitä," keskeytti nunna, joka silminnähtäwästi tot teli erityisiä määräyksiä, „eikö Martha ole enään isänsä luona?"

„Siitä on jo kaksi kuukautta, kun hän läksi, niinkuin jo sanoin, ja minä arwelin, ettei hän woinut olla muualla kuin täällä, jossa te itse, Angele-sisar, johtajatar ja kaikki sisaret olette hänen hywiä ystäwiänsä."

„Luonnollisesti, rakas Mathilda, me paljon pidämme Marthasta ja luostari on aina awoinna hänelle. Mutta tiedättehän, että neiti Martha Raclot on suorittanut opettajattaren tutkinnon. Otaksuttawa siis on, että hän on lähtenyt isänsä luota, etsiäksensä opettajattaren paikkaa jossain tyttökoulussa."

Tämän wastauksen kuultuansa ei neiti de Santenay kysellyt enempää. Jäähywäisiä sanoessaan oli hänen wakuutuksensa, että Martha oli palannut luostariin, suuresti järkähytetty.

Kaksi päiwää sen jälkeen, lauantaina, pitiwät herra ja rouwa Monnier pikku juhlansa, jossa heidän uusi ystäwänsä, neiti Lormeau oli läsnä. Monnierpuolisoiden wäwy, notario Rousselet, istui pöydässä neiti Lormeaun wieressä. Nuori notario oli seuramies, wilkas, hauska ja erittäin kohtelias ja helposti walloitti hän naapurinsa.

Neiti Lormeau oli wilkasluontoinen ja hän selitti, että herra Rousselet oli kelpo nuorukainen, eikä hän halunnut ketään muuta notariokseen.

„Hywä!" huudahti herra Monnier nauraen. „Uusi, erinomainen hoitolainen wäwylleni!"

Päiwällisen jälkeen ryhdyttiin tanssimaan, se waihteli laulun ja soiton kanssa, niin että jalatkin saiwat lewähtää.

Pöydässä oli neiti Lormeau jo puhunut Georges de Santenaysta, tie- ja wesikulkulaitoksen insinööristä ja hieman ylpeillen ilmoittanut, että tämä nuori mies, jolla oli niin kowin hywä tulewaisuus, oli hänen sisarensa poika.

Tietysti tahtoi neiti Lormeau kuulla, mitä notario sanoisi. Se oli hänen heittämänsä syötti. Mutta istuttiin pöydässä, useat henkilöt saattoiwat kuulla, ja notario oli sen wuoksi ollut, wiisaasti kyllä, waiti.

Mutta illan kuluessa, kun eräs nuori waatelias nainen — pitkä ja punatukkainen — pianolla näpähytteli kappaleen Rykmentin tyttärestä ja hänen äitinsä oli ihastuksesta tainnoksiin menemäisillään, istahti herra Rousselet neiti Lormeaun wiereen.

„Siis, hywä neiti," sanoi hän „olette te herra Georges de Santenayn täti?"

„Tunnette warmaankin sisareni pojan, herra notario?“

„Kyllä, siitä mitä hänestä olen kuullut; sitäpaitsi olen hänet nähnyt Aubecourtissa.“

„Hän oli rakastunut neiti Martha Raclotiin ja tuo heidän wälinsä rikkominen, jonka kai tiedätte, on suuresti häntä masentanut, meidän on hywin waikea lohduttaa häntä.

Mutta palatakseni tähän asiaan, herra notario, olisin teille suuresti kiitollinen, jos sanoisitte minulle, miksi neiti Raclot niin äkkiä ilmaisi sisareni pojalle ja isälleen ettei hän tahdo mennä naimisiin?“

„Mitä!“ huudahti notario hämmästyneenä, „neiti Raclotko se oli, joka ei huolinut sisarenne pojasta?“

„Niin, hywä herra.“

„Hywä neiti, kaikki Aubecourtissa luulewat päin wastoin, että herra Georges de Santenay ei enää wälittänyt tästä naisesta.“

„Luullaanko niin? Siinä petytään, hywä herra! Näin on asian laita. Georges de Santenay on saanut kärsiä nöyryytyksen, mutta Jumalan kiitos, se ei koske meidän kunniaamme, meidän ei tarwitse tapahtumia häwetä.“

„Ei suinkaan hywä neiti! Herra Georges de Santenay saawuttaa waan kunnioitusta siitä, ettei ottanut neiti Raclotia waimokseen.“

„Tiedän waan, että herra Raclot on rikas maatilan omistaja Aubecourtissa.“

„Siinäkö kaikki?“

„En ole milloinkaan ollut Aubecourtissa, en milloinkaan ole nähnyt herra Raclotia, enkä muutenkaan tiedä mitään hänestä.“

„Ette siis myöskään tiedä, että hän parikymmentä wuotta sitten oli köyhä wuokraajan renki?"

„Sitä en todellakaan tiennyt, hywä herra! Hän on siis perinyt omaisuutensa?"

„Tiedättekö herra Raclotin rikkauden määrän?" kysyi notario wälttäen wastaamasta neidin kysymykseen.

„Herra Jumala, miten sen tietäisin? Ja wakuutan teille, etteiwät sisareni poika, kenraali de Santenay, enkä minä ole asiata ajatelleetkaan."

„Paljonko herra Raclot lupasi myötäjäisiä tyttärellensä?"

„Wiisikymmentätuhatta francia."

„Hän ei ollut ylenmäärin antelias," sanoi notario hymyillen.

„Kuulkaa siis, hywä neiti, herra Raclotin nykyisen omaisuuden woipi aiwan hywin arwostella puoleentoista miljoonaan."

„Todellakin!" huudahti neiti Lormeau.

„Yksin maata omistaa herra Raclot runsaammin kuin miljoonan arwosta, ja olen melkein warma, että hänen raha-arkkunsa sisältää enemmän kuin neljäsataa tuhatta francia rahaa ja rahan arwoa.

Hän antaa tyttärelleen wiisikymmentä tuhatta myötäjäisiksi, waikka Martha, kun hänen äitinsä on kuollut, on naimisiin mennessään oikeutettu waatimaan puolet tästä omaisuudesta, nimittäin äitinsä, jolla oli yhtä suuri osa pesään, kuin miehelläkin, perinnön. Jo tästäkin näette, millainen mies Rarlot on."

„Niin, hän ei rehellisesti menetellyt tytärtänsä kohtaan."

„En woi teille sanoa, miksi neiti Raclot kieltäytyi

menemästä naimisiin herra Georges de Santenayn kanssa? Siinä piilee joku salaisuus. Mutta minua ei kummastuttaisi, jos joskus saisin kuullakin, että isä on pakoittanut tytärtänsä. Herra Raclot luultawasti pelkäsi täytywänsä tehdä tyttärellensä ja tämän miehelle tilin siitä, miten oli hoitanut tyttärensä omaisuutta."

„Hän on siis saituri, tuo herra Raclot?"

„Jospa hän olisi waan saituri!"

„Te pelästytätte minut, herra Rousselet!"

„En woi mitään sanoa neiti Marthasta, jonka tuskin tunnen ja joka näyttää saaneen huolellisen kaswatuksen."

„Dominikolais-sisarten luona, hywä herra, samassa luostarissa, jossa sisareni tytär Mathilda de Santenaykin."

„Tiedän sen, hywä neiti! Molemmat tytöt, jotka owat melkein yhden ikäiset, oliwat hywiä ystäwiä."

„Niin, hywä herra, ja sisareni pojan rakkaus neiti Marthaan johtui molempien tyttöjen ystäwyydestä.

Olen usean kerran kohdannut neiti Raclotin lankoni, kenraalin luona; hän on kaikin puolin wiehättäwä tyttö. Ei luulisi hänen olewan talonpojan tyttären, hän omaa todellakin hienon käytöstawan, hän on lempeä, hywä sydämminen, hiljainen, taitawa, nerokas ja waipi tehdä itsensä suosituksi; minäkin ensinkään empimättä myönnyin sisarenipojan awioliittoon."

„Onnettomuudeksi on hän herra Raclotin tytär. Ja tämän suuresta rikkaudesta tai Marthan hywistä ominaisuuksista huolimatta ei herra de Santenayta tarwitse surkutella, waan päinwastoin onnitella siitä, ettei tästä naimisesta tullut mitään."

„Miksi niin?"

„Naimalla neiti Raclotin olisi herra de Santenay kadottanut kaikkien rehellisten ihmisten kunnioituksen."

„Hywä Jumala, herra Rousselet, mikä on sitten tuo herra Raclot?"

„Yleiseen halweksittu mies, hywä neiti."

„Ah!"

„Waikka joka ihminen näillä tienoilla tuntee ne metkut, joita hän on käyttänyt rikkaaksi tullaksensa," jatkoi herra Rousselet, „olisi welwollisuuteni waijeta, jos olisin herra Raclotin notario, enkä tässä kertoisi tuhansien inhoojien ääntä. Mutta en ole missään suhteissa herra Raclotin kanssa ja luulen muuten tekewäni de Santenayn perheelle todellisen palweluksen paljastaessani miehen, jonka tyttären herra Georges oli waimokseen ottamaisillaan.

Heti ostettuani herra Ponceletin toimiston ja asetuttuani Aubecourtiin, sain aluksi huhujen kautta, sitten toimiston asiakirjoista selon herra Raclotin juonista. Ilmoitin hänelle silloin suoraan, etten tahtonut olla missään tekemisissä hänen asioittensa kanssa. Hänen oli siihen mukautuminen ja hän otti toisen notarion. Kun toimiston täytyy antaa hänelle jotain tietoja, kääntyy hän ensimäiseen kirjuriin."

Notario kuwasi lyhyesti tuon julman koronkiskurin epärehelliset juonet.

Neiti Lormeau oli kuin pilwistä pudonnut.

Hän oli siis warsinainen konna, pelkkä roisto, tuo talonpoika, joka ei ollenkaan häwennyt esiintymästä linnan herrana.

Ja hänen sisarensa poika oli ollut naimaisillaan sellaisen miehen tyttären.

Tätä ajatellessaan waltasi kauhu koko hänen ruumiinsa.

„Nyt, hywä neiti," jatkoi herra Rousselet, „käsitätte, mitä warten äsken sanoin ettei herra Georges de Santenayta tarwitse surkutella waan päinwastoin onnitella siitä, ettei hän nainut neiti Martha Raclotia."

„Woi, hywä herra, jos tämä awioliitto olisi tapahtunut meidän tietämättömyytemme tähden näistä kauheista asioista, olisi sisareni poika ollut häwäisty mies. Entä mikä häpeä perheelle!"

„Tuo Raclot on warmaan hirweä ihminen, kun hänen tyttärensäkin on täytynyt paeta häntä."

„Wai niin, tiedätte siis, että neiti Raclot on lähtenyt isänsä luota."

„Kyllä, hywä herra, mutta en tiedä minkä syyn tähden."

„Aubecourtissakaan ei sitä tiedetä."

„Ainakin tiedetään kai missä neiti Raclot nykyään oleskelee."

„Ei ensinkään, hywä neiti."

„Sepä wasta on! Tuo tyttö on tosiaankin eläwä arwoitus."

„Ehkäpä. Mutta warma on, että neiti Raclotin menettely antaa kummastelemisen aihetta. Hän on arweluttawasti wahingoittanut mainettansa lähtemellä noin salaperäisesti Aubecourtista.

„Miten niin?"

„Asianhaarojen ikäwien yhteensattumusten tähden.

Ensimäinen kirjurini lähti Aubecourtista samana päiwänä kuin neiti Raclotkin."

„Entä sitten, hywä herra?"

„Entä sitten, neiti! Niin, sanotaan että kirjuri oli yksissä tuumin neiti Raclotin kanssa ja että he oliwat päättäneet lähteä yhdessä."

„Mutta te kerrotte kauhistuttawia asioita, hywä herra! Uskotteko itse niitä?"

„En, hywä neiti, sillä en milloinkaan arwostele toisten toimia useinkin pettäwän ulkonäyn mukaan."

„Herra Bertillon — se on kirjurini nimi — on hywinkin järkewä poika, mutta hän on itsepäinen ja äärettömän pikakiukkuinen. Erään muistutuksen johdosta, jonka minä ehkä liian kiiwaasti tein, suuttui hän ja lähti toimistosta sanomatta edes, että hän meni tiehensä.

Niinkuin mainitsin, matkusti hän onnettomuudeksi samana päiwänä, jolloin neiti Raclotkin, ja tämä yhteensattuminen on antanut aihetta surkuteltawalle parjaukselle."

„Todellakin surkuteltawaa," mutisi neiti Lormeau.

Herra Rousselet lähti nyt hänen luotansa mennäksensä anoppinsa luo, joka kutsui häntä.

Koko illan oli neiti Lormeau mietteissään, hän lähti jo ennen puolta yötä.

Seuraawana päiwänä saapui hän kello yhdentoista aikaan kenraali de Santenayn luo. Hän paloi halusta saada kertoa, mitä Aubecourdin notario oli hänelle edellisenä iltana kertonut. Hänen täytyi kuitenkin odottaa, sillä wälttämättömästi tahtoi hän kertoa kaikki Georgesin läsnä ollessa, ja nuori insinööri saapui was-

ta aterialle istuttaessa. Wanha neiti oli waan maininnut, että hän oli jutellut Aubecourtin notarion kanssa ja saanut tältä täydelliset tiedot herra Raclotista. Siten uteliaisuutta kiihdyttämällä walmisti hän maata kylwöllensä.

Kun hetki oli tullut, kehoitettiin häntä kertomaan.

„No," sanoi hän käännyen sisarensa tyttäreen, „onko neiti Martha Raclot kaupungissa luostarissa?"

„Ei, täti!" wastasi tyttö.

Georgesin kaswot synkistyiwät, lewottomana kääntyi hän tuolillaan.

„Minä en ole woinut saada selkoa miksi neiti Raclot luopui awioliitostaan, mikä sai hänet jättämään isänsä, lähteätsensä, ei kukaan tiedä minne. Siinä on toinen salaisuus. Mutta sen sijaan olen kuullut kauniita juttuja herra Raclotista. Oikein hiukset päässä pystyyn nousewat! Ja wielä ajatella, ettemme siitä mitään tienneet!"

Tarkkuudella, joka osoitti hänellä olewan mainion muiston, kertoi hän nyt, mitä Aubecourtin notario oli puhunut Mathurin Raclotista.

Kenraali, Mathilda ja Georges istuiwat tuskallisesti hämmästyneinä.

Neiti Lormeau jatkoi:

„Tämä opettaa meidät wastaisuudessa olemaan warowampia, eikä milloinkaan toimimaan kiihkeästi, waan pysymään tyyneinä ja etupäässä hankkimaan selkoa millaisten ihmisten kanssa olemme tekemisissä.

Niinkuin notario aiwan sattuwasti huomauttikin, tulee sinua, Georges, ainoastaan onnitella, ettet nainut

Martha Raclotia. Poika rukkani, mihin ilkeään ampiaispesään olit pääsi pistämäisilläsi."

Nuori mies istui äänetönnä, pää rintaa wastaan waipuneena.

„Rakas kälyni," lausui kenraali, „olemme tehneet wäärin — myönnän sen — kun emme hankkineet tietoja neiti Marthan perheestä; mutta emme tunteneet ketään muita kuin hänet, ja samoin kuin me, niin tekin kälyni, ihastuitte hänen hywään luonteeseensa ja harwinaisiin ominaisuuksiinsa."

„Mikä osoittaa, hywä lanko, että olemme kaikki yhtä ajattelemattomasti ja kewytmielisesti menetelleet, mutta — kiitos Jumalan! — olemme päässeet ehjinä tästä ikäwästä seikasta.

Nyt, Georges," jatkoi täti, „on sinulla wain yksi tehtäwä, koeta niin pian kuin mahdollista on, parantua tuosta onnettomasta rakkaudesta ja ryhdy etsimään jotain toista kaunista tyttöä, joka on itsesi ja meidän arwoinen."

„Rakas käly," lausui herra de Santenay wakawasti, „tietysti ei Georges woi enää neiti Raclotia muistella, mutta waikka isä onkin konna, ei siitä kuitenkaan seuraa, että tytär kadottaisi persoonallisia ominaisuuksiaan tai alenisi minun kunnioitukseesani. Ei, waan Mathildan ystäwätär pysyy yhä samana wiehättäwänä ja hywänä tyttönä, jollaisena hänet otin wastaan kotiini."

„Tekö, lankoni, tuolla tawoin puhutte?"

„Niin, minä! Mutta menenpä wielä pitemmällekin: sanoen, että neiti Raclot on jalomielisin tyttö, minkä tunnen, että sydämmestäni walitan sitä, ettei hän woi tulla

miniäkseni, ja lisään että hän woi waatia kaikkien kunnioitusta ja arwossa pitoa."

„Todellakaan, lanko," huudahti neiti Lormeau, „en teitä nyt käsitä."

Georges nosti päänsä ja katseli kummastuneena isäänsä.

„Kälyni, lapseni," jatkoi ukko yhä wilkkaammin, „olen, samoin kuin tekin, itseltäni kysellyt, miksi ei neiti Raclot tahdo mennä naimisiin ja miksi hän luopui isästään. Hywä, nyt tiedän syyn. Martha on tawalla tai toisella saanut tiedon, millainen mies hänen isänsä on ja minä wäitän warmasti — olen warma, etten pety — että tämä kauhea tieto on ollut Marthan menettelyn ainoana ja warsinaisena syynä."

„Niin, isä, niin se on, sinä olet oikeassa!" huudahti Mathilda.

Georges näytti ikäänkuin unesta heränneeltä.

Neiti Lormeau ei ollut ensinkään wakuutettu, hän istui jäykkänä ja kylmänä tuolilla, epäuskon hymy huulillaan.

„Oi, mikä rohkea tyttö, mikä hienotunteinen lapsi!" huudahti kenraali päästäen walloilleen lämpimän sydämmensä ihastuksen.

Mathilda heittäytyi, silmät täynnä kyyneliä, isänsä kaulalle ja suuteli häntä.

Samassa ilmoitettiin nuorelle tytölle, että köyhä talonpoikaiswaimo, jota hän oli odottanut, oli nyt saapunut.

Waimorukka, jota neiti de Santenay sääli, oli leski ja kahden pienen lapsen äiti. Hän tuli noutamaan aiwinoita ja lämpymiä waatteita, jotka Mathilda oli lapsille luwannut.

Nuori tyttö lähti ulos lausuen:

„Palaan heti takasin."

Neiti Lormeau muutti tuolinsa herra de Santenayn wiereen.

„Lankoni," sanoi hän, „teidän ja Georgesin tulee tietää eräs seikka, jota en Mathildan läsnä ollessa saattanut mainita; luulen ettette sitten niinkään lämpymästi ihaile neite Raclotia."

Ja wanha neiti kertoi, iwallisesti katsellen herra de Santenayta, miten Marthan lähtö sattui yhteen kirjurin lähdön kanssa ja mitä ihmiset Aubecourtissa tästä arwelewat.

„Tuon kyllä tiedän, täti," lausui Georges katkeran surullisella äänellä, „sitä puhutaan koko seudulla, eikä waan Aubecourtissa."

„Olkoonpa tämä nyt totta tai waletta, on neiti Raclot ainaiseksi menettänyt hywän maineensa. Mutta niinkuin sanotaan, ei sawua ilman tulta . . . Minne on neiti Raclot mennyt? Sitä ei yksikään tiedä!

Mathilda oli warma siitä, että hänen entinen ystäwättärensä oli luostarissa, nyt tiedämme ettei hän ole siellä. Sanokaa mitä tahdotte, hywä lanko, mutta selwillä ei tämä asia ole."

„Tyttörukka!" mutisi herra de Santenay.

„Säälittekö häntä?"

„Säälin, hywä kälyni, sillä hän on kahdenkertaisesti säälittäwä."

„Uskotte siis kaikki, mitä Aubecourtissa sanotaan?"

Wanhan soturin silmät säihkyiwät.

„Mitä Aubecourtissa puhutaan, on häwytöntä," huudahti hän, „ja ihmiset siellä owat kurjia pelkureita!

Sillä tawoin ei nuoren tytön kunniaa solwata! Jos seisoisin silmä silmä silmää wasten jonkun noiden kurjien kanssa, niin antaisin hänelle korwapuustin."

„Ette siis usko, lankoni . . .?"

„Minäkö uskoisin tuollaisia tuhmuuksia! En milloinkaan. Tunnen neiti Marthan ja juuri siitä syystä, että tunnen hänet, puollustan häntä samoinkuin puollustaisin omaa tytärtäni. Ja teenpä wielä enemmänkin, hywä käly; minä, wanha kenraali de Santenay, menen takaukseen tuon tytön kunniasta, jota niin kurjasti parjataan."

„Woi, hywä isäni, rakas isäni, kuinka suloiselta tuntuu kuulla teitä!" huudahti Georges liikutuksesta wapisewalla äänellä. „Mutta jos tietäisitte, jospa waan tietäisitte . . ."

„Mitä sitten?"

„Isä!" sanoi nuorukainen alakuloisesti, „minäkin olen tuollainen kurja pelkuri, joita äsken jalossa mielikarwaudessanne soimasitte."

„Sinäkö, Georges?"

„Isä, luulin Marthan syylliseksi."

„Et siis rakasta häntä enää?"

„Enemmän kuin milloinkaan."

„Ja epäilet häntä, Georges," sanoi kenraali moittiwalla äänellä, „sinä, jonka ensimmäisenä tulisi puollustaa häntä ketä wastaan tahansa! . . . Mutta kenelle ojentaisi kätensä tuo wiaton uhriraukka, kun ne, jotka hänet tuntewat ja häntä rakastawat, kääntywät henestä pois."

„Isä, häpeän, että niin kärkkäästi olen kuunnellut ilkeitä juoruja, kadun sitä sydämmestäni ja rukoilen Martha raukalta anteeksi."

„Samoin tekin lanko," lausui neiti Lormeau, „uskon kernaasti, että neiti Marthaa on wiattomasti parjattu, mutta sentäänkin on hän isänsä tytär. Woiko poikanne wielä elää siinä toiwossa, että kerran antaisi hänelle nimensä?"

„Se on aiwan toinen asia," wastasi herra de Santenay wakawasti. „Me, samalla kun säälimme neiti Marthaa, emmekä säästä mitään myötätuntoisuutemme osoitetta, tiedämme kyllä, poikani ja minä, mitä olemme welwollisjet itsemme ja yleisen mielipiteen suhteen. Georges ei woi enää ajatellakaan naimista neiti Raclotin kanssa. Se on kunnian asia."

„Sepä edes hywä on," wahwisti neiti Lormeau.

Georges huokasi raskaasti.

Kahdestoista luku.

Kolme kuukautta kului. Ei mitään tapahtunut, mikä olisi muuttanut aseman. Yhä waan oltiin tietämättömiä siitä, että neiti Raclot oli opettajattarena dominikalaisnunnien kaswatuslaitoksessa. Georges de Santenay ei woinut unohtaa Marthaa ja Martha muisteli yhä Georgesia. Surukseen huomasi nuori nowiisi, että wiipyisi kauwan ennenkuin hän woisia wihkiä itsensä Jumalalle.

Oli ehditty huhtikuun waiheille ensimäisiin ihaniin kewätpäiwiin.

Eräänä iltapäiwänä, juuri kun hän käweli wiime markkinoilla ostamainsa härkien joukossa Les Nouesin niityillä, kohtasi herra Raclotia äkkiä halpaus.

Hänet nostettiin maasta, noudettiin waunut ja wietiin kotiin, jonne lääkäri, jolle heti oli tieto annettu, pian saapui.

Halpaus ei ulottunut koko ruumiiseen, eikä ollut hengen waaraa.

Herra Raclot, joka suuresti pelkäsi kuolemaa, rauhoittui.

Kiitos huolellisen hoidon oli hän todellakin saanut ja oli jo liikkeellä seuraawana päiwänä. Hänen oli waan hieman waikea liikuttaa wasempaa kättänsä ja

kaswojen wasempi puoli, samoin kun suukin oli suuresti wäärässä.

Tästä ei herra Naclot suuresti wälittänyt, kun hänen sielunwoimansa yhä waan oli heikentymätön.

Mutta lääkäri oli ollut kyllin ilkeä sanomaan hänelle, että hänen täytyi waroa itseänsä, sillä jos uusi kohtaus sattuisi, ei hän pääsisi niin helpolla.

Nämät onnettomuutta ennustawat sanat häiritsiwät herra Naclotin rauhaa, myrkyttiwät hänen huolettoman olentonsa alituisella pelolla. Aamusta iltaan oli hänellä kuolema silmissään, wieläpä yölläkin, eikä hän saattanut nukkua.

Damokleen miekka häilyi hänen ylitsensä.

Ei auttanut sekään, että hän koki itseänsä rohkaista, pitäen noita tuhmuuksina. Alituinen kuoleman pelko waiwasi häntä.

Se ei kuitenkaan estänyt häntä koettamasta saada haltuunsa Ligouxin piiristä la Saulaien niittyä, jota hän kauwan oli mielitellyt. Sen omistaja oli ahtaalla ja tarwitsi rahoja. Herra Naclot oli notarionsa kautta tarjonnut puolen niityn arwosta. Tuo hämmästyttäwän halpa tarjous oli hyljätty. Mutta hän ei saanut ketään muuta ostajaa, sen herra Naclot hywin tiesi.

Ja warakas talonpoika tuumaili:

„Wastustele waan. Kyllä wielä tulet“.

Mutta halpaus ei ollut sanonut wiimeistä sanaansa.

Eräänä iltana, jolloin hän oli aterioinut erittäin hywällä ruokahalulla, laskeutui herra Naclot lewolle aiwan tyytywäisenä itseensä ja arwellen, että la Saulaien niitty kahdeksan päiwän kuluttua olisi hänen omansa.

Seuraawana päiwänä ei Aubecourtin linnan herra noussut tawalliseen aikaan ylös. Palwelija kummastui ja päätti kello yhdeksän aikaan mennä isäntänsä makuuhuoneeseen. Hän löysi hänet wuoteelta, liikkumattomana, silmät luonnottomasti ammollaan, tuijottawina.

Ensin luuli palwelija, että hän oli kuollut, mutta Raclot oli kuullut hänen askeleensa, sillä hän käänsi kamalat silmänsä palwelijaan ja katseli häntä sanomattomalla kauhulla.

Palwelija oiwalsi, että lääkäri oli nopeasti noudettawa.

Lääkäri saapui. Tutkittuansa herra Raclotin, puisti hän päätänsä. Sitten meni hän syrjään sanoen:

„Hän on mennyttä miestä. Jokunen tunti on hänellä enää jäljellä".

Sairas saattoi höpistä waan joitakuita hajanaisia melkein käsittämättömiä sanoja, mutta ajatuskykynsä oli hänellä wielä.

Mutta älköön luultako, että hän ajatteli tytärtänsä ja suri sitä, ettei tämä ollut hänen luonansa. Hän ajatteli waan yhtä ainoaa asiaa: la Saulaien niittyä. Ainoat käsitettäwät sanat, mitkä pääsiwät hänen kylmiltä huuliltaan, ja joita hän alituisesti toisti, oliwat:

„Minun täytyy saada se. Hän tulee kyllä".

Maata, yhä waan maata, yhä waan sama kurja himo omaisuutensa kartuttamiseen!

Tiesikö hän ensinkään tilastaan?

Huhu koronkiskurin pian tapahtuwasta kuolemasta oli lewinnyt.

„Tohtori on sanonut, että hän elää waan muutaman hetken".

Heti ilmoitettiin mairelle, rauhantuomarille, joka asui piirin pääkaupungissa, jotta hän olisi walmiina heti sulkemaan linnan.

„Jos wain tietäisin, missä tytär oleskelee", lausui hän kaikille, joita puhutteli.

Martha-mummo sai kuulla mairen olewan epätietoisen, miten saisi neiti Raclotille sanan hänen isänsä pian tapahtuwasta poislähdöstä.

Kelpo eukko puketui hienoon pyhähameeseensa ja walkoiseen myssyyn sekä läksi wirkamiehen luo.

„Herra maire", sanoi hän, „jos haluatte nopeasti saada tiedon neiti Raclotin olopaikasta, niin lähettäkää sana kaupunkiin dominikolaissisarille".

„Luuletteko nunnien tietäwän, missä Martha Raclot on?"

„Siitä olen warma, herra maire".

„Sitten seuraan neuwoanne ja lähetän sanan kaupunkiin".

Kello oli nyt neljä iltapäiwällä ja waikkapa maire kiirehtikin, kului sentään aikaa ennenkuin ehdittiin syöttää ja juottaa hewonen, ottaa ajopelit ratas-wajasta, niin että oli jo yli wiiden, kun mairen palwelija läksi matkalle.

Kylässä tiedettiin jo hänen menewän etsimään neiti Raclotia.

„Niin, kylläpä hän hänet tapaa", tuumailiwat iwallisesti ne, joita wanha imettäjä oli kyykäärmeiksi nimittänyt.

Kello oli yksitoista illalla kun palwelija palasi kau-

pungista. Hän oli tehtäwänsä toimittanut, puhutellut erästä wanhaa nunnaa luostarin wastaanottohuoneessa ja kertoi nyt isännällensä, että neiti Raclot saapuu Aubecourtiin seuraawana aamuna kello yhdeksän.

Herra Raclot oli kuollut tunti sitten, mutta jo kello seitsemältä oli maire lähettänyt kolme uskottua miestä linnaan pitämään kaikkia silmällä. Jos wainajan tytär palwelijan ilmoituksen mukaan saapuisi seuraawana aamuna, ei rauhantuomarilla ollut siellä mitään tehtäwää, kun ei tarwinnut sinetillä lukita paikkoja.

Neljänneksen kuluttua palwelijan käynnistä luostarissa kutsutti johtajatar Marthan luoksensa ja ilmoitti hänelle hänen isänsä makaawan kuolintaudissaan.

Tyttörukka tahtoi heti lähteä, mutta johtajatar rauhoitti häntä sanoen ettei woisi päästää häntä yöksi matkalle, eikä näin myöhään enää woinut saada hewostakaan.

„Rakas lapseni", lisäsi johtajatar, olen käskenyt hewosen tulemaan sinua ottamaan kello kuusi huomen aamulla ja kun en soisi sinun yksin lähtewän Aubecourtiin, loen määrännyt Angele-sisaren mukaasi.

Martha kiitti johtajatarta ja meni itkien kammioonsa. Jokunen ääni hänen sydämessään sanoi hänelle, että hän saapuisi liian myöhään sulkeaksensa isänsä silmät.

Tie kaupungin ja Aubecourtin wälillä on huonoa ja mäkistä, hewosia wäsyttää, waikka ne kulkewat hiljaistakin rawia.

Waunut, joilla Martha ja Angele-sisar lähtiwät, oliwat jonkunlaiset awonaiset postiwaunut. Onneksi oli

ilma kaunis ja lämmin, eikä tuulen henkäystäkään tuntunut.

Matkustajat asettuiwat niin mukawasti kuin woiwat kyytimiehen taakse selkänojalla warustetulle istuinlaudalle, joka oli lujasti waunuihin kiinitetty.

He oliwat jo noin penikulman päässä kaupungista, kun ehtiwät pisimmälle ja waiwalloisimmalle mäelle, mutta se olikin wiimeinen.

Hewonen kulki hitaasti mäkeä ylös hikeä waluen ja pärskyen.

Parisataa metriä waunujen takana rawasi pieni woimakas hewonen, jolla oliwat teräksiset pohkeet, wetäen kewyttä kääsiä. Mäessä täytyi senkin hiljentää wauhtiansa, kauwan ei kuitenkaan wiipynyt ennenkuin se saawutti waunut, mutta silloin näytti se tahtowan mukautua towerinsa kulkuun ja rawata sen rinnalla.

Kääseissä istui kaksi matkustajaa: wanha herra ja nuori tyttö. Wanha herra ajoi.

Äkkiä päästi nuori tyttö iloisen huudahduksen:

„Kas, isä, Angele-sisar!“

Nunna kääntyi ja terwehti kenraali de Santenayta ja hänen tytärtään.

Samalla nosti Marthakin päätänsä, jota oli pitänyt rinnoilleen waipuneena ja huntuun werhottuna.

Kaksi huudahdusta — toinen ilon ja hämmästyksen, toinen waan jälkimäisen — kuului:

„Martha!“

„Mathilda!“

„Pidättäkää“, huusi neiti de Santenay waunujen ajajalle.

Tämä totteli ja hänen hewosensa hirnahti tyytywäisyydestä. Kääsien hewonen pysähtyi samoin.

Mathilda hyppäsi alas, nousi waunujen istuimelle ja kietoi käsiwartensa ystäwättärensä ympäri, jota kerta kerran jälkeen syleili.

„Martha, rakas Martha“, sanoi hän, „etkö iloitse nähdessäsi taasen minut?“

„Kyllä, Mathilda!“

„Mutta sinä näytät niin alakuloiselta ja sinä itket. Sano, miksi?“

„Sain eilen illalla sanan, että isäni on kuolinwuoteellaan. Angele-sisar seuraa minua Aubecourtiin, mutta minä tulen liian myöhään“.

„Kyllä käsitän, rakas Martha, surusi“, sanoi Mathilda alakuloisesti, „mutta mikä puku on päälläsi?“

„Nowiisien puku“, sanoi Angele-sisar.

„Miten, Martha!“ huudahti neiti de Santenay, „aijotko ruweta nunnaksi?“

„Aijon. Mathilda“.

„Siis sisar“, jatkoi kenraalin tytär hieman hämillään, „oli Martha todellakin luostarissa ja te salasitte sen minulta“.

„Se tapahtui äitimme käskystä, neiti Raclot toiwoi, ettei hänen olopaikkansa tulisi tunnetuksi“.

„Kun niin on asian laita, sisar, ei minulla ole mitään sanottawaa“.

Molemmat tytöt syleiliwät toisiansa wielä kerran ja sitten palasi Mathilda kääseihin.

Herra de Santenay terwehti käden wiittauksella nunnaa ja nowiisia.

Molemmat hewoset läksiwät taasen liikkeelle, mutta

kääsit pääsiwät pian edelle ja kun waunut ehtiwät mäen päälle saattoiwat Martha ja nunna nähdä wielä wilahduksen kääseistä, jotka kääntyiwät syrjätielle ja kulkiwat nopeaa wauhtia.

Herra de Santenay ja Mathilda meniwät neiti Lormeaun luo toiwottamaan hänelle onnea hänen nimipäiwänään. Georgesin piti samoin saapuman wanhan tätinsä luo. Oli Toukokuun 19 päiwä ja neiti Lormeau oli kastettu pyhän Denisen nimelliseksi.

Kylän kirkonkello löi puoli yhdeksän, kun Martha ja nunna saapuiwat Aubecourtiin. He astuiwat waunuista sen majan edustalle, jossa wanha imettäjä asui; tämä tunsi heti nuoren tytön, tuli ulos ja syleili häntä.

„Isäni?" kysyi Martha.

„Herra Raclot on lopettanut. Jumala hänen sielunsa ottakoon!"

Martha päästi raskaan huokauksen.

„Woi", sanoi hän, „aawistin, että tulisimme liian myöhään".

„Nyt aamullako herra Raclot kuoli?" kysyi nunna.

„Ei, hän heitti henkensä eilen illalla".

„Mihin aikaan?"

„Kello kymmenen".

„Näette, Martha, että teidän oli aiwan mahdotonta tawata isäänne hengissä. Mairen sana saapui luostariin wasta kello kahdeksan. Waikka olis'tte samalla hetkellä lähteneet, ette olisi ehtineet ennen kello yhtätoista perille, kun matkalla wiipyy ainakin kolme tuntia".

„Olette oikeassa, sisar. Oli niin määrätty etten enää kohtaisi isääni hengissä".

Tämän keskustelun aikana, joka tapahtui kadulla,

oli koko joukko uteliaita tirkistellyt akkunoista, toiset olivat tulleet huoneittensa oville.

„Hän se on, hänen tyttärensä, Martha Raclot!" kaikui suusta suuhun.

Jäähyväiset toistaiseksi lausuttuaan kelpo imettäjälle tarttui nuori tyttö Angele-sisaren käsivarteen ja läksi linnaa kohti.

Pian oli vanhuksen ympärillä ainakin viisikymmentä henkeä. Kysymyksiä sateli joka taholta.

„Antakaa minun olla rauhassa!" sanoi hän vastaukseksi joka kysymykseen.

„Tietysti on hän Martha Raclot ja entä sitten? Teillä ei ole nyt mitään juoruttavaa, luulen. Nyt olette saaneet suunne tukkoon. Hämmästyitte nähdessänne hänet nunnan puvussa. Aina siitä asti, kun hän täältä läksi, on hän ollut luostarissa. Nyt saatte tuumailla, miten Rousseletin kirjuri menetteli hänet viedessään.

Onko häntä nyt tarpeeksi paneteltu, tyttörukkaa? Oletteko nyt tyytyväisiä, kun olette hänet lokaan tahranneet? Oletteko jo tarpeeksi häntä haukkuneet ja solvanneet? Aubecourtissa on ilkeitä ihmisiä. He eivät ole minkään arvoisia".

Näin purjettuaan kiukkunsa ja harminsa meni vanhus nopeasti majaansa ja paiskasi oven lukkoon.

Seuraavana päivänä kello kymmenen haudattiin Mathurin Raclot. Moni ei hänen ruumisarkkuansa seurannut. Vainajan palvelijat ja vuokralaiset, vanha imettäjä ja jokunen hurskas eukko kulkivat orvon perässä, joka nojautui Angele-sisaren käsivarteen. Mutta tielle, jota pitkin ruumissaatto kulki, oli kerääntynyt

paljon wäkeä ja kaikki terwehtiwät kunnioittawasti, ei kuollutta arkussaan, waan tytärtä ja häntä saattawaa nunnaa.

Täydellinen käänne mielipiteissä oli tapahtunut Marthan eduksi ja ne, jotka pahimmin oliwat häntä solwanneet, oliwat nyt ensimäisiä kiittämään hänen hywyyttänsä ja kehumaan hänen awujansa ja siweyttänsä.

Isä Raclot oli ollut konna, sitä ei käynyt kieltäminen, mutta eihän tytär ollut mitään pahaa tehnyt, hän ei tiennyt mistään; häntä tuli kohdella ystäwällisesti ja kunnioittawasti. Eikö siinä jo ollut kyllin säälittäwää, että hän oli Mathurin Raclotin tytär?

Kun arkku ehti hautausmaalle, nähtiin waunujen pysähtywän sen edustalle; waunuista astui ensin Georges de Santenay, sitten Mathilda ja kenraali.

Edellisenä iltana, kun he wielä oliwat neiti Lormeaun luona, oliwat he saaneet tiedon herra Raclotin kuolemasta ja että hän haudattaisiin seuraawana päiwänä.

„Me lähdemme sinne kaikki kolme“, lausui kenraali lapsilleen, „neiti Marthalle olemme welkapäät tämän osotteen kunnioituksestamme ja myötätuntoisuudestamme“.

Angele-sisar näki näiden kolmen liittywän ruumissaattoon.

„Rakas Martha“, kuiskasi hän tytölle, „teillä on ystäwiä täällä; kenraali de Santenay, hänen tyttärensä ja poikansa owat täällä“.

Martha wawahti ja nunna huomasi hänen wapisewan.

Surullisen toimituksen päätyttyä seurasi herra de

Santenay lapsinensa arkkua hautaan ja kun kaikki oli päättynyt, läheni ukko Marthaa, syleili häntä ja lausui:

„Rohkeutta, lapseni, älkää unhottako, että teillä, huolimatta kaikesta mitä on tapahtunut, minussa on aina ystäwä".

Mathilda syleili sydämellisesti ystäwätärtänsä.

Sanaakaan lausumatta ojensi Georges kätensä Marthalle.

Molempien kädet wapisiwat toisiinsa koskettaessaan.

Nuori insinööri ei woinut olla päästämättä huuliltaan sanaa:

„Martha!"

Siinä kaikki.

Tyttö kumartui alaspäin salataksensa häminsä ja punastumisensa.

Kenraali, Georges ja Mathilda poistuiwat heti waunuihinsa, jotka odottiwat kiewarissa.

Mustapukuinen herra, jolla oli kultasankaiset silmälasit, astui nopeasti Marthan luo; hän piti hattuaan kädessään, joten saattoi nähdä hänen olewan kaljupään, waikka hän oli enintäin neljänkymmenen wuotias.

„Hywä neiti", lausui hän matalemmalla äänellä, „nimeni on Boudois ja minulla oli kunnia olla isänne, rakkaan herra Raclotin notario".

Tyttö kumarsi ja lausui:

„Hywää päiwää, hywä herra!"

„Warmaan tulette tarwitsemaan minun apuani; tästä alkaen olen kokonaan käskettäwänänne".

„Kiitän teitä, hywä herra; tarpeen tullessa käännyn puoleenne".

„Suwaitsetteko, neiti, yhden kysymyksen?"

„Olkaa niin hywä!"

„Olen kuullut, että linna on sinetillä suljettu".

„Niin on asian laita, hywä herra".

„Mutta se oli aiwan tarpeetonta".

„Sen olen kyllä kuullut, mutta itse olen tahtonut sen syistä, joita en ainakaan nyt tahdo tunnetuiksi".

„Sitten . . . se on aiwan eri asia, hywä neiti".

Nuori tyttö terwehti, tarttui taasen Angele-sisaren käsiwarteen ja yhdessä he poistuiwat hautausmaalta mennäksensä wanhan imettäjän luo aamiaiselle.

„Rakas lapseni", sanoi hän, „tässä on pieni kammiosi ja wuode, jonka sinulle walmistin. Et sinä wanhan imettäjäsi luona asu niin hywin kuin linnassa, mutta kun tahdot jäädä luokseni, niin . . . Olen parhaani mukaan koettanut".

„Älä huolehdi, täällä wiihdyn kyllä hywin. Rauhoitu sen suhteen!"

„Jos waan lempeä ja myötätuntoisuutta haluat", sanoi wanhus iloisesti, „niin ei sinulla ole walittamisen aihetta".

Aamiaisen jälkeen haasteliwat Martha ja Angele-sisar pienessä kammiossa kauan. Nunna päätti tämän keskustelun lausuen:

„Te olette pyhimys, rakas Martha!"

Kello wiisi iltapäiwällä saapuiwat waunut noutamaan Angele-sisarta.

Kun toiset nunnat, hänen towerinsa, näkiwät hänen palaawan yksin, hämmästyiwät he suuresti, sillä johtajatar, joka tiesi asian laidan, ei ollut heille ilmaissut, että Martha jäisi joksikin ajaksi Aubecourtiin.

„Missä Martha on? Miksi ei hän palannut kans-

sanne? Eihän hän wainen ole sairas?" kysyiwät nunnat.

Angele-sisar wastasi:

„Marthan täytyi jäädä Aubecourtiin pariksi, kolmeksi kuukaudeksi ehkä, sen suuren perinnön tähden, joka hänelle tulee — miljoona ainakin, sanotaan — mutta älkää olko lewottomia, sisaret; Martha palaa jälleen, eikä sitten enää jätä meitä".

Illalla, opetustunnilla, kun opettajattaret ja kaikki oppilaat oliwat kokoontuneet luostarin kirkkoon, astui johtajatar heidän joukkoonsa ja lausui wakawalla liikutetulla äänellä seuraawat sanat:

„Rakkaat sisaret ja tekin, lapset, rukoilkaamme tänä iltana neiti Martha Raclotin puolesta ja kohotkoon rukouksemme palawina sydämistämme Herralle!

Rukoilkaamme kaiken armon ja laupiuden Jumalaa, että Hän tukisi Marthaa hänen koettelemuksissaan. Antakoon Hän hänelle rohkeutta ja woimaa ja auttakoon häntä täyttämässä sitä hurskasta welwollisuutta, jonka hän on tehtäwäkseen ottanut!"

Johtajatar laskeutui polwilleen kiwilattialle ja kaikkein päät kumartuiwat sywässä hartaudessa.

Kolmastoista luku.

Sen jälkeisenä päiwänä, kun hän oli majoittunut imettäjänsä luo, meni Martha yksin ulos kello yhdeksän aamulla.

Tiedettiin jo, ettei hän isänsä hautajaisten jälkeen ollut käynyt linnassa, waan syönyt aamiaisensa ja päiwällisensä imettäjänsä luona ja ihmiset kummastelivat mitä tämä tarkoitti.

Martha meni terwehtimään herra Rousseletia. Hän meni konttooriin ja kysyi hämillään, woisiko tawata notarion.

Eräs kirjuri meni heti ilmoittamaan herra Rousseletille ja Martha neuwottiin notarion yksityiseen wirkahuoneeseen, jossa notario otti hänet wastaan suurimmalla kunnioituksella ja kohteliaasti tarjosi hänelle tuolin. Hän luuli täytywänsä selittää syyn poissaoloonsa herra Raclotin hautajaisista.

„Minun täytyi", sanoi hän, „toissapäiwänä saataa waimoni hänen wanhempainsa luoksi, jossa hän wiettää wiikon päiwät, enkä ehtinyt takaisin Aubecourtiin ennenkuin eilen illalla".

„Teidän ei tarwitse pyytää anteeksi, hywä herra", sanoi Martha. „Ettehän muuten ollutkaan missään tekemisissä isäni kanssa".

„En tosin, hywä neiti, mutta se ei riitä poissaoloni puolustukseksi; jos olisin ollut Aubecourtissa, olisin teidän tähtenne — notario pani näille sanoille eri painon — seurannut isääänne hänen wiimeiseen lepokammioonsa".

Mutta tästä johtuukin mieleeni, että Rosieresissa oli minulla ilo kohdata kenraali de Santenay, hänen poikansa ja tyttärensä, jotka owat teidän ystäwiänne. Minä heille kerroin uutisen herra Raclotin kuolemasta, ja eilen, kotiin palattuani, sain kuulla herrojen ja neiti de Santenayn saapuneen Aubecourtiin ollaksensa läsnä isänne hautajaisissa".

„Teitä siis, hywä herra", wastasi Martha, „tulee minun kiittää siitä kunniasta, jonka de Santenayn perhe minulle osoitti. Kiitän teitä koko sydämestäni!"

„Mutta, hywä neiti!"

„Minä olen tyttörukka, jolla ei ole sukulaisia eikä ystäwiä, sen wuoksi on minulle kallis jokainen myötätuntoisuuden osote".

„Hywä neiti", sanoi notario wilkkaasti, teillä on useampiakin ystäwiä kuin luulettekaan ja minä itsekin . ."

„Kiitän teitä siitäkin, hywä herra, ja olipa oikein onneksi, että päätin tulla teidän luoksenne".

„Jos minua tarwitsette, hywä neiti, niin tarjoun suurimmalla ilolla palwelukseenne".

„Kyllä, hywä herra, tarwitsen teitä, minulla on paljon, hywinkin paljon pyydettäwää teiltä.

„Anteeksi, hywä neiti, minun täytyy ilmoittaa, etten ollut herra Raclotin notario".

„Hywä herra", keskeytti hänet tyttö, „ettehän heti aio kieltämällä wastata pyyntööni".

„En suinkaan, mutta . . ."

„Kun käännyn herra Rousseletin puoleen, tapahtuu se siitä syystä, etten tahdo kääntyä herra Bondoisin puoleen“.

„Uskallanko kysyä, neiti Raclot, mikä tuottaa minulle teidän walintanne kunnian?“

„Saawun luoksenne täydellä luottamuksella, kun te, ottaessanne Ponceletin toimiston, kieltäysitte olemasta isäni notario“.

„Jos niin on asian laita, hywä neiti, niin ei minulla ole muuta kuin kysyttäwänä, mitä minun on tekeminen?“

„Kaikki, hywä herra, kaikki. Tulen paljon teitä waiwaamaan“.

„Hywä! Minun asiakseni jää täyttää waatimuksenne ja luottamuksenne kunnollisesti“.

„Minä olen oppimaton tyttörukka, enkä käsitä ensinkään asioimisia“.

„Kyllä minä olen neuwonantajanne“.

„Tietystikin, mutta siinä ei ole kyllin. Tahdon jättää teille hywinkin laajaperäisen toimen ja antaa teille awonaisen waltakirjan puolestani toimimaan“.

„Walwoakseni teidän etujanne?“

„Niitä etuja walwoaksenne, jotka owat liitetyt isäni jälkeen jättämään perintöön. Otatteko tämän toimen?“

„Otan!“

„En tiedä isäni jättämän omaisuuden määrää; olen kuitenkin kuullut sanottawan, että hän omisti miljoonan“.

„Teille ei ole aiwan oikein ilmoitettu“.

„Ehkäpä tiedätte, suuriko perintö arwiolta on?“

„Kyllä, hywä neiti“.

„Suuriko se sitten on?“

„En luule paljon liioittelewani, sanoessani, että herra Raclotin omaisuuden woipi arwioida wiiteentoista sataan tuhanteen, siis puoleentoista miljoonaan franciin".

„Niin paljon!" huudahti Martha. Hän näillä sanoilla tarkoitti:

„Niin monta uhria!"

„Ettekö pety, hywä herra?"

„En ainakaan paljon".

„Miten sen tiedätte?"

„Ensinnäkin niistä kauppakirjoista, jotka owat konttoorissani ja wirkaweljeni herra Bontoisin hallussa ja wielä paremmin tuntien niiden tiluksien todellisen arwon, jotka herra Raclot on ostanut. Yksin kiintiöimissä nousee perintö yli miljoonan, sitten tulee lisäksi irtaimisto, kulta ja hopea. Tämän suhteen woin erehtyä, sillä en ole tarkastellut herra Raclotin raha-arkkua. Mutta jos laskujen pohjaksi pannaan herra Raclotin wuotuiset tulot — hänen menoistansa en lahdo puhua, sillä ne oliwat turhan pienet — niin täytyy hänellä olla noin wiisisataa tuhatta francia lompakossaan, tarkoitan raha-arkussa."

„Mutta isänihän osti alinomaa."

„Tosin kyllä, hywä neiti, mutta ne summat, jotka kuluiwat maan ostamiseen, eiwät ole laskuihini otettu, kun olen liittänyt ne kiinteään omaisuuteen."

„Kyllä tästä selwille pääsemme sitten kuin olette sinetit rikkoneet, raha-arkun awanneet ja luettelon kaikista tehneet."

„Tietysti, hywä neiti! Mutta teidän pyynnöstänne näkyy sinetillä sulkeminen tapahtuneen; yleiseen käytetään

sitä waan, kun tahdotaan suojella poissa olewien etuja. Ken teidät tähän toimenpiteeseen kehotti?"

„Ei kukaan."

„Sitten en käsitä — sen täytyy tunnustamani — miten tähän toimenpiteeseen ryhdyitte?"

„Yksin linnassa, joka oli awoinna kelle tahansa, ainoastaan kolme palwelijaa, joita en tuntenut ja joihin en siis woinut ollenkaan luottaa, pelkäsin minulta warastettawan."

„Wai niin", sanoi notario, ikäwästi koskettuen.

Ja hän rypisti kulmakarwojaan.

„Nähkääs, hywä herra, en tahtonut että mitään isäni perinnöstä, wähinkään rahasumma, pieninkään kapine hukkuisi."

„Ainakin, hywä neiti", sanoi herra Roussel et hieman teräwästi, „täytyy teidän suorittaa kuoletuspalkkio, hautajaiskulut, palwelijain palkat ja wihdoinkin perinnön nostamiskustaunukset."

„Se on aiwan toinen asia, hywä herra! Ne owat sellaisia menoja, jotka täytyy suorittaa. Siihen lisäksi tulee teidän palkkionne, josta ette mitään sanoneet. Mutta te tulette olemaan minun waltuutettuni, te parhaanne mukaan walwotte minun etujani; kaikki mitä luulette täytywän tehdä, hywäksyn jo ennakolta. Niinkuin näette, herra Rousselet, panen kaiken luottamukseni teihin."

„Mutta ettehän minua tunnekaan."

„Kyllä, hywä herra, minä tunnen teidät, minä tiedän miksi kieltäysitte olemasta isäni notario ja sitä paitsi", lisäsi Martha liikutettuna, „äsken sanoitte olewanne ystäwäni."

„Kummallinen tyttö“, mietti notario. „Todellakaan en käsitä häntä.“

Martha jatkoi:

„Ehkette tiedäkään, herra Rousselet, että olen majoittunut wanhan imettäjäni luo, jossa aion asua niin kauan, kuin minun täytyy olla Aubecourtissa. Kun en enään asu linnassa, en tarwitse isäni palwelijoitakaan, pyydän siis teidän eroittamaan heidät ja, jos sen pidätte sopiwana, antamaan kullekin kohtuullisen lahjan. Sata määrä härkiä, niin on minulle kerrottu, käy nykyään laitumella, heti kun woitte ne myydä, pyydän teidän ne myymään, te tulette tarwitsemaan rahoja, paljon rahoja. Mutta kukin asia järjestyksessään, eikö niin herra notario?“

Notario nyökkäsi waan myöntymykseksi päätään.

„Luullakseni, herra Rousselet“, jatkoi nuori tyttö, „aijotte tehdä luettelon.“

„Tietysti, hywä neiti, sillä ilman sellaista luetteloa siihen liitettyine todisteineen, ette lain mukaan pääse perintönne omistajaksi.“

„Tuleeko se paljonkin maksamaan?“

„Kyllä“, wastasi notario luoden Marthaan tutkiwan katseen, „muuten owat waltiokassaan menewät maksut laissa määrätyt.“

„Hywä“, sanoi tyttö matalalla äänellä.

Sitten jatkoi hän äänekkäämmin:

„Ensimäisiä tehtäwiänne, herra Rousselet, tulee olemaan Aubecourtin tilusten myyminen.“

„Mutta minkätähden?“

„Kun me tarwitsemme rahoja, paljon rahoja, meidän täytyy muuttaa kaikki rahaksi.“

„Ai, ai", mietti notario, „olisiko hän perinyt isänsä ahneuden?"

Herra Rousselet, jota aluksi oli hurmannut tytön wiehättäwä olento, tunsi nyt itsensä omituisesti kylmemmäksi.

„Hywä neiti", wastasi hän, „minun täytyy sanoa teille, ettei linnaa niin helposti woida myydä. Se on kokonansa ränstynyt ja kaipaa pikaista korjausta."

„Meidän täytyy suorittaa, mitä pakko waatii", sanoi Martha, „mutta älkää puhukokaan penninkään käyttämisestä muihin tarkoituksiin."

„Sitten ette saa ostajia linnalle. Kukapa huolisi raunioista."

„Kaatukoon se sitten, romahtakoon kokoon!" huudahti Martha jonkunlaisella kiiwaudella.

Sitten jatkoi hän tyynemmin:

„Siinä tapauksemme myymme ainoastaan tiluksen niihin kuuluwine metsineen."

„Jos käsitän tarkoituksenne, hywä neiti, niin tahdotte myydä heti."

„Niin, niin."

„Ja niin korkeaan hintaan kuin mahdollista on, puhdasta rahaa wastaan?"

„Niin, hywä herra, sitä haluan."

„Se on hywin hankala seikka. Tiluksen ja siihen kuuluwien metsien ostamiseen waaditaan werrattain suuri pääoma, enkä tahdo salata teiltä, etten tiedä mistä keksisin ostajan. Tosin woipi tarjota tiluksen myytäwäksi, mutta saamme ehkä odottaa useamman wuoden, ennenkuin halullinen ostaja ilmestyy."

„Me emme woi odottaa, herra Rousselet."

„Niin, kun te tahdotte heti muuttaa rahaksi kaikki. Mutta välttämättömyyden alle on kaikkien taipuminen.“

„Meidän täytyy saada rahoja.“

„Niitä ei teiltä tule puuttumaan, sillä woin wakuuttaa teille, että löydätte ainakin neljäsataa tuhatta herra Naclotin raha arkusta.“

„Se ei tule rittämään, herra Rousselet. Tiluksia täytyy wälttämättömästi myydä. Sanotte, ettemme saa ostajia. Hywä, myykäämme ne sitten wähittäin, palstottain.“

„Olkoon menneeksi! Se käy kyllä laatuun.“

„Puhukaamme nyt muista tiloista. Aijotteko myydä nekin.“

„Les Treilles'in, joka on suurimmaksi osaksi wiini tarhoja, myymme myöskin.“

„Entä Le Courant, Les Bosquets? Ja sitten Les Noues ja La Haunie-niityt?“

„Niitä emme myy, herra Rousselet.“

„Pidämme siis nämä molemmat talot ja niityt itse?“

Nuori tyttö katsahti notarioon ja wieno hymyily oli hänen huulillansa.

„Mutta sitten“, lisäsi notario, „tarwitsette tilusten hoitajan.“

Tyttö hymyili uudelleen.

„Niityt ja molemmat talot eiwät minua suuresti huoleta“, sanoi hän. „Edelliset owat muodostetut määrätystä luwusta palstoja, jotka isäni wähitellen osti. Asiakirjat, jotka täällä säilytätte, ilmaisewat teille edellisten omistajain nimet. Niitä on kymmenen, wiisitoista

ehkäpä kaksikymmentä. Mitä taasen tulee taloihin, niin oli Le Courant silloin, kun isäni sen osti, Lambertin lesken ja hänen kahden pienen lapsensa, Les Bousquets taasen alaikäisten Charbonnetien."

„Aiwan niin, hywä neiti."

„Hywä, herra Rousselet", jatkoi Martha korotetulla äänellä, „minun asiamiehenäni ja waltuutettunani annatte te Le Courant-talon Lambertin leskelle ja hänen lapsilleen, Les Bosquets talon Charbonnetin lapsille ja erityiset niittypalstat niiden entisille omistajille.

Notario kimmahti ylös ikään kuin olisi wieteri potkaissut.

„Mitä sanotte, hywä neiti?" huudahti hän.

„Minä sanon", wastasi tyttö, nousten ylös, „että hetki on tullut tehdä oikeutta, että on aika antaa noille onnettomille takaisin, mitä heiltä on ryöstetty."

„Ah", huudahti notario liikutuksen tukahuttamalla äänellä, „nyt käsitän wihdoinkin!"

„No, herra Rousselet, tahdotteko nyt auttaa minua?"

„Josko tahdon", wastasi hän silmät täynnä kyyneleitä, „josko tahdon! . . . Hywä neiti! Jalo lapsi!"

Hän kuiwasi nopeasti silmänsä ja jatkoi:

„Antakaa anteeksi liikutukseni ja sallikaa minun katsoa teihin, sallikaa minun ihailla teitä!"

„Hywä herra", sanoi Martha, punastuen korwien juurta myöten, „saatte minut tosiaankin hämilleni."

„Suokaa wieläkin anteeksi, hywä neiti, mutta se, minkä aijotte tehdä, on niin jaloa, niin suurta . . ."

„Se on welwollisuuteni, hywä herra!"

„Welwollisuutenne?"

„Aiwan warmaan welwollisuuteni, herra Rousselet. Tiedän kaikki, tiedän millaisilla häpeällisillä, inhoittawilla keinoilla isäni on rikkautensa kerännyt, ja tahdon, mikäli waan woin, lohduttaa niitä, jotka hän on kerjäläisiksi tehnyt, kuiwata leskien kyyneleet, lahjoittaa orwoille leiwän, jonka hän on heidän suustansa temmannut, sanalla sanoen palkita kaiken pahan, minkä hän on tehnyt. En tahdo, että isäni muistoa kirottaisiin samoin kuin häntä kirottiin elinaikanansa."

„Neiti Martha, hänen uhrinsa unohtawat kaikki ja siunaawat teitä."

„Yhtä ainoastaan toiwon, saada rauha sielulleni."

„Olette oikeassa, hywä neiti. Mutta älkää seisoko! Istukaa ja jutelkaamme!"

„Niin, jutelkaamme, hywä herra!"

„Neiti Martha, osoitatte minulle suurimman kunnian, kun suotte minullekin osan kauniissa korwaustoimessanne."

„Tiesin, että saatoin täydellä luottamuksella kääntyä teihin."

„Kiitos, hywä neiti! Alttiuteni on olewa teidän luottamuksenne ansaitsewa. Wiipymättä ryhdyn työhön, teen laskut ja kirjoitan luowutuskirjat."

„Wiipymättä, herra Rousselet! Yhtä kuitenkin pyytäisin teiltä!"

„Mitä se on?"

„Teidän työnne tulee kestämään jotenkin kauwan. Pyydän teitä: älkää tästä kenellekään mitään puhuko. Tahtoisin, etteiwät meidän toimemme tulisi tunnetuiksi, ennenkuin wiime hetkellä."

„Salaisuuden säilytän, sen lupaan."

„Kiitoksia! Puhuitte äsken laskuista, joita tekisitte. Woitteko selittää millaisia ne owat?"

„Tietysti, hywä neiti. Minun täytyy tehdä tili jokaiselle asianosalliselle henkilölle, saadakseni selwille, suuriko osa hänelle tulee korwauspalkkiosta."

„Minä en oikein käsitä."

„Sehän on aiwan selwää."

„Olkoon, mutta niinkuin jo sanoin, en ensinkään käsitä asioimisia."

„Ottakaamme siis esimerkiksi Le Courant-talo. Herra Raclot lainasi Lambert-wuokraajalle welkakirjaan kirjoitettuna määränä luullakseni satakolmekymmentä tuhatta francia, mutta todellisesti ainoastaan seitsemänkymmentä tai seitsemänkymmentä wiisi tuhatta. Tähän pääomaan on liitettäwä pääomaksi muuttunut korko wiiden prosentin mukaan siihen päiwään asti, jona Lambertin leski luopui tilastaan. Mutta jos, niinkuin te ajattelette, Lambertin leski saa talon takaisin, jää hän teille welkaa sen summan, jonka hänen miehensä lainasi isältänne, ynnä pääomaan liittyneet korot. Tämän wakuudeksi otamme kiinnityksen. Nyt käsitätte, wai miten, hywä neiti?"

Nuori tyttö wastasi pään nyökkäyksellä.

„Sellaisen tilin teen, hywä neiti jokaiselle."

„Herra Rousselet," wastasi nuori tyttö wakawalla äänellä, „siten eiwät laskunne tule oikeiksi."

„Wakuutan . . ."

„Taikka, kuten tahdotte, omantunnon mukaisiksi."

„Mutta . . ."

„Kuulkaa minua, herra Rousselet, en tahdo tietää mistään tilistä. Tehkää, mikä on parempi ja mikä suu-

resti helpoittaa työtänne: jättäkää aiwan yksinkertaisesti kullekin osalliselle se omaisuus, minkä he owat luowuttaneet isälleni!"

Notario hypähti tuolilta.

„Mutta teidän oikeutenne, hywä neiti, teidän oikeutenne!" huudahti hän.

„Minulla ei ole mitään oikeutta, hywä herra, enkä mitään tahdokaan. Isäni on saattanut nuo onnettomat perikatoon, kaikki eläwät ne nyt kurjuudessa. Ja, herra Rousselet, he woiwat oikeuswaatimuksensa esittää, heille tulee korwata, mitä he owat kärsineet. Antakaa siis Lambertin leskelle hänen talonsa Le Courant ja samalla kertaa takaisin kuitti niistä summista, jotka hänen miehensä lainasi isältä. Ja samalla tawoin menettelette muittenkin kanssa."

Notario istui hetken hämmästyksen waltaamana.

„Mutta, hywä neti", wastasi hän, „jos tuolla tawoin menettelette; ei teille jää mitään."

„Sitä juuri toiwonkin, herra Rousselet!"

„Onneksi, hywä neiti, olette samalla, kun annoitte minulle korwaustoimen, myöskin antaneet toimekseni omien etujenne walwonnan. Kuulkaa siis: korwauksien suhteen menettelen aiwan teidän tahtonne mukaisesti, ja kuitenkin puolet herra Raclotin omaisuudesta jääwän teille."

„Ei mitään saa jäädä minulle, kuulkaa: ei mitään. Minä en huoli rahtuakaan tuolla tawoin kootusta omaisuudesta."

„Te menette liian pitkälle, hywä neiti, te liijoittelette. Ei ole herra Raclotin koko rikkaus rikollisilla keinoilla kerätty, wiime wuosina ansaitsi hän paljon kaswattamil-

laan eläimillä. Teille kuuluu tietysti kaikki, mitä hän toiminnallaan, nerollaan ja työllään ansaitsi."

„Toisten rahoilla ei woida rehellistä ansiota saada", sanoi tyttö kylmästi.

„Sallikaa minun sanoani teille, hywä neiti! Te olette julmempi, leppymättömämpi isällenne, kuin hänen uhrinsa woiwat olla."

„Minä olen hänen tyttärensä."

Syntyi hetken äänettömyys. Sitten jatkoi neiti Martha:

„Herra Rousselet, wiisikolmatta wuotta sitten oli isäni wuokraajan renkinä. Säästöilläänkö hän osti ensimäiset maapalstat. Tiedetäänhän, mitä wuokraajan renki ansaitsee.

Jo silloin, niin on minulle kerrottu, lainaili Mathurtn Raclot korkeata korkoa wastaan.

Hän meni naimisiin. Tiedän kyllä, että äiti-rukkani ja hän itse saiwat tehdä työtä, mutta paljonko päiwäpalkkalainen ansaitsee? Korkeintaan niukan toimeentulonsa. Siitä huolimatta lisääntyiwät isäni warat yhä. Saituus toisaalta ja koronkiskonta toisaalta tuottiwat enemmän kuin ruumiillinen työ.

Alituisesti osti isäni maata ja osti niin wiisaasti, että hän wiidessätoista wuodessa tuli Aubecourtin rikkaimmaksi tilusten omistajaksi."

„Mutta saihan äitinne suuren perinnön."

„Martin tädiltä, niin! Puhukaamme wähän tästä perinnöstä, herra Rousselet!"

„Kaksisataa wiisikymmentä tuhatta francia, hywä neiti."

„Jotka joutuiwat isälleni inhoittawimman petoksen awulla."

„Mutta Martin-tädin testamentti . . ."

„Oli kohtuuton, hywä herra", keskeytti tuo nuori tyttö kiiwaasti.

„Tosin teki rouwa Martin weljensä perinnöttömäksi sisarensa tyttären, teidän äitinne hywäksi."

„Luulen, että häntä petettiin, mutta moitittawa hänen menettelynsä sittenkin on. Olipa hän kuitenkin hänen weljensä, herra Rousselet! Ja tuolla perinnöttömäksi jääneellä oli perhe — wiisi lasta — ja hän oli köyhä, ruti köyhä. Woi, tuota onnetonta perintöä, siitä johtui isäni koko petollisuus!

Äitini eno, Bertrand, ei luultawasti enää ole hengissä, mutta hänen lapsensa owat; luultawasti owat he perheellisiä ja eläwät köyhyydessä. He owat tulleet ryöstetyiksi, herra Rousselet!"

„Sata wiisikymmentä tuhatta francia, sillä puolen perintöä kuuluu tietysti äidillenne . . ."

„Te jätätte laskusta pois, mitä pääoma on kaswanut korkoa, sekä nuo moniwuotiset kärsimykset, jotka perinnön ryöstö sukulaisraukoilleni on tuottanut. Heitä warten tarwitsette te kaksisataa wiisikymmentä tuhatta francia. Niinkuin näette, herra Rousselet, tarwitsemme paljon rahoja."

„Tosin kyllä, kun tuolla tawoin menettelette."

„Moititteko menettelyäni?"

„En suinkaan, minä hywäksyn sen, mutta . . ."

„Ei mitään muttaa, hywä herra, teidän täytyy kerrassaan olla mukana."

„Niin olenkin, myönnynhän kaitkiin mitä waan tahdotte."

„Hywä."

„Mutta waikeata on olla tekemisissä teidan kanssanne. Olkoon, korwaus tulee tahtonne mukaisesti tapahtumaan, ja myytyänne Les Troilles'in tilukset sekä metsät, jää teille kuitenkin siewä omaisuus."

„Ette siis tahdo, herra Rousselet?"

„Anteeksi, hywä heiti, mutta minusta . . ."

„Olen sanonut sen ja toistan wieläkin, etten huoli ensinkään, en rahtuistakaan, isäni omaisuudesta."

„Hywä neiti!" wastasi notario kärsimättömyyden liikkeellä, jota ei woinut hillitä, „olkaa suuri, olkaa jalo, olkaa etewin tyttö, mitä löytynyt on, täyttäkää meidät ihastuksella ja ihmettelemisellä, asettukaa taiwaaseen ulottuwalle alustalle, olkaa enkeli, jumalatar! Mutta kun korwaustyö on täytetty siten, kuin te sen käsitätte ja waaditte tapahtumaan, mitä teen jäännöksellä isänne perinnöstä?"

„Paljonkohan tulee jäämään, herra Rousselet?" kysyi nuori tyttö hymyillen.

„Sitä en saata niin warmaan sanoa, ehkäpä kolmesataa tuhatta francia."

„Älkää siitä huolehtiko, hywä herra. Kun ette te enkä minäkään tunne kaikkia uhria, tulee teidän tallettaa satatuhatta francia wastaisuudessa ehkä tehtäwien waatimusten waralle.

Jäljellä olewilla kahdella sadalla tuhannella francilla sekä waralle talletettujen jäännöksellä perustamme kaupunkiin — tai miksei tänne Aubecourtiin — kodin ijäkkäille miehille."

„Mitä nainen tahtoo, tahtoo Jumalakin," wastasi notario.

Ja hän kumarsi kunnioituksella nuorelle tytölle.

Tämä nousi ylös ja sanoi ojentaessaan notariolle hienon, walkoisen kätensä:

„Alatte siis heti työskennellä minun hywäkseni?"

„Jo tänä iltana."

„Useimmat ystäwäraukoistamme owat täältä poistuneet."

„Me otamme selon heistä."

„Hankkikaa myös selko, mihin on joutunut äitini eno Bertrand ja hänen lapsensa."

„Martin-lesken testamenttipaperien joukossa on kaksi kirjettä, jotka herra Bertrand jo aikoja sitten kirjoitti edeltäjälleni; näissä kirjeissä olewan osoitteen johdolla löydämme kyllä sukulaisenne Pariisista. Jo tänään kirjoitan eräälle siellä olewalle ystäwälleni ja toiwoaksení piankin saamme tiedon, elääkö äitinne eno wielä ja missä hänen lapsensa owat."

„Hywä, herra Rousselet! En palaa luostariin, kun te kai minua tarwitsette. Aina kun teillä on jotain ilmoitettawaa minulle tai haluatte allekirjoitustani johonkin asiakirjaan, saatte lähettää noutamaan minua tai tulla luokseni tuon kelpo äiti Langierin, wanhan imettäjäni luo."

„Sowittu, hywä neiti!" wastasi notario.

Hän palasi työhuoneeseensa ja seisoi hetkisen ajatuksiinsa waipuneena.

„Onko mahdollista", sanoi hän, „että tuo wiehättäwä lapsi haluaa nunnaksi?"

Mitä Marthaan tulee, tunsi hän itsensä onnelliseksi

kuin kauwan wankeudessa pidetty lintu, joka lasketaan wapaaksi.

Hänen omantuntonsa synkät syytökset alkoiwat wähentyä.

Kuitenkin tunsi hän, ettei hänen sielunsa saisi täyttä rauhaa, ennenkuin oli sowitettu kaikki paha, mitä hänen isänsä oli tehnyt.

Niin, oli todellakin kiirettä pidettäwä uhrien kyyneleitten kuiwaamisessa.

Kun hän muisteli noita isättömiä ja äidittömiä, noita waaleita, kuihtuneita lapsia, jotka hän luuli näkewänsä ryysyihin kiedottuina, ojennetuin käsin rukoilewan ja anowan armeliailta, tunsi hän sydämensä pakahtuwan ja koko hänen ruumiinsa wärisi. Sanomaton tuska uhkasi tukahuttaa hänet.

Ja muistellessaan wanhaa Bertrand enoa, sanoi hän itsekseen:

„Hywä Jumala, jospa hän eläisi! Kuinka iloiseksi tulisin."

Ja kädet ristissä, katse taiwaaseen kohotettuna huudahti hän:

„Äiti, äiti, oletko tyytywäinen tyttäreesi?"

Neljästoista luku.

Neiti Naclotille antamansa lupauksen mukaan alotti notario heti uuden työnsä ja teki sitä keskeyttämättä, jotta saisi mahdollisimman lyhyessä ajassa onnellisesti lo petetuksi korwaus- ja sowitustyönsä.

Herra Rousselet, jonka sydän oli oikealla paikalla, oli kaikissa suhteissa Marthan luottamuksen arwoinen ja hän oli ylpeä hänelle uskotusta toimesta. Hän piti sen kunnia-asianansa. Ja lukuunottamatta persoonallisia tunteita, mintä kunnioituksen ja arwon saawuttaisikaan neiti Naclotin apulainen?

Tuskin oli Martha lähtenyt hänen luotaan, kun hän istui kirjoituspöytänsä ääreen ja kirjoitti Pariisiin ystäwällensä, nuorelle notariolle, joka yhdessä hänen kanssaan oli ollut kirjurina eräässä maailman kaupungin etewimmässä notariotoimistossa.

Hän lähetti hänelle walaja Jules Bertrandin osoitteen sellaisena kuin se oli Martin-lesken weljen lähettämissä kirjeissä ja pyysi hänen keräämään kaikki mahdolliset tiedot hänestä ja hänen perheestään.

Samalla pyysi herra Rousselet ystäwänsä heti lähettämään hänelle kaksi kunnollista ja ahkeraa kirjuria, jotka samalla owat luonteeltaan wakawia ja säädyllisiä.

Herra Rousselet tarwitsi pari apulaista, mutta hän ei huolinut kenestä tahansa.

Molemmat kirjurit saisiwat työskennellä hänen kanssansa yksityisessä huoneessaan, syödä hänen pöydässään ja asua hänen luonaan, eiwätkä saaneet olla tekemisissä konttoorihenkilöitten kanssa, eiwätkä ilmaista kenellekään, mitä he toimittiwat herra Rousseletin luona.

Heti kun kirje oli kirjoitettu ja postiin lähetetty, alkoi herra Rousselet tarkastaa ja järjestää Raclotin papereita — melkoinen käärö asiakirjoja.

Tätä työtä teki hän koko päiwän puoliyöhön asti ja seuraawana aamuna kello seitsemästä puolipäiwään.

Kello kaksi murrettiin leiman sinetti rauhantuomarin läsnäollessa.

Mathurin Raclotin raha-arkussa oli wiisisataa kolmekymmentäkaksi tuhatta francia puhtaassa rahassa, waltion arwopapereissa ja rautatien osakkeissa. Wielä oli siellä pienessä lippaassa ne jalokiwet, jotka Martha oli isältänsä saanut lahjaksi.

Illalla, kun apulaiset alkoiwat tehdä kalustoluetteloa, wei notario lippaan Langier-äidin nuorelle wuokralaiselle.

„Nämä jalokiwet," sanoi nuori tyttö herra Rousseletille, „olen todellakin saanut isältäni, mutta pidin welwollisuutenani jättää ne takaisin. Liittäkää ne siis perintöön kuuluwaan irtaimistoon sekä luetteloonne myytäwinä esineinä.

„Mutta hywä neiti, sallikaa sanoani . . ."

„Tunnette aikomukseni, hywä herra, pyydän, älkää wastustelko."

Notarion täytyi wiedä lipas sisältöineen takaisin.

Seuraawana päiwänä wietiin saiturin aarre kaupunkiin ja talletettiin Ranskan pankin sikäläiseen haarakonttooriin.

Samalla kun herra Rousselet riwakasti ryhtyi kirjoittamaan luetteloa Mathurin Raclotin kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta, ryhtyi hän myöskin walmistuksiin, myydäksensä Aubecourtin tilan, Rancout- ja Liqourmetsät (kaikki tämä jaettiin neljääntoista palstaan) sekä nuo erityiset maapalstat, jotka muodostiwat Les Treilles'in wuokratilan. Tällä tilalla oli, niinkuin jo ennen olemme maininneet, osaksi wiinitarhoja, ja saattoi ne ostajain mielen mukaan jakaa suurempiin tai pienempiin palstoihin.

Herra Bondois sai pian kuulla, että hänen wirkaweljensä Aubecourtissa — luultawasti perinnön saajan waltuuttamana — oli ryhtynyt selwittämään Raclotin kuolinpesää.

Hän suuttui herra Rousseletille, tuolle wiekastelijalle ja petturille, joka warmaankin oli käyttänyt keinoja, joita ei hän tahtonut lähemmin mainita, ryöstääksensä hänen parhaan holhokkinsa.

Wiipymättä riensi hän Marthan luo.

„Hywä neiti", sanoi hän, „mitä olen kuullutkaan? Oletteko jättänyt asianne herra Rousseletin huostaan?"

„Olen, hywä herra!"

„Se oli pahoin tehty, hywä neiti!"

„Miksi niin?"

„Herra Rousselet ei ollut wainajan notario".

„Totta kyllä, mutta hän on minun".

„Äsken paikkakunnalle saapuneena ei hän woi yhtä hywin kuin minä tuntea teidän asioitanne".

„Mahdollista kyllä, mutta hänellä on minun luottamukseni".

„Ja kuitenkin, hywä neiti, lupasitte minulle".

„Minä en luwannut teille mitään, hywä herra. Sanoin, että kääntyisin teihin, milloin tarwe waatisi. Pyydän siis teitä, kun tunnette asiani paremmin kuin hän, antamaan herra Rousseletille kaikki ne tiedot, joita hän teiltä minun nimessäni pyytää".

Notaria Bondois purasi huultansa ja luikki häpeissään tiehensä.

Molemmat kirjurit oliwat saapuneet Pariisista.

Jotenkin pitkän keskustelun jälkeen opasti notario Rousselet heitä toimeen, johon he heti ryhtyiwät.

Martha oli pyytänyt, että kaikki järjestettäisiin suurimmassa salaisuudessa, salaisuus oli hywässä tallessa.

Aubecourtin asukkaat eiwät käsittäneet, miksi Martha asui wanhan imettäjänsä luona, jossa oli jotenkin huono asunto, kun hänellä oli oma linnansa ja sen lisäksi wielä kylässä kaksi taloa, joista toinen oli autiona.

Paljon olisi annettu, jos olisi saatu tieto tytön aikomuksista ja tuumista.

Hän aikoi siis todellakin nunnaksi, kun ei hän heittänyt nowiisipukuansa. Mutta mitä tekisi hän sitten äärettömällä omaisuudellaan?

Ei tahdottu uskoa, että hän aikoisi lahjoittaa kaikki dominikolaissisarten yhdyskunnalle.

Neiti Raclotin waatimaton olento, tapa, miten hän eli yhdessä Langier-äidin kera, herätti samoin suurta kummastusta.

Olikohan minkään arwoista rikkauden omaami-

nen, kun eleli noin niukasti ikäänkuin mikäkin ruti köyhä raukka.

Hänellä oli niin paljon rahoja, ettei hän itsekään tiennyt, mihin ne kuluttaisi, mutta milloinkaan ei hän antanut penniäkään hädänalaiselle lähimäiselleen. Ja olihan toki väitetty, että hän oli lempeä ja hyväätekeväinen.

Ei ollut Aubecourtissa eikä läheisissä kylissä suinkaan puutetta onnettomista, joille hän olisi voinut osottaa vähän hyväntekeväisyyttä.

Päivän selvästi oli hän sydämetön tyttö, itsekäs ja saita samoinkuin isänsäkin.

Sentään kohdeltiin häntä kunnioittavasti. Ehkäpä kantamansa puvun tähden. Häntä tervehdittiin, kun hän meni ohi, ja muutamat naiset rohkenivat ryhtyä keskusteluunkin hänen kanssaan.

Martha ei ollut ylpeä kenellekään ja vastasi kohteliaasti niille, jotka häntä puhuttelivat.

Eräänä aamuna saapui herra Rousselet nuoren holhottinsa luo tämän pieneen kammioon.

„Hyvä neiti", sanoi hän, „kirje, jota olen odottanut, on nyt saapunut Pariisista".

„No, herra notario?"

„Äitinne eno Jules Bertrand elää vielä viidenkahdeksatta vuoden vanhana".

„Mikä onni!" huudahti Martha.

„Tässä on ystäväni kirje, hyvä neiti. Saatte kyllä sen lukea".

Pariisilaisen notarion kirje sisälsi neljä tiheään kirjoitettua sivua.

Martha otti sen ja alkoi lukea. Mutta hän ei

woinut pidättää liikutustansa, waan täytyi hänen pyyhkiä silmiänsä. Huoahtaen ryhtyi hän uudelleen lukemaan ja päätettyänsä sen purskahti hän taasen kyyneliin.

Wanha walaja eli wielä, mutta hän ei ollut kymmeneen wuoteen työskennellyt. Hän oli melkein sokea, hän ei nähnyt niinkään paljon, että itse olisi woinut kulkea yksin. Muuten oli hän parhaassa terweydessä. Hän eli lastensa hoimissa, joilla sen pahempi ei ollut paljon paremmat olot kuin hänellä itselläänkään. Mutta ne oliwat hywiä lapsia, jotka rakastiwat ja kunnioittiwat isäänsä. He keräsiwät keskenään, toinen antoi wähemmän, toinen enemmän, tekiwät, sanalla sanoen, mitä woiwat ja wielä wähän enemmäkin, jotta ei ukon tarwinnut kärsiä puutetta.

Heitä ei ollut muuta kuin neljä, kun nuorin kolmesta pojasta, nuori mies, oli joutunut preussilaisen luodin uhriksi Montretoutin luona.

Eukko Bertrand oli kuollut tautiin ja kurjuuteen piirityksen kauhujen aikana neljätoista päiwää aikaisemmin kuin nuorin poikansa.

Wanhimmalla Bertrandeista, joka oli waskenwalaja samoin kuin isänsäkin, oli wiisi lasta ja eleli hän niukoissa waroissa niinkuin ukkokin oli elellyt. Onneksi alkoi kaksi hänen lapsistansa ansaita wähän.

Jules Bertrandin toisella pojalla oli ainoastaan kaksi lasta, mutta hänen waimonsa, joka sairasti hermotautia, ei ollut woinut tehdä työtä neljään wuoteen. Tämä Bertrand oli erään Lombardkadun warrella asuwan metallikauppiaan renkinä.

Molemmat tyttäret oliwat niin ikään naimisissa ja

oli toisella kolme, toisella kaksi lasta. Jälkimäinen oli onneton awioliitossaan. Kuusi wuotta oli hänen miehensä häntä kurittanut; wihdoin oli tämä juoppo ja kelwoton jättänyt waimonsa ja lapsensa, eikä tiedetty missä hän oleskeli.

Tämän hyljätyn tyttärensä luona asui wanha isä. Weljet ja sisaret oliwat keskenään sopineet, että he maksawat hänen wuokransa palkkioksi siitä, että hän hoiti ukkoa.

Wanhemman tyttären mies oli kultaseppä. Hän oli taitawa työmies, ei milloinkaan ollut päiwääkään työstä pois ja ansaitsi jotenkin paljon. Hän olikin wähimmin puutteenalainen heistä ja saattoi tehdä enemmän kuin toiset wanhuksen hywäksi.

Kaikki tämän perheen jäsenet sopiwat keskenänsä ja pitiwät toisistaan. Jos työnpuutteen, sairauden tai jonkun muun syyn tähden leipä puuttui yhdeltä heistä, niin auttoiwat toiset.

Kolme tai neljä kertaa wuodessa, eräinä juhlatilaisuuksina kokoontui koko perhe nuorimman sisaren luo.

Tällöin oli ukko Bertrandilla ilo nähdä ympärillään kaikki lapsensa ja lastenlapsensa. Nämä wiimeksi mainitut oliwat erittäinkin tuon kelpo ukon riemuksi ja saattoiwat hänet unohtamaan monet ikäwyydet.

Istuen ruokapöydän ääressä, jossa oli hywinkin ahdasta, riemuitsi jokainen täydestä sielustaan. Täytyihän karkottaa pois surulliset ajatukset. Juhla-ateria ei kuitenkaan ylellinen ollut: lientä ja sitten wuodenajan mukaan kalkkuna, hanhi tai lampaan reisi, sitten suuri wadillinen perunoita ja herneitä ja lopuksi juustoa, köyhän kansan kelpo jälkiruokaa.

Wiini, jota lapset saiwat paljolla wedellä sekoitettuna, jotta se paremmin olisi riittänyt isille, oli ostettu kadun kulmassa olewalta kapakoitsijalta. Lisätkäämme, että sellaisina juhlapäiwinä juotiin wielä kahwiakin isäukon kunniaksi, joka muutenkin sai kahden kertaisen annoksen konjakkia, sillä wanhus otti mielellään pikku naukun.

Näihin waatimattomiin perhejuhliin antoi jokainen apunsa.

Kaikesta tästä sai Martha tiedon pariisilaisen notarion kirjeestä.

„Hywä neiti", sanoi herra Rousselet hänelle, „niinkuin näette, on ystäwäni toiminut teidän toiwojenne mukaisesti ja hänen on onnistunut saada nämä tiedot wanhan Bertrandin tai hänen lastensa saamatta wihiä asiasta".

„Olen ystäwällenne suuresti kiitollinen, kun hän on pyyntöäni noudattanut, ja pyydän teidän ilmaisemaan kiitollisuuteni hänelle".

„Sen kyllä teen".

„Milloin kirjoitatte hänelle?"

„Jo tänään tai huomenna".

„Herra Rousselet, wieläkö on pitkäkin aika korwauspäiwään?"

„Toiwon kuuden wiikon tai wiimeistään kahden kuukauden kuluttua . . .".

„Olewanne walmis?"

„Aiwan niin, neiti hywä!"

„Sepä mainiota! Mutta kaksi kuukautta on sentään pitkä aika. Muistelen ukkoa, joka ei joka päiwä saa pientä naukkuansa, josta hän niin paljon pitää ja

jota waiwannee se, kun hänen täytyy olla lastensa wastuksina, sekä lapsia, joilla ei aina liene leipääkään. Tämä köyhä, mutta kunnioitettawa perhe, on sukuani, ja ylpeilen siitä.

Sanokaa minulle, herra Rousselet, eikö käwisi laatuun ottaa nyt jo muutaman tuhat francia isäni omaisuudesta?"

„Se kyllä käy laatuun, hywä neiti. Kyllä ymmärrän, haluaisitte lähettää wanhalle Bertrandille ja hänen lapsilleen pienen rahasumman?"

„Niin, herra Rousselet, ainoastaan tuhat francia kullekin".

„Se kyllä toimitetaan, hywä neiti. Mutta ilmoitetaanko heille, että te . . . ?"

„Ei suinkaan, he eiwät saa mitään tietoa wielä. Sanottakoon heille, että lahja tulee tuntemattomilta".

„Kyllä, mutta kai he arwaawat".

„Ei se niin warma ole", wastasi Martha.

Sitten hän lisäsi:

„Älkää tuhlatko aikaa, herra Rousselet! Kiirehtikää. Eiwät yksin sukulaiseni kärsi hätää".

Samana päiwänä kirjoitti herra Rousselet notariolle Pariisiin. Wiisituhatta franckia oli kirjeessä.

Eräänä iltapäiwänä lähti herra Rousseletin ystäwä ulos; hänellä oli taskussaan tuhat franckia kullassa, neljätuhatta sadan francin seteleissä.

Hän meni ensin herra Maigratin, wanhan Bertrandin wäwyn luo, kohtasi kotona ainoastaan waimon, jolle antoi setelikäärön sanoen:

„Tässä on lahja, jonka pyydän teidän suosiollisesti ottamaan".

Rouwa Maigratin silmät lewisiwät, hän ahdisti notariota kysymyksillä. Tämä keskeytti hänen kysymyksensä sanoen:

„Olen saanut melkoisen summan jakaaksen useoitten henkilöitten kesken, joitten rehellisyyden, uhraawaisuuden ja lapsellisen rakkauden eräs henkilö tahtoo palkita. Minulle on neuwottu wanhan walurin, Jules Bertrandin perhe. Täytän waan minulle annetun toimen. En-kä saata teille ilmaista, ken antaja on, sillä en itsekään tiedä hänen nimeänsä".

Notario sanoi jäähywäiset ja lähti Antoine Bertrandin, wanhimman pojan luo.

Kymmenenwuotias tyttö awasi owen ja päästi hänet siistiin, mutta hywin niukasti kalustettuun huoneeseen. Siellä oli kaksi naista, toinen pitäen lasta käsiwarrellansa näytti surulliselta ja toinen wieläkin surullisemmalta, sillä hän itki.

„Rouwa Antoine Bertrand?" kysyi notario.

„Minä se olen, hywä herra", wastasi lasta pitäwä waimo.

„Sitten tulee minun jättää teille, hywä rouwa, tämä", sanoi notario laskien setelikäärystä rouwa Bertrandin käteen.

Molemmat naiset katsoiwat hämmästyneinä toisiinsa.

„Se on lahjaksi, hywä rouwa", lisäsi notario.

Ja katkaistaksensa kaikki kysymykset, kertoi hän samat sanat, jotka oli rouwa Maigratille lausunut.

„Kun niin on asian laita", sanoi rouwa Bertrand, laskien pienokaisensa polwilleen, „niin tulee meidän ottaa wastaan, mitä kohtalo lähettää meille".

Hän otti irti nuppineulan, jolla setelikääry oli sidottu ja ojensi yhden setelin toiselle naiselle.

„Ota tämä, rakas Louise! Siinä on enemmän kuin äsken pyysitkään ostaaksesi ruokaa lapsillesi".

„Ei, ei, en tahdo", nyyhkytti Louse.

„Ota waan, rakas käly! Nahoitu! Ei Antoine tule sanomaan, että menettelin pahoin".

Ja kääntyen notarioon jatkoi rouwa Bertrand.

„Tämä on kälyni, Leon Bertrandin waimo, äsken pyysi hän minulta kymmenen francia lainaksi, mutta en woinut antaa; kun ei itsellänikään ole enempää kuin wiisi francia, jolla täytyy tulla toimeen lauantai-iltaan, jolloin palkka maksetaan. Nähkääs, hywä herra, kälyni ei jaksa enää työskennellä ja lankoni ansaitsee niukasti waikka kyllä ponnisteleekin. Neljänneksen jälkeisenä kuukautena owat he aina ahtaalla, samoin kuin mekin, totta puhuaksemi".

„Olen iloinen kohdatessani täällä Leon Bertrandin rouwan", wastasi notario, „hän woi antaa teille takasin tuon setelin, jonka äsken niin hywäntahtoisesti tarjositte hänelle, sillä minun tulee hänellekin antaa tuhat francia tuon oudon hywäntekijän puolesta".

Ja salkkuansa awaten ojensi notario setelit työmiehen waimolle.

Louise rukka seisoi kuin ukkosen lyömänä; hän ei woinut liikutustaan hillitä, waan puhkesi taasen itkuun. Nyt sai hän päiwällistä miehelleen ja lapsilleen. Hänen silmistään wuosiwat ilon ja kiitollisuuden kyyneleet.

Herra Rousseletin ystäwä sanoi jäähywäiset molemmille naisille ja lähti.

„Tuollaisia kelpo ihmisiä!“ mutisi hän astuessaan wiidennestä kerroksesta alas.

Neljänneksen kuluttua oli hän wanhan Bertrandin luona.

Ukko istui awonaisen akkunan ääressä piippuaan poltellen. Hänen wieressään istui hänen tyttärensä, joka oli ihokkaiden ompelija, työskennellen. Eräässä huoneen nurkassa kieritteli wiisiwuotias lapsi kiwilattialla leikitellen kissan kanssa. Toinen, yhdeksänwuotias lapsi oli koulussa.

„Ken se on, Julia?“ kysyi ukko tyttäreltään, joka lewottomasti katseli notariota.

„Minulla on asiaa teille, herra Bertrand“, wastasi notario.

„Wai niin, tuotte kai jotain mukananne Maigratilta tai Antoinelta, ehkäpä tupakkaa, sillä he kyllä tietäwät, ettei minulla enää ole yhtään, waikka olenkin määräksjeni pannut, etten polta useampaa kuin kolme piipullista päiwässä“.

„Herra Bertrand, minua ei ole teidän wäwynne eikä poikanne lähettänyt, waan eräs tuntematon, joka on mielistynyt wanhoihin miehiin, jotka, samoin kuin tekin, owat uutterasti työskennelleet koko elämänsä woidaksensa kaswattaa lapsensa siiwoiksi ihmisiksi“.

„Mitä se henkilö minusta tahtoo?“

„Ei mitään pahaa, sen wakuutan. Lyhyesti, herra Bertrand, minulla on annettawana teille rahalahja kysymyksessä olewalta hywäntekijältä“.

„Todellakin!“ wastasi ukko. „Ja minä kun luulin siniwiittaisen miehen jo kuolleeksi“.

„Hän on kyllä kuollut, herra Bertrand, mutta hä-

nellä on seuraajia. Tuo jalo ihmisystäwä, jonka edustajana minulla on kunnia olla, on sellainen".

„Mikä on tuon hywän miehen nimi?"

„Niinkuin sanoin, haluaa hän pysyä tuntemattomana. Itsekään en tiedä, ken hän on".

„Sepä mukawaa on".

„Tässä on, mitä minun on teille antaminen nimittämättömältä hywäntekijältä", sanoi notario antaen Bertrand-ukolle kultaraha-kääryn.

„Mitä tämä on?" huudahti ukko.

„Tuhat francia, herra Bertrand".

„Tuhat francia!" huudahti wanhus.

„Niin, tuhat francia kullassa".

„Ja kaikki tämä kulta on minun?" kysyi wanha työmies wapisewalla äänellä.

„Niin, herra Bertrand. Nyt ei teidän tarwitse kärsiä tupakan puutetta, waikkapa mieliksenne polttaisitte neljännenkin piipullisen päiwässä.

„Rouwa Julia", jatkoi notario hymyillen, „tuo uusi Siniwiitta on muistanut teitäkin; hän tahtoo palkita teitä siitä alttiudesta ja hellästä huolenpidosta, jota olette wanhalle isällenne osottanut. Tässä on tuhat francia seteleissä teille ja lapsillenne".

„Isä, isä!" huudahti nuori waimo.

Enempää ei hän woinut sanoa, mielenliikutus tukahdutti hänen äänensä.

Notario oli tehtäwänsä täyttänyt, hän kumarsi isälle ja tyttärelle ja poistui, eikä nuori waimo muistanutkaan pidättää häntä. Hän istui kuin kiwettyneenä. Hetken kuluttua tointui hän.

„Onko tämä tosiaankin totta, isä?" huudahti hän, „onko se totta, eikä waan unta?"

„Minä olen, samoin kuin sinäkin, Julie, suuresti hämmästynyt“, sanoi wanhus. „Wielä löytyy siis hywiä ihmisiä maan päällä“.

Heti kun käly oli lähtenyt hänen luotaan, oli Antoine Bertrandin waimo mennyt miehensä työpajaan ja kertonut tälle, mitä heille oli tapahtunut.

Antoine kummastui yhtä paljon, kuin hänen waimonsakin. Mutta eipä maksanut waiwaa kokea selittääkään asiaa.

„Älkäämme kieltäytykö wastaanottamasta tätä“, sanoi hän, „ja kun meillä nyt on waroja, tulee meidän muistaa muita. Mene isäni luo ja anna hänelle sata francia ja samoin Julialle sata“.

Antoinen rouwa riensi ukon luo, joka wielä hänen saapuessaan jutteli tyttärensä kanssa tuosta uudesta siniwiitasta. Hän selitti mitä warten oli tullut ja otti setelit taskustaan.

„Tuo herra, joka käwi sinun luonasi, on käynyt täälläkin“, sanoi wanha Bertrand miniällensä, „ja kas tässä, mitä hän antoi minulle, tuhat francia kullassa“.

„Ja minulle yhtä paljon“, lisäsi Julia näyttäen seteliänsä.

Antoinen rouwa katseli hämmästyneenä appiansa ja kälyänsä.

„Mitäpä tämä tiennee?“ sanoi hän.

„Se tietää“, wastasi ukko juhlallisesti, „että se, joka rehellisesti on työskennellyt ja aina welwollisuutensa täyttänyt, kerran saa palkinnon“.

Wiidestoista luku.

Läheni tuo suuri korwauspäiwä. Martha oli kirjoittanut kaikkien asiakirjojen alle, jotka notario oli hänelle esittänyt, ja walmistautui palaamaan luostariin.

Nuoren tytön läsnäolo Aubecourtissa ei enää ollut wälttämätön, mutta herra Rousselet pidätti hänet sanoen wielä tarwitsewansa häntä.

Notariolla oli omat tuumansa.

Hän matkusteli usein holhottinsa asioilla, tai oikeammin sanoen Mathurin Raclotin lukuisain uhrien hywäksi.

Eräänä päiwänä, kun hän oli ainoastaan muutaman kilometrin päästä Rosieresista, poikkesi hän sinne kohdataksensa appiwanhempansa ja syödäksensä aamiaista heidän luonansa.

Hän saapui siihen aikaan, kun he tawallisesti istuiwat pöytään. Mutta hän sai kuulla, että herra ja rouwa Monnier oliwat aamiaisella neiti Lormeaun luona.

„Lähetämme heille heti tiedon herra Rousseletin tulosta", lisäsi kamarineitsyt.

„Ei suinkaan", sanoi notario salaten pettymyksensä, „mieltäni pahoittaisi, jos heitä häirittäisiin. Muuten tahdoin waan ohi kulkeissani poiketa terwehtimään, menen takasin B—hen ja poikkean palatessani tänne.

Hän aikoi juuri astua waunuihinsa tuumien poiketa aamiaiselle ensimäiseen rawintolaan tien warrella.

„Niin ette saa lähteä!“ huudahti kamarineitsyt, „herra ja rouwa eiwät antaisi anteeksi meille, jos sallisimme teidän lähteä aamiaisetta“.

„Kyllä minä heti walmistan aamiaisen“, sanoi keittäjä.

„Olkoon menneeksi“, myönsi notario.

Keittäjä oli jo keittiössä patojensa kimpussa, kun neiti Lormeaun palwelija toi terweisiä hra Rousseletille.

„Hywä herra“, sanoi hän notariolle, „neiti Lormeau on saanut kuulla teidän olewan Rosieresissa. Herra ja rouwa Monnier, jotka owat aamiaisella neidin luona, owat mielipahoillaan, kun eiwät olleet kotona teitä wastaanottamassa. He tahtoiwat rientää kotiin, mutta emäntäni järjesti asiat toisin ja pyytää minun kauttani, että te söisitte aamiaista hänen luonansa“.

Herra Rousselet ei saattanut ewätä neiti Lormeaun kutsumusta näyttäytymättä epäkohteliaalta.

Hän seurasi palwelijaa.

Neiti Lormeaun tuli häntä wastaanottamaan ja ojensi kätensä hänelle.

„Kuinka hauskaa“, huudahti hän, „wieläkin wieras ja lisäksi niin hauska wieras, sepä onni oli. Teitte oikein hywin, kun meidät tällä tawoin hämmästytitte“.

Herra Rousselet pyysi anteeksi, että hän tuli matkapuwussa.

„Älkää siitä puhukokaan“, keskeytti neiti Lormeaun hänet, „noin on kyllä hywä. Rientäkää nyt syleilemään rouwa Monnieria ja menkäämme sitten ruokasaliin“.

Syntyiwät iloiset aamiaiset, siitä kiitos neiti Lormeaun wilkkaudelle. Warmaan oli hän hieman mielistynyt notarioon.

Kahwin juotua tahtoi herra Rousselet sanoa jäähywäiset.

„Mitä, joko nyt tahdotte jättää meidät?“ huudahti neiti Lormeau. „Ei, kyllä me wielä wähän aikaa pidämme teidät. B—henkö te aijoitte?“

„Niin kuin minulla jo oli kunnia sanoa, hywä neiti“.

„Ja olla yötä siellä?“

„Toimeni waatiwat sen“.

„Siinä tapauksessa, hywä herra, annamme teille wapauden kello neljä; kun tarwitsette kaksi tuntia perille päästäksenne, olette siellä kello kuusi ja ehditte huomenaamullakin toimittaa asianne siellä“.

Notario ei ollut itsepäinen, waan myöntyi jäämään pariksi tunniksi Rosiereriin.

Mentiin puistoon, joka oli erittäin kaunis ja hywin hoidettu, istuttiin pyökkipuiden warjoon juttelemaan.

„Hywä herra Rousselet“, sanoi neiti Lormeau äkkiä, „kertokaa, kuinka neiti Raclot woi. Hywin kai? Koskiko häneen kowastikin isänsä kuolema? Miten on hän suuren omaisuutensa kanssa menetellyt?“

„Anteeksi, hywä neiti“, sanoi notario kummastuneena, „ette siis tiedä mitään?“

„En mitään, hywä notario, en yhtään mitään. Miten woisin mitään tietääkään?“

„Siinä olette oikeassa“, sanoi herra Rousselet. „Aubecourt on etäällä Rosieresista, ettekä woi tietää, mitä siellä tehdään ja puuhataan. Herra Georges de Santenay olisi kuitenkin woinut kertoa teille . . .“

„Sisareni pojan laita on samallainen kuin minunkin, herra Rousselet, hän ei tiedä mitään. Ymmärrätte: hän häpeäisi tiedustella tyttöä, jonka isä . . . kyllä ymmärrätte".

„Siinä tapauksessa, hywä neiti, mieluisasti wastaan teidän kysymyksiinne".

„Neiti Martha Raclot, jonka kohtasin eilen, woi hywin ja woin wakuuttaa teille, ettei hänen suuri omaisuutensa häntä wähintäkään huoleta. En tahdo wäitää, että isän kuolema teki hänet lohduttomaksi, mutta woin ilahuttaa teitä ilmoittamalla, että koko hänen toimintansa on suunnattu isänsä muiston kunnioittamiseksi".

„Mitä sanotte!" huudahti wanha neiti. „Woiko kunnioittaa sellaisen ihmisen muistoa, kuin herra Raclot oli?"

„Hänen tyttärensä on sen tekewä, hywä neiti".

Entinen ompelijatar nauroi ja wastasi iwallisesti:

„Aikooko neiti Raclot ehkä kohotttaa isälleen muistopatsaan, josta tulee yksi maailman ihmeitä".

„Oikein arwasitte, hywä neiti" wastasi notario wakawasti.

„Ei, mutta tämä menee tosiaankin liian pitkälle".

„Odottakaahan wähän! Neiti Martha Raclot kohottaa isälleen muistopatsaan, joka tulee yleisen ihailun esineeksi ja jonka edessä kaikki oikein ajattelewat ihmiset kunnioituksella kumartawat päätänsä".

„Jatkakaa, jatkakaa, hywä notario, teidän pilanne on tosiaankin hupaista".

„Wakuutan teille, hywä neiti, että puhun täyttä totta".

„Sitten annatte arwoituksen selittääkseni".

„Suwaitsetteko kuunnella minua, hywä neiti?"

„Olen pelkkänä korwana".

„Aina siitä päiwästä alkaen, jolloin herra Raclot haudattiin, ei neiti Martha ole jalallaan astunut linnaan, hän meni asumaan wanhan, köyhän talonpoikaisnaisen, Langier-eukon luo, joka oli ollut hänen imettäjänsä. Hänen luonansa on hänellä pieni kammio, jota wertaan wankikammioon, huonosti walaistu, kostea kalkittuine seinineen, huonekaluja on siellä ainoastaan madon syömä piironki, kaksi kehnoa tuolia ja walkoinen puusänky.

Unohdan kahden kämmenen lewyisen kuwastimen korean puitteen sisällä."

„Se ei ole mikään sopiwa asunto niin siewälle linnulle. Mutta kamari on ainakin siisti ja sen asuja walaisee sen."

„Wanha Langier-eukko tekee, minkä woi, ettei hänen tyttärensä kärsisi puutetta. Hän pitää huolta kaikesta; hänen äidillinen alttiutensa ja huolenpitonsa rikastuttaa hänen köyhyyttänsä; hän on tyytywäinen kun saa pikku lemmikillensä työskennellä.

Lemmikin woikin helposti tyydyttää, hän ei walita, waikka täytyykin hänen elää karkealla leiwällä, munilla, juustolla, kuiwatuilla wihanneksilla, joskus waan saaden palasen sianlihaa; juomana on hänellä lähteen raikas ja kirkas wesi."

„Wanhuksen pienillä säästöillä ja wähällä rahasummalla, jonka tyttö sai luostari-sisarilta, owat he woineet elää jonkun ajan, mutta tuo yhteinen kukkaro on wihdoinkin tyhjentynyt ja aiwan äskettäin täytyi minun Martha-neidin tietämättä laskea sinne muutamia kultarahoja."

„Mitä juttuja te, herra Rousselet, nyt kerrotte?" sanoi neiti Lormeau.

„Todellakin liikuttawaa juttua, hywä neiti, jossa saatte tilaisuuden ihmetellä wanhan eukon uhraawaisuutta ja nähdä, miten miljoonanomistaja Mathurin Raclotin tytär elää."

„Mutta tuo kuuluu uskomattomalta."

„Kuitenkin on asianlaita niin."

„Sitten en sitä käsitä."

„Miten? Eikö neiti Lormeau, jonka hienotuntoisuuden ja ylewän mielen onneksi tunnen, eikö hän jo huomaa, että neiti Martha Raclot luopuu perinnöstä, kun ei hän tahdo koskea niin kehnosti ansaittuun omaisuuteen."

„Onko se todellakin totta?"

„On, hywä neiti!"

„Mutta mitä aikoo hän omaisuudellaan tehdä?"

„Sen heti selitän teille."

„Seuraawana päiwänä, kun herra Raclot edellisenä oli haudattu, kello yhdeksän aamulla tuli tuo nuori orpo yksityiseen wastaanottohuoneeseeni. Hänellä oli dominikolaisten nowiisipuku, jota hän muuten yhä on pitänyt. Kun en ollut herra Raclotin notario, kummastutti tämä käynti minua ja katsoin welwollisuudekseni huomattaa tätä neiti Marthalle.

„Hywä herra", wastasi hän, „tiedän, että ette ollut isäni notario ja että kieltäysittekin olemasta sinä, juuri sen wuoksi olenkin täydellä luottamuksella tullut luoksenne; tarwitsen teitä, tahdotteko ottaa wastaan sen toimen, jonka tahdon teille uskoa?"

Wastasin, että olin kokonaan hänen käytettäwänänsä.

Hän sanoi minulle luopuwansa isänsä perinnöstä, ettei hän tahtonut mitään, ei rahtustakaan tästä omaisuudesta, joka niin inhottawalla tawalla on kerätty ja että hän oli walinnut minut auttamaan itseään siinä sowitustyössä, johon aikoi ryhtyä. Lyhyesti, hän ilmoitti minulle, että hänestä kuului perintö niille monille onnettomille, jotka oliwat joutuneet hänen isänsä uhriksi, ja hänen luja päätöksensä oli antaa heille takasin kaikki, mitä oliwat menettäneet."

„Mutta tämähän on ylewää", huudahti neiti Lormeau liikutettuna.

„Niin, hywä neiti, ylewää se on. Kuitenkin luulin minä täytywäni sanoa neiti Raclotille, että sitten kuin kaikki korwaukset oliwat suoritetut, puolet omaisuudesta jäisi hänelle."

„Ette ole käsittäneen minun tarkoitustani", huudahti hän, „en tahdo mitään, en rahtuistakaan, ymmärrättekö?"

Herra Raclotin anastamat tilukset annettaisiin aiwan suoraan niitten entisille omistajille.

„Mutta, hywä neiti", wäitin minä, „ennenkuin herra Raclot osti kysymyksen alaiset tilukset, oli hänellä kiinnityksiä niissä. Ne summat, jotka teidän isänne todella lainasi, täytyy teidän saada takaisin!"

„Se ei ole minun mielipiteeni", wäitti hän, „koronkiskonta, uloshaut owat häwittäneet nuo raukat. Eikö ensinkään otettaisi lukuun heidän wuodattamiaan kyyneleitä, kärsimäänsä kurjuutta? Minä en tahdo ainoastaan täydellistä takasinantamista, waan — omatuntoni

waatii sen — myöskin hywitystä kaikesta tapahtuneesta pahasta."

„Mutta, hywä neiti", wäitin wielä, „isänne ja äitinne owat tehneet työtä, wielä lisäksi sai äitinne kahden sadan wiidenkymmenen tuhannen francin suuruisen perinnön."

Mutta nyt tuli hän aiwan suunniltaan.

„Tuo perintö oli ryöstö!" huudahti hän. „Isäni houkuttelemana teki äitini täti weljensä perinnöttömäksi — köyhän suuriperheisen miehen!"

Muistutin, että waikka asiaa siltäkin kannalta katseltaisiin, niin puolet tädin omaisuudesta sentäänkin kuului hänen äidillensä.

„Mahdollista kyllä", wastasi hän minulle, „mutta nämät kaksisataa wiisikymmentä tuhatta tulee antaa niille, jotka tuliwat siitä kärsimään!"

„Kyllä noudatan määräyksiänne", sanoin, „ja kaikki toimitetaan toiweittenne mukaisesti, mutta sittenkin jää teille wielä noin kolmesataa tuhatta francia."

„Toistan, etten huoli pennistäkään!"

„Mitä sitten teemme käyttämättömillä waroilla?"

„Niillä perustamme kaupunkiin, tai tänne Aubecourtiin turwakodin ijäkkäille miehille."

Neiti Lormeau oli ottanut nenäliinansa, hän pyyhki silmiään.

„Mikä ihmeteltäwä tyttö! Mikä jalomielinen lapsi!" huudahti hän nyyhkien. „Niin, herra Roussfelet, olitte äsken oikeassa sanoessanne, että hän kohottaa isällensä muistopatsaan, jota kaikkien oikein ajattelewien ihmisten tulee kunnioituksella kumartaa.

Ja tämän tekee hän aiwan waatimattomasti, melutta ja koreitta puheitta!"

„Suurimmassa salaisuudessa, hywä neiti! Hän, niin sanoakseni, piiloittaa itsensä, ikäänkuin olisi kysymys sellaisesta, josta täytyy punastua."

„Ja minä kun saatoin epäillä tämän enkelin wiattomuutta ja puhtautta! Woi, herra Rousselet, sitä en milloinkaan anna anteeksi itselleni."

„En saata olla teille kertomatta kuwaawaa tapausta hänestä. Tarkastaessani herra Naclotin raha-arkkua, löysin pienen jalokiwilippaan, siinä oli korwarenkaat, rannerengas ja sormus. Melkein uskomattoman tuhlaawaisuuden kiihkossa oli herra Naclot, unohtaen ahneutensa, lahjoittanut tyttärelleen nämät jalokiwet. Hän oli antanut ne isälleen takasin ennenkuin lähti hänen luotaan.

Kun tiesin niitten olewan Martha-neidin omaisuutta, wein ne hänelle."

„Entä sitten?"

„Sitten, hywä neiti, hän ei ottanut niitä."

„Nämä jalokiwet, hywä herra", sanoi hän, „owat samain uhrien omaisuutta. Ottakaa nekin lukuun luettelossanne."

„Myytiinkö ne?"

„Myytiin."

„Tunnetteko ostajan?"

„Ostaja, hywä neiti, olen minä itse. Jalokiwikauppiaalta, joka ne oli myynyt herra Naclotille, sain tietää, paljonko arwoiset ne oliwat, ja maksoin kuolinpesään hinnan, kolmetuhatta francia."

„Siinä menettelitte wiisaasti, hywä notario, nämät jalokiwet eiwät saa tulla wieraisiin käsiin."

„Mutta sanokaa minulle, wieläkö neiti Martha Raclot yhä haluaa nunnaksi?“ .

„Wielä, hywä neiti.“

„Ettekö te ole koettanut saada häntä muuttamaan mieltänsä?“

„Olen sen suhteen sanonut hänelle kaikki, mitä olen woinut.“

„Wai niin.“

„Martha-neiti olisi jo palannut luostariin, ellen olisi pidättänyt häntä Aubecourtissa“

„Tarwitsette siis wielä häntä.“

„Kyllä hänen läsnäolonsa Aubecourtissa on wielä tarpeen. Sunnuntaista kahdeksan päiwän kuluttua, siis kymmenen päiwää tästä, toimitetaan korwauspalkkio. Kaikki asiakirjat owat selwillä. Aawistamattakaan sitä hämmästystä ja iloa, joka heitä odottaa, owat koronkiskurin uhrit minun toimestani kutsutut saapumaan Aubecourtiin määrättynä päiwänä.

Oi, hywä neiti, siitä tulee ilman mitään teaatterimoisia walmistuksia mahtawa näytelmä. Ei kukaan kylässä tiedä, eikä epäilekään mitään; he kummastelewat waan nähdessään Raclotin tyttären, tuon rikkaan perillisen, eläwän rutiköyhänä wanhan imettäjänsä luona.

Tiedätte kuinka paljon pahaa on tuosta nuoresta tytöstä puhuttu, ei tosiaankaan ole säästetty häwäistyssanoja, eikä solwauksia, häntä on kirottu samoin kuin hänen isäänsäkin.

Kun hän nyt näin loistawalla tawalla palkitsee kaiken sen pahan, minkä Mathurin Raclot on tehnyt, niin eikö hän — wai mitä te arwelette? — woi itse waatia hywitystä?“

„Kyllä, herra Rousselet!“

„Hän on saawa sen, hywä neiti ja tahtoni on, että se tulee loistawaksi. Sen wuoksi pidätänkin häntä Aubecourtissa. Walmistan hänelle riemua.“

„Hywä, ystäwäni, sangen hywä!“

„Eikö neiti Lormeau tahtoisi olla läsnä siinä näytelmässä, josta äsken puhuin?“

„Minäkö?“

„Te ette ole wielä noudattaneet waimoni ja minun kutsua wiettää pari, kolme päiwää luonamme Aubecourtissa. Tilaisuus olisi sopiwa, hywä neiti, ja waimoni tulisi onnelliseksi saadessaan teidät luoksensa.“

Hetken mietittyänsä wastasi wanha neiti:

„Lauantaista wiikon kuluttua, iltapäiwällä saawun Aubecourtiin.“

Kuudestoista luku.

Notario oli kutsunut kaikki, joilla otaksuttiin olewan oikeutettuja waatimuksia Naclotin perintöön, saapumaan paikalle kello puoli kahteentoista, mutta jo kello kymmeneltä, kun kylän kirkon kolme kelloa oli soittanut yhteen, oli kolmisenkymmentä ihmistä kokoontunut kirkkotorille, jonka ääressä notarion talo oli. Se oli kaunis, kaksikerroksinen säätyläistalo.

Noita kaikkia odottelewia henkilöitä ei Rousselet ollut sinne kutsunut. Niiden joukossa oli ystäwiä ja tuttawia, jotka oliwat uteliaat saamaan tiedon, mitä oli tekeillä.

Muutamat seisoiwat äänettöminä, toiset haasteliwat wilkkaasti.

Mitä warten oli notario tämän kokouksen kutsunut?

Siitä koetettiin päästä selwille, mutta kukaan ei sitä oikein arwannut.

Muutamat kutsutuista asuiwat Aubecourtissa ja Ligouxissa, toisia, joitten toimeentulonsa tähden oli täytynyt lähteä kotipaikoiltaan, oli herra Rousselet etsinyt wähän joka taholta kymmenen peninkulman piiristä, wieläpä läheisistä departementeistäkin.

Kauwimpana asuwat oliwat jo edellisenä päiwänä

saapuneet Aubecourtiin, jossa oliwat saaneet majapaikan ystäwien ja sukulaisten luona.

Kun wastatulleet ilmestyimät kirkon edustalle, ympäröi heitä tuttawaparwi; kaikki tahtoiwat puistaa heidän kättänsä. Oli niin hauskaa kohdata toisensa; siitä oli jo niin pitkä aika, kun he oliwat olleet pois Aubecourtista.

„Kas, sinähän se oletkin! Oletko sinäkin saanut notarion kutsumuksen?"

„Olen."

„Tämäpä wasta kummallista!"

Kello puoli yhdeltätoista oliwat melkein kaikki asian osalliset saapuwilla, seisoskellen eri parwissa. Rotewasta wartalosta tunsiwat kaikki entisen talollisen, nykyjään renkinä palwelewan Stanislaan, jonka aiwan pilahinnasta oli täytynyt Mathurin Raclotille luowuttaa koko omaisuutensa, muun muassa wiisitoista hehtaaria niittyä, joka yhdistettiin Les Nouesin laitumiin.

Siinä oli wielä, Morisset, Tamirel, Langlois. Durandin puolesta, joka oli kuollut, oli hänen leskensä saapunut. Ei Mouginkaan enää ollut hengissä ja kun hänen leskensä oli sairaana, edusti häntä hänen wanhin poikansa. Orwot Charbonnetin lapset, jotka oliwat omanneet Les Bosquetin wuokratilan, oliwat, luwultaan kuusi, kaikki palwelutsessa. Saapunut oli wanhin weli, rotewa, pulska, parinkymmenen wuotias nuorukainen, joka oli erään puutawarain kauppiaan ajomiehenä, sekä hänen nuorempi sisarensa, yhdeksäntoista wuotias tyttö, joka myi kaupungissa erään leipurin leipää, ynnä nuorin poika, joka oli ainoastaan yhdeksän wuotias. Lambertin leski oli saapunut, kurjassa puwussa, kolmen

lapsensa kanssa, joista wanhin oli wasta kymmenwuotias tyttö.

Äkkiä ilmestyi kokouspaikalle harmaahapsinen wanhus, työn ja ijän köyristämä, pitäen kauniin seitsemän- tai kahdeksantoista wuotiaan tytön kädestä kiinni. Tyttö talutti wanhusta liikuttawalla huolenpidolla ja warowaisuudella.

Kaikkien katseet kääntyiwät ukkoon ja tyttöön.

„Keitähän nuo lienewät?"

„En minä tunne heitä."

„En minäkään."

„Enkä minä."

„Ukko näkyy olewan sokea."

„Niin onkin. Näkeehän sen hänen käwelystään."

„Miesraukka!"

„Tuo kaunis tyttö, joka häntä taluttaa, on kai hänen tyttärensä."

„Kas, kuinka hän hymyilee ukolle, kuinka huomaawa hän on ja kuinka hellästi hän puhuu hänelle."

„Hän on todellakin hywin wiehättäwä tyttö!"

Ukon on jo lukija tuntenut wanhaksi isä Bertrandiksi. Häntä taluttawa nuori tytiö oli hänen poikansa tytär Rosa, Antoinen wanhin tytär. Siinä perheneuwottelussa, jonka Bertrandit oliwat kolme päiwää aikaisemmin pitäneen, oli Rosa walittu seuraamaan ukkoa Aubecourtiin.

Aluksi oli Bertrand ukko selittänyt, ettei hän tahdo lähteä niin pitkälle matkalle, hän ei woinut käsittää, mitä tuo notario Rousselet tahtoi hänestä. Woitiinhan hänelle ilmoittaa Pariisiinkin, mitä asiaa oli.

Mutta sitten käwi hänen luonaan se henkilö, joka

äskettäin oli hänelle ja hänen lapsilleen antanut wiisi tuhatta francia ja kun tämä oli sanonut, että hänen ehdottomasti täytyi totella Aubecourtin notarion kutsumusta, oli hän wihdointin päättänyt lähteä.

Päätään puistaen oli hän lausunut:

„Jospa se olisi edes sitä warten että minulle annettaisiin puolet sisareni perinnöstä, jonka tuo Raclotlurjus anasti minulta.“

„En tiedä, mitä asia koskee“, oli tuo salaperäinen wieras sanonut, „mutta woin ilmoittaa teille, ellette sitä tiedä, että tuo mainitsemanne Raclot jo jokunen kuukausi sitten kuoli.“

Seuraawana päiwänä oli Bertrandin perhe kokoontunut, niinkuin mainittiin, ja neuwotellut keskenänsä.

Herra Rousseletin kirje oli Jules Bertrandin osoitteella ja kutsui hänet saapumaan Aubecourtiin. Tätä kirjettä nyt harkittiin.

„Meillä on siellä serkun lapsi“, sanoi Antoine Bertrand, „ja surkeata olisi, jos hänkin olisi yhtä huonosydänminen, kuin isänsäkin; kunnes se on todistettu osaksikaanmme, että hän on muistanut meitä, isäni. Hän on rikas, serkkumme tytär, ja hän tietänee meidän köyhyytemme. Kenpä takaa, ettei juuri hän notarion kautta kutsu sinua, saadaksensa kohdata sinut ja lahjoittaaksensa sinulle jotain.“

„Weljeni on ehkä arwannut oikein“, sanoi rouwa Maigrot, „tämän kuullessani johtui jotain mieleeni.“

„Mitä sitten?“ kysyi Julia.

„Että nuo saamamme wiisituhatta francia owat serkkumme, rouwa Raclotin tyttären, antama lahja.“

„Niin, niin onkin! Sisko on oikeassa!“ sanoiwat toiset.

„Hywä!“ päätti wanha Bertrand keskustelun, „minä matkustan Aubecourtiin niin saamme siten selon asiasta.“

Niinkuin mainitsimme, ilmestyi wanhus poikansa tyttären kera kirkon edustalle, ohjaten matkansa notarion taloa kohti, joka oli heille näytetty.

Samassa saapui — herra Rousseletin käskystä — nuori kirjuri mennen ukkoa wastaan.

„Hywä herra“, sanoi hän, „olette warmaankin herra Jules Bertrand?“

„Niin olen, hywä herra, ja tämä tyttö joka minua taluttaa, on poikani Antoinen tytär.“

„Seuratkaa sitten minua!“

Kirjuri wei heidät konttoorin läpi, jossa kirjurit työskenteliwät ja jossa käwijöitä otettiin wastaan, notarion yksityiseen wastaanottohuoneeseen.

„Hywä herraswäki“, lausui hän, „täällä on parempi odottaa kuin ulkona. Olkaa hywät ja istukaa kunnes herra Rousselet tulee.“

„Hywä herra“, kysyi ukko, „woitteko sanoa minulle, miksi herra Rousselet kutsui minut Pariisista Aubecourtiin?“

„En tiedä, hywä herra, mutta herra Rousselet selittää teille aiwan heti asian. Rahtunen kärsiwällisyyttä waan!“

Näin sanoen lähti kirjuri huoneesta.

Kello oli neljänneksen yli kahdentoista, kun jumalanpalwelus päättyi ja uskowaiset lähtiwät kirkosta.

Silloin oli jo satamäärä henkilöitä sen edustalla odottamassa.

Neiti Raclotin nähtiin astuwan alas nuo neljä rap-

pusta, jotka johtiwat kirkosta. Rukouskirja oli hänellä kädessään ja hänen wyötäsiltään riippui raskas rukousnauha, joka päättyi walkoisesta metallista tehtyyn ristiin.

Hänet näytettiin niille, jotka eiwät häntä wielä tunteneet.

„Hän on Mathurin Naclotin tytär", sanottiin.

„Todellakin!"

„Kuinka omituinen puku hänellä on!"

„Se on dominikolaisnunnien nowiisipuku."

„Tänään oli paljon wäkeä kirkon edustalla", sanoi Martha Laugier-eukolle.

„Niin, waikkei ollut markkinapäiwäkään."

Notario oli, warmaankin tahallansa, jättänyt mainitsematta tytölle päiwän tapauksista; ei hän eikä wanha imettäjä tienneet siis mitään.

He meniwät ihmisjoukkojen läpi, jotka tekiwät heille tilaa ja waikeniwat äkkiä.

„Huomasitteko, kuinka kaikki katseliwat minua?" sanoi Martha heidän ehdittyänsä wähän matkan päähän.

„Niin, armaani, miksipä he eiwät sinua katselisi? Sinä olet kyllä kaunis, ettei tarwitse kääntää pois kaswojansa, kun sinä kuljet ohi."

„Imettäjä!"

„Et tahdo kuulla puhuttawan siitä että olet kaunis ja wiehättäwä. Mutta, armaani, eihän nunnapukusi estä sinua näyttämästä kauniilta, ja ellei sinua kehutakaan kauniiksi, niin ainakin ajatellaan sitä."

„Minä olen nälissäni, rakas imettäjä, rientäkäämme kotiin päiwälliselle!" sanoi tyttö askeleitaan kiiruhtaen.

Jos hän olisi hetkiseksi pysähtynyt kirkon edustalle olisi hän nähnyt Aubecourtin ja Ligouxin mairet sekä rauhantuomarin menewän notarion taloon.

Hetken kuluttua näitten saapumisesta awattiin portti sepposeljälleen ja eräs kirjuri huusi, toisen toisensa jälkeen, kaikki sinne kutsutut henkilöt sisälle. Sen mukaan kuin he tuliwat, kehotti herra Rousselet heidän istumaan konttoorihuoneeseen, joka oli tätä warten järjestetty.

Kaikkien ehdittyä sisälle, sulki kirjuri portin.

Sitten nousi rauhantuomari äänettömyyden wallitessa.

Liikutettuna ja kyynelsilmin piti hän puheen, jossa hän ylisti Martha Naclotia — tuota ihmeteltäwää nuorta tyttöä, joka oli luopunut isänsä perinnöstä — ja ilmotti kokoontuneille, että sen omaisuuden, joka oli heidän omansa, ennenkuin Mathurin Naclot sai sen haltuunsa, neiti Naclot ei ainoastaan lahjoittanut heille takaisin, waan wielä lisäksi lahjoitti tuo jalo tyttö heille takaisin isänsä antamien lainojen welkakirjat.

„Herra Jules Bertrand Ligouxista", lisäsi rauhantuomari ukkoon kääntyen, „Neiti Martha Naclot, sisarenne tyttären tytär, tunnustaa, että sisarenne laittomasti teki teidät perinnöttömäksi; te woitte siis waatia korwausta, mutta nuori sukulaisenne tahtoo teillekin ulottaa hywät työnsä. Siis, herra Bertrand, saatte herra Rousseletilta täyteen määrään nostaa kaksisataa wiisikymmentä tuhatta francia eli sisarenne, Martin-lesken koko perinnön."

Kunnioitetun rauhantuomarin puheen keskeyttiwät usein huudahtukset ja nyyhkytykset. Hämmästys ja riemu oliwat yhtä suuret.

Emme tahdo kuwata nyt seurannutta kohtausta.

Heittäydyttiin toistensa syliin, suudeltiin ja itkettiin. Rouwa Lambert pyörtyi. Wanha Bertrand nyyhki ja syleili suonenwedontapaisesti poikansa tytärtä.

Herra Rousseletin ääni synnytti äkkiä hiljaisuuden ja rauhan, hän antoi kullekin asianomaiselle allekirjoituksella ja karttamerkillä warustetut lahjakirjat. Sillä wälin poistui Aubecourtin maire mennäksensä Laugier-eukon luo. Hän saapui sinne juuri kuin tuo nuori tyttö ja hänen imettäjänsä päättiwät heidän waatimattoman ateriansa.

„Hywä neiti", sanoi hän Marthalle, „pyydän teidän olemaan hywän ja seuraamaan minua herra Rousselettin luo; hänellä on asiaa teille."

„Kernaasti, hywä herra, olen teidän ja herra Rousseletin käskettäwänä."

„Saanko tarjota teille käsiwarteni, hywä neiti."

„En tiedä, hywä herra . . ."

„Pyydän, neiti Martha, suokaa minulle kunnia!"

Nuori tyttö teki kummastusta osottawan liikkeen, katsahti mairen, hymyili ja tarttui wiimein hänen käteensä.

Tuskin oliwat he ehtineet kadulle, kun Marthan korwiin sattui kowa, äänekäs kohu.

„Herra maire", sanoi hän pysähtyen ikäänkuin peljästyneenä, „mitä tämä merkitsee? Mikä melu se on?"

„Älkää olko lewoton, hywä neiti! Tänään on koko kylä mieletönnä ilosta."

Kokous notarion luona oli päättynyt. Herra Raclotin uhrit oliwat lähteneet ja tieto tapahtumista lewisi kulowalkean tawoin.

Neiti Raclotin kulkiessa pysähtyiwät ihmiset, paljastiwat päänsä ja terwehtiwät syvimmällä kunnioituksella.

Tämä ei ollut tuota entisaikojen kylmää, pakotettua terwehdystä.

Nuori tyttö alkoi käsittää.

Maire, joka oli tullut noutamaan häntä notarion luo, nuo hänelle tawattomat suopeuden ja ihailun osotteet, kaikkien silmistä loistawa myötätuntoisuus, tuo kaikki ilmaisi hänelle selwästi, että herra Rousselet oli puhunut.

Muuan wanha, wapisewa mies, joka nojautui sauwaansa, lausui ääneen:

„Tien, jota tuo hywä neiti kulkee, tulee olla kukkien peittämä."

„Aiwan niin!" sanoiwat ne, jotka sen kuuliwat.

Martha kulki eteenpäin, punastuen, wawisten ja hämillään, hän ei uskaltanut nostaa silmiänsä ylös.

Hänen edessään jakaantui kansan joukko tehden tietä. Kaikkien päät oliwat paljastetut.

Yhtäkkiä huusi woimakas ja sointuisa ääni:

„Onnea ja pitkää ikää Martha neidille!"

Ikäänkuin nämät sanat olisiwat olleet merkkinä, kajahti heti kohta useammasta kuin kahdesta sadasta suusta:

„Eläköön neiti Martha! Eläköön kauan hywä neitimme!"

Tällä hetkellä täytyi tuon nuoren tytön pysähtyä. Muuan nainen ja kolme itkewää lasta lankesiwat polwilleen hänen eteensä.

Kaikkialla kajahtiwat suosionosotukset.

Martha ei tiennyt, mikä neuwoksi; hän ojensi kätensä naiselle ja pakotti hänet nousemaan ylös.

„Ken te olette, hywä rouwa?" kysyi hän.

„Minä olen Louis Lambertin leski ja nämä owat kolme lastani".

Nämä, yhä polwillaan, suuteliwat nuoren tytön hameen liewettä.

„Woi, hywä rouwa", huudahti Martha, joka ei woinut liikutustaan hillitä, „sallikaa minun syleillä teitä ja antakaa anteeksi sille, joka on teille niin paljon kärsimyksiä tuottanut!"

Ja uusien suosion osotusten kaikuessa syleili hän Lambertin leskeä.

Eräästä akkunasta notarion talon ensi kerroksesta näki neiti Lormeau kaikki, mitä tapahtui; hän taputti käsiään.

„Tiedättekö", sanoi hän herra Rousseletille, „en mistään hinnasta maailmassa olisi tahtonut tänään olla pois Aubecourtista".

Wihdoinkin ehti Martha notarion luo, jossa hänet otti wastaan isäntä, rauhantuomari ja Ligorin maire.

„Woi, herra Rousselet, mitä olette tehneet?" sanoi hän moittien.

„Mitä te, neiti Martha, olette käskeneet minut tekemään?"

„Olkoon niin, mutta ilmoittamatta minulle siitä mitään. Jos edes olisitte sallineet minut jäädä rauhaan wanhan imettäjäni luo!"

„Hywä neiti, luulin parhaaksi, että herra maire nouti teidät tänne; muussa tapauksessa olisiwat kylän asukkaat hyökänneet Laugier-eukon tupaan, ottaneet tei-

dät kiini ja kantaneet riemukulussa tänne asti".

„Siis, hywä herra", sanoi tyttö wiehättäwästi hymyillen, „tulisi minun sen sijaan että torun teitä, kiittää teitä".

„Aiwan niin", wastasi notario nauraen.

„Ja nyt", jatkoi hän, „saan kunnian esittää herra Jules Bertrandin, äitinne enon, ja serkkunne, neiti Rosa Bertdandin".

Martha päästi ilon huudahduksen ja heittäytyi ukon kaulaan; sitten syleili hän Rosaa, joka, kenenkään kehoittamatta, wastasi hänen suudelmiinsa.

„Woi, rakas lapseni! Tällä hetkellä tunnen raskaammin kuin milloinkaan soukeuteni rasituksen, kun en woi iloita sinun näkemisestäsi".

„Isoisä", sanoi Rosa, „Martha serkku on kaunis kuin enkelit, joitten wertainen hän on hywyydessä".

Ukko, joka tiesi, ettei Marthalle ollut jäänyt mitään isänsä omaisuudesta, tahtoi hänelle antaa puolet perinnöstä.

„Ei", wastasi hän järkähtämättömällä äänellä, „kaikki on teidän".

„Mutta lapseni", huudahti wanha Bertrand, „sinä tulet köyhäksi, sellaiseksi, kuin minä ja omaiseni olemme olleet".

„Kyllä niin, eno, mutta aion tehdä samoinkuin tekin lapsinenne olette tehneet: ansaita työlläni elatukseni".

„Tekö tekisitte työtä!"

„Ei, pikku serkku, se on mahdotonta!"

„Mahdotonta! Miksi niin?" wastasi Martha. „Woimia minulla on kyllin, eikä minulta puutu rohkeutta eikä haluakaan. Eikö työnteko ole jokaisen welwollisuu-

tena? Jokaisella on täällä maanpäällä tehtäwänsä, suurempi tai pienempi kortensa kannettawana yhteiseen kasaan".

„Kyllä ymmärrämme, mitä tarkoitatte, hywä, rakas serkkuni", wastasi Rosa, „mutta kun näen teidän pienet, walkoiset kätösenne, kysyn itseltäni, mitä ne woiwat aikaan saada".

„Minä olen opettajatar", wastasi Martha waatimattomasti.

Wanha Bertrand painoi päänsä alas; hän itki ja Marthakin tunsi kyyneleitten putoawan käsillensä, joista sokea piti kiini.

„Woi kuinka pidän teistä!" huudahti hän ja syleili taasen ukkoa.

Muuan wanhus oli lausunut:

„Tie, jota tuo hywä neiti kulkee, on peitettäwä kukilla".

Nämä sanat eiwät olleet turhaan kaikuneet.

Nuoren tytön haastellessa sukulaistensa kanssa ja waihtaessa hellyyden osotuksia, riistiwät naiset ja lapset puistot. Ja kun Martha, mairen saattamana astui notarion talosta palataksensa wanhan imettäjänsä luo, kulki hän kukkaismatoilla.

Seitsemästoista luku.

Hetkisen juteltuansa imettäjänsä kanssa wetäytyi Martha takaisin huoneeseensa. Hän ei ollut wielä tointunut noista waihtelewista mielenliikutuksista, kun joku warowasti kolkutti hänen owellensa.

„Sinäkö se olet, imettäjä? Miksi et tule sisään?" kysyi hän.

Laugier-eukko awasi owen ja astui sisään.

„Martha", sanoi hän, „täällä on eräs nainen joka haluaa puhua kanssasi".

„Nainen!" lausui nuori tyttö.

Hän nousi ja meni owelle, mutta ei woinut pidättää hämmästyksen huudahdusta nähdessään neiti Lormeaun.

Tuo wanha nainen näytti wakawalta ja liikutetulta hän tuli wilkkaasti Marthan luo.

„Martha, lapseni!" sanoi hän. Ja sulkien hänet syliinsä, panoi hän monta äidillistä suudelmaa hänen otsallensa.

„Hywä neiti!" lausui Martha aiwan hämillään.

„Olette hämmästyksissänne, sen kyllä käsitän", jatkoi Georges de Santenayn täti. „Ette odottaneet saa wanne nähdä minua täällä, tässä pienessä kamiossa. Ette warmaankaan tiedä, että olen herra ja rouwa

Rousseletin tuttawa; jo aikoja sitten owat he kutsuneet minua luoksensa, wihdoinkin noudatin heidän kutsumustansa. Olen ollut Aubecourtissa eilis-illasta asti.

Ja minua ilahuttaa että saawuin tänne.

Olen nähnyt ihanan näyn.

Olen nähnyt kaikki nuo onnettomat, joille te olette lahjoittaneet ilon, onnen, niin wieläpä hengenkin.

Olen kuullut alituisesti rukoiltawan teille taiwaan siunausta.

Olen nähnyt äidin, jota te syleilitte, lapset, jotka kyynelsilmin suutelivat hamettanne ja rukousnauhanne ristiä; olen nähnyt wanhan Bertrandin, josta wasta erosin ja joka ei wielä ole tointunut hämmästyksestään, olen nähnyt jalkoihinne lewitetyt kukat.

Se oli hyween woittoriemu.

Martha, sallikaa minun syleillä teitä wielä kerran. Jalo lapsi, sinä olet suurempi kuin aawistatkaan! Jaloa on, kun waihtaa rikkauden kurjuuteen!

Mutta, lapseni, istukaamme ja jutelkaamme hetkinen, ellette pane pahaksenne".

He istuiwat kamarissa olewille tuoleille.

Wanha imettäjä meni ulos ja sulki owen.

Hetken waitiolon jälkeen jatkoi neiti Lormeau:

„No, lapseni, mitä nyt aiotte? Mihin aiotte ryhtyä?"

„Huomenna lähden wanhan imettäjäni luota ja Aubecourtista palatakseni luostariin".

„Aijotte siis nunnaksi?"

„Niin, jos minua pidetään otollisena Jumalalle wihittäwäksi".

„Neiti Martha, onko se todellakin kutsumuksenne?"

Tyttö painoi punastuen päänsä alas, eikä wastannut mitään.

„Neiti Martha", jatkoi Georgesin täti, „sallikaa minun puhua teille, niinkuin äiti, hywä äiti puhuisi lapsellensa ja wastatkaa minulle awomielisesti ja suoraan.

Joku kuukausi sitten rakastitte te wielä Georges de Santenayta".

„Niin, minä pidin hänestä paljon".

„Ettekä rakasta häntä enää?"

„Minä en saa enää rakastaa häntä".

„Neiti Martha, kun te silloin, kun kaikki oli walmiina awioliittoa warten, hylkäsitte sisareni pojan, kun te sanoitte hänelle: minä en woi tulla teidän waimoksenne, unohtakaa minut! oli teillä silloin syytä sanoa niin. Kenraali de Santenay heti arwasi syyn.

„Kun ei neiti Raclot enää tahdo mennä naimisiin, sanoi hän Georgesille, ei siihen ole syynä naisoikku eikä sekään, ettei hän rakastaisi sinua enää, waan on hän saanut tiedon isänsä epärehellisestä menetellystä. Tuo rohkea tyttö uhraa rakkautensa suojellaksensa meidän mainettamme ja kunniaamme ilkeyden parjauksilta. Hänkin on isänsä uhri".

Niin, neiti Martha, sanoi kenraali. Eikä hän pettynytkään.

Ja kun ilkiöt panetteliwat teitä, kun te jouduitte mitä häwyttömämpäin juorujen esineeksi, kun minä itsekin — häpeäkseni tunnustan sen — epäilin teitä, silloin ryhtyi lankoni puolustamaan teitä pontewuudella, niinkuin hänen tapansa on.

„Walhetta, walhetta ja panettelua!" huudahti hän.

Silloin, Martha — sen huomasitte itse ensimäiseksi

— ette woineet mennä naimisiin Georges de Santenayn kanssa; woittamattomana esteenä teidän wälillänne oli herra Raclotin omaisuus. Mutta tuota omaisuutta ei enää ole; tuon esteen olette itse omin käsin murtanut.

Nuo syyt, jotka oikeuttiwat päätöksenne olemaan naimatta ja pakoittiwat Georges de Santenayn luopumaan teistä, nuo syyt owat nyt kadottaneet pätewyytensä.

Teidän menettelynne, lapseni, on saattanut isänne unhotuksiin. Teidän kauttanne on herra Raclotin muisto puhdistettu".

„Sen pahempi, hywä neiti, on tahra yhä wielä jäljellä".

„Älkää sanoko niin!" huudahti wanha nainen. „Tahra, josta puhutte, on niin puhtaaksi pesty, ettei siitä ole jälkeäkään. Kysykää tuolta kelpo kansalta, mitä se ajattelee. Minä en ole aiwan kykenemätön päättämään tällaisissa asioissa. Ja kun te minussa herätätte ihailua, nähdessäni, millainen tytär on, en ajattele millainen isä oli".

„Laupiudesta, hywä neiti . . . ".

„Niin, niin, te ette haluaisi, että teitä ihailtaisiin, mutta te ette woi estää, että teistä pidetään.

Mutta palaan asiaan. Sanoitte Georges de Santenaylle: unohtakaa minut! Todellakaan en saata salata teiltä, että sisareni poika on koettanut totella teitä, sekä että minä ja hänen isänsä olemme alituisesti kehottaneet, ettei hän enää muistelisi teitä, mutta meidän kehoituksemme eiwät ole mitään waikuttaneet ja tuloksena Georgesin kokeista unohtaa teidät, on ollut se että hän rakastaa teitä ehkäpä enemmän, kuin ennen. Hän tah-

toi unhottaa teidät, mutta ei ole saanut hetkeksikään teitä ajatuksistansa.

No, älkää nyt noin punastuko wanhan naisen edessä, joka käsittää sydämmen asiat ja asettaa ne etusijalle. Wäriseehän teidän koko ruumiinne.

Neiti Martha, äsken kysyin teiltä, onko teissä kutsumusta munnaksi; te istuitte äänetönnä, te ette wastanneet myöntämällä, kun eiwät huulenne milloinkaan ole walehdelleet.

Teissä ei siis ole kutsumusta luostarielämään. Jos teissä olisi, niin ensinnäkin olisi täytynyt sammua rakkautenne Georges de Santenayhin, eikä se ole sammunut, sillä te rakastatte häntä yhä wielä".

Nuori tyttö kätki kaswonsa käsiinsä ja purskahti itkuun.

„Rakas lapseni", sanoi neiti Lormeau hellällä äänellä, „kyyneleenne osottawat, etten erehtynyt. Niin, te rakastatte yhä wielä Georges de Santenayta, ja tänään minä, hänen wanha tätinsä, pyydän teitä tulemaan hänen rakastetuksi waimokseen".

„Mutta minähän olen köyhä tyttö!" huudahti Martha kowasti liikutettuna.

„Martha, Martha!" wastasi neiti Lormeau wilkkaasti, „juuri siitä syystä, että te olette köyhä tyttö, kun ei teillä enää ole isänne omaisuutta, olette minun silmissäni maailman rikkain perillinen."

„Te olette köyhä", jatkoi neiti Lormeau, „hywä, sellaisena teidät tahdommekin.

Tiesikö Georges isänne suurista rikkauksista, kun hän alkoi rakastaa teitä? Ja kun kenraali de Santenay poikansa puolesta pyysi herra Raclotilta teidän

kättänne, niin kysyikö lankoni, saisitteko myötäjäisiä, wai ettekö saisi. Herra Raclot sanoi: minä annan tyttärelleni wiisikymmentä tuhatta francia ja sillä se asia oli ratkaistu.

Teidän kanssanne, Martha — rikaslahjainen kun olette — eikä myötäjäistenne kanssa tahtoi sisareni poika mennä naimisiin. Santenay ei kosi tyttöä hänen rahojensa tähden.

Ja muuten, jos waan tarwitaan myötäjäiset, jotta suostutte ottamaan Georgesin, niin annan minä ne teille. Minulla on miljoona. Omaisuuteni tulee tosin sisareni lapsille, mutta olkaa huoletta, he eiwät moiti minua, waikka annan teille — samoinkuin Georgesille ja Mathildalleklin — kaksisataa tuhatta francia hääpäiwänänne.

Mutta tämä ei woi waikuttaa päätökseenne, wetoudun siis sydämmeenne. Täydentäkää ihmeteltäwä työnne; sisareni poika on onneton, hän kaipaa teitä, tehkää hänet taasen onnelliseksi! Kenraali pitää teistä; tulkaa perheeseen, joka awosylin ottaa wastaan teidät, tulkaa herra de Santenayn toiseksi tyttäreksi, minulle toiseksi Mathildaksi!

Te olette waiti, Martha! Jumalani, etten woi paremmin ajatuksiani lausua! Mitä enää sanoisinkaan?"

„Ei mitään, hywä neiti, ei mitään", wastasi tyttö nyyhkyttäen".

„Olette oikeassa, Martha, en woi enää mitään sanoa. Mutta sanokaa minulle, mitä minun tulee sanoa Gerges de Santenaylle?"

„Sanokaa hänelle, että . . että minä aina häntä rakastan".

Neiti Lormeau ei woinut pidättää ilon huudahdusta. Hän kietoi kätensä tytön kaulalle ja puristi häntä kauan sydäntänsä wastaan.

„Wihdoinkin", sanoi hän, „aukenee taiwas uudelleen te lle ja sisareni pojalle".

„Mutta", huokasi Martha, „eikö herra Georges de Santenay tee wäärin antaessaan nimensä Mathurin Raclotin tyttärelle?"

„Lapsi", wastasi wanha neiti hymyillen, „Mathurin Raclotin tytär on tästä päiwästä alkaen oikeutettu saawuttamaan kaiktien kunnioituksen ja arwon annon".

Päätettiin siis, että neiti Lormeau samana päiwänä kirjoittaisi kirjeen kenraalille ja toisen Georgesille, jotta heti woitaisiin määrätä hääpäiwä. Kun he jo oliwat täydesti kuulutetut, saattoi wihkiminen tapahtua ilman muita wiiwytyksiä, kuin mitä morsiuspuwun walmistamiseen ja kutsumuksien lähettämiseen waadittiin.

Martha puolestansa kirjoittaisi dominikolaissisarten johtajattarelle ja kiittäisi häntä luostarissa nauttimastaan wieraswaraisuudesta, hänelle osotetusta huolenpidosta ja lempeydestä, sekä ilmoittaisi odottamattoman muutoksen tilassaan.

Päätettiin myös, että tyttö jäisi Laugier eukon luo hääpäiwään asti. Sieltä hän noudettaisiin mairen luo ja kirkkoon.

Sitten olisi neiti Lormeaun talo nuoren parin käytettäwä.

Notarion luona, johon rauhantuomari, Aubecourtin ja Ligouxin mairet sekä wanha Bertrand ja hänen poikansa tytär oliwat jääneet, odotettiin lewottomuudel-

la neiti Lormeaun takaisin tuloa; hän ei ollut salannut mitä toiwoi ottamastaan askeleesta.

„Olen onnistunut", sanoi hän, „kahdeksan päiwän kuluttua, herra maire, saatte pukeutua wirka-asuunne".

Kaikki iloitsiwat tästä.

„Woi, isoisä, kuinka hauskaa!" huudahti hywäsydämminen Rosa.

Herra Rousselet kutsui rauhantuomarin, molemmat mairet sekä wanhan Bertrandin ja hänen poikansa tyttären luoksensa päiwällisille. Molemmat wiimeksi mainitut jäiwät yöksi notarion luo, joka oli luwannut saattaa heidät seuraawana aamuna kaupunkiin, jossa wanha Bertrand ennen junan lähtöä sai Ranskan pankin konttoorista kahdensadan wiidenkymmenen tuhannen francin maksuosotteen.

Illalla, kun mairet ja rauhantuomari oliwat poistuneet ja rouwa Rousselet saattoi Bertrandin ja hänen tyttärensä tyttären heille walmistettuihin huoneisiin, sanoi neiti Lormeau, joka oli jäänyt kahden kesken notarion kanssa:

„Te ostitte muutamia jalokiwiä, jotka owat olleet Martha-neidin. Joko olette lahloittaneet ne rouwa Rousseletille?"

„En wielä".

„Siinä tapauksessa, woisitteko luowuttaa ne minulle?"

„Kyllä ymmärrän. Haluatte että Martha saisi ne".

Neiti Lormeau hymyili.

Sitten tarttui hän notarion käteen ja wastasi:

„Petytte, ystäwäni. Neiti Martha saa toisia jalokiwiä lahjaksi Georges de Santenaylta ja minulta".

„Epäilemättä, mutta . . ."

„Malttakaahan! Morsiuslahjat pidätän itse hankkiakseni ja woitte olla warma, että ne tulewat olemaan tuon ihastuttawan lapsen arwoiset, joka astuu perheeseemme".

„Kyllä tiedän, mitä teiltä, hywä neiti, woi odottaa".

„Kun pyydän teitä luowuttamaan nuo jalokiwet minulle, tapahtuu se sen wuoksi, että itse tahdon pitää ne, säilyttää ne kalleimpana aarteenani".

Kyllä ymmärrän, hywä neiti. Naisilla on niin hienotunteinen käsitys, ettemme me miehet woi sitä saawuttaa".

„Mairittelija!"

„Huomenna, hywä neiti, annan teille jalokiwi-lippaan".

„Kiitos!"

Kahdeksastoista luku.

Kaksi päiwää äsken kerrottujen tapausten jälkeen sai Martha wastaukseksi kirjeeseensä kirjeen luostarin johtajattarelta.

„Me kadotamme teidät, rakas Martha“, kirjoitti tuo kelpo nunna, „mutta uskokaa minua, se tieto minua pikemmin ilahduttaa kuin surettaa.

Te ette ole kutsuttu Jumalalle wihittäwäksi, on — sen olen teille sanonut — uhria, joita ei Hän hywäksy ja Hänellä oli toiset aikomukset teidän suhteenne.

Kaikista ponnistuksistanne huolimatta ette ole woineet poistaa Georges de Santenayta sydämmestänne ettekä ajatuksistanne, salasitte kärsimyksenne, mutta useasti näin kaswoillanne niitten kyynelten jälkiä, joita salassa wuodatitte. Niin, rakas lapseni, olin warma, etten erehtynyt sanoessani teille: „kauniita kutrianne eiwät sakset tule katkaisemaan.

Uusi elo alkaa nyt teille; se on olewa onnellinen, sillä ei kukaan ole onneansa ansainnut paremmin kuin te.

Rakastakaa miestänne ja lapsianne, jotka taiwas teille lahjoittaa, tulkaa hywäksi ja uskolliseksi puolisoksi, helläksi äidiksi.

Missä asemassa nainen onkaan, palwelee hän aina Jumalaa, kun hän kokonaan antautuu welwollisuuksiensa täyttämiseen“.

Martha ei woinut itkemättä lukea johtajattaren kirjettä, josta olemme maininneet ainoastaan tärkeimmät kohdat.

Hän itki wielä, kirje yhä kädessään, kun Georges aawistamatta astui huoneeseen.

Hän oli edellisenä iltana saanut tätinsä kirjeen ja heti rietänyt sinne.

Nuori tyttö ojensi hänelle kätensä sanaakaan lausumatta.

„Martha, kallis Marthani!" huudahti hän. „Wihdoinkin suotte minulle henkeni ja iloni. Mutta te itkette. Jumalani, mitä on tapahtunut?"

Hän ojensi hänelle kirjeen sanoen:

„Lukekaa, herra Georges, niin näette, miksi itken".

Nuorukainen otti kirjeen ja luki sen.

„Siis, Martha", sanoi Georges, luoden katseen täynnä hellyyttä ja rakkautta häneen, „olette tekin kärsineet?"

„Niin", wastasi hän, „kun tahdoin unohtaa teidät ja aina waan ajattelin teitä".

Georges kiersi käsiwartensa Marthan ympärille ja weti hänet luoksensa.

Wawisten nojasi hän päänsä Georgesin olkapäälle.

„Woi, Martha, kuinka teitä rakastan!"

„Minäkin, Georges, rakastan teitä!"

„Martha, armaani, nyt olette taasen omani, otan teidät taasen haltuuni eikä kukaan woi erottaa meitä, te olette minun, samoin kuin minäkin teidän koko elinaikani!"

Seuraawana päiwänä tuliwat kenraali de Santenay ja Mathilda terwehtimään Marthaa.

Martha olisi tahtonut siirtää häät jonkun kuukauden tuonnemmaksi, suruajan tähden, sanoi hän. Mutta hänen ystäwänsä todistiwat hänelle, että siinä erikois asemassa, jossa hän oli, saattoi hän mennä naimisiin sopiwaisuutta loukkaamatta. Hänen täytyi myöntyä heidän tahtoonsa. Muuten ei sitä kukaan kummastellut. Mathurin Raclotia ei muisteltu, waan rukoiltiin hänen tyttärensä menestymiseksi.

Neiti Lormeau oli alati liikkeellä, kulki edestakaisin. Hän se piti huolta koko hääpuuhasta ja tässä toimessa osotti hän erinomaista pontewuutta.

Aluksi etsi hän kaupungista sen ompelijattaren, jolta herra Raclot oli tilannut tyttärensä hääpuwun. Ompelijatar ei ollut tilausta walmistanut, waan saanut korwaukseksi pienen rahasumman. Puoliwalmis hame oli wielä tallella hänellä.

Neiti Lormeau käski hänet heti walmistamaan hameen ja tilasi samalla kaksi muutakin hametta tehtäwäksi samalla kerralla.

Jotta ei Marthan tarwitsisi lähteä kaupunkiin, piti neiti Lormeau, entisenä ompelijattarena, huolen koettamisesta.

Sitä paitsi oli hän Pariisista tilannut mitä morsiamen kapiohin kuului.

Muistaen kaikki, oli hän antanut kaksikymmentätuhatta francia sisarensa pojalle ja sanonut:

„Morsiamellasi ei ole ainoatakaan jalokiweä, ei lyhintäkään pitsiä. Lähde Mathildan kanssa Pariisiin ja ostakaa te molemmin, kun tunnette Marthan maun, sellaista, mistä hän enimmin pitää“.

Hääpäiwä oli tullut. Oltiin elonkorjuuajan loppu-

puolella, mutta, waikka oli kiirekin saada korjatuksi wiimeiset sitomat, ei kuitenkaan tänään kello yhdeksästä alkaen edellä puolisen ollut ketään pellolla. Aubecourtissa wietettiin juhlaa. Juhlapukuihin pukeutuneet asukkaat oliwat kokoontuneet kunnioittamaan Mathurin Naclotin tytärtä.

Kun Martha, Bertrand ukkoon nojaten, lähti wanhan imettäjänsä mökistä, terwehti häntä joukko raikuwilla eläköön huudoilla.

Pitkin tien wieriä, jota morsius-saatto kulki, muodostiwat miehet, naiset ja lapset molemmin puolin tiheän aitauksen.

Eläköön huudot kaikuiwat lakkaamatta, kaikkialla riemunilmauksia; nenäliinat ja hatut liehuiwat ilmassa.

Se oli toinen riemukulku.

Kaikki läsnä olijat eiwät olleet Aubecourtista ja Ligouxista. Moni oli käwellyt useoita penikulmia nähdäksensä tuon kauniin morsiamen, joka jo jonkun ajan oli ollut yleisenä puheen aineena seudulla ja kaikkien uteliaisuuden esineenä.

Häävieraita oli lukuisasti. Kaikki Bertrandit, suuret ja pienet, oliwat saapuneet Pariisista, departementin etewimmät henkilöt oliwat myöskin läsnä. Tuo kunnioitus, jonka Marthalle osoitti wäestö, jonka epäjumalaksi hän oli tullut, teki kaikkien mieleen unohtumattoman waikutuksen.

Morsiamen todistajina oliwat hänen äitinsä eno Jules Bertrand ja notario Rousselet; Georges de Santenayn todistajina taasen oliwat tie- ja wesikulkulaitosten yli-insinööri ja departementin prekti.

Lukija warmaakin kummastelee, missä ja miten

wieraat, joita oli yli sadan, rawittiin tawanmukaisella hääaterialla.

Tietysti ei Aubecourtissa, samoinkuin Pariisissa ja muissa suurissa kaupungeissa ole suuria saleja, joissa yli sadan hengen woi istua saman pöydän ääressä.

Mutta neiti Lormeau ei noin wähäpätöisestä seikasta neuwottomaksi käynyt.

Notarion puistoon oli pystytetty komea teltta, pari päiwää ennen oli kokki, kyökkipoikia ja apulaisia saapunut Aubecourtiin uuneineen, keittiökaluineen, astioineen ja kaikenlaatuisine ruokatawaroineen.

Tässä teltassa tarjottiin mainio hääateria, joka muistutti Kaanaan häitä sillä eroituksella waan että, kun ei nykyisin wettä muuteta wiiniksi, neiti Lormeau oli pitänyt huolta siitä ettei puuttunut wanhaa Bourgognea ja Bourdeauxia.

* * *

Martha on jo yli neljän wuoden ollut Georges de Santenaye waimona.

Heillä on kaksi lasta, poika ja tyttö, ja nuori äiti sanoo usein syleillen miestään: „minä olen onnellisin nainen maailmassa.“

Wanha kenraali de Santenay on hurmaantunut poikansa poikaan, hän opettaa hänet ätseeraamaan ja pikku mies lausuu jo karskisti kuin wanha soturi:

„Isä“, sanoo hän, ja wanhalle kenraalille tulewat kyyneleet silmiin pelkästä naurusta — „isä, jahka kaswan suureksi, niin saatpa nähdä, kuinka annan selkään noille pahoille sotureille, jotka tulewat sotimaan Ranskaan.“

Georges de Santenay nimitetään pian yli-insinööriksi.

Kaikki tuntewat Martha Raclotin elämän waiheet. Tuota nuorta rouwaa pidetäänkin suuressa arwossa. Hän pääsee wapaasti kaikkiin seuroihin ja kaikkialla otetaan hän ystäwänä wastaan.

Pari, kolme kertaa wuodessa lähtee hän Aubecourtiin katsomaan noita wiittäkolmatta wanhusta kodissa, jonka hän perusti pääomalla, mikä wastaa kahdeksantoista tuhannen francin wuotuista korkoa.

Armeliaisuuden laitos on kesken kylää. Hoidokkaat owat nimittäin majoitetut siihen suureen kauniiseen taloon, jonka Martin-leski osti. Siihen on kuitenkin kylkirakennus lisätty ja puistoa samoin suuresti laajennettu.

Wanhuksien hoitajana on kolme laupeuden sisarta, joilla on kaksi palwelijaa apulaisina. Kylän wirastot walwowat laitosta yhdessä terweyshoitoneuwoston asettaman lääkärin kanssa.

Mathurin Raclotin linna, tuo wanha läänityslinna, joka wieläkin näyttää hallitsewan Aubecourtia, raukeaa pian raunioiksi ja sen entisissä saleissa kaswawat wadelmapensaat ja orjantappurat, mutta wanhusten koti pysyy wuosisatoja; kun rakennukset alkawat lahota korjataan ne, sillä ihmisrakkauden työt owat kuolemattomia.

Loppu.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 12 02 11 006 7